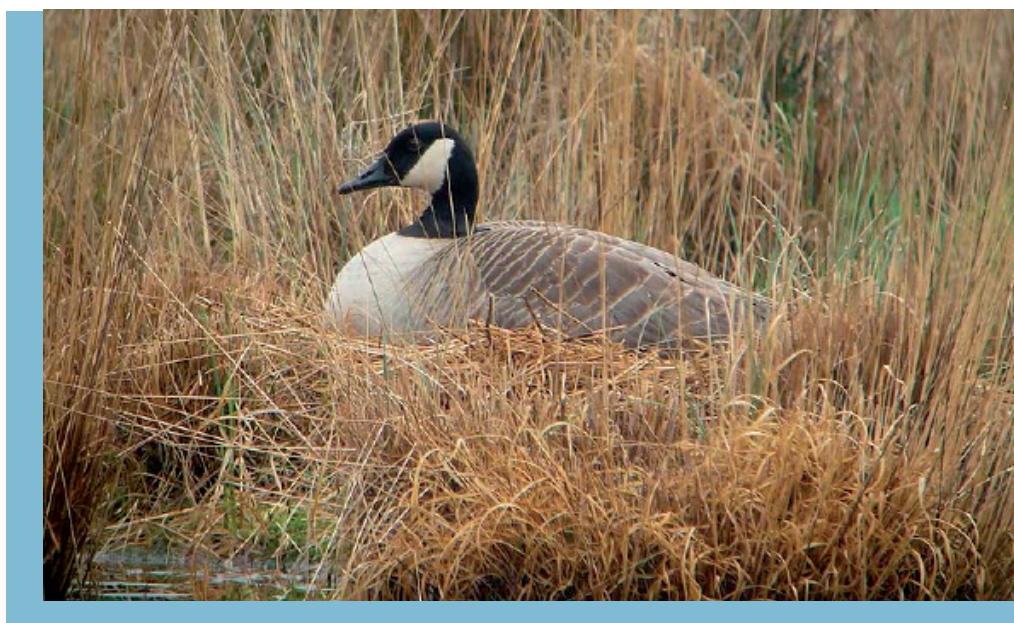

Inventarisatierichtlijnen per soort SOVON Broedvogelonderzoek

Fred Hustings (Redactie)

© SOVON Vogelonderzoek Nederland

info@sovon.nl
Bronvermelding en reageren:
zie www.sovon.nl/richtlijnen

Digitale inventarisatierichtlijnen: waarom?

In Nederland vinden broedvogelinventarisaties in de regel plaats met een methode die de (uitgebreide) territoriumkartering wordt genoemd. Naast de vele waarnemers die dit in hun vrije tijd doen maken ook terreinbeheerders, onderzoeksinstanties en groene adviesbureaus gebruik van deze methode. De algemene principes ervan, aangevuld met aanwijzingen voor het tellen van kolonievogels en het doorgeven van losse meldingen van zeldzame broedvogelsoorten, zijn vastgelegd in een aantal handleidingen. De meest recente geeft een uitgebreid overzicht (van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen; zie pdf-versie onder [Handleidingen](#)).

In deze handleiding(en) gaat het vooral om algemene principes: hoe en wanneer ga ik tellen, hoe kies ik mijn telroute, op welk onderdeel van het onderzoek ga ik me toelagen? Aanwijzingen voor inventarisatie per soort zijn op te zoeken in bijlagen, maar dat wordt door sommige tellers als abstract ervaren. Daarom is SOVON begonnen om digitale inventarisatierichtlijnen per soort te verzamelen op de website. We hopen dat we daarmee waarnemers op velerlei wijze van dienst zijn: bij de voorbereiding van een telling waarbij bepaalde soorten centraal staan, bij de uitvoering van de telling zelf (waar moet ik op letten?) en bij de interpretatie van waargenomen gedrag.

Het is niet verplicht om de soortpagina's te raadplegen. Het kan echter in bepaalde gevallen de kwaliteit van de inventarisatie verhogen, wat in ons aller belang is. En, niet onbelangrijk, het kan ook het plezier in de telling vergroten!

Status: in permanente opbouw

De huidige pagina's vormen nog geen afgerond geheel. Het is de bedoeling dat dit deel van de website verder zal worden uitgebouwd. Allereerst zullen de broedvogelpagina's waar mogelijk worden voorzien van illustratieve foto's van biotopen of karakteristiek broedvogelgedrag, pdf's van relevante (en gemakkelijk te raadplegen) artikelen en wellicht opnamen van minder bekende geluiden.

Daarnaast ligt het in de bedoeling om in de toekomst pagina's toe te voegen die betrekking hebben op andersoortige tellingen dan broedvogelonderzoek. Gedacht kan worden aan zaken als slaapplaatstellingen.

Verantwoording

Teksten zijn opgesteld door Fred Hustings onder gebruikmaking van verschillende publicaties, met name het boek *Methodenstandards zur Erfassung der Brutvögel Deutschlands*. Radolfzell (P. Südbeck *et al.*, 2005), een absolute aanrader, ook al vanwege het uitgebreide overzicht van allerlei in Nederland minder bekende inventarisatiemethoden. Voorts werd gebruik gemaakt van het *Handboek Vogelinventarisatie* (Hustings *et al.* 1985), de *Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels* (van Dijk *et al.* 2004) en is dankbaar gebruik gemaakt van de ervaringen van professionele inventariseerders van bureau SOVON (vastgelegd in een intern document door Willem van Manen) en andere collega's.

Onderhoud, aanpassing en uitbouw van de deelsite digitale inventarisatierichtlijnen vallen onder verantwoordelijkheid van Gerard Troost (algehele aansturing), John van Betteray (beeldmateriaal) en Fred Hustings (teksten).

Reageren?

De hier gebundelde teksten kunnen natuurlijk niet bogen op 100% volledigheid. Er zullen altijd waarnemers zijn die andere, soms zelfs tegenstrijdige ervaringen hebben. Voor zover deze de bestaande tekst wezenlijk kunnen aanvullen, worden de betreffende waarnemers uitgenodigd om de eigen ervaringen kort en bondig uit te schrijven en te sturen aan [Fred Hustings](#). Indien noodzakelijk en mogelijk, zullen de bestaande teksten dan worden aangepast. Dat geldt niet voor de interpretatiecriteria incl. fusieafstanden, die overlappen met die van de meest recente broedvogelhandleiding, en die voorlopig niet aangepast zullen worden. Vooral tips voor het veldwerk zijn welkom.

Wanneer foto's in een later stadium worden toegevoegd, zullen richtlijnen worden opgesteld voor mensen die interessant materiaal willen aanleveren. De eigendomsrechten blijven bij de fotograaf.

Dodaars*Tachybaptus ruficollis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half augustus

Datumgrenzen

10 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, roepactiviteit het hoogst in vroege ochtend en late avond.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op baltsende vogels (hoge triller, veelvuldig in duet tussen partners), paren in broedbiotoop (maken onderling vaak ruzie), bezoek aan nestplaats (nest soms goed zichtbaar, anders te herleiden door in en uit vegetatie zwemmende adult), paren met jongen (met kleine jongen vaak onopvallend, bedelroep van grotere jongen luid). Afspelen van geluid (baltsroep) kan zinvol zijn.

LET OP: Solitaire paren in onoverzichtelijk biotoop kunnen zeer onopvallend zijn. Biotoopkeus zeer gevarieerd (inclusief bosvijver of zelfs gietwaterbassin, soms zeer kleine plasjes); denk dus niet te snel dat een broedgeval uitgesloten is. Mannetje kan jongen verzorgen terwijl vrouwtje volgend legsel bebroedt. Zie ook Bijzonderheden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, broedende vogel, pas uitgekomen jongen) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 april t/m 10 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 10 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Nieuwe vestigingen kunnen het hele seizoen plaatsvinden onder invloed van waterstandschommelingen. Nog in augustus kunnen zich paren vestigen (jongen verschijnen in september).

Broedbiologie

Gebonden aan stilstaande zoete wateren met meestal uitgebreide oevervegetatie (maar soms in heel kale situaties!). Drijvend nest meestal tussen vegetatie. Eileg van begin april tot eind augustus, met piek in mei en begin juni. Eén tot twee (wellicht drie) broedsels per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 20-21 dagen, jongen na 44-48 dagen vliegvlug.

Fuut*Podiceps cristatus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half augustus

Datumgrenzen

15 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop, territoriaal gedrag (spectaculaire balts, agressie jegens andere paren, grommende roep) en aanwijzingen voor nest: bezoek aan oevervegetatie (vogel zwemt stiekem in of uit, ook 'wachtende' vogel bij oevervegetatie is verdacht), slepen met nestmateriaal (veelal natte halmen riet of lisdodde, in stedelijk gebied ook allerlei rommel), bezet nest (drijvend nest, broedende vogel soms zichtbaar) en paar met pulli (maar zie hieronder).

LET OP: Op grote wateren en in onoverzichtelijke situaties kan tellen vanuit een boot noodzakelijk zijn. Lokaal in kleine kolonies broedend, waarbij alleen de directe nestomgeving verdedigd wordt. Vogels maken soms voedselvluchten naar voedselrijke gebieden in de omgeving. Broedvogels en niet-broedvogels zijn in het algemeen niet altijd goed te onderscheiden; groepjes die geen territoriaal gedrag ontplooiën moeten als niet-broedvogels worden beschouwd. Nesten worden veelal goed verstopt in bijv. rietvegetaties, maar kunnen in stedelijk gebied open en bloot liggen en worden incidenteel (?) op de wal gemaakt indien oevervegetatie ontbreekt. Toevallig gevonden nesten onmiddellijk verlaten en onafgedekte eieren met wat nestmateriaal bedekken (Futen doen dat normaliter zelf maar kunnen daar bij verstoring vanaf zien, wat de kans op predatie vergroot). Pulli worden onder de beide ouders verdeeld (de eerste drie weken veelvuldig op de rug gedragen en tussen de veren soms lastig zichtbaar), waarbij de partners vele tientallen meters uit elkaar kunnen zwemmen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, broedende vogel, pas uitgekomen jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt op allerlei zoete wateren inclusief grachten en stadsvijvers. Eileg van begin april tot eind juli (en soms zelfs in herfst of winter), met piek in mei en begin juni. Eén, soms twee broedsels per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 25-29 dagen, jongen (nestvlinders) worden nog 10-11 weken gevoerd.

Roodhalsfuut*Podiceps grisegena***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half augustus

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in geschikt broedbiotoop (vennen, duinmeren, moeras) met kijker volgen en opletten of er aanwijzingen voor nest zijn (balts, slepen met nestmateriaal, copulatie). Idem bij zich verdacht gedragend individu (territoriumindicerend).

LET OP: Waterral-achtige baltsroep, vaak vanuit oevervegetatie. Dodaars-achtig gedrag: broedvogels kunnen spoorloos verdwenen lijken na aanvang van broeden. Blijf het gebied na het schijnbare verdwijnen van de soort daarom bezoeken en bekijk (met telescoop) oevervegetaties nauwkeurig. Eventueel geluiden afspelen. Drijvend nest, soms nogal open en goed zichtbaar, soms goed verstopt in vegetatie. Voor definitieve nestbouw plaatsvindt worden 1-3 platforms gebouwd die gebruikt worden voor paring. Bij grote jongen opletten of ze nog gevoerd worden. Vliegvlugge jonge vogels zijn geen bewijs voor broeden ter plaatse.

Nieuwe broedterreinen kunnen tot in juni worden bezet. Overzomeraars prefereren veelal grote open wateren zonder duidelijk broedbiotoop.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 30 april t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Van de bekende Drentse broedplaatsen graag de hoogst vastgestelde broedcode opgeven. Elders is meer uitgebreide documentatie nodig; geef waarnemingen per datum door.

Bijzonderheden

Soort broedt vanaf jaren tachtig jaarlijks in ons land, met alleen in Drenthe broedplaatsen die over reeksen van jaren bezet zijn.

Broedbiologie

Nestelend in veelal kleine stilstaande wateren met uitgebreide oevervegetaties. In Nederland vooral op vennen en vloeivelden, ook wel in duinplassen of moerassen op klei, in Duitsland ook in zeer kleine plassen (vanaf 0,1 ha) in bos. Enige voorkeur aldaar voor nieuw ontstane wateren.

Meestal één broedsel per jaar, soms twee (in elkaar geschoven) broedsels. Eileg (Duitsland!) vooral eind april-eind mei, vervolg-/tweede broedsels tot in juli. Doorgaans 3-4 eieren, broedduur 20-27 dagen, jongen zelfstandig na 8-10 weken.

Kuifduiker*Podiceps auritus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op (baltsende) paren, nestbezoek (volg met kijker en wees attent op platformpjes die alleen voor paring bedoeld zijn) en paren met jongen (beide partners voeren). Overige waarnemingen in broedbiotoop eveneens noteren. Per locatie (bijvoorbeeld ven) hoogste broedcode noteren.

LET OP: Kan mengparen vormen met Geoorde Fuut. Broedt zowel solitair als met meerdere paren bijeen, regelmatig samen met Geoorde Futen en Kokmeeuwen. Vliegvlugge jonge vogel kan van elders komen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 31 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen zijn in Nederland nog niet vastgesteld en dienen uitvoerig gedocumenteerd te worden. Geef per datum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort lijkt zich enigszins naar het zuiden uit te breiden en broedt recent o.a. regelmatig in Schleswig-Holstein (Noord-Duitsland).

Broedbiologie

Broedbiologie ontleend aan Duitsland. Broedt op veelal kleine zoete wateren met uitgebreide moerasvegetaties, hoogveenplassen, soms in plassen omgeven door bos. Eileg van begin mei tot eind juni. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 22-25 dagen, jongen (nestvlinders) na 40-50 dagen zelfstandig en een tiental dagen later vliegvlug.

Geoorde Fuut*Podiceps nigricollis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half augustus

Datumgrenzen

20 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op (baltsende) paren, nestbezoek (volg met kijker en wees attent op platformpjes die alleen voor paring bedoeld zijn) en paren met jongen. Overige waarnemingen in broedbiotoop eveneens noteren. Per locatie (bijvoorbeeld ven) hoogste broedcode noteren.

LET OP: Soms tot enkele tientallen bijeen broedend en dan moeilijk te tellen. Langdurig observeren kan uitsluitel brengen maar in extreem geval is alleen totaal telling van individuen mogelijk (totaal delen door 1,5 voor bepaling van het aantal paren). Verdeel het gebied dan in sectoren en voer de telling per sector uit (oppassen voor ondergedoken vogels, verplaatsingen, vogels in oevervegetatie).

Uitkijken bij vogels met jongen: partners verdelen de jongen van hun nest en zwemmen soms ver uit elkaar.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, broedende vogel, pas uitgekomen jongen) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

In grotere kolonies bestaat een gerede kans op onderschatting. Bij betreding van de kolonie (waadpak, boot) zoekt een groot deel het open water op, en blijkt het aantal vaak (fors) hoger. Vogels met zeer kleine kuikens op de rug vallen op doordat witte armpennen zichtbaar zijn vanwege licht opgeheven vleugel.

Broedbiologie

Nestelt veelal in los-vaste kolonies, vaak in associatie met Kokmeeuw (maar ook wel solitair of in gebieden zonder Kokmeeuwen). Broedt doorgaans op wat grotere vennen (soms echter zeer kleine vennen, zelfs in bos), en in toenemende mate op duinplassen, vloeivelden en andere ondiepe (veelal voedselarme) wateren met voldoende oevervegetatie.

Drijvend nest, veelal goed verstopt in vegetatierand maar soms open en bloot. Eileg doorgaans in mei en eerste helft juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 20-21 dagen, jongen na 4-6 weken zelfstandig.

Aalscholver*Phalacrocorax carbo***Methode**

Nesten tellen

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal de bezette nesten tellen, zo mogelijk tweemaal (in mei en juni). Alle nesten tellen met broedende vogel of zichtbare nestjongen, naast nesten met poep of adulte vogel(s) in onmiddellijke omgeving. Let op voedselvluchten (vinden plaats tot op 10-30 km van de kolonie!) en invallende vogels op potentiële broedplaatsen. LET OP: Door stormschade, verstoring e.d. soms verplaatsingen in het seizoen. Grote of onoverzichtelijke kolonies verdelen in trajecten (teken in op kaart) en aantal per traject tellen of schatten. Na de bladval in het najaar eventueel een controle uitvoeren (zijn er sinds de laatste telling nieuwe nesten bijgebouwd?). Nesten tellen van afstand met kijker of telescoop; kolonie niet betreden i.v.m. verstoringgevaar (grote jongen kunnen uit nest vallen).

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten aanhouden in periode 15 maart-30 juni.

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Nieuwe vestigingen beginnen doorgaans met kleine aantallen, vaak op locaties waar eerder concentraties niet-broedvogels voorkwamen (slaapplaatsen). Niet-broedende vogels (niet geslachtsrijp) houden zich in broedkolonies op (arriveren later dan adulten). Soms gezamenlijk broedend met Blauwe Reiger (nest van Aalscholver dan herkenbaar aan grover materiaal) of grote meeuwen.

Broedbiologie

Zowel in zoete als zoute milieus broedend. Meestal nestelend in moerasbos, maar ook op duinbodems (Waddeneilanden), kunstmatige eilanden, platforms e.d. Geslachtsrijp vanaf derde levensjaar. Eén broedsel per jaar (los van vervolglegels na mislukking). Datum van eerste eileg binnen kolonies zeer variabel (maar vooral april-juni). In sommige jaren al vanaf eind januari eileg, aanhoudend tot in de zomer. Meestal 3-4 eieren, broedtijd 23-30 dagen, nestjongenperiode ca. 50 dagen.

Roerdomp*Botaurus stellaris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juni

Datumgrenzen

1 april t/m 10 juni.

Tijd van de dag

's Ochtends van twee uur voor zonsopgang tot zonsopgang en in avondschemer.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren; onderscheid maken tussen hoempende vogels (drie bezoeken in april en eerste helft mei rond zonsopkomst of zonsondergang meestal voldoende) en overige waarnemingen. Rekening houden met verplaatsingen. Bij vliegende vogels (voedselvlucht tweede helft broedseizoen, vaak overdag): richting intekenen en opletten waar ze invallen.

LET OP: Geluid kan zeer vèdragend zijn (roep onder gunstige omstandigheden over kilometers hoorbaar!).

Afstandsbepaling dan moeilijk; gebruik kruispeiling om locatie in te tekenen. Roep van sommige mannetjes is individueel herkenbaar (toon en volume). Geïsoleerde paren (op meer dan 1 km van volgend paar) vaak stil. Geluid afspelen kan efficiënt zijn, maar vereist goede apparatuur (lage tonen gemakkelijk vervormd) en moet voorzichtig worden toegepast (telkens enkele minuten wachten na afspelen, onmiddellijk afbreken bij reactie).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 juni

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Roerdompen kunnen ook op de foerageerplek roepen. Daarom bij concentraties: uitgaan van gelijktijdig hoempende vogels, en aanvullende waarnemingen inpassen onder gebruikmaking fusieafstand.

Polygynie komt regelmatig voor (man gepaard met verschillende, tot wel 5 vrouwtjes!); kartering geeft derhalve vooral aantal roepende mannetjes weer, niet zozeer aantal broedende vrouwtjes.

Broedbiologie

Nestelt solitair, gewoonlijk in overjarig riet. Vroeger ook in kleine rietvelden en slootranden, tegenwoordig vooral in uitgestrekte rustige, structuurrijke rietvelden met hier en daar ondiepe plasjes.

Bodemnest goed verstopt, eileg half april tot half mei, met vervollegsels tot begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 25-26 dagen, nestjongenperiode 4-5 weken (maar jongen vanaf derde week rondklauterend in omgeving).

Literatuur

van Turnhout C., van Dijk A.J. & van der Weide M. 2004. Hoempende Roerdompen in 2003. SOVON-Nieuws 17(2): 7-8.
van Turnhout C., van Dijk A.J. & van der Weide M. 2004. Jaar van de Roerdomp 2003. Onderzoeksrapport 2004/07.
SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Woudaap*Ixobrychus minutus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

In ochtend- en avondschemer, liefst bij windstil weer. Baltsroep ook wel in namiddag vanaf ca. 18 u.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met onderscheid tussen roepende vogels (schor blafje, vaak maar op max. 50 m hoorbaar) en overige waarnemingen. Bij vliegende vogels: richting intekenen, opletten waar ze invallen. Probeer te achterhalen of het om een paar gaat of een ongepaarde vogel. Ongepaarde exemplaren kunnen een grote actieradius hebben!
LET OP: Afspelen van geluid soms zinvol in weinig bezochte gebieden, maar alleen heel voorzichtig toe te passen (enkele minuten wachten na afspelen, onmiddellijk stoppen bij reactie).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 10 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

De soort is een zeldzaamheid geworden maar wordt vrijwel zeker (enigszins) onderschat vanwege geheimzinnig gedrag. Goede documentatie belangrijk: de hoogste broedcode aan. Vermeld, indien bekend, of het om een paar of ongepaarde vogel ging.

Bijzonderheden

Bedelroep van nestjongen in juli-augustus op ca. 50 m hoorbaar (nestindicatief, dus meetellen). Vliegvlugge jongen kunnen echter grote afstanden afgelegd hebben; zulke waarnemingen zijn onbruikbaar indien geen eerdere waarnemingen in het gebied gedaan zijn in het lopende seizoen.

Broedbiologie

Nestelt in (niet zelden vrij kleine) moerassen met enige opslag en ondiepe plasjes, zowel tussen vegetatie (riet) als in struik, meestal laag boven het water (kniklaag riet). Eén broedsel per jaar, heel misschien soms tweede broedsel ineengeschoven met eerste broedsel. Eileg van begin mei tot begin juli, meestal 5-7 eieren, broedduur 16-21 dagen, jongen vliegvlug rond 25 dagen (maar klauteren al eerder rond in de omgeving van het nest).

Kwak*Nycticorax nycticorax***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral ochtend- en avondschemer (in vlucht roepende vogels), roepende vogel vanuit dekking ook wel overdag, evenals voedselvlucht.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen van volwassen vogels, met nadruk op roepende vogel. Onderscheid maken tussen pleisterende vogels en vliegende (richting intekenen, opletten of ze invallen).

LET OP: Solitaire volwassen vogels alleen meetellen indien gedrag op broeden wijst (omschrijf waarneming nauwkeurig). Waarnemingen van onvolwassen vogel alleen tellen indien het om een niet-vliegvlugge vogel gaat.

Vliegvlugge onvolwassen vogels van buitenlandse origine maken grote omzwervingen en zoeken soortgenoten op; niet meetellen dus.

Broedvogels maken voedselvluchten tot op 5-10 km van nest. Attent zijn op geringde vogels!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 30 april t/m 15 juli

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Een omvangrijk deel van de Kwakken broedt in of nabij dierentuinen en bestaat uit (nakomelingen van) losgelaten vogels. Broedgevallen van (vermoedelijk) wilde vogels zijn schaars. Zulke gevallen graag goed documenteren, met in ieder geval hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Vaak jarenlang op dezelfde locatie broedend. Broeden wordt soms voorafgegaan door tijdelijke aanwezigheid van adulte en onvolwassen vogels in juli-augustus; zulke plekken dus een jaar later controleren.

Nesten zijn ook na het uitvliegen van de jongen herkenbaar. Bij vermoeden van broedgeval: na broedseizoen geschikte locaties (bijv. dichte jonge wilgenbosjes) doorzoeken op oude nesten (let op uitwerpselen, maak foto's of omschrijf nest en nestplaats nauwkeurig).

Uitgezette of ontsnapte vogels kunnen zich lange tijd op dezelfde plaats ophouden (soms stadsparken met waterpartijen).

Broedbiologie

Nestelt in 'ondoordringbare' bosjes (in boom of struik, veelal wilgen), soms in kleine kolonies maar bij ons vermoedelijk vooral solitair of in kolonies van andere reigers. Meestal klein, zelfgebouwd nest, soms broedend op oud reigernest. Eén broedsel per jaar, meestal 5 eieren, broedduur 21-22 dagen, nestjongenperiode 20-25 dagen (waarna jongen als takkeling rondklauteren in de omgeving), jongen met 40-50 dagen vliegvlug.

Koereiger*Bubulcus ibis***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind juni

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bezette nesten tellen dan wel broedverdachte vogels. Paren of zich verdacht gedragende individuen lange tijd met de kijker volgen; let op nestindicerend gedrag: nestbouw, invallende vogels op potentiële broedplaats, paar met pas uitgevlogen (nog niet vliegvlugge, vaak in bomen bij nest verblijvende) jongen enz. Beide partners bouwen aan nest en slepen voer aan. Voedselvluchten over vele kilometers mogelijk.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Soort heeft pas enkele malen in Nederland gebroed. Derhalve broedgevallen goed documenteren. Geef per datum aan wat werd waargenomen, en geef de hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Nestelt in het buitenland vaak in eigen kolonies, maar bij ons gaat het tot dusverre om solitaire paren in kolonies van andere reigers (Blauwe Reiger, Kleine Zilverreiger), Aalscholver en/of Lepelaar.

Broedbiologie

Meestal nestelend in struiken en bomen. Beide partners bouwen aan nest en voeden jongen. Eileg van eind april tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 22-26 dagen, nestjongenperiode 20-24 dagen. Jongen 30 dagen na nestverlating geheel vliegvlug.

Kleine Zilverreiger*Egretta garzetta***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind juni

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bezette nesten tellen dan wel broedverdachte vogels. Paren of zich verdacht gedragende individuen lange tijd met de kijker volgen; let op nestindicerend gedrag: nestbouw, invallende vogels op potentiële broedplaats, paar met pas uitgevlogen (nog niet vliegvlugge) jongen enz. Beide partners bouwen aan nest en slepen voer aan. Voedselvluchten in buitenland tot meer dan 20 km.

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten tellen. Bij overige waarnemingen (paar in broedbiotoop): 2 waarnemingen in periode 15 mei-30 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende gebieden (Waddeneilanden, Deltagebied, Oostvaardersplassen) goed documenteren. Duidelijk aangeven wat werd waargenomen (broedcode), en op welke datum.

Bijzonderheden

Nestelt veelal in kolonies van andere soorten zoals Blauwe Reiger, Lepelaar, Aalscholver en grote meeuwen. In kolonie Zilvermeeuwen - ondanks uiterlijk - verrassend lastig te vinden! Bij verstoring dan vertrekkend (terwijl de meeuwen boven de kolonie blijven hangen) maar na 10-15 minuten terugkerend.

Broedbiologie

Zowel in zoute als zoete milieus broedend. Meestal nestelend in struiken en bomen, soms in riet. Beide partners bouwen aan nest en voeden jongen. Eileg in mei-juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur rond 22 dagen, nestjongenperiode 30 dagen. Jongen na 40-45 dagen vliegvlug.

Grote Zilverreiger*Casmerodius albus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind juni

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bezette nesten tellen dan wel broedverdachte vogels. Paren of zich verdacht gedragende individuen lange tijd met de kijker volgen; let op nestindicerend gedrag: nestbouw, voedselvlucht, invallende vogels op potentiële broedplaats, paar met pas uitgevlogen (niet-vliegvlugge) jongen enz.

houdt rekening met overzomeraars en pas op met voedselvluchten (over vele kilometers).

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten tellen. Bij overige waarnemingen (paar in broedbiotoop): 2 waarnemingen in periode 15 mei-30 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de Oostvaardersplassen goed documenteren. Duidelijk aangeven wat werd waargenomen (broedcode), en op welke datum. Maak melding van evt. mengparen of hybride vogels, voor zover betrokken bij het broedproces.

Bijzonderheden

Mengparen met Blauwe Reiger komen voor. Niet-broedende (niet geslachtsrijpe) vogels kunnen in kolonie rondhangen, net als nog niet vliegvlugge jongen.

Broedbiologie

Uitsluitend in zoetwatermilieus broedend. Nestelt zowel in kolonieverband als (minder gebruikelijk) solitair. Zowel eigen kolonies als gemengde kolonies met reigers en Lepelaars.

Nestplaats gewoonlijk midden in uitgestrekte, hoge en oude rietvelden, soms in bomen. Vogels in tweede of derde kalenderjaar geslachtsrijp. Beide partners bouwen aan nest en voeden jongen. Eileg in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 25-26 dagen, nestjongenperiode ca. 45 dagen.

Blauwe Reiger*Ardea cinerea***Methode**

Nesten tellen

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind mei

Datumgrenzen

15 maart t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal bezette nesten tellen, bij voorkeur zo laat mogelijk in het seizoen, maar voordat de bladeren aan de bomen komen. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en invallende vogels op potentiële broedplaats.

Bezette nesten zijn te herkennen aan verse takken en witbescheten randen (oude nesten zijn ingezakt, ontberen schijfplekken en hangen vaak scheef).

Nieuwe nesten, die tot in de tweede helft van het broedseizoen optreden, zijn in het begin bijzonder ijl, ontberen de bescheten randen en kunnen op duivennesten lijken. Ze zijn vrijwel altijd bezet en worden meegeteld. Ligging nesten evt. intekenen op kaart. Na bladval in najaar kan eventueel nogmaals worden geteld om te controleren of sinds de laatste keer nesten zijn bijgebouwd. Maximum aantal nesten wordt soms pas in de tweede helft van mei bereikt. Incidentele vestigingen van één of enkele paren zijn onopvallend (zeker in naaldbomen). Let dan op pendelvluchten (over vele kilometers mogelijk).

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten aanhouden in periode 15 maart-10 mei.

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Percentage onbezette nesten is - behalve na strenge winters! - doorgaans laag (gemiddeld 1%). Door stormschade, verstoring e.d. treden soms binnen het broedseizoen verplaatsingen op.

Broedbiologie

Meestal broedend in hoge bomen, soms in struiken of in rietruigte op de grond. Meestal in kolonies nestelend, soms solitair. Eén broedsel per jaar. Beide partners actief bij hele broedproces. Meestal 4-5 eieren, broedduur 25-28 dagen, jongen vliegvlug na 42-55 dagen. Eileg vanaf februari, meestal in maart-april maar vroegere start (met name in stedelijk gebied) niet ongewoon. Late vestigingen en vervolglegels tot ver in mei.

Purperreiger*Ardea purpurea***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 30 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Nesten tellen in broedseizoen

Minimaal eenmaal bezette nesten tellen. Deze zijn in april-mei vaak goed waarneembaar in het nog niet volledig opgeschoten riet en zijn soms van afstand met telescoop of verrekijker te tellen. Tel alleen de nieuwe nesten, de oude nesten (zonder schijf) zijn niet zelden in het volgend jaar nog aanwezig. Nimmer rietkragen betreden waarin gebroed wordt, want dan kunnen paden voor o.a. Vos ontstaan.

Door verstoring vinden soms verplaatsingen plaats binnen het broedseizoen.

Nesten tellen na broedseizoen

Wanneer tellen in het broedseizoen onmogelijk of onwenselijk is, kan dit soms na afloop van het broedseizoen alsnog plaatsvinden (bijv. in de winter tijdens vorst). Tel de duidelijk gebruikte nesten.

Broedverdachte paren of individuen tellen

Indien neststelling onmogelijk, dan minimaal eenmaal aantal paren of individuen tellen op of bij de broedplaats.

Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en invallende vogels op potentiële broedplaats (locatie intekenen, let vooral op vogels die bij landing poten laten hangen, roepen en/of kop- en nekveren opzetten: uiterst verdacht!). Vestigingen van één of enkele paren zijn vaak onopvallend. Foeragerende vogels niet meetellen; pas op voor overzomerende niet-broedvogels. Paren met jongen blijven doorgaans enige tijd in de nestomgeving hangen.

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten aanhouden in periode 1 juni-31 juli. Bij nestentelling buiten broedseizoen: aantal duidelijk gebruikte nesten tellen.

In overige gevallen (paar in broedbiotoop, zang en/of balts):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 juni t/m 31 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende kolonies hebben, zeker in regio's waar nestelen ongebruikelijk is, avifaunistische waarde. Noteer per datum wat waargenomen is, en geef hoogste broedcode door.

Bijzonderheden

De soort wordt in Nederland al jarenlang gevolgd door een werkgroep onder coördinatie van H. van der Kooij. Op de bekende broedplaatsen is een telling dus onnodig (en betreding van het gebied bijzonder onwenselijk). Wees echter attent op nieuwe vestigingen elders.

Broedbiologie

Nestelt meestal koloniegewijs in vrijwel onbegaanbare (uitgestrekte) rietmoerassen met struweel, soms ook solitair in riet. Op verschillende plekken tegenwoordig al even hoog in boomkronen broedend als Blauwe Reiger.

Eén broedsel per jaar. Meestal 4-5 eieren, broedduur 25-30 dagen, nestjongenperiode ca. 20 dagen, jongen vliegvlug na 45-50 dagen. Eileg eind april tot ver in juni.

Ooievaar*Ciconia ciconia***Methode**

Bewoonde nesten tellen.

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind augustus

Datumgrenzen

20 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle door paren bewoonde nesten tellen, ook indien broedpoging niets oplevert; nesten die door solitaire vogel worden bezet niet meetellen. Bewoonde nesten herkenbaar aan broedende ouder, jonge vogels op nest, verse uitwerpselen, voedsel of eischalen op of onder nest. Vraag bij twijfel omtrent bewoning na bij omwonenden.

LET OP: Ook broedgevallen melden in de omgeving van ooievaarsdorpen (fokstations), indien het om vrij vliegende vogels gaat. Hoewel de ouders doorgaans tam zijn en een (voedsel)relatie met het ooievaarsdorp onderhouden, bestaat de kans dat de jongen tot de wilde populatie gaan behoren. Broedgevallen binnen fokstations niet doorgeven (worden reeds geregistreerd).

Interpretatie

Bezette nesten tellen.

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Soort wordt intensief gevolgd door Werkgroep Ooievaarstelling Nederland. Bij twijfel of nestplaats al bekend is: aan SOVON doorgeven. SOVON onderhoudt contacten met Werkgroep.

Broedbiologie

Broedt vrijwel uitsluitend in menselijke omgeving, op voor de soort geconstrueerde platforms of zelfgebouwde nesten op gebouwen; een enkele maal nestelend in bomen. Eileg vooral in april. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 33-34 dagen, nestjongenperiode 55-60 dagen, jongen daarna nog 7-20 dagen gevoerd.

Lepelaar*Platalea leucorodia***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Nesten tellen in broedseizoen

Minimaal eenmaal bezette nesten tellen, bij voorkeur in de tweede helft van mei.

Nesten tellen na broedseizoen

Wanneer tellen in het broedseizoen onmogelijk of onwenselijk is, kan dit soms na afloop van het broedseizoen alsnog plaatsvonden (bijv. in de winter tijdens vorst). Tel de duidelijk gebruikte nesten.

Broedverdachte paren of individuen tellen

Indien neststelling onmogelijk, dan minimaal eenmaal aantal paren of individuen tellen op of bij de broedplaats. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en invallende vogels op potentiële broedplaats (locatie intekenen). Vestigingen van één of enkele paren zijn vaak onopvallend.

LET OP: Late vestigingen zijn mogelijk tot in juni. Door overstroming of verstoring treden soms verplaatsingen binnen het broedseizoen op. Vliegvlugge jongen (bedelend) zijn geen bewijs van broeden ter plaatse, ze kunnen van grote afstand afkomstig zijn.

Interpretatie

Bij nestentelling hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten aanhouden in periode 15 mei-15 juni. Bij nestentelling buiten broedseizoen: aantal duidelijk gebruikte nesten aanhouden.

In overige gevallen (paar in broedbiotoop, zang en/of balts): moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende kolonies graag goed documenteren (datum, broedcode).

Bijzonderheden

Soort is (vooral in vestigingsperiode) verstoringsgevoelig. Kolonies nooit op eigen houtje betreden! Lepelaars worden jaarlijks goed bijgehouden door Werkgroep Lepelaar. Paren in nieuwe vestigingen tellen door observatie op afstand en eventueel bezoek aan nestplaats na broedseizoen.

Broedbiologie

Nestelt zowel op de bodem (duin, rietmoeras, hoge kwelders) als in struwelen (tot 2,5 m hoogte). Eileg vooral in april en begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 21-25 dagen, nestjongenperiode 45-50 dagen (maar jongen verlaten nest al veel eerder), jongen worden na uitvliegen nog ca. 4 weken gevoerd.

Knobbelzwaan*Cygnus olor***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind augustus

Datumgrenzen

20 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren (synchroon zwemmend), territoriaal gedrag (balts, agressie jegens andere zwanen) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, waakzame vogel bij vermoedelijke nestplaats (vaak mannetje), alarm, broedende vogel op nest (meestal eenvoudig te zien, niet echter in dichte hoge moerasvegetatie en in kale gebieden soms in laagte nestelend en daardoor aan zicht onttrokken).

LET OP: Ga uit van het aantal broedende paren, aangevuld met aantal territoriale paren; aandeel niet-broedende paren kan hoog zijn (tot 70%), maar als ze territoriaal zijn worden ze meegeteld. Houd rekening met verplaatsingen over soms honderden meters in verband met vervolglegels. Paren met kleine jongen kunnen al een forse afstand van de nestplaats hebben afgelegd.

Niet-broedvogels (niet-geslachtrijpe vogels, ruiers, overwinteraars en zwervers) gedragen zich niet territoriaal, houden zich vaak in groepjes op, wisselen vaak van voedselgebied en bezoeken regelmatig plassen in de omgeving.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Geslachtsrijp in derde levensjaar, maar paren worden veelal een jaar eerder gevormd.

Broedbiologie

Broedt in waterrijke (half)open landschappen, zowel natuurgebieden als agrarisch cultuurland. Eileg van half maart tot eind juni, vooral in april. Eén broedsel per jaar, meestal 5-8 eieren, broedduur 35-38 dagen, jongen (nestvlieders) blijven tot in winter bij ouders.

Zwarte Zwaan*Cygnus atratus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Paren (synchroon zwemmend), territoriaal gedrag (balts, agressie jegens andere zwanen of ganzen) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, waakzame vogel bij vermoedelijke nestplaats (vaak mannetje), alarm, broedende vogel op nest (soms eenvoudig te zien, niet echter in dichte hoge moerasvegetatie).

LET OP: Niet-broedvogels sluiten zich soms aan bij Knobbelzwanen. Hybridisatie met Knobbelzwaan of Grauwe Gans in gevangenschap niet zeldzaam, maar in het vrije veld bijzonder. Niet geheel uitgekleurde bijna volwassen vogels (lichter, vlekkerig verenkleed) worden soms per abuis aangezien voor hybriden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm bij nest, broedende vogel zichtbaar) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 31 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Oorspronkelijk afkomstig uit Australië, en houdt broedcyclus deels nog van het Zuidelijk Halfrond aan (met broeden in onze winter). Aanpassing aan Nederlandse omstandigheden (met broeden in onze zomer) lijkt gaandeweg meer algemeen te worden.

Broedbiologie

Broedgevallen kunnen zowel in het winterhalfjaar plaatsvinden als in het zomerhalfjaar. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 35-38 dagen, jongen (nestvlinders) na 150-170 dagen vliegvlug.

Wilde Zwaan*Cygnus cygnus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paar of solitaire vogel in broedbiotoop opletten op indicaties voor broedgeval: balts, nestbouw, wakende mannetje, broedend wijfje op nest. Let goed op conditie vogels (gaaf of sporen van gevangenschap) en controleer poten op aanwezigheid van evt. dubieuze ringen die op herkomst uit gevangenschap kunnen duiden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 30 juni

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Broedgevallen goed documenteren, met hoogste broedcode per dag. Evt. foto's als bewijs.

Bijzonderheden

Recent gevestigd als zeer zeldzame broedvogel (Drenthe), maar enige uitbreiding niet onmogelijk gezien toename in Europa. Overzomeraars kunnen voorbode van vestiging zijn (paarvorming in tweede jaar, eerste broedpoging in vierde levensjaar). Niet-gepaarde en niet-geslachtsrijpe vogels zoeken ruigebied op en verblijven dus niet langdurig op potentiële broedplaats.

Broedbiologie

Broedt in rustige uitgestrekte moerassen langs stilstaande of hooguit langzaam stromende wateren, in buitenland ook wel in elzenbroek en visvijvers met eilanden. Eileg april en begin mei. Eén broedsele per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 31-42 dagen, jongen na gemiddeld 87 dagen vliegvlug. Familieverband blijft gehandhaafd tot volgende voorjaar.

Kolgans*Anser albifrons***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop (moeras, grasland, wateren); let op territoriaal of nestindicerend gedrag: paarsgewijs foerageren in omgeving van potentiële broedplaats (man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), wakende vogel bij mogelijke nestplaats, baltsende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel.

LET OP: Paar met (kleine) jongen kan grote afstanden hebben afgelegd en is geen bewijs van broeden ter plaatse. Opgroeigebieden van kuikens tot 2500 m van nestplaats. Broedstatus in veel gebieden vaag, met groot aandeel niet-broedvogels. Overzomeraars (verzwakte of gewonde vogels) komen regelmatig voor en zijn soms gepaard; alleen meetellen indien ze duidelijke broedinitiatieven nemen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Sinds jaren negentig gevestigd als broedvogel in Nederland. Broedvogels zijn deels van tamme origine (losgelaten lokvogels, watervogelcollectie), deels van achtergebleven (bijv. aangeschoten) wilde vogels; nakomelingen doorgaans wild.

Broedbiologie

Nestelt in open landschap met zowel grazige plekken als open water. Nest meestal in riet, soms in grasland, op polderdijken etc. Veelal solitair maar ook wel in kleine kolonies (nesten 10-20 m uit elkaar). Gemengde kolonies met Grauwe Gans komen weinig voor. Eileg vermoedelijk vooral in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 26-28 dagen, jongen na 40-43 dagen vliegvlug. Familie blijft minimaal tot volgende voorjaar bijeen.

Grauwe Gans*Anser anser***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 april.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop (moeras, grasland, allerlei wateren tot bosvijver en stadsgracht aan toe); let op territoriaal of nestindicerend gedrag: paarsgewijs foerageren in omgeving van potentiële broedplaats (man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), wakende vogel bij mogelijke nestplaats (meestal man bij broedend vrouwtje), baltzende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel. In situaties met lokaal zeer hoge dichtheden (eiland) is nesttelling de enige manier om het aantal goed te kunnen bepalen. Indien dit onmogelijk is uitgaan van het hoogste aantal ter plaatse in maart en delen door 1,5.

LET OP: Lastig te tellen soort waarbij onderschatting op de loer ligt. Beste periode is eind februari en maart, wanneer de meeste broedparen in de omgeving van de nestplaats bivakkeren en nog goed zichtbaar zijn. Later in het seizoen wordt de situatie in toenemende mate onoverzichtelijk door bijv. optreden van mislukte of niet-broedende paren (in droge voorjaren niet ongebruikelijk, horen wel meegerekend te worden).

Vaak zowel in kolonies broedend (op veilige plekken, veelal eilanden) als meer individueel. Paar met (kleine) jongen kan grote afstanden hebben afgelegd en is geen bewijs van broeden ter plaatse. Adoptie van kleine jongen door paren is normaal.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten of alarmerende paren aanhouden. In niet te betreden kolonies hoogste aantal volwassen individuen aanhouden (delen door 1,5). In overige gevallen (paar in broedbiotoop, territoriaal gedrag) 2 waarnemingen, waarvan 1 tussen 1 maart-15 april.

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei zoete wateren en agrarisch cultuurland, in toenemende mate ook in stedelijk gebied (parken, grachten). Nestplekken zeer gevarieerd, van natte rietzomen, legakkers en stobben in moerasbos tot schaars begroeide duintoppen. Eileg van eind februari tot in mei, met piek in maart. Eén broedsel per jaar, meestal 4-9 eieren, broedduur 27-29 dagen, jongen (nestvlieders) zijn met 45-60 dagen vliegvlug, familieverband tot in winter intact.

Literatuur

Havekes F. & Hoogkamer M. 2008. Hoge jongenoverleving en adoptie in een stadspopulatie van de Grauwe Gans in Zoetermeer. *Limosa* 81: 139-147.

Voslamber B., van Turnhout C. & Willems F. 2000. Inventarisatieperikelen: hoeveel Grauwe Ganzen heb ik in mijn gebied? *SOVON-Nieuws* 13(2): 6.

Soepgans

Anser anser domesticus

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 april.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop (moeras, grasland, allerlei wateren tot bosvijver en stadsgracht aan toe); let op territoriaal of nestindicerend gedrag: paarsgewijs foerageren in omgeving van potentiële broedplaats (man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), wakende vogel bij mogelijke nestplaats (meestal man bij broedend vrouwtje), baltsende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel.

LET OP: Zowel solitair broedend als samen nestelend op veilige plekken (eilandjes) samen met Grauwe Ganzen en andere ganzen. Beste periode is eind februari en maart, wanneer de meeste broedparen in de omgeving van de nestplaats bivakkeren en nog goed zichtbaar zijn. Hybridisering met Grauwe Gans en Canadese Gans heel normaal, met andere ganzensoorten minder gangbaar. Paren met kleine jongen kunnen al forse afstanden hebben afgelegd.

Interpretatie

Hoogste aantal bezette nesten of (alarmerende) paren aanhouden.

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Systematisch letten op paarsamenstelling is zinvol. In uiterwaarden langs de Waal was tot 38% van de Soepganzen gepaard met een Grauwe Gans.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

De enige uitgebreide studie in Nederland wijst erop dat Soepganzen in vergelijking met Grauwe Ganzen (zie aldaar) gemiddeld meer eieren leggen, een week later met broeden beginnen en een wat lager nestsucces hebben. Meer vergelijkingsmateriaal is uiterst zinvol!

Literatuur

Lensink R. 1998. Leidt de Soepgans *Anser anser* forma *domestica*, als afstammeling van de Grauwe Gans *Anser anser*, een eigen bestaan in Nederland? *Limosa* 71: 49-56.

Indische Gans*Anser indicus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop (moeras, eilandjes, grasland, wateren); let op territoriaal of nestindicerend gedrag, vooral paarsgewijs foerageren (man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), wakende vogel bij potentiële broedplaats, baltsende en alarmerende individuen of paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel.

LET OP: Paren met kleine jongen kunnen al forse afstand hebben afgelegd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Exoot. Broedvogels oorspronkelijk afkomstig uit waterwildcollecties, maar nakomelingen wild.

Broedbiologie

Nestelt in moerasgebieden en voor grondpredatoren onbereikbare grazige eilanden (ook stuweilanden). Broedt solitair of in los-vaste kolonies tot enkele tientallen paren. Eileg half april tot half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 27-30 dagen, jongen na 55-60 dagen vliegvlug.

Canadese Gans

Branta canadensis/hutchinsii

Methode

Territoriumkartering, evt. Nestentelling.

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Zie Grote Canadese Gans (of evt. Kleine Canadese Gans).

Interpretatie

Zie Grote Canadese Gans (of evt. Kleine Canadese Gans).

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

'Canadese Gans' is een verzamelnaam. In Nederland broeden voor het overgrote deel Grote Canadese Ganzen; zie aldaar voor nadere details. Status als broedvogel van Kleine Canadese Gans (in feite eveneens een verzamelnaam) is onduidelijk; zie aldaar voor nadere details.

Broedbiologie

Zie Grote Canadese Gans (of evt. Kleine Canadese Gans).

Grote Canadese Gans*Branta canadensis canadensis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop (vaak vijvers, bosmeertjes, soms ook moeras, grasland, ven); let op territoriaal of nestindicerend gedrag, vooral wakende, baltsende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats en nest met broedende vogel.

Bij concentraties (eilandjes) is het soms mogelijk om nesten te tellen. Tel alle bezette nesten (met broedende of wakende vogel of eieren; zijn goed te onderscheiden van bijv. Brandgans). Gave maar lege nesten (intacte droge donslaag) meetellen (eileg vindt spoedig plaats), beschadigde of oude lege nesten niet meetellen (ingezakte of natte donslaag, nest scheef; nest is mislukt en wellicht gevolgd door nieuwe broedpoging).

LET OP: paar met (kleine) jongen kan kilometers hebben afgelegd en vormt geen bewijs van broeden ter plaatse.

Niet-broedende vogels gedragen zich vaak luidruchtig (maar verlaten de broedplaats vaak overdag, veelal groepsgewijs); niet meetellen! Broedvogels die in vroeg stadium mislukt zijn, blijven veelal op de broedplaats en blijven goed zichtbaar; wel meetellen! Broedende vogels kunnen zich heel stiekem gedragen (drukken zich). In onoverzichtelijke terreinen en bij concentraties daarom vooral begin april veel aandacht aan telling besteden. Mengparen meetellen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd. In overige gevallen (paar of individu in broedbiotoop) 1 waarneming tussen 1 april en 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode.

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Vermeldt evt. hoeveel mengparen aanwezig waren en hoeveel vogels hybride kenmerken vertonen (nakomelingen van mengparen met Grauwe Gans, Brandgans).

Bijzonderheden

Exoot. Broedvogels zijn afkomstig uit watervogelcollecties, maar nakomelingen wild. Kruisingen met o.a. Grauwe Gans en Brandgans komen voor. In Nederland broedt in hoofdzaak de Grote Canadese Gans, maar er zijn ook meldingen uit de broedtijd van kleine ondersoorten.

Bij bezoek aan broedconcentratie: let op, sommige vogels zijn agressief, vallen aan.

Broedbiologie

Nestelt in veelheid aan biotopen, van zeer open (bijv. verruigde natte graslanden) tot bos (vijvers), maar veelal in halfopen omgeving (met bos omzoomde plassen) en niet zelden in menselijke omgeving. Zowel solitair nestelend als in kleine kolonies. Eileg vooral april en mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 28-30 dagen, jongen na 40-50 dagen vliegvlug. Familieverband blijft minimaal tot volgende voorjaar gehandhaafd.

Kleine Canadese Gans (minima)*Branta hutchinsii minima***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en broedverdachte individuen in broedbiotoop; let op territoriaal of nestindicerend gedrag, vooral wakende, baltsende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats en nest met broedende vogel. Bij concentraties is het soms mogelijk om nesten te tellen. Tel alle bezette nesten (met broedende of wakende vogel). Nesten met eieren en gave maar lege nesten (intacte droge donsraag) in principe meetellen (maar lastig te onderscheiden van andere soorten). Beschadigde of oude lege nesten niet meetellen (ingezakte of natte donsraag, nest scheef; nest is mislukt en wellicht gevolgd door nieuwe broedpoging). LET OP: paar met (kleine) jongen kan kilometers hebben afgelegd en vormt geen bewijs van broeden ter plaatse. Mengparen meetellen.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten of alarmerende paren aanhouden. In overige gevallen (paar in broedbiotoop, territoriaal gedrag) 2 waarnemingen, waarvan 1 tussen 1 april-30 juni.

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Status in Nederland onduidelijk. Vaak is het niet duidelijk of het om Kleine Canadese Ganzen gaat dan wel hybriden (bijv. Grote Canadese Gans x Brandgans: kan opvallend klein zijn). Het is zinvol om duidelijke gevallen te documenteren met foto of beschrijving. Voorts is het zinvol om te controleren of aspecten van de broedbiologie inderdaad overeenkomen met die van Grote Canadese Gans, zoals hieronder verondersteld.

Bijzonderheden

Kleine Canadese Gans is in feite verzamelnaam van verschillende ondersoorten die moeilijk te onderscheiden zijn en waarvan de status onduidelijk is.

Broedbiologie

Weinig over bekend, vermoedelijk ongeveer als Grote Canadese Gans. In dat geval zowel solitair nestelend als in kleine kolonies. Eileg vooral april en mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 28-30 dagen, jongen na 40-50 dagen vliegvlug. Familieverband blijft minimaal tot volgende voorjaar gehandhaafd.

Brandgans*Branta leucopsis***Methode**

Territoriumkartering, evt. Nestentelling.

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren of broedverdachte individuen in broedbiotoop (doorgaans voor grondpredatoren moeilijk bereikbare eilanden, schiereilanden, stuweilanden; in de Delta ook al dan niet voormalige schorren); let op territoriaal of nestindicerend gedrag, vooral wakende, baltsende en alarmerende individuen/paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel.

Bij concentraties (eilandjes e.d.) is het soms mogelijk om nesten te tellen. Tel alle bezette nesten (met broedende of wakende vogel of eieren; nesten zijn goed te onderscheiden van bijv. Canadese Gans door compacte vorm en schone koelwitte eieren). Gave maar lege nesten (intacte droge donslaag) meetellen (eileg vindt spoedig plaats), beschadigde of oude lege nesten niet meetellen (ingezakte of natte donslaag, nest scheef; nest is mislukt en wellicht gevolgd door nieuwe broedpoging).

LET OP: Paren met (kleine) jongen kunnen kilometers hebben afgelegd en vormen geen bewijs van broeden ter plaatse. Overzomerende vogels zonder broedgedrag (verzwakte of gewonde trekkers?) niet meetellen.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten of alarmerende paren aanhouden. In niet te betreden kolonies hoogste aantal volwassen individuen aanhouden (delen door 1,5). In overige gevallen (paar in broedbiotoop, territoriaal gedrag) 1 waarneming tussen 15 april-30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode.

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Kruisingen met andere soorten komen voor, o.a. met Canadese Gans, Indische Gans en Ross' Gans. Zinvol om te noteren en te vermelden.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Nestelt veelal koloniegewijs (minder vaak solitair) op de grond op eilandjes, in rietzomen; vaak in nabijheid van water (evt. in aanspoelselzone), soms ver van open water in moerasbos. Eileg half april tot in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 24-25 dagen, jongen na 40-45 dagen vliegvlug.

Nijlgans*Alopochen aegyptiaca***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop (vaak man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), territoriaal gedrag (balts, gevechten met andere paren) en aanwijzingen voor nest: waakzaam mannetje bij potentiële nestplaats, alarm (fel reagerend op iedere verstoring, mannetje vliegt roepend rond, vrouwtje sluit zich er al dan niet bij aan), afleidingsgedrag (met 'gebroken vleugel' uit vegetatie vluchtend), paar met kleine jongen (indien voorafgegaan door andere waarnemingen ter plekke). LET OP: Paren zijn strijdlustig en achtervolgen elkaar over grote afstanden. Wees attent op de terugkeer op de broedplaats: dit gaat gepaard met triomfceremonie (beide partners tegenover elkaar staand, veel geluid producerend). Vogels die op grote afstand van water broeden (bijv. diep in bos op oud nest van Havik of Buizerd; bij afwezigheid broedvogel herkenbaar aan bruin dons op nestrand) maken tijdens het broeden voedselvluchten over kilometers en leiden de jongen onmiddellijk na het uitkomen van de eieren weg. Paren met kleine jongen kunnen dus van elders afkomstig zijn! Vervolglegsel na mislukte broedpoging kan op forse afstand van eerste nestlocatie plaatsvinden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 15 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Concurrentie met inheemse broedvogelsoorten wordt veelvuldig vermoed op grond van agressief gedrag, maar is zelden gedocumenteerd.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei landschappen, van open agrarisch cultuurland en meeuwenkolonies (Waddeneilanden) tot bos (oude roofvogelnesten!). Eileg bijna hele jaar mogelijk, maar piek van eind maart tot eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 6-9 eieren, broedduur 28-30 dagen, jongen (nestvlinders) na 65-70 dagen vliegvlug.

Casarca*Tadorna ferruginea***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop (vijvers, moeras), met nadruk op territoriaal of nestindicerend gedrag: vooral wakende (man op uitkijkpost), baltsende en alarmerende individuen of paren op en boven broedplaats, nest met broedende vogel.
LET OP: Paren met (kleine) jongen kunnen al flinke afstand hebben afgelegd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Zekere broedgevallen zijn in Nederland betrekkelijk zeldzaam (maar in Duitsland een stuk gewoner). Vermeld details en geef hoogste broedcode aan.

Bijzonderheden

Exoot. Oorspronkelijke broedvogels vrijwel zeker afkomstig uit watervogelcollecties, maar nakomelingen wild.

Broedbiologie

Weinig bekend uit de Nederlandse situatie!

Nestelt in Duitsland vooral in holen (boomholten, nestkasten, zelf gegraven holen in de grond of aangepaste konijnenholen), incidenteel elders (groot roofvogelnest, onder dichte vegetatie, in leeg gebouw). Eileg vermoedelijk vooral mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-9 eieren, broedduur 28-30 dagen, jongen na ca. 55 dagen vliegvlug.

Bergeend*Tadorna tadorna***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar groepsbalts vooral in ochtend. In getijdengebieden afhankelijk van getijritme.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop, vooral baltsende paren (al dan niet in groepjes) en ander territoriaal gedrag (ook wakend mannetje, veelal op duintop of hogere bult), en gedrag dat op nest wijst: bezoek aan potentiële nestplaats, zowel aan begin broedseizoen (paartjes 'keuren' allerlei hopen) als later (broedend vrouwtje komt minstens tweemaal per dag van de eieren voor foerageervlucht; terugvlucht wordt begeleid door mannetje, uiteindelijk strijkt vrouwtje neer en gaat naar nest terwijl mannetje nog een rondje vliegt en vertrekt), alarm.

LET OP: In kustgebieden soms hoog aandeel niet-broedende vogels (tot 50%) binnen populatie, vooral aan einde van de broedperiode. Omdat deze vogels veelal paarsgewijs optrekken en ook baltsen, zijn ze bij een reguliere telling nauwelijks van broedvogels te onderscheiden. Telling in mei geeft nog meeste houvast (vooral paarvluchten richting vermoedelijke nest). Paren met pulli zijn niet goed bruikbaar: kunnen enkele kilometers hebben afgelegd!

In binnenland kunnen zelfs op kleine plasjes in februari-maart baltsende groepjes opduiken, die echter doorgaans in april grotendeels verdwenen zijn. Een achtergebleven broedpaar kan verrassend lastig te vinden zijn tijdens broeden.

Broedgevallen kunnen zelfs op kurkdroge heide plaatsvinden; jongen worden dan onmiddellijk na uitkomen weggeleid naar water in de (verre) omgeving.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Vooraf gebonden aan kuststrook (kwelders, schorren, open duin), maar ook in diepe binnenland (met name rivierengebied). Nestelt in grote hopen in de grond (Konijn) of in polderdijken (Muskusrat) en in halfhoge dichte vegetaties (pluimzegge, natte pitrus, duindoorn), in houtstapels, onder bergjes rommel enz. Eileg van begin april tot begin juni, vooral eind april en mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-10 eieren, broedduur 29-31 dagen, jongen (nestvlinders) zijn met 45-50 dagen vliegvlug.

Muskuseend*Cairina moschata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Paren (let op verschillende koptekening) in broedbiotoop (vaak man waakzaam, vrouw stevig bunkerend), territoriaal gedrag (balts, gevechten met andere vogels) en aanwijzingen voor nest (waakzaam mannetje bij potentiële nestplaats, alarm, afleidingsgedrag), paar met kleine jongen (indien voorafgegaan door andere waarnemingen ter plekke; paren met pulli kunnen uit de omgeving afkomstig zijn). Broedgevallen in principe het hele jaar mogelijk.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm etc.) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 30 april t/m 31 juli

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

Meeste paren hebben nog duidelijke binding met plek van ontsnapping/vrijlating, echt in het wild broedende paren zijn schaars.

Broedbiologie

Weinig bekend over de Nederlandse situatie. Meeste broedgevallen lijken relatief laat in het seizoen plaats te vinden (paren met jongen tussen juni en oktober waargenomen).

Carolinaeend*Aix sponsa***Methode**

Territoriumkartering.

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op plaatsgebonden paartje (keert na verstoring naar zelfde plek terug), broedverdacht vrouwtje (vliegt naar potentieel broedhol) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met zeer kleine jongen. Schuw wijfje of wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Broedt in boomholten en grote nestkasten. Wijfje met kleine jongen kan binnen enkele dagen flinke afstanden afleggen. In schemering vaak verplaatsingen, met in de vlucht veelvuldig roepen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 30 juni

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Betrekkelijk weinig zekere broedgevallen bekend. Graag de hoogste broedcode opgeven.

Bijzonderheden

Exoot, afkomstig uit Noord-Amerika. Vrouwtjes kunnen gemakkelijk met die van Mandarijneend worden verwisseld. Hybridiseert soms met Wilde Eend.

Broedbiologie

Nestelt vooral in oude bomen bij plassen of langzaam stromende wateren, zowel in natuurlijke hopen als grote nestkasten. Eileg begin april tot half juni. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 9-15 eieren (soms leggen meerdere vrouwtjes in hetzelfde nest), broedduur 28-32 dagen, jongen (nestvlieders) verlaten nest na 1 dag en worden vooral door vrouwtje begeleid. Ze zijn na 60-70 dagen vliegvlug.

Mandarijneend*Aix galericulata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind augustus

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop (afwisseling bos en open water, veelal parkachtige omgeving maar ook wel uiterwaarden, beekdalen etc.), met nadruk op territorium- of nestindicerend gedrag: balts (met veel roepen, soms in groepjes), wakende vogel (doorgaans in boom), alarm, pulli (worden meestal door wijffe geleid, soms voor enige tijd zelfstandig voedsel zoekend). Paartjes die na vestoring terugkeren naar geschikte plas/bosje zijn verdacht. LET OP: Baltsende vogels (paartje of meer vogels) maken grote rondvluchten onder luidruchtig roepen. Bij groepsbalts (waarbij meerdere mannetjes betrokken zijn) vooral letten op wegvliegrichting wijffe(s).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Exoot, gevestigd als jaarlijkse broedvogel vanaf de jaren tachtig.

Broedbiologie

Holenbroeder, nestelt zowel in loofbomen (gaten Zwarte Specht, holle stammen, grote ingerotte plekken) als nestkasten, meestal op aanzienlijke hoogte (vanaf 3 m). Eileg van eind maart tot begin juli, maar vooral half april-half mei; soms leggen verschillende wijffes in hetzelfde nest (tot 30 eieren), waardoor grote tomen kunnen ontstaan. Eén broedsel per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 28-31 dagen, jongen verlaten hol na 1 dag en zijn na 60 dagen vliegvlug.

Smient*Anas penelope***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en volwassen individuen (vooral zich verdacht gedragende wijfjes) in broedbiotoop (duinmeren, kwelder met zoetwaterplas, voormalige eendenkooien, moeras) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: duidelijk paargedrag (partners dicht bijeen, zonderen zich af van eventuele andere Smienten en verjagen deze), bezoek aan potentiële broedplaats (man vergezelt vrouwtje als ze uit vegetatie komt, vooral 's avonds), alarm (vrouwtje vliegt nerveus rond of simuleert verlamming), pulli (worden alleen door wijfje geleid). Vrouwtje dat bij verstoring wegzwent of kort wegvliegt en terugkeert naar geschikte broedplek is verdacht.

LET OP: Overzomeraars, zeker in kustgebieden, niet zeldzaam. Vogels in groepen niet meetellen, evenals duidelijke gevallen van overzomering (geen territoriaal gedrag, evt. afwijkend biotoop bijv. open grasland). Verzwakte overwintersaars blijven soms overzomeren en kunnen zich heimelijk gedragen en zelfs alarmeren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 10 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Zekere broedgevallen zijn schaars (in tegenstelling tot vage aanwijzingen voor broeden). Graag uitgebreide documentatie geven met hoogste broedcode. Geef door indien het vermoeden bestaat van ontsnapte vogels.

Bijzonderheden

Bij vermoeden van tamme origine van broedvogels (bijv. uit eendenkooi ontsnapte lokvogels) gegevens toch insturen, met toelichting. Let op conditie vogel (aangeschoten? geleewiekt?). Doortrek tot in mei.

Broedbiologie

Nest ligt meestal nabij de waterrand (maar soms tot 250 m ervandaan) in vegetatie verstoppt, vaak onder struiken of jonge bomen, soms meer open. Eileg in mei en begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 7-9 eieren, broedduur 23-25 dagen, jongen na 40-45 dagen vliegvlug.

Krakeend*Anas strepera***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juni

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu (waakzaam mannetje bij oevervegetatie) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met kleine jongen. Wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Aan begin broedseizoen vaak groepsbalts (met rondvluchten en veel roepen), waaraan paren uit een groter gebied deelnemen. Later splitsen zich paren af om een nestplek te zoeken. Achtervolgingsvluchten van drie vogels (twee mannetjes, één wijfje) vormen redelijke indicatie voor aanwezigheid territorium.

Mannetje blijft tijdens eifase bij vrouwtje maar vertrekt rond het tijdstip dat de eieren uitkomen. Wijfje met jongen kan al enige afstand hebben afgelegd.

Doortrek tot in mei. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

NNestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie, in toenemende mate in agrarisch cultuurland met sloten. Eileg van eind april tot in juli, vooral in mei en begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 24-26 dagen, jongen (nestvlinders) met 45-50 dagen vliegvlug.

Wintertaling*Anas crecca***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, roep ook in schemering.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu (waakzaam mannetje bij oevervegetatie, solitair vrouwtje) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met kleine jongen. Wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: In uitgestrekte veen- en heidegebieden houden de broedvogels zich kort na aankomst veelal in groepen op waarin druk gebalst wordt; vervolgens splitsen zich paren af die zich over het gebied verdelen. Achtervolgingsvluchten in drietallen (twee mannetjes, één vrouwtje) vormen redelijke aanwijzing voor territorium. Roep hoeft niet altijd op balts te duiden (kan ook contactroep zijn).

Mannetje blijft bij vrouwtje tot halverwege de eifase. Wijfje met jongen kan al enige afstand hebben afgelegd. Doortrek tot in mei. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan (bij voorkeur matig voedselarme) zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie. Eileg van half april tot in juli, vooral in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-11 eieren, broedduur 25-30 dagen, jongen (nestvlinders) met 25-30 dagen vliegvlug.

Wilde Eend*Anas platyrhynchos***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind mei

Datumgrenzen

1 april t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op solitair mannetje (waakzaam bij potentiële nestplaats) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met zeer kleine jongen. Schuw wijfje of wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Mannetje blijft tot halverwege de eifase bij het vrouwtje. Wijfje met kuikens kan forse afstand hebben afgelegd. Doortrek tot in mei. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei (half)open landschappen inclusief droog agrarisch cultuurland, zowel op de grond als in bomen (knotwilgen, oude nesten van bijv. Blauwe Reiger). Eileg van eind februari tot eind juli (soms ook daarbuiten), met piek in april. Eén broedsel per jaar, meestal 7-11 eieren, broedduur 24-32 dagen, jongen (nestvlinders) met 50-60 dagen vliegvlug.

Soepeend*Anas platyrhynchos domesticus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind mei

Datumgrenzen

1 april t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op solitair mannetje (waakzaam bij potentiële nestplaats) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met zeer kleine jongen. Schuw wijfje of wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Mannetje blijft tot halverwege de eifase bij het vrouwtje. Wijfje met kuikens kan forse afstand hebben afgelegd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Niet altijd gemakkelijk te onderscheiden van Wilde Eend, vooral niet in bebouwde omgeving. Aanwijzingen geheel geënt op Wilde Eend, maar dit hoeft niet terecht te zijn. Nader onderzoek zeer gewenst.

Broedbiologie

Broedt vooral in directe menselijke omgeving maar ook ver daarbuiten, zowel op de grond als in bomen (knotwilgen).

Broedbiologie vermoedelijk grotendeels overeenkomend met die van Wilde Eend. Dan eileg van eind februari tot eind juli (soms ook daarbuiten), met piek in april. Eén broedsel per jaar, meestal 7-11 eieren, broedduur 24-32 dagen, jongen (nestvlieders) met 50-60 dagen vliegvlug.

Pijlstaart*Anas acuta***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en volwassen individuen (zich verdacht gedragend wijfje) in broedbiotoop (heide, hoogveen, natte duinvalleien, hogere kwelders met zoetwaterplas, moeras) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: duidelijk paargedrag (partners dicht bijeen, zonderen zich af van eventuele andere Pijlstaarten en verjagen deze), bezoek potentiële broedplaats (man vergezelt vrouwtje als ze uit vegetatie komt, vooral 's avonds), alarm (vrouwtje vliegt nerveus rond of simuleert verlamming), pulli (worden alleen door wijfje geleid). Vrouwtje dat bij verstoring wegzwemt of kort wegvliegt en terugkeert naar geschikte broedplek is verdacht. Mannetje helpt mee jongen te bewaken; nerveus mannetje kan duiden op aanwezigheid partner met kuikens.

LET OP: Oppassen voor doortrekkers (tot in mei) en overzomeraars. Vogels in groepen niet meetellen, evenals duidelijke gevallen van overzomering (geen territoriaal gedrag, evt. afwijkend biotoop bijv. open grasland).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Zekere broedgevallen zijn zeldzaam. Geef uitgebreide documentatie, met in ieder geval hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Extra-aandacht noodzakelijk op Waddeneilanden, in Delta en heide- en hoogveengebieden. Soort in broedseizoen erg teruggetrokken.

Broedbiologie

Nestelt tegenwoordig vooral in kustgebieden. Nest op droge bodem, goed verstopt in vegetatie, meestal in nabijheid van water maar op kwelders ook op grotere afstand. Eileg half april tot half juni, vooral mei. Eén broedsel per jaar, meestal 7-11 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen na 40-45 dagen vliegvlug.

Zomertaling

Anas querquedula

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral van enkele uren na zonsopkomst tot in de middag. Roept ook in schemering en 's nachts.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu (waakzaam mannetje bij oevervegetatie) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm (ook: mannetje dat bij onraad laag over nestgebied van vrouwtje vliegt), afleidingsgedrag, wijfje met kleine jongen. Wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: In gebieden met hogere dichtheden (tegenwoordig schaars) aan begin broedseizoen baltsvluchten waarbij verschillende mannetjes een wijfje achtervolgen; mannetjes kunnen van elders gekomen zijn of ongepaard zijn. Roep hoeft niet per se territoriale functie te hebben maar wordt wel het meest tijdens balts gehoord. Mannetje blijft minimaal tot halverwege eifase bij vrouwtje, soms totdat er kleine jongen zijn. Wijfje met jongen kan al enige afstand hebben afgelegd.

Doortrek tot in mei. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in open waterrijke landschappen, vooral graslandgebieden. Eileg van half april tot eind juni, vooral in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-11 eieren, broedduur 21-23 dagen, jongen (nestvlieders) met 35-40 dagen vliegvlug.

Slobeend*Anas clypeata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral van enkele uren na zonsopkomst tot in de middag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu (waakzaam mannetje bij potentiële nestplaats) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren, ook achtervolgingsvluchten in drietallen: twee mannetjes, één vrouwtje) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijffe met kleine jongen. Wijffe dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Mannetje blijft tijdens eifase bij vrouwtje maar vertrekt rond het tijdstip dat de eieren uitkomen. Wijffe met kleine jongen kan al forse afstand hebben afgelegd.

Doortrek tot in mei. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Broedt in open en waterrijke landschappen, vooral graslandgebieden en moerassen. Eileg van begin april tot eind juni, vooral in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 21-25 dagen, jongen (nestvlinders) met 40-45 dagen vliegvlug.

Krooneend*Netta rufina***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juni

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en volwassen individu (vooral zich verdacht gedragend wijfje) in broedbiotoop (vooral laagveenmoeras en grote zoetwaterplassen met eilandjes) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: wakende man in geschikt broedbiotoop (begeleidt vrouwtje tijdens broedpauze), alarm en afleidingsgedrag (vrouwtje simuleert verlamming), vrouwtje met pulli (bij meer dan 12 pulli: afkomstig van twee vrouwtjes). Amper territoriaal gedrag. Paren doen aan 'baltsvoeding'.

LET OP: Doortrekkers en overzomeraars kunnen in broedgebieden opduiken (maar houden zich meestal op open water op, in tegenstelling tot broedvogels met heimelijk gedrag langs oevers). Op favoriete broedplaatsen (eilandjes) nestelen verschillende paren soms dicht bijeen. Dan telling van paren of groepen in mei-juni. Louter vrouwtjes met (kleine) jongen tellen levert veel te laag aantal op, aangezien veel nesten mislukken.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Bij meldingen ver buiten de bekende broedgebieden (Randmeren, Vechtplassen etc.) graag enige documentatie, in ieder geval hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Pulli sluiten zich soms aan bij broedsels van Wilde Eend, Tafeleend of Kuifeend, en worden ook gevoerd. Als er ter plekke geen andere aanwijzingen voor broeden van een Krooneend waren, kan dit gelden als broedgeval.

Broedbiologie

Bodembroeder, nestelt langs grotere plassen met veel oever- en onderwatervegetatie in riet, ruigtekruiden, kreupelhout, meestal nabij water. Graag in meeuwenkolonies! Eileg midden april tot midden juni, vooral eind april en mei. Eén broedsel per jaar, meestal 8-11 eieren (maar 'dumpnesten', waarin verschillende wijfjes eieren leggen, komen niet zelden voor), broedduur 26-28 dagen, jongen vliegvlug na 50-65 dagen.

Tafeleend*Aythya ferina***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op solitair mannetje (waakzaam bij potentiële nestplaats) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met zeer kleine jongen. Schuw wijfje of wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Mannetje blijft tijdens eifase bij het vrouwtje maar vertrekt daarna meestal. Wijfje met kuikens kan forse afstand hebben afgelegd. Doortrek tot ver in april, soms nog later. Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich vaak op in groepen (al dan niet in broedbiotoop) maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 10 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie. Eileg van half april tot half juli, vooral eind mei en juni. Eén broedsel per jaar, meestal 5-12 eieren, broedduur 27-28 dagen, jongen (nestvlinders) na 50-55 dagen vliegvlug.

Witoogeend*Aythya nyroca***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en volwassen individuen (vooral zich verdacht gedragende wijfjes) in broedbiotoop (met name hoogveen) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: verdacht paar (man waakt, wijfje schuw en heimelijk), alarm (wijfje simuleert verlamming), wijfje met pulli (vooral juli, lastig vast te stellen door schuw gedrag wijfje dat meteen met kroost vegetatie invlucht; beste kansen 's avonds).

LET OP: Zuivere broedparen zijn zeldzaam. In Nederland veelal mengparen met Kuifeend en Tafeleend. Niet-broedende vogels (ruitrek?) kunnen in geschikte broedbiotoop opduiken.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Zeldzame broedvogel. Uitgebreide documentatie noodzakelijk, met hoogste broedcode per datum. Huidige broedvogelstatus in Nederland onduidelijk, en extra aandacht bij alle waarnemingen in broedseizoen belangrijk. Geef details over paarsamenstelling.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Weinig over bekend! In Duitsland meestal in directe omgeving van water broedend, graag in Kokmeeuwen-kolonies. Nest goed in vegetatie verstopt. Eileg begin mei tot half juli, vooral eind mei-eind juni. Eén broedsel per jaar, meestal 7-11 eieren (maar soms tot 20, indien twee vrouwtjes in hetzelfde nest leggen), broedduur 23-27 dagen, jongen na 55-60 dagen vliegvlug.

Kuifeend*Aythya fuligula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op solitair mannetje (waakzaam bij potentiële nestplaats) of paar (mannetje begeleidt vrouwtje tijdens voedselzoeken, vooral 's avonds goed waarneembaar), territoriaal gedrag (agressie ten opzichte van andere paren) en aanwijzingen voor nest: alarm, afleidingsgedrag, wijfje met zeer kleine jongen. Schuw wijfje of wijfje dat wegzwemt/wegvliegt en later terugkeert naar zelfde deelgebied is uiterst verdacht.

LET OP: Mannetje blijft gewoonlijk tot halverwege de eifase bij het vrouwtje, maar begeleidt soms uitgekomen jongen.

Wijfje met kuikens kan forse afstand hebben afgelegd.

Doortrek tot in mei, terwijl tegelijkertijd lokale broedvogels zich nog in groepen kunnen ophouden; soms amper van elkaar te onderscheiden! Doortrekkers (en later ook: mislukte broedvogels en verzamelingen van mannetjes) houden zich op in groepen (al dan niet in broedbiotoop) maar vertonen geen duidelijke binding aan (delen van) het gebied.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie inclusief agrarisch cultuurland met sloten. Eileg van eind april tot eind juli, vooral in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 6-11 eieren, broedduur 23-28 dagen, jongen (nestvlinders) met 45-50 dagen vliegvlug.

Eider*Somateria mollissima***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half mei

Datumgrenzen

30 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, bij voorkeur ruim na zonsopkomst(dan zijn alle wijfjes terug van nachtelijke drinkvluchten).

Aanwijzingen

(1) In kleine gebieden: Bezette nesten tellen of waarnemingen van (baltsende) paren en individuen (ook in groepen) in broedbiotoop; hierbij onderscheid maken tussen paren met nestindicerend gedrag (zie Bijzonderheden) en overige waarnemingen. Vogels ver op zee, voor de kust en in de monding van slenken niet meetellen, wel de vogels die diep in slenken zitten. Door overstroming treden soms verplaatsingen op.

(2) In grote gebieden: Integrale telling, meermalen uitgevoerd. Telling uitvoeren tijdens hoogwater en bij goed weer in periode eind maart-half april, en nogmaals begin mei (lieft tweemaal in genoemde perioden). Maak onderscheid tussen adulte mannen, juveniele mannen en wijfjes. Tel alle vogels, ook die tot 500 m voor de kust.

Tellen van uitgelopen nesten (te herkennen aan dons), bijv. tijdens tellingen van meeuwenkolonies in mei-juni, geeft aanvullende informatie. In dicht bezette gebieden is zorgvuldig zoeken naar nesten binnen vastomlijnde proefvlakken de beste methode om jaarlijkse aantalsveranderingen vast te stellen; dit is evenwel arbeidsintensief, moet met het oog op verstoring uiterst voorzichtig geschieden en dient uitsluitend in overleg met de terreinbeheerder plaats te vinden. Aantal niet-broedvogels in broedgebied kan hoog zijn (soms veelvoud van broedpopulatie).

Interpretatie

Bij nestentelling (methode 1): hoogste aantal tegelijk bezette nesten aanhouden.

Bij integrale telling: bepaal aantal broedende wijfjes aan de hand van de volgende berekening. Aantal volwassen wijfjes = (aantal onvolwassen mannetjes/totaal aantal mannetjes)x(totaal aantal vrouwtjes).

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 25 april t/m 15 mei

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Geef altijd aan of methode 1 of 2 is gebruikt.

Bijzonderheden

Nestplaatskeuze: paartje loopt 'zoekend' door geschikte broedbiotoop, waarbij wijfje voorop loopt en uiteindelijke nestplek bepaalt (mannetje blijft wakend achter of vliegt naar foerageergebied).

Broedfase: paar is gescheiden, vrouwtje broedt en gedraagt zich onopvallend (en blijft bij storing lang op eieren zitten).

Tijdens broedpauze loopt vrouwtje van foerageergebied naar nestplaats (begin bebroeding) of doet dat vliegend, met lopen gedurende de laatste meters (late broedfase); ze vliegt altijd laag en in een boog.

Crèches: na het uitkomen van de eieren sluiten tomen van kuikens zich veelal aaneen tot grotere gezelschappen, die begeleidt worden door enkele wijfjes. Aantal jongen per jaar is sterk variabel en geeft geen eenduidige maat voor het aantal broedvogels, hooguit voor het minimumaantal geslaagde nesten (maximale aantal kuikens delen door gemiddelde van 4,7 eieren per legsel).

Broedbiologie

Gebonden aan zoutwatermilieu, meestal nestelend in duinen en kwelders/schorren (veelal in meeuwenkolonies).

Bodembroeder, nest vrij open tot goed verstoppt tussen grassen en struiken, soms in 'kolonies'. Eileg begin april tot begin juni, vooral eind april-half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 25-28 dagen, jongen vliegvlug met 65-75 dagen (maar zelfstandig vanaf 50 dagen).

Brilduiker*Bucephala clangula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en volwassen individuen in broedbiotoop (bosvijvers, ook uiterwaarden) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: verdacht paartje (mannetje waakzaam, wijfje schuw), bezoek aan nesthol, wijfje met kleine jongen.

LET OP: Mannetje blijft aanwezig tot halve weg de bebroeding en verlaat dan het wijfje; vormt dan eventueel mannengroepjes. Soort nestelt in boomholtes en nestkasten (zie Broedbiologie), meestal in oude loofbomen, in uiterwaarden in knotwilgen (maar pas op voor verwarring met legsel van Wilde Eend). Wijfje met jongen kan kilometers hebben afgelegd en benut soms verschillende wateren (oppassen voor overschatting). Tomen met 14 of meer jongen behoren toe aan twee wijfjes. Tomen (ook van kleine kuikens) worden soms enige tijd in de steek gelaten door het wijfje voor een voedselvlucht. Oppassen voor late doortrekkers (vertonen geen broedgedrag maar kunnen wel baltsen) en niet-broedvogels, al dan niet in niet geheel uitgekleurd klee, veelal in groepjes en op open water (broedvogels gedragen zich heimelijker).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Documentatie per geval noodzakelijk; geef hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort lijkt zich in Nederland, na vestiging in jaren tachtig, inmiddels weer terug te trekken; huidige status echter onduidelijk. Extra attentie is nodig in de (voormalige?) broedgebieden langs de oostrand van de Veluwe/IJsseldal en elders in het rivierengebied.

Broedbiologie

Nestelt langs plassen (inclusief hele kleine wateren) en langzaam stromende wateren, veelal in besloten omgeving maar ook wel in uiterwaarden met oude bomen. Holenbroeder, broedt in natuurlijke hopen in loofbomen (holen Zwarte Specht, rotplekken) en grote nestkasten, meestal vlakbij water maar soms op meer dan 1 km ervandaan. Eileg eind maart tot half mei, vooral eind april en begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 6-11 eieren, broedduur 29-32 dagen, jongen na 57-66 dagen vliegvlug (maar na ca. 50 dagen zelfstandig). Mannetje blijft tot in vroege bebroedingsfase in omgeving van wijfje, maar vertrekt 10-14 dagen voor uitkomen van de eieren.

Middelste Zaagbek*Mergus serrator***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Baltsende paren in tweede helft van mei en in juni; plekken waar eerder in het seizoen balts is waargenomen nogmaals scherp controleren. Wijfjes in broedbiotoop (schorren in Delta, kwelders in Waddengebied) met kijker volgen en letten op nestindicerend gedrag, o.a. vegetatie in- of uitlopend wijfje, nerveus rondvliegend of voor waarnemer uit zwemmend wijfje. Bij rustig weer zijn wijfjes met jongen met telescoop van afstand goed te lokaliseren.

LET OP: Nesten lastig te vinden, behalve tijdens de eileg (wijfje vliegt op bij benadering nest tot op 3-4 m). Daarna zitten wijfjes erg broedvast en vliegen ze amper meer op; ze gedragen zich ook de eerste tijd na het uitkomen der eieren erg stiekem.

Doortrek tot in mei en vanaf augustus, en voorts is ook overzomerling mogelijk. Tel daarom alleen wijfjes die zich afzonderen van groepjes rustende vogels en de vegetatie opzoeken. Wijfjes met jongen kunnen forse afstanden hebben afgelegd en vormen soms crèches.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult vrouwtje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Documentatie per geval noodzakelijk; geef hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort heeft zich vanaf eind jaren zeventig als jaarlijkse broedvogel gevestigd in het Deltagebied en broedt tegenwoordig ook in het Waddengebied (vooral Griend).

Broedbiologie

Bij ons gebonden aan zoutwatermilieu (in o.a. Duitsland ook langs snelstromende wateren in binnenland). Nestelt vnl. in duinen en kwelders op de grond, goed verstopt en doorgaans dicht bij open water. Eileg eind april tot eind juni, vooral half mei-half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 6-12 eieren, broedduur 29-35 dagen, jongen na 60-65 dagen vliegvlug. Mannetje blijft aanwezig tot ca. 2 weken na begin bebroeding.

Rosse Stekelstaart*Oxyura jamaicensis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren en zich verdacht gedragende wijfjes in broedbiotoop (plassen met rijke oevervegetatie) met kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: balts, verdachte paren (mannetje wakend, wijfje schuw en plaatstrouw), bezoek aan vermoedelijke broedplaats (wijfje verdwijnend in oevervegetatie, keert na opvliegen naar dezelfde plek terug), alarm (afleidingsgedrag), vogel(s) met pulli.

LET OP: Mannetje kan (i.t.t. meeste eenden) aanwezig blijven en met het wijfje de verzorging van de jongen op zich nemen. Solitaire vogels kunnen baltsen tegen andere eendensoorten en zelfs Meerkoeten (niet meetellen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Graag per geval hoogste broedcode vermelden. Vermeldt details omtrent de paarsamenstelling, indien van toepassing.

Bijzonderheden

Soort wordt tegenwoordig in kleine aantallen gezien, maar zekere broedgevallen zijn relatief schaars.

Let op eventuele hybriden met Witkopeend (soort hybridiseert in Spanje met Witkopeend).

Broedbiologie

Weinig bekend uit Nederland! Nestelt vooral langs (veelal vrij kleine) wateren met dichte oever- en onderwatervegetaties. Bodembroeder, nest (zonder dons) meestal in oevervegetatie. Eileg (UK) half-april tot eind juli, mogelijk nog later. Eén broedsel per jaar, meestal 5-10 eieren (grotere legsels vermoedelijk van twee wijfjes), broedduur 25-26 dagen, jongen na 50-55 dagen vliegvlug (maar al eerder zelfstandig).

Wespendief*Pernis apivorus***Methode**

Broedparen lokaliseren

Tijd van het jaar

Eind april t/m eind augustus

Datumgrenzen

20 mei t/m 10 augustus.

Tijd van de dag

Van enkele uren na zonsopkomst tot in de avond.

Aanwijzingen

Eigenlijk alleen te inventariseren door controle van bekende oude roofvogelnesten en eventuele nesten van Wespendief uit voorgaande jaren, in combinatie met overige waarnemingen aan het begin van de broedtijd (balts) en langdurige observatie in juli-augustus (voedselvluchten). Interpretatie van waarnemingen anders extreem lastig!

Controle nesten

Broedt soms op oud nest van andere grote roofvogel (vaak weinig ophoging nestransd, tot en met juni worden weinig groene takken aangebracht, daarna meer; broedende vogel drukt zich en is vaak onzichtbaar). Zelfgebouwde nesten uit voorgaande jaren zijn herkenbaar aan het formaat (kleiner dan Havik en Buizerd, dunnere takken), veelvuldig gebruik van blad als nestmateriaal (in loofbos) en beschaduwde positie. Nieuw gebouwde nesten (eigenlijk alleen bij toeval te vinden) veelal bijna onwaarschijnlijk klein.

Overige waarnemingen mei-juni

Voorjaarsbalts is kort, in sommige jaren vrijwel ontbrekend en niet direct aan nestplek gebonden. Let op undulerende ratelroep vlak voor eileg (uitsluitend vlakbij nest).

Waarnemingen juli-augustus

Ruiveren (schaars, maar kunnen aandacht vestigen op territorium; vliegveren met onregelmatige bandering, kop- en rugdekveren met witte basis en scherpe kleurovergangen haaks op de schacht), echter zie Bijzonderheden. Vliegactiviteit in juli en begin augustus geeft idee over aantal broedvogels (en evt. nestomgeving) en niet-broedvogels (aandeel kan hoog zijn). Langdurige observatie vanaf goed uitzichtpunt nodig. Alle exemplaren noteren met details over verenkleed (sekse, tekening, ruipatroon) en vliegrichting (intekenen). Speciale aandacht voor balts (oplevend in juli, maar tot op 5 km van nest; vlinderen laag boven bos nog meest bruikbaar) en voedseltransport naar nest (strakke lijn, intervallen van ca. twee uur; kleine prooi - tegen lichaam geklemd - soms nauwelijks te zien). In grote gebieden verschillende observatiepunten uitkiezen. Grondige controle van veronderstelde nestlocatie kan nest opleveren (maar vaker frustratie).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 10 augustus en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

In overige gevallen (adult in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 10 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Bijzonderheden

Ruiveren

Niet zelden nabij sperwernest, en dan veroorzaakt door agressie van Sperwer jegens aanwezige Wespendief, en niet per se territoriumindicatief voor Wespendief. Meerdere staartveren bijeen wijzen op schrikrui.

Observatie vliegactiviteit

Ga uit van een waarneemcirkel met een straal van ca. 1,5 km, waarbinnen de meeste activiteit kan worden opgemerkt en een radius van 3 km waarbuiten vogels niet meer kunnen worden ontdekt of gevolgd. Inschatting van afstand is belangrijk bij interpretatie waarnemingen (en traceren nestlocatie) maar lastig; vogel in de regel verder weg dan aangenomen wordt!

Bij het nest

Nest vaak buitengewoon lastig te vinden, mede door schaarse aanwijzingen: amper poep onder nest (pas in late jongenfase, vaak vergezeld van lege wespenraten, die echter zeer snel verpappen na regen), geen braakballen (deel poep drolvormig en donker, als braakbal), weinig bedelgeluid (jongen laten na uitvliegen hooguit heel zacht geluid horen wanneer ouder met prooi arriveert). Geplukte niet- of net-vliegvlugge jongen (gepredeerd door Havik, vrij gewoon tegenwoordig) zijn overigens een goede indicatie voor een nabij nest! Nest na de bladval nog steeds herkenbaar aan overdadig loof op de nestransd (maar pas op voor afgevalen blad).

Broedbiologie

Gebonden aan doorgaans grotere bosgebieden, zowel loof- als naaldhout, vaak met enige afwisseling (o.a. kaalslagen, drassige plekken), soms echter in monotone opstanden of kleine (loof)bosjes. Nest in oude boom, vaak tegen stam, soms in kroon. Eileg eind mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, vrijwel steevast 2 eieren, broedduur 30-35 dagen, nestjongenperiode 35-40 dagen. Jongen worden nog ongeveer 14 dagen na het uitvliegen verzorgd door het mannetje (vrouwje vaak al vertrokken), en blijven daarna nog enige tijd in het broedgebied alvorens ook weg te trekken. Het is normaal dat slechts een deel (40%) van de populatie tot eileg overgaat.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Zwarte Wouw*Milvus migrans***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, met enige nadruk op periode 09.00-12.00 u en van 16.00 u tot zonsondergang.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paren of individuen in potentieel broedbiotoop (vooral moerasbos) letten op territorium- of nestindicerend gedrag: balts (eerst paarsgewijs zweven boven broedgebied, met soms speelse 'schijnaanvallen' en duikvluchten; man kan blijven baltsen terwijl vrouw broedt; veel roepen), slepen met nestmateriaal (doorgaans dicht bij nest verzameld) en voedseltransport (let op: man bevoorraadt broedende vrouw op nest, vrouwtje gaat pas zelf jagen wanneer jongen halfwassen zijn; jagend tweetal tussen half april-half juni dus bepaald geen broedindicatieve waarneming). Nest (vaak verrassend klein, indien nieuw gebouwd) wordt opgesierd met vodden of plastic in nestkom.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 april t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Documentatie

Uitermate zeldzame broedvogel, al lijken broedgevallen iets frequenter voor te komen. Uitgebreide documentatie noodzakelijk; per datum waarnemingen beschrijven incl. broedcode.

Bijzonderheden

Balts(achtig)gedrag komt niet alleen bij broedplaats voor maar ook bij slaappleaats. Bij twijfel omtrent broeden kan het bos na de bladval nog worden bezocht: typisch wouwenest is goed herkenbaar aan rommel op nest.

Broedbiologie

Nestelend in halfopen landschappen, doorgaans in de buurt van visrijke wateren, vooral in moerasbos (graag in kolonie Blauwe Reigers), maar ook in ander loofbos, veelal aan de rand; in Duitsland ook in singels, gemengd bos of zelfs solitaire boom. Eileg in april-mei, vooral tweede helft april en begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 31-32 dagen, nestjongenfase 42-45 dagen.

Rode Wouw*Milvus milvus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, met enige nadruk op periode 10-12 u en van 16 u tot zonsondergang.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paren of individuen in potentieel broedbiotoop (vooral oud loofbos) letten op territorium- of nestindicerend gedrag: balts (paarsgewijs zweven boven broedgebied, met soms speelse 'schijnaanvallen' en duikvluchten, soms ook roepend; man kan blijven baltsen terwijl vrouw broedt), slepen met nestmateriaal (doorgaans dicht bij nest verzameld), agressie tegen andere roofvogels en Raven, voedseltransport (let op: man bevoorraadt broedende vrouw op nest, jagend tweetal tussen begin april-begin juni dus geen broedindicatieve waarneming), pas uitgevlogen jongen.

LET OP: Nest (verrassend klein, indien nieuw gebouwd; staart van broedende vogel vaak zichtbaar) wordt opgesierd met voden of plastic in nestkom, niet met groene takken zoals bij Havik en Buizerd.

Balts(achtig)gedrag komt niet alleen bij broedplaats voor maar ook bij slaapplaats. Bij twijfel omtrent broedgeval kan worden gezocht naar het nest na de bladval: typisch wouwenest altijd herkenbaar aan rommel op het nest.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Documentatie

Uitermate zeldzame broedvogel waarvan vestiging (onregelmatige broedgevallen sinds jaren zeventig) maar niet wil doorzetten. Veel veronderstelde broedgevallen zijn uitermate mager of vaag gedocumenteerd, waardoor niet is vast te stellen of daadwerkelijk gebroed is. Uitgebreide documentatie noodzakelijk; per datum waarnemingen beschrijven incl. broedcode.

Bijzonderheden

Soort broedt af en toe in uiterste oosten en zuiden van het land, maar niet alle (mogelijke) broedgevallen worden gemeld. SOVON garandeert geheimhouding precieze locatie!

Broedbiologie

Nestelt meest in halfopen landschappen aan de rand van oudere bossen en bosjes, voornamelijk loofhout (in Duitsland ook in singels en op hoogspanningsmasten). Eileg van eind maart to begin mei, vooral april. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 31-38 dagen, nestjongenperiode 45-50 dagen.

Zeearend*Haliaeetus albicilla***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Lokaliseren van nest in de winter (kolossaal nest goed zichtbaar) of aan de hand van nestbouw (slepen met takken), baltsgedrag (roepduetten, gezamenlijke vlucht; vooral januari-maart), aanvoer van voedsel (beide partners) of bedelroep van grote jongen. Vroege broeder (zie Broedbiologie).

LET OP: Nieuwe vestigingen worden doorgaans voorafgegaan door overzomering van 1-2 vogels. Gevestigde paren zitten en vliegen vaak samen, gebruiken veelal dezelfde slaapboom en versterken regelmatig de paarband (vrouwkje bedelt om voedsel). Nesten worden jarenlang gebruikt en groeien indrukwekkend uit. Binnen het territorium zijn vaak 2 nesten in gebruik, soms op verschillende kilometers van elkaar. Actieradius van broedparen tot vele tientallen kilometers.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel, alarm bij nest, jonge vogels zichtbaar op nest).

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 20 juni en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Nestelt sinds 2006 jaarlijks in Nederland. Broedgevallen buiten de Oostvaardersplassen graag goed documenteren (nestlocatie, hoogste broedcode etc.). Let bij zomerwaarnemingen goed op de poten: veel vogels hebben unieke kleurringcombinatie.

Bijzonderheden

Verstoringsgevoelig; niet zelf naar nest gaan zoeken. Bekende paren worden reeds goed gevolgd door specialisten. Sterk toegenomen in Duitsland, wat kans op verdere uitbreiding in Nederland vergroot. In Duitsland tegenwoordig lokaal ook in jongere bomen en soms op slechts enkele honderden meters van straten en bebouwing.

Broedbiologie

Nestelt vrijwel steeds in zware boom. Eileg half februari tot eind maart. Eén broedsel per jaar, meestal 1-2 eieren, broedduur 38-42 dagen, nestjongenperiode/takkelingperiode 80-90 dagen. Vliegvlugge (maar bedelende) jongen vanaf eind juni. Nestherstel en opleving balts in oktober-november.

Slangenarend*Circaetus gallicus***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin april t/m half augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 augustus.

Tijd van de dag

Van enkele uren na zonsopkomst tot in de avond.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met speciale aandacht voor aanwezigheid van paar (voert stuiterende baltsvlucht uit, vaak onder langdurig roepen; kan tot in augustus voorkomen) en aanwijzingen voor nest (transport van nestmateriaal of voedsel, bedelend groot jong).

LET OP: Overzomerende vogels of trekkers kunnen met prooi (meestal slang) rustige zitplaats opzoeken; niet verwarren met gerichte voedselvluchten indien er een nest is.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Documentatie

Soort heeft nog nooit in Nederland gebroed en vogels die er soms langdurig verblijven waren voor zover bekend nooit gepaard. Eventueel broedgeval is echter niet geheel uit te sluiten. Dan uiterste zorgvuldigheid betrachten en geval uitvoerig documenteren, liefst met foto's. Zoek na de bladval het nest op.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Boombroeder, nestelt in boomtop of -kroon (vaak dennen of eiken), soms op oud roofvogelnest. Eileg van half april tot begin mei. Eén broedsel per jaar, altijd 1 ei, broedduur 42-45 dagen, nestjongenperiode 70-75 dagen, daarna 1 week als takkeling bij nest.

Bruine Kiekendief*Circus aeruginosus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

20 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paren of individuen in potentieel broedbiotoop (vooral moeras, regionaal ook cultuurland) letten op territorium- of nestindicierend gedrag, bijv. slepen met nestmateriaal, voedseltransport, prooiovergave of pas uitgevlogen jongen.

Jagende vogels kunnen op grote afstand van het nest zijn, maar jagend vrouwtje (vanaf begin juli, jaagt vaak dicht bij nest) kan goede indicatie zijn. Bij hoge dichtheden of twijfel aan aantal vrouwtjes letten op individuele verschillen in kleurpatroon en -intensiteit (tekening kop en bovenzvleugel, hoeveelheid grijs bij man) en rui.

LET OP: oppassen voor niet-broedende vogels (veelal in onvolwassen kleeid; baltsen soms maar laten zich eenvoudig wegpesten door broedvogels). Baltsend mannetje (vaak op grote hoogte) kan zich op forse afstand van broedlocatie bevinden. Paren kunnen nog vlak voor de eileg van broedlocatie veranderen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 april t/m 30 juni en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Nesten doorgaans van afstand goed te lokaliseren; benadering nest dan niet meer noodzakelijk. Eventuele benadering alleen vanaf waterkant i.v.m. predatiegevaar. Zeer verstoring gevoelig! Uitgevlogen jongen blijven wekenlang dichtbij nestplaats.

Broedbiologie

Sterk gebonden aan rietvegetaties, in grootschalige akkergebieden soms in slootranden, koolzaad, luzerne, wintergranen en graszaad. Mannetje brengt voedsel aan tijdens balts, eifase en jongenfase; vrouwtje alleen in late jongenfase. Eileg meest half april-begin mei, in cultuurland later dan in moeras. Eén broedsel per jaar, meestal 3-7 eieren, broedduur 31-36 dagen, jongen vliegvlug vanaf 38-39 dagen (maar in omgeving nest rondklauterend vanaf dag 26, vliegpogingen vanaf dag 30).

Mannetje kan meerdere vrouwtjes hebben, waarbij sommige vrouwtjes niet of pas laat tot broeden overgaan en mislukte vrouwtjes uit het gebied kunnen verdwijnen. Nestafstand kan dan tot enkele kilometers bedragen. Individuele kenmerken van vrouwtjes geven uitsluitsel.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Blauwe Kiekendief*Circus cyaneus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paren of individuen in potentieel broedbiotoop (vooral duinen op Waddeneilanden, zeldzaam op vasteland in moeras, hoogveen of cultuurland) letten op territorium- of nestindicerend gedrag, vooral balts (echter vaak op grote hoogte, let op roep), copulatie, slepen met nestmateriaal, voedseltransport, prooi-overgave of pas uitgevlogen jongen. Let speciaal op territorium houdende vrouwtjes (hebben vanaf eind maart beperkte actieradius, verblijven frequent in dezelfde broedvallei) en tracht te bepalen hoeveel vrouwtjes door dezelfde man worden verzorgd (bij polygynie, wat bij deze soort zeer gebruikelijk is).

LET OP: Doortrek tot in mei, rondzwervende mislukte broedvogels vanaf begin juni. Niet-broedende vogels veelal in onvolwassen klee (kijk uit voor verarring met geslachtsrijpe vrouw), kunnen baltsgedrag vertonen en prooi overgeven (echter op telkens andere plekken).

Jagende vogels veelal niet bruikbaar. Man maakt voedselvluchten tot 5-10 km. Vrouwtjes jagen echter doorgaans dicht bij nest dan mannetjes; jagend vrouwtje (vanaf begin juli) kan goede indicatie zijn. Maak bij hoge dichtheden beschrijving/tekening van verenkleed en ruistadium van broedvogels om ze individueel te herkennen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 30 juni en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen op vasteland tegenwoordig zeer zeldzaam en daarom goed documenteren (broedcode per datum).

Bijzonderheden

Nesten uitsluitend van afstand lokaliseren gezien zeldzaamheid en verstoringgevoeligheid. Soort wordt op de Waddeneilanden goed gevolgd door specialisten en terreinbeheerders. Nooit op eigen houtje naar nest zoeken! Mannetje brengt voedsel aan tijdens balts, eifase en jongenfase; vrouwtjes alleen in late jongenfase. Uitgevlogen jongen wekenlang dichtbij nestplaats blijvend.

Mannetje heeft vaak meerdere vrouwtjes (tot 7!), waarbij sommige vrouwtjes niet of pas laat tot broeden overgaan en mislukte vrouwtjes uit het gebied kunnen verdwijnen. De nestafstand kan dan tot enkele kilometers bedragen. Individuele kenmerken van vrouwtjes kunnen uitsluitel geven.

Broedbiologie

Nestelt tegenwoordig vrijwel uitsluitend op Waddeneilanden en vooral in duinvalleien op de grond tussen hoge vegetatie, soms struikgewas.

Eileg begin april tot half juni, vooral eerste helft mei. Eén broedsel per jaar, doorgaans 4-6 eieren, broedduur 29-31 dagen, nestjongenfase 32-42 dagen.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Grauwe Kiekendief*Circus pygargus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

1 mei t/m 15 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen van paren of individuen in potentieel broedbiotoop (tegenwoordig vooral open cultuurland, voorheen ook duinen, veen- en heidegebieden, moerassen) letten op territorium- of nestindicerend gedrag, vooral balts (paarsgewijs soms op grote hoogte, man baltst wel eens solitair wanneer vrouwtje broedt), slepen met nestmateriaal, voedseltransport, prooiovergabe of pas uitgevlogen jongen. Tel het aantal broedverdachte vrouwtjes. Individuele herkenning van vogels vaak lastig; let echter op eventuele beschadigingen aan slagpenen.

LET OP: Jagende vogels weinig bruikbaar. Voedselvuchten man tot op 10 km van nest (probeer vogel te volgen tot hij prooi heeft en terugvliegt naar nest). Vrouw jaagt pas mee wanneer jongen vrij groot zijn; veelal in directe omgeving van nest.

Trekkers of andere niet-broedvogels (inclusief elders mislukte broedvogels) kunnen vrijwel het gehele broedseizoen optreden. Gebruiken soms gemeenschappelijke slaappleats, baltsen wel eens en kunnen aan prooioverdracht doen (echter op telkens verschillende plekken).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 15 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen buiten Noordoost-Nederland (Groningen, Noord-Friesland, Flevoland) goed documenteren; geef per datum de hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Broedplaats vaak lastig te lokaliseren vanwege grote actieradius en ruime nestplaatskeuze. Uitbundige balts en gezamenlijk optrekkend paar vormen goede aanwijzing. Indien nest gelokaliseerd is (bijv. invallende vogel met voer), is bezoek aan nest onnodig, tenzij broedplaats bedreigd wordt (oogstwerkzaamheden in cultuurland). De soort wordt in Nederland goed gevolgd door Werkgroep Grauwe Kiekendief (www.grauwekiekendief.nl).

Broedbiologie

Nestelt op de grond in open landschap, zowel in agrarische gebieden als - maar tegenwoordig zeldzaam - moeras. Nest tussen riet, ruigtekruiden en landbouwgewassen (granen, luzerne, soms hooiland). Eileg half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 27-30 dagen, nestjongenperiode 35-40 dagen (maar jongen kunnen vanaf 3 weken in omgeving nest rondklauteren).

Mannetje heeft soms 2 vrouwtjes. Individuele kenmerken van vrouwtjes kunnen uitsluitel geven.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Havik*Accipiter gentilis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 februari t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Echt goede inventarisatie alleen mogelijk door zoeken van nesten in combinatie met kartering van territorium- of nestindicerende waarnemingen.

Zoeken van nesten

Veel nesten kunnen gevonden worden door voor half april (bladgroei) geschikte bossen uit te kammen (maar zie onder Bijzonderheden). Nesten doorgaans groot en tegen hoofdstam gebouwd, op de helft tot tweederde van de totale hoogte (nesten in kroon zelf of op zijtak verder weg van hoofdstam doorgaans van Buizerd). Oude nesten worden opgehoogd en nieuwe nesten zijn half april voltooid. Bewoonde nesten herkenbaar aan verse takken (oplichtend breukvlak, doorzicht door nestrand), ruiveren in omgeving en pluïesjes op nestrand (tijdens bebroeding sterk toenemend, veel opvallender dan bij andere roofvogels); broedende vogel meestal niet zichtbaar (drukt zich in nestkom), van nest vertrekkende vogel vliegt rechthoekig weg, in tegenstelling tot Buizerd die zich eerst laat vallen). Grote nestjongen vanaf de grond vaak zichtbaar, blijven 5-8 weken na uitvliegen in omgeving van het nest en bedelen veelvuldig met gierende en huilende geluiden, vooral in eerste weken (vaak ook onderlinge conflicten om als eerste bij prooi te komen). Kring van witte poepspeeters, braakballen en prooiresten onder nestboom wijst op grote jongen.

Territorium- en nestindicerende waarnemingen

- roep: al vanaf nawinter veelvuldig kekken bij nestplaats, in tweede helft maart vaak vlakbij nest. Geluid over vele honderden meters te horen (pas op voor imiterende Gaai, kan perfect geluid nadoen maar let op bijgeluiden)! Minder gehoorde geluiden, maar evenzeer nestindicerend: kort 'kek' en langgerekte bedelhuil (lijkt op dat van uitgevlogen jong).
- baltsende paren bij mooi weer in februari-maart; stuiterende vlucht of vertraagde vlucht met opgezette witte onderstaart ('vlaggen'); kan echter tot op 1 km van nest plaatsvinden
- copulatie (frequent vanaf half februari tot start eileg), op of vlakbij nest met luid sjirpend geroep.
- prooiaanvoer; vrouwtje wordt door mannetje gevoed tijdens eileg. Gaat gepaard met hardnekkige 'kek' roepen van mannetje.
- concentraties ruiveren, prooiresten in omgeving van nest
- alarm; vaak fel reagerend bij nest op mensen, kraaien en andere roofvogels

LET OP: groot activiteitsgebied, waarbij ook gebieden van buurparen worden doorkruist. Door vervolging kan tijdens broedseizoen wiseling van partner optreden. Jagende vogel zegt niets over de aanwezigheid van een nest of territorium.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Paren kunnen verschillende nesten bijhouden, soms op vrij grote afstand van elkaar. Bij de meeste nesten is goed te zien of ze bewoond zijn, blijf twijfelgevallen controleren tot in juni (ook kans op een Wespendedief!).

Broedbiologie

Broedt in bosgebieden, maar in toenemende mate ook in opener landschap (houtwallen, ruilverkavelingsbosjes, eendenkooien) en stedelijk gebied (grote parken). Eileg van half maart tot eind april. Eén broedsel per jaar, meestal 2-4 eieren, broedduur 37-39 dagen, nestjongenperiode rond 44 dagen, uitgevlogen jongen bedelen nog 4-6 weken.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Sperwer*Accipiter nisus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Hele dag.

Aanwijzingen

Echt goede inventarisatie alleen mogelijk door zoeken van nesten in combinatie met kartering van territorium- of nestindicerende waarnemingen.

Zoeken van nesten

Veel nesten kunnen gevonden worden door voor half april geschikte bossen uit te kammen (maar zie onder Bijzonderheden). De soort bouwt jaarlijks een nieuw nest, vaak in de directe omgeving van oudere nesten, zodat clusters van nesten een duidelijke aanwijzing zijn. Nesten aanzienlijk kleiner dan bij Havik en Buizerd en soms lastig van fors houtduivennest te onderscheiden. Verse nesten met doorschijnende rand. Bezette nesten in donker bos lastig te ontdekken; kijk vooral ook naar de grond en let op aanwezigheid van witte poepstrepen, concentraties plukresten van zangvogels, en geruide veren (nest dan doorgaans binnen 30 m). Grote nestjongen vanaf de grond vaak zichtbaar, blijven enkele weken na uitvliegen in omgeving van het nest en vliegen bedelend door nestbos.

Territorium- en nestindicerende waarnemingen

- roep: kekkerende roep (hoger, zachter en sneller dan Havik) op de broedplaats (pas op voor imiterende Gaai, kan geluid perfect nadoen maar let op bijgeluiden). Herhaald kort '*kjiew*,' eveneens territoriumindicerend.
- baltzende paren bij mooi weer in tweede helft maart en april; stuitervlucht (maar vlakker dan Havik) of rustige vlucht met vertraagde vleugelslag boven territorium met uitstaande witte onderstaart ('vlaggen'); kan zowel laag als zeer hoog plaatsvinden (hoge vogels moeilijk aan bepaalde plek toe te wijzen)
- prooiaanvoer; aanvankelijk door mannetje, als de jongen groter worden ook door vrouwtje. Rechthoekige vlucht naar nest (dat echter op grote afstand van de waarnemingsplaats kan liggen).
- concentraties ruiveren, prooiresten (vooral kleine tot middelgrote vogels, mezen, mussen, vinken, Spreeuwen, lijsters) in omgeving van nest
- alarm; vaak fel reagerend bij nest op mensen, kraaien en andere roofvogels (kekkerend rondvliegen). Broedend wijfje kan echter doodstil op nest blijven zitten als ze zich veilig voelt.

LET OP: kan in zeer kleine bosjes en in stedelijk gebied broeden. Onderlinge nestafstanden zijn soms klein (minder dan 200 m).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

In overige gevallen (adult in broedbiotoop):

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 april t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Zoek, indien in cluster van nesten geen nieuw nest wordt gevonden, de omgeving eveneens af. Nestbos kan bijv. door dunning ongeschikt geworden zijn.

Broedbiologie

Broedt in bosgebieden, met sterke voorkeur voor vrij jonge/middeloude en tamelijk dichte percelen naaldbout, ook echter in dicht puur loofhout, en in toenemende mate buiten bossen in grote tuinen, parken, houtwallen enz. Eileg half april tot half mei, meestal 4-6 eieren, broedduur 37-40 dagen, nestjongenperiode 25-30 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 3-4 weken verzorgd.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Buizerd*Buteo buteo***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 februari t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Echt goede inventarisatie alleen mogelijk door zoeken van nesten in combinatie met kartering van territorium- of nestindicerende waarnemingen.

Zoeken van nesten

Veel nesten kunnen gevonden worden door voor half april (bladgroei) geschikte bossen uit te kammen (maar zie onder Bijzonderheden). Oude nesten worden opgehoogd en nieuwe nesten zijn in die tijd voltooid. Bewoonde nesten herkenbaar aan verse takken (oplichtend breukvlak) en alarmerende ouders, later in het seizoen aan pluïjes en verse takjes op nestrans; broedende vogel soms zichtbaar (maar drukt zich in nestkom), soms al afgevlogen (al dan niet met roepen; vogel laat zich van nest vallen alvorens weg te vliegen, in tegenstelling tot rechtlijnige aftocht van Havik). Grote nestjongen vanaf de grond vaak zichtbaar, blijven 4-6 weken na uitvliegen in omgeving van het nest en bedelen veelvuldig. Kring van witte poepspetters onder nestboom wijst op grote jongen.

Territorium- en nestindicerende waarnemingen

- baltsende paren op liefst zonnige en winderige dagen in februari-maart; paren hangen boven nestplaats (let op grootteverschil)
- copulatie (dagelijks vanaf half februari tot start eileg); vrouwtje op of bij nest, met opgezette veren roepend (maar niet bekende miauwende roep), mannetje landt (soms van hoog) op haar rug. Paring gaat gepaard met veel vleugelwapperen.
- hongerroep van vrouwtje; klagerig bedelgeluid, waarop mannetje geacht wordt te reageren met voedselaanvoer; doorgaans vanaf het nest, frequentie varieert vaak (voedselarme jaren) tot zelden (voedselrijke jaren)
- territoriumconflicten, vooral februari-half april; goed bruikbaar zijn het verdringen van andere Buizerds lager dan 50 m; waarnemingen van hoge conflicten niet goed bruikbaar: hoog in de lucht kunnen meerdere paren bijeenkomen en kunnen duikvluchten gericht zijn op indringer maar ook op eigen vrouwtje
- dreigvlucht met vertraagde, krachtige vleugelslag
- prooiaanvoer; tijdens eileg, bebroeding en kleine jongenfase wordt vrouwtje gevoed door mannetje; ze wacht in de buurt van het nest

LET OP: het is normaal dat slechts een deel van de territoriale paren tot broeden overgaat. In voedselarme jaren kan dat lokaal zelfs een minderheid zijn. Niet-territoriale vogels niet meetellen.

Probeer individuele vogels te herkennen aan verenkleed (bij Buizerd erg gevarieerd) en leeftijd (adult met brede donkere, scherp afgetekende zoom aan vleugel, eerstejaars zonder).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel naar nest, alarm, afvliegende ouder, jongen op nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Parenten kunnen over verschillende nesten binnen het territorium beschikken, die soms verrassend ver uit elkaar kunnen liggen (soms verder dan gelijktijdig bezette nesten van buurparenten). Oude nesten soms meermalen controleren in verband met late broedsels. Sommige nesten zitten zo verborgen (bijv. donker sparrenbos) dat ze pas in een laat stadium gevonden worden.

Broedbiologie

Broedt in bossen en bosrijke landschappen, maar in toenemende mate ook daarbuiten, geregeld in houtwallen en lanen, soms in solitaire bomen in open landschap en zelfs wel eens op de grond. Eileg van eind maart tot eind april. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 33-35 dagen, nestjongenperiode 6-7 weken, jongen 6-8 weken na uitvliegen zelfstandig.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Torenvalk*Falco tinnunculus***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor balts (in nawinter en voorjaar; mannetje draait met snel vibrerende vleugelslag en stijf gehouden vleugels rondjes boven broedplaats, veelal roepend), aanwijzen van nest door mannetje (als baltsvlucht, maar eindigend in dalende vlucht met licht omhooggehouden vleugels), roepend vrouwtje op nest (sjiropende bedelgeluiden makend, vaak voortekenen van copulatie), alarm (fel reagerend op kraaien, andere roofvogels en mensen bij nest), prooiaanvoer (mannetje verzorgt broedend vrouwtje en kleine jongen, als deze 10 dagen zijn jaagt ook het vrouwtje; vogels vliegen rechtstreeks naar nest, dus vliegrichting intekenen) en uitgevlogen jongen (erg luidruchtig, 2-4 weken bij nest rondhangend).

LET OP: Controle van nestkasten levert vaak goede indicatie op van broedparen, maar bedenk dat er ook paren zijn die op andere plekken broeden, altijd op een ingepikt nest (meestal van Zwarte Kraai). Houd ook rekening met broedsels op hoogspanningsmasten!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (bezet nest, fel alarm, voedseltransport naar nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie**Bijzonderheden**

In tijden van voedselschaarste kunnen families met uitgevlogen jongen zich snel verwijderen van de nestlocatie naar voedselrijkere terreinen (op > 1 km gelegen).

Broedbiologie

Broedt in open tot halfopen landschappen met voldoende aanbod van kraaienesten of speciaal geplaatste nestkasten (vaak op paal), soms ook op gebouwen. Eileg begin april tot half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 27-32 dagen, nestjongenperiode 27-32 dagen, jongen worden na uitvliegen nog minstens 2-4 weken gevoerd.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Boomvalk*Falco subbuteo***Methode**

Broedparen lokaliseren

Tijd van het jaar

Begin april t/m begin september

Datumgrenzen

1 mei t/m 31 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag, roepactiviteit het hoogst in vroege ochtend en late avond en in schemer.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor balts (paarsgewijs, kort na aankomst eind april meest opvallend; roepen in duet indicatief voor paar), alarm (let ook op waakzame vogel, vaak op dode tak), prooiaanvoer (vliegrichting intekenen, voedseloverdracht mannetje aan vrouwtje vaak onder zachte 'pit..pit'roepjes, voeding nestjongen onder draaihalsachtige 'kjie..kjie..kjie'roepen) en uitgevlogen jongen (augustus; eerst onbeholpen maar daarna steeds behendiger spelend en vliegend, veel geroep als ouder met prooi verschijnt).

LET OP: Broedvogels na balts zeer stiekem (maar fel alarmerend dicht bij nest en sterk reagerend op andere roofvogels en kraaien). Niet-broedvogels daarentegen in juni-begin juli opvallend. Vogels die in juni-begin juli langdurig en/of gemeenschappelijk jagen op insecten boven heide, vennen etc. hebben geen broedsel (broedvogels jagen solitair en vrijwel uitsluitend op vogels; jachtgebied kan vele kilometers van nest liggen!). Broedvogels kunnen tot vlak voor eileg nog van nestplaats veranderen. Uitgevlogen jongen kunnen zich over enige afstand verplaatst hebben en zijn alleen bewijs voor broeden in combinatie met eerdere waarnemingen (en de aanwezigheid van geschikte nestplaatsen). Zie ook Bijzonderheden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (bezet nest, fel alarm, voedseltransport naar nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 31 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

's Avonds boven kaalkap, heide of moeras op insecten solitair of paarsgewijs jagende Boomvalken eind mei/begin juni zijn meestal broedparen; verdwijnen in diepe avondschemer naar toekomstige nestplaats, waar in duet wordt geroepen (let op tijd van het jaar; later in juni en juli op insecten jagende Boomvalken zijn juist geen aanwijzing voor broedvogels!). Broedpaar wordt soms vergezeld door derde vogel die bijdraagt aan broedzorg. Alarm boven broedplaats kan 'vreemde' Boomvalken aantrekken.

Broedbiologie

Open en halfopen landschappen, tegenwoordig vooral in agrarisch cultuurland (houtwallen, populierensingels en -bosjes, vrijstaande bomen, hoogspanningsmasten) en minder in de vroeger klassieke habitat (heide met boomgroepen, randen van dennenbos). Bouwt zelf geen nest, neemt nest over van Zwarte Kraai (soms Buizerd, Havik, Raaf) en moet veelal wachten met eileg tot jongen van oorspronkelijke bewoner zijn uitgevlogen. Vrouwtje wordt door mannetje gevoed vanaf 2-3 weken voor eileg tot in jongenfase. Eileg vooral eind mei en eerste helft juni. Eén broedsel per jaar, meestal 2-4 eieren, broedduur 28-34 dagen, nestjongenperiode 35-40 dagen.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1980. De Boomvalk. Kosmos, Amsterdam & Antwerpen.

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Slechtvalk*Falco peregrinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij paren of individuen in broedtijd letten op territorium- of nestindicerend gedrag, bijv. balts, alarm, voedseltransport of prooi-overgave.

Regelmatige controle van hoge bouwwerken zinvol, ook in stedelijk gebied. Tijdens balts en na uitvliegen jongen soms luidruchtig (doordringend geroep), maar ouders veelal urenlang weinig actief, in de omgeving verblijvend (tot op 3 km) en dan onopvallend.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (bezet nest, fel alarm, voedseltransport naar nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Soort broedt sinds jaren negentig in toenemende mate in Nederland en wordt goed gevolgd door Werkgroep Slechtvalk Nederland. Nieuwe locaties doorgeven aan Werkgroep of uitgebreid documenteren inclusief hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Bedelende juvenielen soms maandenlang bij nestplaats blijvend.

Probeer bij broedpogingen te achterhalen of en hoe ouders geringd zijn (telescoop).

Broedbiologie

Soort bouwt zelf geen nest maar annexeert nesten van Zwarte Kraai op bouwwerken, hoogspanningsmasten en (zeer zeldzaam) in bomen. In ons land vooral ook in speciaal opgehangen nestkasten.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Korhoen*Tetrao tetrix***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Vooral in vroege ochtend, vanaf diepe schemer. Aanwezigheid vereist voordat balts begint!

Aanwijzingen

Baltsende hanen op baltsplaats tellen. Overige waarnemingen als aanvulling gebruiken. Vermoedelijk houden mannetjes vaste baltsplaatsen aan. Indien verschillende baltsplaatsen in elkaars nabijheid aanwezig zijn, moeten die voor alle zekerheid toch op één ochtend geteld worden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 31 mei

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Soort is thans beperkt tot één broedplaats op de Sallandse Heuvelrug, maar op sommige locaties worden vogels (al dan niet legaal) uitgezet. Geef broedcode en overige details bij waarnemingen buiten Sallandse Heuvelrug.

Bijzonderheden

Balts kan op heide en in cultuurland plaatsvinden en is op windstille dagen tot op 1-3 km hoorbaar.

Broedbiologie

Nestelt in heide- en hoogveengebieden. Mannetjes bezetten territorium op gezamenlijke baltsplaats afhankelijk van hun sociale positie (kleinste territoria in centrum) en openheid gebied (grootste territoria in kale vlakke landschappen). Bodembroeder, geen echte nestbouw. Eileg vooral eind april. Eén broedsel per jaar, meestal 7-10 eieren, broedduur 26-27 dagen, jongen verlaten onmiddellijk het nest, kunnen na 10-14 dagen kleine stukjes vliegen, zijn na 4 weken grotendeels zelfstandig maar worden soms tot in september door hen begeleid.

Patrijs*Perdix perdix***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m half augustus

Datumgrenzen

15 februari t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, baltsactiviteit het hoogst in avondschemer (speciaal op warme en windstille avonden).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor balts (roepende mannetjes, reageren op menselijke aanwezigheid vaak met roep), paren (typerend gedrag maart-half mei: vrouwtje foeragerend met waakzame man vlakbij) en families (vrouwtje leidt kuikens, mannetje waakt). Roepactiviteit kan goed gestimuleerd worden door afspelen geluid. LET OP: Partners altijd dicht bij elkaar, meestal binnen 25 m. Waakzame man duidt op broedende of foeragerende vrouw in de omgeving. Beide partners verdedigen territorium.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 februari t/m 20 juni

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 februari t/m 20 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Langs perceelsranden kunnen kenmerkende veertjes en poepjes (1,5-2 cm lang, 0,5-1 cm dik, stomp en wit aan één kant, puntig en groen aan andere kant) aanwezigheid verraden. Telling van wintergroepen (goed zichtbaar bij sneeuwlaagje!) geeft indicatie van broedpopulatie (aantal individuen delen door 2). Groepen lossen op in paartjes aan het eind van de winter.

Broedbiologie

Gebonden aan open agrarisch landschap, in hoofdzaak bouwland en extensief hooiland. Bodemnest verstopt in dichte vegetatie, vaak in perceelsranden of bermen. Eileg half april tot diep in augustus. Eén broedsel per jaar (maar diverse vervolglegels mogelijk), meestal 10-20 eieren, broedduur 23-25 dagen, jongen (nestvlinders) na 14 dagen vliegvlug en na 5 weken zelfstandig. Families sluiten zich in winter aaneen.

Literatuur

Schoppers J. 1996. Cassetterecorder goed hulpmiddel bij inventarisatie Patrijs *Perdix perdix* in het broedseizoen. Limosa 69: 180-181.

Kwartel*Coturnix coturnix***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Eind april t/m half augustus

Datumgrenzen

20 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in nanacht/vroege ochtendschemer en late avondschemer.

Aanwijzingen

Roepende mannetjes tellen, toevallige zichtwaarnemingen als aanvulling. Roepactiviteit het hoogst onder warme en windstille weersomstandigheden. Roepende vogel vaak lastig te lokaliseren (lijkt veelal dichterbij dan in werkelijkheid), kruispeiling nodig. Bij concentraties uitgaan van hoogste aantal tegelijkertijd roepende vogels. Afspelen van geluid kan roepactiviteit verhogen.

LET OP: Door landbouwactiviteiten en weersomstandigheden (droogte, extreme regen) kunnen verplaatsingen optreden. Sommige mannetjes slechts kort aanwezig (met name in intensief agrarisch gebied), andere langdurig maar enige tijd stilvallend. Aantal roepende mannetjes geeft geen indicatie van aantal broedgevallen (geen duurzame partnerband, alleen rond paring en tot eileg; veelvuldige partnerwisseling).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Telling kan goed worden gecombineerd met telling van Kwartelkoning. Activiteitspieken sluiten op elkaar aan (Kwartelkoning: nanacht, Kwartel: diepe ochtendschemer).

Opvallende jaarlijkse schommelingen normaal, en in sommige jaren invasie-achtig optreden met lokaal hoge dichtheden. Overtrekkende vogels ('s nachts) kunnen roep laten horen.

Broedbiologie

Open akkerland en grasland, zowel extensief als intensief benutte gebieden (dan in bloemrijke bermen) en ook wel op braakliggend fabrieks- en industrieterrein, ruderaalranden langs afgravingen enz. Bodemnest in hoge en dichte kruidenvegetatie. Eileg half mei tot diep in augustus, vermoedelijk vooral juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 7-14 eieren, broedduur 18-20 dagen, jongen (nestvlieders) met ca. 19 dagen vliegvlug, familieverband intact tot 4-7 weken na uitkomst eieren.

Literatuurvan 't Hoff J. & Koffijberg K. 1990. De roepactiviteit van Kwartels. *Grauwe Gors* 18: 19-23.

Fazant*Phasianus colchicus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend en late avond.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op territoriale man (schorre roep gevolgd door vleugelroffel; heeft vaak verschillende roepplekken binnen territorium) en aanwijzingen voor nest: op korte afstand met veel geraas uit dichte vegetatie opvliegende hen (vaak van legsel opgestoten) of hen met jongen (bij verstoring alle kanten uitvliegend en met veel piepen weer bij elkaar komend; tel alleen families met jongen die niet meer dan hooguit enkele tientallen meters kunnen vliegen).

LET OP: soort is verstoringgevoelig. Verlaat onmiddellijk de omgeving van een toevallig gevonden nest.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Noteer het indien illegale uitzetactie vermoed wordt (vogels opvallend tam).

Bijzonderheden

Territoriale haan heeft vaak verschillende hennen (maar niet altijd bij eenmaal volledig ingeburgerde populatie). Tel het aantal hanen als maat voor de fazantenstand. Bij toevallige waarnemingen van harems het aantal hennen per harem noteren.

Broedbiologie

Broedt in open tot halfopen landschappen met veel dekking. Eileg begin april tot eind juni, incidenteel later. Eén broedsel per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 23-26 dagen, jongen nestvlinders die met 12 dagen stukjes kunnen vliegen en na 10-12 weken zelfstandig zijn.

Waterral*Rallus aquaticus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral ochtend- en avondschemer en 's nachts. Tijdens zwoele nachten (evt. met motregen) en weinig wind vaak hele nacht roepend.

Aanwijzingen

Roepende vogels karteren (geluiden rubriceren, zie Bijzonderheden) en overige waarnemingen eveneens noteren. Afdraaien geluid m.b.v. mp3-speler, recorder etc. kan roepactiviteit stimuleren, maar effect is onvoorspelbaar. Gebruik eventuele afspeelapparatuur niet te lang i.v.m. verstoring en bedenk dat vogels op geluidsnabootsing af kunnen komen en de waarnemer kunnen volgen. Geluid van roepende vogel kan door draaien met kop, weerkaatsing tegen dijken enz. van meer exemplaren afkomstig lijken te zijn en is moeilijk te lokaliseren. Verschillende waarneempunten zijn nodig (kruispeiling).
LET OP: Doortrek tot eind april, soms nog later; trekkers kunnen biggenroep laten horen. Grote gebieden met relatief hoge dichtheden liefst simultaan met andere waarnemers inventariseren, maar oppassen voor dubbeltelling. Ga ervan uit dat twee vlakbij elkaar knorrende/piepende vogels een paar kunnen vormen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 10 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 10 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Meest gehoorde geluiden hebben verschillende betekenis.

- contactroep: bekende 'gillende biggen'roep (kan op afstand tweestemmig lijken), door beide geslachten voortgebracht
- territoriale roepen: gillende biggenroep overgaande in knorren of brommen; slag(metaalachtig '*tieck-tieck-tieck*', soms versnellend), triller (viberend kort geluid, soms volgend op slag; in dat geval een in toonhoogte afnemend '*tieck-tieck-tieck-tjierr*')
- angstroep: slag overgaande in langgerek geluid ('*kie-ie-ie-iehp*'), duidend op verstoring bij legsel of kuikens
- alarm/waarschuwingroep: explosief kort en hard geluid ('*pfhieth! pfhieh-ieht!*'), bedoeld om verstoringsbron weg te lokken
- trommelen: zacht murmelen bij nest
- piepende jongen: hoog, zacht gepiep, te verwarren met kuikens van Meerkoet

De contactroep hoeft niet te duiden op een broedvogel. De territoriale roepen wijzen op een mogelijke broedvogel, de overige geluiden wijzen op een zeker broedgeval.

Broedbiologie

Broedt in zoete of brakke wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie. Eileg van begin april tot in juli, vooral van eind april tot eind juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 6-11 eieren, broedduur 19-22 dagen, jongen (nestvlinders) worden na uitkomen der eieren 20-30 verzorgd en zijn na 49-56 dagen vliegvlug.

Literatuur

de Kroon G.H.J. 2001. Inventarisatieperikelen: Waterral. SOVON-Nieuws 14(2): 18-19.

Porseleinhoen*Porzana porzana***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Voorals ochtend- en avondschemer en 's nachts. Tijdens zwoele nachten (evt. met motregen) en weinig wind vaak hele nacht roepend.

Aanwijzingen

Roepende vogels ('zweeps slag') karteren en overige waarnemingen eveneens noteren. Afdraaien geluid m.b.v. mp3-speler, recorder etc. kan roepactiviteit stimuleren, maar effect is onvoorspelbaar.

Gebruik eventuele afspeelapparatuur niet te lang i.v.m. verstoring en bedenk dat vogels op geluidsnabootsing af kunnen komen en de waarnemer kunnen volgen. Geluid van roepende vogel kan door draaien met kop, weerkaatsing tegen dijken enz. van meer exemplaren afkomstig lijken te zijn en is moeilijk te lokaliseren. Verschillende waarneempunten zijn nodig (kruispeiling).

LET OP: Beide geslachten roepen, maar vrouwtje minder hard en minder aanhoudend. De zachte roepvariant is minder zweeps slagachtig, klinkt meer als 'wug' en lijkt daarmee op een geluid van groene kikker. Wanneer gepaard, niet zelden duetterend, waarbij het regelmatige 'woeietwoeiet' overgaat in 'woeit-woeit.....woeiet-woeiet', dat lijkt voortgebracht door één vogel. Ongepaarde vogels kunnen hele nacht door roepen en dit over een lange periode aanhouden; gepaarde vogels hebben kortere activiteitspiek (vooral schemer) en vallen na paring stil. Bij eenmalige waarneming van roepende vogel, gevolgd door periode zonder waarnemingen en vervolgens (bijv. samenvallend met gunstige waterstand) opnieuw waarnemingen van roepende vogel(s) in hetzelfde terrein, gaat het waarschijnlijk om verschillende individuen. Late vestigingen (juni-juli) heel gebruikelijk.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Bij hoge dichtheden uitgaan van maximaal aantal (gelijktijdig) roepende mannetjes. Eventuele overige waarnemingen zoveel mogelijk inpassen.

Inundaties in mei-juli langs de Grote Rivieren (overigens een zeldzaam verschijnsel) leiden in verleden tot invasie-achtig optreden, met plaatselijk hoge dichtheden. Systematisch afwerken van grote oppervlakten kan dan spectaculaire aantallen opleveren. Bij snel zakken van het water kunnen territoria weer verlaten worden. Fluctuaties in verschillende delen van het land (en verschillende biotopen?) lopen vaak niet synchroon.

Broedbiologie

Nestelt in lage natte en open vegetaties, vrijwel steeds boven ondiep water (<15 cm); nest goed verstopt op zelf gebouwd platformpje (halmen) of in pol (zeggen). Eileg half april tot half juli, vooral mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 18-19 dagen, jongen (nestvlieders) na 35-42 dagen zelfstandig. Jongen worden door beide ouders verzorgd en de familie kan zich snel verplaatsen. Bouwt niet zelden een nieuw nest om de jongen in af te dekken.

Klein Waterhoen*Porzana parva***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Balts hele dag, maar vooral in schemer, ochtend en 's nachts.

Aanwijzingen

Baltsende vogels karteren evenals overige waarnemingen (o.a. alarm, lokroep, kuikenroep). Afdraaien geluid op recorder kan roepactiviteit stimuleren. Roepactiviteit man na paring (en bij lage dichtheid) snel inzakkend en tijdens broeden verdampend. Ongepaarde mannetjes roepen hele nacht door en kunnen dat wekenlang volhouden. Weinig roepactiviteit bij regenachtig en koud weer.

LET OP: In verleden werd roep regelmatig verward met 'slag' van Waterral.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Uitvoerige documentatie nodig gezien zeldzaamheid en foutieve determinaties in verleden. Omschrijf waarnemingen per datum inclusief hoogste broedcode. Geluiden in sommige gidsen en op sommige oudere geluidsdragers zijn niet correct. Waarnemingen worden beoordeeld door CDNA. Ter plaatse gemaakte geluidsopname vormt beste documentatie.

Bijzonderheden

Klautert graag door bovenste lagen van overjarig riet (minstens 5 jaar ongemaaid, veel riet geknakt).

Broedbiologie

Amper iets bekend uit Nederland! Gebonden aan verlandingszones met ondiep water en lage, structuurrijke oevervegetaties. Bodembroeder, nest tot 20 cm boven maaiveld op dichtbegroeide bulten en wortels, bijeengedreven halmen, door storm/regen geknakte riet/lisdoddevegetaties en zeggenpollen. Eileg mei-juli. Waarschijnlijk 2 broedsels per jaar, meestal 4-8 eieren, broedduur 21-23 dagen, jongen na 45-50 dagen vliegvlug.

Kleinst Waterhoen*Porzana pusilla***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Ochtend- en avondschemer en 's nachts.

Aanwijzingen

Baltsende vogels karteren evenals overige waarnemingen (o.a. alarm, lokroep, kuikenroep). Afdraaien geluid op recorder kan roepactiviteit stimuleren. Roepactiviteit man na paring (en bij lage dichtheid) snel inzakkend en tijdens broeden geheel verdampend. Ongepaarde mannetjes roepen hele nacht door en kunnen dat wekenlang volhouden. Weinig roepactiviteit bij regenachtig en koud weer.

LET OP: Baltsroep kan worden verward met geluiden groene kikker en Zomertaling.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, alarm, voedseltransport, kleine jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Uitvoerige documentatie nodig gezien zeldzaamheid en foutieve determinaties in verleden. Omschrijf waarnemingen per datum inclusief hoogste broedcode. Geluiden in sommige gidsen en op sommige oudere geluidsdragers zijn niet correct. Ter plaatse gemaakte geluidsopname vormt beste documentatie.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Amper iets bekend uit Nederland! Vermoedelijk grotendeels als Kleinst Waterhoen. Gebonden aan verlandingszones met ondiep water en lage, structuurrijke oevervegetaties. Bodembroeder, nest tot 20 cm boven maaiveld op dichtbegroeide bulten en wortels, bijeengedreven halmen, door storm/regen geknakte riet/lisdoddevegetaties en zeggenpollen. Eileg mei-juli. Waarschijnlijk 2 broedsels per jaar, meestal 4-8 eieren, broeduur 21-23 dagen, jongen na 45-50 dagen vliegvlug.

Kwartelkoning*Crex crex***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Ochtend- en avondschemer en 's nachts, vooral 23 u tot 3 u.

Aanwijzingen

Roepende mannetjes karteren evenals overige waarnemingen zoals zichtwaarneming, lokroep (meestal vlak bij nest) of kuikengeluid (zacht, max. op 30 m hoorbaar). In grote gebieden minstens 5 minuten luisteren op punten die niet meer dan 500 m uit elkaar liggen. Afdraaien geluid op mp3-speler, recorder etc. kan roepactiviteit stimuleren. Gebruik afspelerapparatuur niet te lang i.v.m. verstoring en bedenk dat vogels op geluidsnabootsing af kunnen komen en de waarnemer kunnen volgen. Geluid van roepende vogel (tot 1 km hoorbaar) kan door draaien met kop, weerkaatsing tegen dijken en bos of door wind van meer exemplaren afkomstig lijken te zijn, en is lastig te lokaliseren. Verschillende waarneempunten zijn nodig om een deelgebied goed te kunnen tellen (kruispeiling). Ongepaarde vogels roepen de hele nacht door, gepaarde vogels vooral in schemer en incidenteel overdag.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Bij hoge dichtheden uitgaan van maximaal aantal (gelijktijdig) roepende mannetjes. Eventuele overige waarnemingen zoveel mogelijk inpassen.
Territoria kunnen zich (vooral na maaien) verplaatsen (let op fusie-afstand). Vestiging in bouwland tot half juni of later.

Broedbiologie

Nestelt in hooiland of andere landbouwgewassen met voldoende dekking, meestal in open gebied maar soms in wat beslotener landschap (beekdalen met struiken en bomen). Mannetje vermoedelijk serieel polygaam, waarbij onduidelijk is hoelang de paarband intact blijft.

Bodembroeder, nest soms midden in veld (bij voldoende dekking) of juist aan rand (dekking door lage struiken, heg of boom). Eileg midden mei tot begin juli, incidenteel nog begin augustus. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 7-12 eieren, broedduur 16-19 dagen, jongen (nestvlinders, in begin geheel zwart, als andere rallen) na 34-38 dagen vliegvlug.

Waterhoen*Gallinula chloropus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m begin augustus

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar roepactiviteit het hoogst in avond- en ochtendschemer.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu of paar, territoriaal gedrag (diverse roepjes, door beide geslachten, waaronder het hele jaar te horen korte '*kuurruk*') en aanwijzingen voor nest: nestbouw (mannetje bouwt verschillende platforms waarna beide partners er een uitbouwen tot nest), alarm, paar met kleine jongen.

LET OP: Onopvallend levende soort, gemakkelijk over het hoofd te zien, ook in overzichtelijke biotopen (poldersloten). Bezoek in schemering of 's nachts (roep) vaak verhelderend. Gebruik van geluidrecorder kan roepactiviteit stimuleren. Nesten niet verwarren met platforms die als slaappleaats dienen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 15 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Mannetje kan kleine jongen van reeds uitgekomen eieren begeleiden terwijl het vrouwtje nog de laatste eieren uitbroedt. Vrouwtje kan aan bebroeding volgend legsel beginnen terwijl mannetje de jongen van het eerste legsel verzorgt. Jongen van eerdere broedsels (goed herkenbaar aan fletser verenkleed) blijven vaak in broedgebied aanwezig en kunnen helpen bij de verzorging van nieuwe familiegenoten (uniek binnen Nederlandse vogelwereld!).

Broedbiologie

Broedt in allerlei zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie, inclusief vijvers in stedelijk gebied. Eileg van eind maart tot in augustus, piek van half april-begin juli. Twee (soms drie of vier) broedsels per jaar, meestal 5-11 eieren (meer dan 12 eieren betreffen meestal 'dumpnesten' van verschillende vrouwtjes), broedduur 19-22 dagen, jongen (nestvlinders) met 49 dagen vliegvlug.

Meerkoet*Fulica atra***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m begin augustus

Datumgrenzen

20 april t/m 10 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op individu (waakzame vogel bij potentiële nestplaats, vaak mannetje) of paar, territoriaal gedrag (balts, gevechten met andere paren, agressie tegen andere soorten) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (beide partners), alarm (fel roepend tegen indringer of zeurderig roepend), bezet nest (broedende vogel soms zichtbaar), paar met kleine jongen.

LET OP: Doortrek tot in april. Doortrekkers houden zich op in groepen en zijn niet gebonden aan bepaalde delen van het gebied. Jongen worden na het uitkomen van de eieren verdeeld onder mannetje en vrouwtje en kunnen zich op vele tientallen meters van elkaar bevinden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 10 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Mannetje kan kleine jongen van reeds uitgekomen eieren begeleiden terwijl het vrouwtje nog de laatste eieren uitbroedt. Vrouwtje kan aan bebroeding volgend legsel beginnen terwijl mannetje de jongen van het eerste legsel verzorgt.

Broedbiologie

Broedt in allerlei zoete wateren inclusief vijvers en grachten in stedelijk gebied. Eileg van half maart tot in juli, met piek eind april en in mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 5-10 eieren, broedduur 21-25 dagen, jongen (nestvlinders) met 56 dagen vliegvlug.

Kraanvogel*Grus grus***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral in ochtend en rond zonsondergang.

Aanwijzingen

Paren en zich verdacht gedragende individuen met kijker volgen; teken vliegbewegingen in op kaart. Let op territoriumindicerend gedrag (paringsmars, balts, copulatie, duetroep) en nestindicerend gedrag (alarmroep zittende vogel, felle reactie op o.a. roofvogels, sluipgedrag met jongen). Nestbouw, broeden en verzorging jongen door beide partners.

LET OP: Luid en lang roepende vogel na half april duidt op niet-broedvogel. Broedvogels met kleine jongen uitermate stiekem en in dekking blijvend. Oppassen echter voor overzomerende ruiende vogel (gedraagt zich eveneens geheimzinnig). Ouders met jongen foerageren tot op 2 km van de broedplaats in (half)open agrarisch landschap (gras, graan, maïs). Jongen soms pas begin september vliegvlug.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 maart t/m 31 mei en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Documentatie

Buiten Fochteloërveen graag uitgebreide documentatie met per datum hoogste vastgestelde broedcode.

Bijzonderheden

Broedt sinds 2001 in Nederland en gaat zich wellicht enigszins uitbreiden. Overzomeraars kunnen voorboden zijn van nieuwe vestiging. Soort is zeer storingsgevoelig in broedtijd. Grote afstand bewaren, terrein langdurig met kijker of telescoop afzoeken.

Broedbiologie

Nestelt in Nederland tot nu toe alleen in uitgestrekt hoogveen, in aangrenzende delen van Duitsland ook op open plekken in natte (broek)bossen en moerasgebieden, soms zelfs in betrekkelijk kleine moerasjes in agrarisch cultuurland. Eileg van half maart tot half april. Eén broedsel per jaar, meestal 2 eieren, broedduur 30 dagen, jongen (nestvlieders) kunnen na 9 weken korte stukjes vliegen.

Scholekster*Haematopus ostralegus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juni

Datumgrenzen

30 april t/m 10 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, in getijdengebieden afhankelijk van getijdenritme (rond hoogwater).

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop, territoriaal gedrag ('tepiet'ceremonie, vliedervlucht) en aanwijzingen voor nest: broedende vogel (in lage vegetatie vaak goed zichtbaar; schijnbroeden komt echter regelmatig voor), aanvoer van voedsel (kuikens worden door ouders gevoerd i.t.t. andere steltlopers), paar met niet-vliegvlugge jongen.

LET OP: Vooral in kustgebieden, maar ook in het binnenland, houden zich veel vogels op die niet aan het broedproces deelnemen. Niet-broedvogels vertoeven in dichte groepjes, kennen geen binding aan een deel van het terrein en houden er ander activiteitspatroon op na (sozen). In gebieden met hoge broeddichtheden uitgaan van paartjes en losse vogels; vervolgens aanwezige groepjes opdelen in paren, maar alleen als het om kleine groepjes gaat (hooguit 6 ex.) die waarschijnlijk ter plaatse broeden. Bij extreem hoge dichtheden (delen Waddengebied): alle individuen tellen en delen door 1,5.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens, voedseltransport) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 10 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Paren zijn soms langdurig op een plek aanwezig, voorafgaand aan de eileg, om vervolgens enkel honderden meters verderop een legsel te starten. Late broedsels (eileg in juni, jongen nog in augustus gevoerd) zijn in Waddengebied eerder regel dan uitzondering. Zulke waarnemingen vallen buiten de datumgrenzen maar tellen uiteraard mee (nestindicatieve waarneming telt immers altijd).

Broedbiologie

Broedt zowel in kuststreken (hoogste dichtheden op kwelders) als in binnenland (agrarisch cultuurland, zowel grasland als akker), meestal op de grond, soms op daken. Eileg van half april tot eind juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 24-27 dagen, jongen (nestvlinders) vliegvlug na 32-35 dagen.

Stelkluut*Himantopus himantopus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, wellicht enige voorkeur voor avond.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikte biotoop (zeer variabel, zie Broedbiologie) noteren en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: aanwezig paar (let op verschillen in verenkleed), balts (met sprongetjes in de lucht), nestbouw, alarm (met veel roepen nerveus rondvliegen boven broedplaats; schijnvaanvallen; met hangende poten boven verstoringsbron blijven), pulli (vaak in dichte vegetatie verblijvend). Locaties waar paring, broeden en opgroeien der jongen plaatsvinden kunnen vele kilometers uit elkaar liggen. Mislukte broedvogels vertrekken vaak onmiddellijk uit het terrein.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie nodig inclusief hoogste broedcode per datum. Mislukte broedgevallen uiteraard doorgeven!

Bijzonderheden

Meestal zeldzaam, maar in sommige jaren tientallen broedpogingen, met verspreidingskern in Deltagebied.
Broedgevallen in Nederland maar zelden succesvol.

Broedbiologie

Zowel in zoete als brakke milieus optredend in open landschappen met ondiep water en zowel slik- of zandstroken en (enige) vegetatie. Broedgevallen in velerlei biotopen mogelijk, van voormalige schorren en kreken tot droogvallende vennen, vernatte hoogvenen, vloeivelden, geïnundeerde polders en opspuitterreinen. Bodemnest op eilandjes, in oevervegetatie, op drijvende vegetaties etc. Solitair of in kleine 'kolonies' nestelend.
Vogels vanaf derde kalenderjaar geslachtsrijp. Eileg half mei tot half juni. Eén broedseizoen per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen (nestvlinders) na 28-32 dagen vliegvlug. Familieverband (beide partners verzorgen jongen) soms nog tijdens trek intact.

Kluut*Recurvirostra avosetta***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag (in getijdengebieden tijdens hoogwater).

Aanwijzingen

Paren tellen en individuen met territoriaal of nestindicerend gedrag: balts, alarm, afleidingsgedrag, broedende vogel op nest (vaak van grote afstand zichtbaar), vogel met pulli.

Uitkijken voor overzomerende niet-broedvogels (alarmeren zwak, vertonen geen afleidingsgedrag; aandeel meestal niet zo hoog) en paren met pulli (binnendijs broedende paren met pulli kunnen binnen enkele dagen op honderden m tot meer dan een km van de nestplaats worden aangetroffen). Door overstromingen kunnen verplaatsingen optreden.

In Waddengebied tel-inspanningen concentreren in eerste drie weken van mei, en nieuwe vestigingen (na overstroming, springvloed) vanaf 1 juni niet meetellen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen diep in binnenland graag zorgvuldig documenteren, met hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Bij hoge dichtheden levert simultaantelling door ervaren tellers beste resultaten op.

Broedbiologie

Zowel in zoute milieus als (veel minder talrijk) langs zoete wateren. Broedt in allerlei open landschappen met ondiep water en veel slikranden (evt. op enige afstand van de broedplaats), ook wel op bouwland, o.a. bieten, zomergranen en aardappelen. Soort nestelt meestal koloniaal in korte vegetaties, vaak samen met sterns, meeuwen of andere steltlopers. Eileg half april tot half mei, per kolonie vaak synchroon, met in eerste helft mei grootste aantal broedende vogels (maar sterk afhankelijk van weersomstandigheden). Eén broedsel per jaar, maar na verlies legsel door extra hoge vloed vervolglegels, soms op tientallen km afstand. Meestal 4 eieren, broeduur 23-25 dagen, jongen (nestvlieders) na 35-42 dagen vliegvlug. Beide partners verzorgen jongen.

Griel

Burhinus oedicnemus

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

In ochtend- en avondschemer, ook wel 's nachts (roep).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop (open en schrale duinen of heide) noteren en goed opletten of er aanwijzingen zijn voor broedgeval of territorium: roepende vogel, baltsend paar, alarm etc.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk, incl. hoogste broedcode per datum. Broeden is sinds jaren vijftig niet meer vastgesteld, maar incidenteel geval niet geheel uitgesloten op grond van recente waarnemingen.

Bijzonderheden

SOVON maakt exacte locatie niet bekend!

Kleine Plevier*Charadrius dubius***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, ook 's nachts, maar balts vooral 's ochtends en 's avonds laat.

Aanwijzingen

Paren tellen en individuen met territoriaal of nestindicerend gedrag: balts, nestbouw (kuiltje draaien, strootje pikken), broedende vogel (vaak zichtbaar bij nauwkeurig en langdurig met kijker of telescoop afzoeken van terrein, maar pas op voor 'schijnbroeden'), alarm (incl. afleidingsgedrag: 'gebroken vleugel'), oude vogels met pulli (snelle verplaatsingen!). Individuen in broedbiotoop als aanvulling meenemen (vogels tijdens broedfase onopvallend, pas na uitkomen eieren luidruchtig); groepjes (veelal niet-broedvogels) niet.

LET OP: Nestplaats en locatie waar balts plaatsvindt kunnen op enige afstand van elkaar liggen. Balts soms groepsgewijs en vaak over grote afstand. In de loop van het broedseizoen sluiten zich soms derde en vierde vogels aan bij een paar en helpen om de jongen groot te brengen. Soms gebruiken verschillende paren hetzelfde voedselgebied; balts, agressief gedrag, strootje pikken etc. kunnen ook daar plaatsvinden. Bezette nesten kunnen zeer dicht bij elkaar liggen. Vervolgsgels (na mislukte broedpoging) soms op grote afstand van eerste nestplaats.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 juni t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Soort reageert opportunistisch op ontstaan of verdwijnen van habitat. In binnenland derhalve vaak tijdelijk aanwezig op bouwterreinen, industrieterreinen, opspuitingen, afgravingen, recent geplagde heide etc. Jaarlijkse systematische controle van dergelijke terreinen (en reeds in verleden gevonden broedplaatsen) in groot gebied is zinvol. In rivierengebied eveneens opmerkelijke jaarlijkse verschillen in bezetting van terreinen, deels samenhangend met verschillen in waterstand en graafactiviteiten.

Broedbiologie

Gebonden aan zoetwatermilieus, maar soms ver van alle water nestelend, steeds in terreinen met weinig vegetatie en veel slik. Gevarieerde biotoopkeus, van rivieroeveren en drooggevallen vennen tot geplagde heide, pas aangelegde eilandjes, bouwterreinen en afgravingen. Merendeel der paren in door mensen sterk beïnvloede gebieden broedend. Eileg begin april tot begin juli, soms tot in augustus. Eén tot twee broedsels per jaar (dan eerste en tweede broedsel ineengeschoven), meestal 3-4 eieren, broedduur 22-28 dagen, jongen (nestvlinders) met 24-29 dagen vliegvlug; worden door beide ouders verzorgd.

Bontbekplevier*Charadrius hiaticula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag maar balts vooral 's ochtends en in avond.

Aanwijzingen

Paren tellen en individuen met territoriaal of nestindicerend gedrag: balts, vogel in gebukte houding lopend (vaak van nest komen, pas op enige afstand normale houding), broedende vogel (soms zichtbaar op nest bij nauwkeurig met kijker afzoeken van terrein), alarm (incl. afleidingsgedrag: 'gebroken vleugel'), oude vogels met pulli. Ook nerveus heen en weer lopende solitaire vogels of paren. Individuen in broedbiotoop als aanvulling meenemen; groepjes (doortrekkers) niet.

LET OP: In mei nog doortrek van hoogarctische vogels, vooral in getijdengebieden (ondersoort *tundrae*). Deze houden zich veelal op in groepen, alarmeren niet en laten zich weggagen door territoriumhouders. Beste is te tellen tijdens laag water en uit te gaan van vogels die baltsen of alarmeren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 15 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 juni t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Vrijwel geheel gebonden aan zoute en brakke gebieden, kustprovincies en, veel schaarser, IJsselmeergebied.

Broedgevallen dieper landinwaarts graag goed documenteren, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Vogels in IJsselmeergebied op akkerland broedend.

Broedbiologie

Nestelt vooral in kustgebieden met enige dynamiek en lage of spaarzame vegetatie en veel slik: kwelders/schorren, pas aangelegde eilanden, rustige stranden, ook wel opspuitereinen. Eileg begin april tot eind mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 21-28 dagen, jongen (nestvliders) vliegvlug met 24 dagen; worden door beide ouders gevoerd.

Strandplevier*Charadrius alexandrinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag maar balts vooral 's ochtends. In getijdengebieden vooral bij laag water.

Aanwijzingen

Paren tellen en individuen met territoriaal of nestindicerend gedrag: balts, vogel in gebukte houding lopend (vaak van nest komen, pas op enige afstand normale houding), broedende vogel (soms zichtbaar op nest bij nauwkeurig met kijker afzoeken van terrein), alarm (incl. afleidingsgedrag: 'gebroken vleugel'), oude vogels met pulli. Ook nerveus heen en weer lopende solitaire vogels of paren. Individuen in broedbiotoop als aanvulling meenemen; groepjes (doortrekkers) niet. Kan onder gunstige omstandigheden semi-koloniaal broeden. Dan met kijker of telescoop langdurig observeren en zo mogelijk mannetjes (roodbruine kopkap en nek, duidelijke voorhoofdband, donkere vlek zijborst) en vrouwtjes (geen roodbruin op kop, minder duidelijke voorhoofdband, lichtere borstvlak) apart tellen. In gebieden met hoge dichtheden alarmeren broedvogels soms groepsgewijs rond waarnemer. Ook omgekeerde komt voor: amper alarm, vogel loopt weg tot op enige afstand.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Tegenwoordig vrijwel geheel gebonden aan zoute milieus, een enkele keer in IJsselmeergebied. Broedgevallen elders graag goed documenteren, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Indien het onmogelijk is om paren te onderscheiden, moet het hoogste aantal mannetjes of vrouwtjes worden aangehouden. Vestigingen tot in juni, broedvogels (bij hoge dichtheid) tot kort voor eileg in groepen.

Broedbiologie

Nestelt in open kustgebieden met veel dynamiek en weinig vegetatie, vooral op nieuw aangelegde eilanden, in jonge duintjes, zeer kort gegraasde kwelders, rustige stranden, soms op bouwterreinen etc. Solitair broedend of in losse 'kolonies' (nesten op enkele meters afstand van elkaar mogelijk), en dan vaak met Dwergsterns samen. Eileg vooral in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3 eieren, broedduur 23-29 dagen, jongen (nestvlinders) na 27-31 dagen vliegvlug; worden door beide ouders gevoerd.

Morinelplevier

Charadrius morinellus

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren en alert zijn op paren of solitaire mannetjes. Let op alarm of afleidingsgedrag.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Broeden (uitsluitend IJsselmeerpolders) is alleen bekend uit de jaren zestig. Toch blijft extra-aandacht zinvol bij late voorjaarswaarnemingen.

Bijzonderheden

Trekkers kunnen enige tijd blijven hangen maar vertonen geen broedindicatief gedrag.

Goudplevier*Pluvialis apricaria***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

In geschikte biotopen (open lage heide, hoogveen) paren en individuen volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: balts (kan ook door trekkers worden voortgebracht), nestbouw (kuiltje draaien, strootjes aanbrengen), alarm, afleidingsgedrag. Voedsel zoekende solitaire vogel in broedtijd in of bij geschikt broedbiotoop is interessant en moet enige tijd gevolgd worden.

Doortrek tot in mei en vanaf juli. Doortrekkers gewoonlijk in andere biotopen (agrarisch gebied, kust) dan broedvogels.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 15 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Soort is al een halve eeuw uitgestorven als reguliere broedvogel, met een incidenteel geval sindsdien. Toch blijft extra-aandacht zinvol bij late voorjaarswaarnemingen in broedbiotoop.

Bijzonderheden

Dichtstbijzijnde broedpopulatie in westelijk Nedersachsen (Duitsland) klein (ca. 20 paren) en bedreigd. Nestplaats en foerageerplaats (grasland) soms tot op 5 km van elkaar verwijderd. Opgroeiplek van kuikens eveneens soms op forse afstand van nestplek.

Broedbiologie

Gegevens uit Duitsland! Nestelend in uitgestrekte hoogveen- en heidegebieden met zeer lage vegetatie en veel open plekken (eventueel brandplekken), in Nedersachsen vooral gebonden aan grootschalige turfwinning.

Eileg van midden april tot (vervolglegsels) begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 27-29 dagen, jongen (nestvlieders) na 25-37 dagen vliegvlug; beide ouders verzorgen jongen.

Kievit*Vanellus vanellus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

1 april t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral van enkele uren na zonsopkomst tot in de middag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op territoriaal individu (mannetjes maken baltsvluchten, vechten in de lucht, draaien nestkuiltjes, zitten fier rechtop vaak op kleine verhoging in terrein), paren en aanwijzingen voor nest: alarm (incl. afleidingsgedrag), broedende vogel (aan begin broedseizoen goed zichtbaar; meestal broedt het vrouwtje, soms het mannetje).

LET OP: Soort kan semi-koloniaal voorkomen, soms in hoge dichtheden. Trek dan ruim tijd uit om de situatie van afstand te observeren, en ga in eerste instantie uit van broedende vogels en mannetjes (lange kuif) dan wel vrouwtjes (korte kuif) (kies voor de op dat moment talrijkste sekse). Probeer nesten te koppelen aan vogels in de directe omgeving (bijv. broedend vrouwtje koppelen aan dichtstbijzijnd baltsend, wachthoudend of opvliegend mannetje).

Bij kortstondige verstoring in de eifase vliegen de vogels honderden meters weg en wachten totdat de verstoring voorbij is; mannetjes keren vaak het eerst terug (tel aantal naar nestplek terugkerende mannetjes). Als telling op deze wijze onmogelijk is, bijv. door langdurige verstoring: alle individuen tellen (en delen door 1,5).

Niet-broedende vogels in groepjes (aan begin van broedseizoen vooral trekkers, aan einde mislukte broedvogels van elders) buiten beschouwing laten. Paren met kuikens (behalve zeer kleine, begeleid door fel reagerende oudervogels) kunnen al behoorlijke afstanden hebben afgelegd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Verplaatsingen binnen broedseizoen, veelal over forse afstanden, komen veelvuldig voor. Legsels worden gestart op kale bodem of in korte vegetatie, en door de gewasgroei is de locatie van de eerste broedpoging later in het seizoen vaak al ongeschikt voor een nieuwe poging. Op maïsakkers mislukken de eerste broedsels massaal wanneer de grond wordt omgeploegd in april; daarna worden vervollegsels geproduceerd.

Bij verstoring (door waarnemer maar ook andere verstoringbronnen) pas op de plaats maken, evt. enkele minuten gehurkt gaan zitten totdat drukte in de lucht voorbij is.

Broedbiologie

Broedt in open landschappen, voornamelijk graslanden en bouwland (vooral maïs), ook wel op (geplagde) heide. Eileg van begin maart tot in juni, piek eind maart tot begin mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 26-29 dagen, jongen (nestvlinders) met 35-40 dagen vliegvlug.

Bonte Strandloper*Calidris alpina***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

In geschikt biotoop (vooral kwelders/schorren met slenken) speciale aandacht besteden aan paren of individuen met territorium- of nestindicerend gedrag: balts (triller, vaak in vlucht), verdacht individu (plaatsgebonden en waakzaam, kan wakende vogel zijn in nabijheid broedende partner; beide ouders bebroeden legsel), alarm, afleidingsgedrag, vogel met pulli (zoeken vaak natte, windluwe plekken op).

LET OP: Ook niet-broedvogels kunnen baltsgedrag vertonen; let dus op of de vogels al dan niet (fel) alarmeren. Adulte vogels met jongen (vooral juni) verraden zich door aparte roep ('*woerrd woerrd woerrd*').

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 15 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Zeldzaam, maar mogelijk regelmatig broedend dan vermoed. Extra aandacht zinvol bij late voorjaarswaarnemingen van uitgekleurde vogels in broedbiotoop. Beschrijf conditie vogel (goed vliegend of bijv. mank) en toestand verenkleed (gaaf of rafelig).

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Tegenwoordig geheel gebonden aan zoute of brakke milieus, nestelend in open gebieden met zeer lage grazige vegetaties en modderige plekken. Nest goed verstopt (halmen over nestkom getrokken). Eileg van half april tot begin juni, vooral begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 21-23 dagen, jongen (nestvlinders) na 19-21 vliegvlug. Vrouwtje verlaat broedsel rond uitkomen van de eieren, mannetje neemt broedzorg over totdat jongen goed vliegen (20-25 dagen).

Kemphaan*Philomachus pugnax***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Solitaire hennen in broedbiotoop tellen en letten op nestindicerend gedrag: hen houdt waarnemer in de gaten, vliegt om indringer heen, vertoont afleidingsgedrag, alarmeert.

Baltsende hanen vormen in de regel geen goede indicatie van het aantal broedgevallen. Aanwezigheid van 1-3 mannetjes in broedbiotoop (vaak 'zwartkraagjes' zonder duidelijke baltsplek) in mei kan echter aanwijzing zijn voor broedverdachte hennen. Broedgevallen kunnen plaatsvinden in gebieden waar geen baltsplaatsen zijn. Tel alleen broedverdachte vrouwtjes.

Broedend vrouwtje erg onopvallend; zoekt elders voedsel en komt omzichtig terug naar nest (vliegt er eerst overheen, loopt dan stiekem terug). Vrouwtje in late eifase of met kuikens vliegt met vleermuisachtige (houtsnipachtige) vlucht cirkelvormig om waarnemer heen en brengt zacht knorrend, meestal drietonig geluid voort ('*nuk-nuk-nuk*', wat lijkend op Kanoet). Vrouwtjes met pulli (nadrukkelijk alarmerend) zitten graag langs slootranden en in overbegraasde percelen waar geen vee meer loopt.

Doortrekkende vrouwtjes veelal in groepjes en andere biotopen (ondiepe wateren), bezoeken geen hoge vegetaties.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult vrouwtje in broedbiotoop:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Meeste Kemphanen broeden thans in Noord-Holland en Friesland. Broedgevallen elders graag goed documenteren, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Nestelt in open, weinig bemeste graslanden met veel vegetatiestructuur, tegenwoordig vrijwel uitsluiten in reservaten.

Geen paarbinding, mannetje bevrucht vrouwtje dat op zeer grote afstand tot broeden kan komen en alleen de broedzorg heeft. Nesten meest op hogere, met ijl gestructureerde vegetatie bedekte bodemdelen in nat grasland, nabij ondiep water. Eileg eind april tot eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 20-23 dagen, jongen (nestvlinders) na 25-27 dagen vliegvlug.

Watersnip*Gallinago gallinago***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar baltsactiviteit het hoogst in ochtendschemer, namiddag en (vooral) avondschemer, speciaal bij vochtig en zacht weer (motregen, of net na regenbui).

Aanwijzingen

Bij waarnemingen in broedbiotoop speciale aandacht voor baltsvlucht ('mekkeren', vooral mannetjes), 'kloktikkend' geluid ('*tjieke-tjieke-tjieke*', beide geslachten, zowel in lage vlucht als vanaf paaltje of grond, wijst vaak op nest of jongen) en waakzame of alarmerende vogels (op paaltjes en bomen; doen trekkers nooit). Eventueel geluid afspelen ter controle bij vermoed solitair broedgeval.

LET OP: Doortrek mogelijk tot in mei. Opgejaagde trekkers vliegen weg met bekende schorre roep weg (hele jaar gemaakt), opgejaagde broedvogels gaan vaak kort baltsen of strijken op korte afstand neer. Mekkerende baltsvluchten blijven wel eens uit bij hoge dichtheden (dan vooral kloktikken, ook in gemeenschappelijke vlucht van waarschijnlijk uitsluitend mannetjes).

Grote spreiding in broedperiode, met legsels eind maart mogelijk maar ook in juni of zelfs juli (vaak in hergroei van eerste snee in hooiland). Mannetje en vrouwtje nemen apart enkele jongen voor hun rekening.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 30 juni

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Soort kan zich in droge perioden opmerkelijk gedeisd houden! Mekkervlucht doorgaans door een of enkele mannetjes. Soms sluiten zich echter, wanneer de vogels lager gaan vliegen, andere Watersnippen bij aan; dit kunnen vrouwtjes zijn (dus: uitgaan van eerst waargenomen aantal). Kloktikkend geluid vanaf de grond of paaltje wordt soms vrijwel onmiddellijk beantwoord vanuit directe omgeving (max. 150 m); functie niet geheel duidelijk maar wellicht duet tussen mannetje en vrouwtje.

Broedbiologie

Gebonden aan open tot halfopen landschappen met hoog waterpeil, van extensief grasland tot natte heide, veen, moeras, soms ook aan de rand van broekbosjes. Bodemnest op natte of vochtige ondergrond goed verstopt tussen pollen. Eileg van eind maart tot in juli. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 18-20 dagen, jongen (nestvlinders) na 28-35 dagen vliegvlug.

Literatuur

Nijland F. 2000. Lammetjes in de lucht: territoriumkartering van Watersnippen *Gallinago gallinago* nader bekeken. Limosa 73: 1-6.

Houtsnip*Scolopax rusticola***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

15 maart t/m 20 juli.

Tijd van de dag

In diepe ochtend- en avondschemer bij rustig weer en liefst maanlichte omstandigheden. In maart-april gedurende korte periode actief (10-30 minuten), in mei-juni veel langer (1-2 uur). Avondbalts langer dan ochtendbalts.

Aanwijzingen

Tellen van baltsende mannetjes in vlucht, in grote gebieden door simultaantelling vanaf vaste telpunten en onder notering van tijdstip en roepgeluid (zie Bijzonderheden). Wees attent op grote activiteitsgebieden van in rondjes (of slingers) rondvliegende mannetjes (20-150 ha).

Mannetjes roepen individueel verschillend (worden onderscheiden door aantal knorren en piepen per zangstrofe), maar kunnen bij conflicten met andere mannetjes (bij hoge dichtheden) piepfrequentie opvoeren (kort staccato). Vastgestelde aantal mannetjes is slechts ruwe maat voor broedpopulatie, aangezien paarband kort standhoudt (rond paring/eileg), waarna mannetje nieuwe partner probeert te verwerven.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 20 juli

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Grote bosgebieden met (veronderstelde) aanwezigheid van meer territoria in werkgroepverband onderzoeken en als volgt te werk gaan. Eerst het gebied verdelen in eenheden van ca. 100 ha. In iedere eenheid een telpunt uitkiezen bij kaalkap, zeer jonge aanplant of bosrand (zodat baltsvluchten zichtbaar zijn en van verre gehoord kunnen worden). Op de tel-avond de klokken gelijk zetten, en per telpunt nauwkeurig iedere baltsvlucht noteren (exact tijdstip, vliegrichting, geluidomschrijving, conflicten). Na afloop de gegevens vergelijken (om dubbeltellingen te vermijden) en proberen een totaalschatting te maken. Uiteindelijk resultaat moet gezien worden als de best mogelijke benadering van het werkelijke aantal. Zelfs nog gedetailleerder onderzoek (mogelijk in bossen tot 100 ha, met telpunten per 10 ha) levert ondanks de grote waarneeminspanning geen absoluut resultaat op.

Broedbiologie

Gebonden aan meest grotere loof- en gemengde bossen (lokaal ook bosjes van enkele tientallen ha), veelal (maar niet uitsluitend) op vochtige ondergrond. Bodemnest, aan begin broedtijd vaak opvallend open gelegen, vaak aan rand van gesloten bos op kaalkap, in berm, in vochtige uitloper van bos nabij heide- en grasveldjes. Eileg eind maart tot eind juli, piek eind maart en eerste helft april. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 21-24 dagen, jongen (nestvlinders) na ca. 30 dagen vliegvlug maar worden nog enkele weken langer verzorgd.

Grutto*Limosa limosa***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

1 april t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral van kort na zonsopkomst tot het einde van de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op territoriaal individu of paar (balts, paring, gezamenlijk voedselzoeken) en aanwijzingen voor nest: alarm (luidkeels schreeuwend of zwijgzaam maar waakzaam, veelal op weidepaal), nestbezoek (vogel loopt stiekem hogere vegetatie in, met schuin naar voren gestrekte hals en de poten opvallend langzaam en hoog optrekkend), broedende vogel (vaak alleen kop zichtbaar in hoog gras, beide partners broeden, vrouwtjes het meest overdag).

LET OP: Beste inventarisatieperiode is vanaf tweede week april tot begin mei (in Noord-Nederland een week later). In de week voorafgaande aan en tijdens de eileg opereren paartjes heel veel samen in het broedterritorium; daarna zit doorgaans één vogel verborgen op het nest terwijl de ander in de omgeving waakt.

Trek, zeker bij hoge dichtheden (soort kan semi-koloniaal voorkomen), ruim tijd uit voor langdurige waarneming vanaf wegen of dijken, en tel daarbij mannetjes en paren. Niet-broedende vogels in groepjes (aan begin van broedseizoen vooral trekkers, aan einde mislukte broedvogels van elders) buiten beschouwing laten.

Baltsvluchten waaraan veel/alle lokale broedvogels deelnemen zijn vaak weinig bruikbaar aangezien ze grote oppervlakten kunnen bestrijken en buurparen kunnen aantrekken. Afrondende deel van de vlucht (mannetje laat zich als steen uit de lucht vallen en gaat met opgeheven witte vleugelspiegels naast vrouwtje staan) echter geschikt voor nauwkeurige plaatsbepaling. Duidelijk territoriale waarneming is ook recht tegenover elkaar staande, elkaar met de snavels ('als degens kruisend') dreigende of met gespreide staart en parallel lopende mannetjes (beide vogels tellen). Alarmerend individu (zich richtend tot bepaalde indringer) is goede aanwijzing voor nest, massaal alarm (door predator of andere verstoringbron), waarbij wolkje Gruttos' boven verstoringbron blijft hangen, niet. Paren met kuikens (behalve zeer kleine) kunnen al behoorlijke afstanden hebben afgelegd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Doortrek tot in april, daarna voornamelijk van IJslandse Grutto (houden zich gedeeltelijk in andere biotopen op maar bezoeken ook wel broedgebieden van Nederlandse Grutto's; mannetjes zijn doorgaans redelijk van inlandse Grutto te onderscheiden). Fenomeen van groepjes niet-broedende of eerder mislukte vogels die voor onrust in broedgebied zorgen met formatievluchtje lijkt de laatste jaren toe te nemen.

Bij late vestigingen (na begin mei) in hoog gras wordt aantal broedvogels vaak onderschat. Insteek maken in terrein, indien mogelijk, dan nuttig om reacties uit te lokken. Loop dan zoveel mogelijk langs randen (sloten en kaden) en liever niet dwars door percelen, vooral niet door langere vegetatie.

Broedbiologie

Broedt in open en meestal vochtige graslanden, soms ook op akkerland (wintergraan, groenbemester) en voorheen ook op natte heide. Eileg van begin april tot eind mei, met piek in tweede helft april. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen (nestvlinders) met 24-27 dagen vliegvlug, familie valt 5-14 dagen later uiteen.

Wulp*Numenius arquata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop (ook rustende of foeragerende paren), territoriaal gedrag (zang, baltsvlucht; maar zie hieronder) en aanwijzingen voor nest: wakend mannetje (vaak binnen 100 m van nest met broedend vrouwtje), bezoek aan vermoedelijke nestplaats (vrouwtje sluipt op karakteristieke wijze, 'met de hand schuin in de zak', weg van nest), alarm (fel reagerend op indringers zoals kraaien en roofvogels), paar met kleine jongen (verplaatsen zich echter snel over honderden meters).

LET OP: Doortrek tot in april en overzomeraars regionaal (Waddengebied!) heel normaal, maar zulke vogels houden zich in groepen op, veelal buiten broedbiotoop en vertonen geen binding aan terrein. Beste inventarisatieperiode is eind maart en april (zangpiek); daarna verdwijnen mislukte broedparen (bij Wulp heel gebruikelijk: hoge nestverliezen) om soms elders (tijdelijk) op te duiken. Zowel partners als burens worden begroet met trillend of jodelend geluid dat door beide geslachten wordt voortgebracht. Dit maakt het karteren van paren lastig; let op geslachtskenmerken (mannetje kleiner en met kortere snavel dan vrouwtje). Baltsvlucht wordt vaak over grote afstand uitgevoerd; let op waar de vogel landt (al kan dit ook het voedselgebied zijn).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 31 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in droge tot vochtige (half)open landschappen, zowel in natuurterrein (duin, heide, hoogveen) als agrarisch cultuurland (vooral grasland). Eileg van eind maart tot eind mei, vooral in april. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 30 dagen, jongen (nestvlinders) met 35 dagen vliegvlug.

Tureluur*Tringa totanus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juni

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral van enkele uren na zonsopkomst tot in de middag. In getijdengebieden afhankelijk van getijdenritme (rond hoogwater).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, met nadruk op solitaire vogel of paar (indien plaatsgebonden, bijv. terugkerend na storing), territoriaal gedrag (zang, vaak in baltsvluchtje) en aanwijzingen voor nest: alarm (vaak vanaf weidepaal of verhoging in terrein, beide ouders alarmeren indien er jongen zijn of zwaar bebroed legsel: 'tsjuek-tsjuek-tsjuek' enz.), vermoedelijk nestbezoek (vogel betreedt stiekem hogere vegetatie; broedende vogel zelf vrijwel nooit zichtbaar), paar met kleine jongen (maar pas op voor snelle verplaatsing naar opgroeiterrein).

LET OP: Doortrek to eind april of later, maar doortrekkers verblijven in groepjes en tonen geen terebinbinding. Observatie van afstand (voor veel steltlopers een goede methode om indruk te krijgen van aantal broedparen) bij Tureluur minder werkzaam vanwege formaat, onopvallende kleuren en voorkeur voor hogere vegetaties. Geslachtsbepaling gewoonlijk onmogelijk (behalve bij paring, voorafgegaan door achter elkaar aanrennen en elkaar opdrijven). In gebieden met extreem hoge dichtheden (delen Waddengebied) is gebruikelijke kartering onmogelijk. Dan alle vogels in broedgebied tellen (zowel zittende als vliegende) en delen door 1,5.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Vaak nestelend in nabijheid van Kievit en/of Grutto. Kan echter ook solitair broeden in gebieden waar (vrijwel) geen andere steltlopers nestelen.

Broedbiologie

Broedt in open en meestal vochtige landschappen, zowel op kwelders/schorren als binnendijkse graslanden. Eileg van eind april tot begin juli, vooral eind april en eerste helft mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen (nestvlieders) na 23-27 dagen vliegvlug.

Bosruiter*Tringa glareola***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half mei t/m eind juni

Datumgrenzen

1 juni t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in potentieel broedbiotoop (vooral hoogveen met plasjes en opslag) noteren en goed opletten of er aanwijzingen zijn voor broedgeval of territorium: baltsend paar of zingende vogel (vaak in vlucht), nestbouw, alarm (let scherp op aanwezigheid van kleine jongen) etc.

LET OP: Doortrek tot eind mei en vanaf begin juli, soms overzomeraars. Doortrekkers en overzomeraars kunnen baltsgedrag vertonen. Broedvogels gedragen zich veel stiekemer. Enige zekere broedgeval na 1936 vond op voor Nederland atypische locatie plaats (niet in hoogveen maar in Akerdijkse Plassen ZH).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (alarm, broedende vogel, vogel met kleine jongen) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Soort broedde tot en met 1936 in ons land, daarna een hoogst enkele keer. Uitgebreide documentatie derhalve noodzakelijk, met goede beschrijving van broedgedrag (broedcodes).

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in hoogveengebieden, nestelt meestal op de grond (nest goed verstopt in vegetatie) of in lage struik, in Oost- en Noordoost-Europa ook in boomnesten van lijsters of andere soorten.

Duitse gegevens wijzen op eileg tussen eind april en eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 22-23 dagen, jongen (nestvlinders) worden door mannetje verzorgd terwijl vrouwtje vaak voor het vliegvlugge stadium (30 dagen) verdwijnt.

Literatuur

Teunissen B. 2005. Na bijna 70 jaar weer broedende Bosruiters in Nederland. *Limosa* 78: 103-106.

Oeverloper*Actitis hypoleucos***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, balts ook 's avonds.

Aanwijzingen

Alert zijn bij late voorjaarswaarnemingen in geschikt biotoop (stromend water, eilandjes en oevers van plassen met wilg en open slikkige bodem; soms ook in droger terrein) en letten op nestindicerend gedrag (afleidingsgedrag, alarm, pulli). Alarmroep en zang ('*didididid*') onderscheiden zich van contactroep (niet territoriumindicatief) door niet in sterkte toe- of af te nemen en langer aan te houden. Alarm evenwel soms éénlettergrepig. Paren met jongen (vooral juni) vliegen alarmerend in cirkels rond waarnemer.

LET OP: Baltsende vogels kunnen doortrekkers zijn; let op of de vogels aanwezig blijven. Waarnemingen van een 'paar' (tweetal) zijn onvoldoende. Broedvogels in eifase (in juni) zeer onopvallend; houden waarnemer van afstand in de gaten zonder te foerageren. Verschillende bezoeken tot half juli aan gebied zijn doorgaans noodzakelijk. Families kunnen zich enkele kilometers van broedplaats verwijderen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Goede documentatie nodig, met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Tegenwoordig jaarlijkse zeldzame broedvogel (vooral langs Grote Rivieren).

Broedbiologie

Gebonden aan zoetwatermilieu. Nestelt meestal langs stromende wateren, soms langs stilstaande wateren (afgravingen), op zandige of stenige oevers, zowel in open terrein als gebieden met enig bos (wilgen etc.). Nest goed verstopt op wat hoger liggende delen tussen opgaande kruiden, boomstronken of aanspoelsel. Eileg begin mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 21-22 dagen, jongen (nestvlieders) na 35-40 dagen vliegvlug; worden door beide ouders verzorgd.

Literatuur

Lensink R. 2000. Inventarisatieperikelen: interpretatie van waarnemingen van Oeverloper. SOVON-Nieuws 13(3): 18.

Steenloper*Arenaria interpres***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Attent zijn bij solitaire vogel of paartje, met speciale aandacht voor balts, alarm (vooral afleidingsgedrag) en kleine jongen (worden door beide ouders verzorgd, maar vrouwtje vertrekt meestal voordat jongen vliegvlug zijn).

LET OP: Doortrek tot in juni en vanaf begin juli; overzomering mogelijk. Trekkers veelal in groepjes en buiten broedhabitat, overzomeraars kunnen baltsgedrag vertonen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Soort heeft nog nooit met zekerheid in Nederland gebroed, maar een incidenteel geval is op grond van alarmerende vogels (Groningen 1995) niet uitgesloten. Eventuele broedgevallen uitvoerig documenteren, met per datum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Zeer kleine broedpopulatie in Duits-Deense Waddenzee.

Broedbiologie

Gebonden aan kust, met name waddengebieden. Grondbroeder, nest onder grassen verstopt in omgeving van water. Eileg van half mei tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen (nestvlinders) met 19-21 dagen vliegvlug.

Zwartkopmeeuw*Larus melanocephalus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (telling volwassen individuen/paren) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op broedplaats tellen, bij voorkeur in tweede helft van mei (zie Bijzonderheden). Bij alarmerende paren nagaan of het inderdaad broedplaats betreft. Alarmeren vooral aan begin broedtijd en wanneer eieren uitkomen. Let op voedselvluchten en vogels op potentiële broedplaats.

LET OP: Vestigingen tot in juni mogelijk. Door overstroming soms verplaatsingen binnen broedseizoen. Niet-broedende vogels (eerste- en tweedejaars vogels) vaak aanwezig in kolonie en vaak ook baltend (niet meetellen!). Let op nieuwe vestigingen, soms voorafgegaan door jarenlange waarnemingen in de broedtijd.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of - minder nauwkeurig - volwassen individuen aanhouden (in laatste geval delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende broedgebieden graag goed documenteren (geef hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Broedt in eigen kolonies of in kokmeeuwenkolonies (in aparte clusters), ook wel bij andere meeuwen. Verraadt aanwezigheid door afwijkende mauwende roep. Soms gepaard met Kokmeeuw of Stormmeeuw. Nesten herkenbaar aan de hand van nestmateriaal (meestal fijner dan Kokmeeuw) en grootte, kleur en tekening van eieren (lichtere grondkleur, vagere vlekjes). Pullen zijn stekelige en grijs gestreepte 'punkjes' (i.t.t. donzige pullen Kokmeeuw). Soms mengparen met Kokmeeuw of Stormmeeuw.

Broedbiologie

Vooraf in kustmilieus (speciaal Delta), maar ook in binnenland. Biotoop: lage moeras-, duin- en kweldervegetatie, begroeide zandplaten, opgespoten terreinen.

Eén broedsel per jaar. Meestal 3 eieren, broedduur 23-26 dagen, jongen na 35-40 dagen vliegvlug. Piek van eileg half mei. Broedsucces vaak verrassend veel hoger dan van Kokmeeuwen, indien broedend in gemengde of nabijgelegen kolonies.

Dwergmeeuw*Hydrocoloeus minutus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Individuen of paren in broedbiotoop met de kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: baltsende volwassen vogels, nestbouw, vogel in broedhouding, fel alarm (niet luid maar wel kenmerkend en aanhoudend, tot op honderden meters van nest).

Broedt tegenwoordig meestal solitair, in het verleden in kolonies tot enkele tientallen paren. Overzomerende niet-broedvogels kunnen alarmeren. Let op of de vogels volledig uitgekleurd zijn.

Interpretatie

Nest of nestindicerende waarneming. Anders 2 waarnemingen tussen 20 mei - 15 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Graag - indien van toepassing - details omtrent leeftijden.

Bijzonderheden

Erratisch broedend, met beste kans in Wadden- en IJsselmeergebied, soms ook Delta en binnenland (Friesland).

Broedbiologie

Nestelt in zoete of brakke wateren met veel oevervegetatie of eilandjes, vaak samen met Kokmeeuwen of evt. Zwarte Sterns. Vogels geslachtsrijp na 2-3 jaren. Eileg half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren (soms tot 7, wanneer verschillende vrouwtjes in hetzelfde nest leggen), broedduur 21-25 dagen, jongen (nestvlieders) vliegvlug na 21-24 dagen (maar verlaten al na 1 week de nestplek).

Kokmeeuw*Chroicocephalus ridibundus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen op broedplaats tellen.

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (volwassen paren/individuen) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond. In getijdengebieden bij hoog water.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op de broedplaats tellen, bij voorkeur in de tweede helft van mei. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende vogels worden geteld (wel nagaan of het inderdaad broedplaats betreft!).
LET OP: Vestigingen tot half juni mogelijk. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen binnen het broedseizoen.

Interpretatie

Hoogte aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Niet-broedende (onvolwassen) vogels kunnen de kolonie als slaappleats of hoogwatervluchtplaats gebruiken.

Broedbiologie

Zowel in zoute als zoete milieus. Biotoop: (vrij open) moerassig terrein, duinen, kwelders, schorren, grasland en soms op platte daken.

Eén broedsel per jaar. Meestal 2-3 eieren, broedduur 21-25 dagen, nestjongenperiode 26-28 dagen. Eileg binnen grote kolonies sterk synchroon (binnen twee weken, met piek eind april), maar kent spreiding zowel binnen kolonie (door vervolglegels) als tussen kolonies onderling (binnenland vroeger dan Waddeneilanden).

Stormmeeuw*Larus canus***Methode**

Nesten tellen of evt. volwassen individuen/paren op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (volwassen individuen/paren) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond. In getijdengebieden bij hoog water.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op de broedplaats tellen, bij voorkeur in de tweede helft van mei. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad een broedplaats betreft. LET OP: Vestigingen tot half juni mogelijk. Door overstrooming of verstoring soms verplaatsingen binnen broedseizoen.

Interpretatie

Hoogte aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Zowel solitair als in kleine en grote kolonies broedend, vaak tussen andere meeuwen (maar enigszins apart in subkolonies). Kan in uitgestrekte kolonies broeden met grote onderlinge afstanden, wat het tellen bemoeilijkt. Niet-broedende (onvolwassen) vogels kunnen de kolonie als slaappleats of hoogwatervluchtplaats gebruiken.

Broedbiologie

Meestal in kustgebieden nestelend, maar soms ook tientallen jaren lang in het diepe binnenland. Biotoop: (vrij open) duinen, strandvlakten, kwelders, schorren, op en bij gebouwen, opslagterreinen e.d. en plaatselijk in akker- en grasland (Noordoostpolder!). Nestelt soms op oude kraaien- en duivennesten in niet te hoge (dennen)bomen en op werkkranen. Eén broedsel per jaar. Meestal 3 eieren, broedduur 24-26 dagen, jongen verlaten nest vanaf vierde dag en zijn na 28-33 dagen vliegvlug. Eileg eind april tot begin juni, met piek begin mei.

Kleine Mantelmeeuw*Larus fuscus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (volwassen paren/individuen) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond. In getijdengebieden bij hoog water.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen (vanaf 4e jaars) op broedplaats tellen, bij voorkeur in tweede helft van mei. Let op voedselvluchten (aan Noordzeekust foeragerend tot meer dan 50 km van de kolonie!) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad broedplaats betreft (bebouwing).

Bepaal bij gemengde kolonies (meestal met Zilvermeeuw) vanaf een hoog punt het aantal per soort aan de hand van de verhouding van aanwezige broedvogels (handteltje is erg gemakkelijk!). Doe dat bij voorkeur op verschillende dagen in het weekeinde, wanneer weinig vissersschepen actief zijn. De eieren van beide soorten zijn in het veld niet met zekerheid van elkaar te onderscheiden en voedsel, nestbouw en nestplaats bieden evenmin voldoende aanknopingspunten. Zie ook Bijzonderheden.

Vestigingen tot begin juni mogelijk. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen binnen broedseizoen.

Interpretatie

Hoogte aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Wees alert op gemengde broedparen van Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Geelpootmeeuw. Niet-broedende (onvolwassen) vogels kunnen de kolonie als slaappleats of hoogwater vluchtplaats gebruiken. Groepen onvolwassen vogels niet meetellen. In bepaalde gebieden oppassen voor verstoring van nesten van Eider; wanneer toevalligerwijs wijfjes van het nest worden gejaagd moet het nest worden afgedekt door de nestrand over de eieren te leggen.

Broedbiologie

Vrijwel uitsluitend in kustgebieden (tot enkele tientallen km van kust), dieper landinwaarts zeldzaam. Biotoop: (vrij open) duinen, strandvlakten, kwelders, schorren, op dijken, op en bij gebouwen (ook midden in steden), opslagterreinen e.d. Eén broedsel per jaar. Meestal 2-3 eieren, broedduur 26-31 dagen, jongen na 35-40 dagen vliegvlug. Eileg vanaf eind april, met piek half mei.

Literatuur

van Bruggen J. 2009. IJking van methoden om kolonies Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen te tellen. SOVON-Nieuws 22(3): 8.

Hälterlein B., Fleet D., Henneberg H., Menneböck T., Rasmussen L., Südbek P., Thorup O. & Vogel R. 1995.

Anleitungen zur Brutbestandserfassung von Küstenvögeln im Wattenmeerbereich. Wadden Sea Ecosystem No. 3.

Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group for Breeding Birds, Wilhelmshaven.

Zilvermeeuw*Larus argentatus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (volwassen paren/individuen) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond. In getijdengebieden bij hoog water.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen (vanaf 4e jaars) op broedplaats tellen, bij voorkeur in tweede helft van mei. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad broedplaats betreft (bebouwing). Bepaal bij gemengde kolonies (meestal met Kleine Mantelmeeuw) vanaf een hoog punt het aantal per soort aan de hand van de verhouding van aanwezige broedvogels (handtellerij is erg gemakkelijk!). Doe dat bij voorkeur op verschillende dagen in het weekeinde, wanneer weinig vissersschepen actief zijn. De eieren van beide soorten zijn in het veld niet met zekerheid van elkaar te onderscheiden en voedsel, nestbouw en nestplaats bieden evenmin voldoende aanknopingspunten. Zie ook Bijzonderheden.

Vestigingen tot begin juni mogelijk. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen binnen broedseizoen.

Interpretatie

Hoogte aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Wees alert op gemengde broedparen van Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Geelpootmeeuw. Niet-broedende (onvolwassen) vogels kunnen de kolonie als slaappleats of hoogwater vluchtplaats gebruiken. Groepen onvolwassen vogels niet meetellen. In bepaalde gebieden oppassen voor verstoring van nesten van Eider; wanneer toevalligerwijs wijfjes van het nest worden gejaagd moet het nest worden afgedekt door de nestrant over de eieren te leggen.

Broedbiologie

Voornameijk in kustgebieden broedend (tot op enkele tientallen kilometers van kust), schaars dieper landinwaarts. Biotoop: (vrij open) duinen, strandvlakten, kwelders, schorren, op dijken, op en bij gebouwen (ook midden in steden), opslagterreinen e.d.

Eén broedsel per jaar. Meestal 2-3 eieren, broedduur 26-32 dagen, jongen vliegvlug na 35-49 dagen. Eileg van eind april tot eind juni, met piek begin mei.

Literatuur

van Bruggen J. 2009. IJking van methoden om kolonies Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen te tellen. SOVON-Nieuws 22(3): 8.

Hälterlein B., Fleet D., Henneberg H., Menneböck T., Rasmussen L., Südbek P., Thorup O. & Vogel R. 1995.

Anleitungen zur Brutbestandserfassung von Küstenvögeln im Wattenmeerbereich. Wadden Sea Ecosystem No. 3.

Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group for Breeding Birds, Wilhelmshaven.

Geelpootmeeuw*Larus michahellis***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Individuen of paren met de kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: baltsende volwassen vogels, nestbouw, fel alarm, vogel in broedhouding, voedseltransport, vogel met pulli etc. Speciale attentie nodig voor samenstelling mengpaar.

LET OP: Adulte niet-broedvogels kunnen al in juni vanuit Zuid- en Midden-Europa arriveren en sommige blijven wellicht jaarrond aanwezig (maar vertonen geen nestindicerend gedrag). Vliegvlugge jongen kunnen van elders zijn.

Bijzondere aandacht nodig in Maasvlakte/Europoort-gebied. Gebied zou in verleden tot enkele tientallen paren hebben gehuisvest, maar huidige situatie onbekend. Nader onderzoek zeer gewenst!

Interpretatie

Nest of nestindicerende waarneming. Anders: 2 waarnemingen van volwassen vogels tussen 20 mei - 15 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Graag goed documenteren, met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort breidt al decennia lang broedareaal noordwaarts uit, broedt nu geregeld halverwege Frankrijk en Duitsland, en nestelt sinds jaren tachtig ook in Nederland, voorzover bekend steeds als mengpaar met Kleine Mantelmeeuw of Zilvermeeuw. Kritisch blijven met soortdeterminatie en oppassen voor nazaten van Zilvermeeuw x Kleine Mantelmeeuw-paren.

Broedbiologie

Nestelt veelal tussen Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen en in dezelfde biotopen, maar ook (in Midden-Europa) in binnenland langs rivieren en grote plassen, zowel op natuurlijke plekken (graag eilandjes) als anthropogene (palen, bruggen, stuwen, nestvlotjes). Eileg (Duitsland!) begin april tot begin juni, vooral mei. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 27-31 dagen, jongen (nestvlieders) vanaf 5 weken vliegvlug en vanaf 6-8 weken zelfstandig.

Grote Mantelmeeuw*Larus marinus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Individuen of paren met de kijker volgen en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: baltsende volwassen vogels (let op luide roep), nestbouw, fel alarm (agressief!), vogel in broedhouding, voedseltransport, vogel met pulli etc.

Pas op voor overzomerende volwassen vogels (komt frequent voor, maar de vogels vertonen geen nestindicerend gedrag). Niet volledig uitgekleurde vogels baltsen soms kortstondig en vertrekken vervolgens weer, maar kunnen ook wel tot broeden komen!

Interpretatie

Nest of nestindicerende waarneming. Anders: 2 waarnemingen van volwassen vogels tussen 20 mei - 15 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Hoogste broedcode opgeven. Broedgevallen buiten Waddengebied, IJsselmeergebied en Delta goed documenteren, met gedetailleerde gegevens per datum.

Bijzonderheden

Broedt sinds 1985 in Nederlandse kustprovincies en IJsselmeergebied, neemt langzaam toe.

Broedbiologie

Bodembroeder, zowel open als tussen hoge grassen nestelend. Bij ons meestal solitair broedend tussen andere meeuwen, maar in buitenland ook in soorteigen kolonies. Eileg half april tot eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3 eieren, broedduur 26-28 dagen, jongen (nestvlinders) vliegvlug na 45-50 dagen.

Drieteenmeeuw*Rissa tridactyla***Methode**

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Telling van bezette nesten op boorplatforms en eventueel andere geschikte plekken. Bezoek aan nestlocaties op open zee uiteraard alleen in samenspraak met personeel van boorplatforms. Alle nesten tellen met eieren, kuikens, broedende oudervogel of voedseltransport (door beide ouders).

LET OP: Neemt deel aan broedproces vanaf 4e of 5e levensjaar, soms 3e jaar. Broedgevallen worden mogelijk voorafgegaan door aanwezigheid van *prospectors*: volwassen meeuwen die geschikte nestrichels bezet houden maar geen nest hebben. Tel of schat het aantal van zulke vogels.

Interpretatie

Hoogste aantal bezette nesten.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Op Nederlands gebied (maar vele tientallen km uit de kust) vanaf tenminste 2000 broedend. Iedere informatie over aantallen, broedsucces en voedsel op deze locaties welkom. Eventuele broedgevallen elders (kust) uitvoerig documenteren, met per datum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort broedt tot nu toe alleen op boorplatforms op het Nederlands Continentaal Plat, en dus op volle zee. Incidentele broedgevallen langs de kust, bijv. op gebouwen, niet volledig uit te sluiten (in Scandinavische landen heel gewoon).

Broedbiologie

Nestelt op richels op steile rotsen, boorplatforms, gebouwen etc. Broedbiologische gegevens ontleend aan Duitse situatie (Helgoland). Eileg van begin mei tot begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 1-3 eieren, broedduur 25-32 dagen, nestjongenperiode 41-43 dagen.

Literatuur

Camphuysen C.J. & de Vreeze F. 2005. De Drieteenmeeuw als broedvogel in Nederland. *Limosa* 78: 65-74.
Camphuysen C.J. & Leopold M.F. 2007. Drieteenmeeuw vestigt zich op meerdere platforms in Nederlandse wateren. *Limosa* 80: 153-156.

Lachstern*Gelochelidon nilotica***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarneming in potentieel broedbiotoop (sternkolonie langs kust) opletten of er aanwijzingen zijn voor een broedgeval: balts (vaak in vlucht, soms ook prooi-overgave), nestbouw, bezoek (vermoedelijk) nest, vogel in broedhouding, alarm (echter ook op grote afstand van het nest mogelijk), agressie (betrekkelijk zelden potentiële vijanden aanvallend), voedseltransport (beide ouders), vogel met pulli enz.

LET OP: Doortrek tot half mei en vanaf begin juli; trekkers kunnen baltsurig gedrag vertonen. Foeragerende vogels kunnen op tientallen km van het nest zijn. Benadering van nest vrijwel altijd vanaf land (niet vanaf zee). Vliegvlugge jongen kunnen op grote afstand van de nestplaats worden gevoerd.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (broedende vogel, fel alarm, pas uitgekomen kuikens) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Soort broedde onregelmatig in Nederland tot eind jaren vijftig, daarna slechts een enkele broedpoging. Graag uitgebreide documentatie, met per dag beschrijving van hetgeen is waargenomen; geef ook hoogste broedcode.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in open, schaarsbegroeid terrein, vrijwel steeds samen met Visdieven (of andere sterns) of Kokmeeuwen. Eileg van begin mei tot begin juli, vooral eind mei en begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 1-3 eieren, broedduur 22-24 dagen, jongen (nestvlieders) na ca. 30 dagen vliegvlug.

Grote Stern*Sterna sandvicensis***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag of (volwassen paren/individuen) in vroege ochtend, namiddag of vroege avond en bij hoog water.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen tellen, bij voorkeur vlak voor het uitkomen van de eieren eind mei/begin juni. Grote kolonies opsplitsen in deelgebieden (markeren met lange bamboestokken).

Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad broedplaats betreft.

Vestigingen mogelijk tot ver in juni.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Vrijwel steeds in Wadden- en Deltagebied, een hoogst enkele keer in het IJsselmeergebied. Broedgevallen buiten de bekende gebieden verdienen goede documentatie (geef hoogste broedcode).

Bijzonderheden

In het begin van het broedseizoen zeer ril en verstoring gevoelig. Soms solitair broedend of in meeuwenkolonie (let op geluid). De soort heeft soms een tweede golf van legsels op nieuwe en onverwachte plekken. Deze kolonies bestaan waarschijnlijk meest uit jonge vogels en mogelijk paren die een vervolglegsel maken. Zulke kolonies gaan vrijwel altijd overstuur in de eifase.

Broedbiologie

Vrijwel uitsluitend in zoute milieus. Biotoop: schaars begroeide zandplaten, lage duintjes, kwelders, schorren.

Eén broedsel per jaar. Meestal 2 eieren, broedduur 22-26 dagen, jongen kruipen uit nest na 3-4 dagen en zijn vliegvlug na 25-35 dagen. Eileg (eind april tot half juni, piek eerste helft mei) binnen kolonie vaak synchron.

Dougalls Stern

Sterna dougallii

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarneming opletten op aanwijzingen voor broedgeval (paar, bezoek vermoedelijk nest, voedseltransport enz.). Let op samenstelling paar.

Interpretatie

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste breedcode. Soort wordt beoordeeld door CDNA.

Bijzonderheden

In Nederland alleen broedgevallen van mengpaar Dougalls Stern x Visdief vastgesteld.

Visdief*Sterna hirundo***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Tellen van nesten de gehele dag, tellen van volwassen individuen of paren (kleine kolonies) het best in de vroege ochtenduren of late namiddag-vroege avond (binnenland) en bij hoog water (getijdengebieden).

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op de broedplaats tellen, bij voorkeur half juni. Nesten zijn soms (bijv. kwelderrand) vanaf verhoging (duintje) goed te tellen. Let op voedselvluichten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad een broedplaats betreft.

Visdieven en Noordse Sterns nestelen soms in gemengde kolonies, maar vaak in afzonderlijke gedeelten. Noordse Sterns broeden dan in de kale delen (op afstand telbaar), de Visdieven meer in de vegetatie (lastiger telbaar). De eieren van beide soorten zijn in het veld niet met zekerheid van elkaar te onderscheiden.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Wees bedacht op foeragerende en alarmerende vogels tot op een afstand van enkele km van de broedplaats.

Vestigingen tot half juni; vanaf eind juni kan de broedplaats worden verlaten. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen.

In de vestigingsperiode verstoringsgevoelig. Soms solitair broedend in of nabij kolonies van Kokmeeuw (let op geluid).

Broedbiologie

Zowel in zoute als zoete milieus. Biotoop: schaars begroeide (zand)platen, strandvlakten, kwelders, schorren, lage duintjes, duinvalleien. Visdieven nestelen in het binnenland op eilandjes, langs oevers, in moerassen, op opgespoten terrein, grasland en platte daken (en benutten in buitenland graag nestvlotjes).

Eén broedsel per jaar. Meestal 2-3 eieren, broedduur 21-24 dagen, jongen vliegvlug na 23-27 dagen. Eileg eind april tot begin juni, in binnenland vaak wat eerder dan langs kust.

Noordse Stern*Sterna paradisaea***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen individuen/paren op broedplaats tellen.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Tellen van nesten de gehele dag, tellen van volwassen individuen of paren (kleine kolonies) het best in de vroege ochtenduren of late namiddag-vroege avond (binnenland) en bij hoog water (getijdengebieden).

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op de broedplaats tellen, bij voorkeur half juni. Nesten zijn soms (bijv. kwelderrand) vanaf verhoging (duintje) goed te tellen. Let op voedselvluchten (tot meer dan 10 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad een broedplaats betreft.

Noordse Sterns en Visdieven nestelen soms in gemengde kolonies, maar vaak in afzonderlijke gedeelten. Noordse Sterns broeden dan in de kale delen (op afstand telbaar), de Visdieven meer in de vegetatie (lastiger telbaar). De eieren van beide soorten zijn in het veld niet met zekerheid van elkaar te onderscheiden.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Vrijwel uitsluitend in het Wadden- en Deltagebied, een hoogst enkele keer in het IJsselmeergebied. Broedgevallen buiten de bekende gebieden verdienen goede documentatie (liefst met foto's van de vogels, geef ook hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Wees bedacht op foeragerende en alarmerende vogels tot op een afstand van enkele km van de broedplaats.

Vestigingen tot half juni; vanaf eind juni kan de broedplaats worden verlaten. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen.

In de vestigingsperiode gevoelig voor verstoring. Felle reactie op binnendringers! Soms solitair broedend in of nabij kolonies van Kokmeeuw (let op geluid).

Broedbiologie

Vrijwel uitsluitend in zoute milieus. Biotoop: schaars begroeide (zand)platen, strandvlakten, kwelders, schorren, lage duintjes, duinvalleien.

Eén broedsel per jaar. Meestal 2 eieren, broedduur 21-22 dagen, jongen vanaf tweede dag uit nest kruipend en vliegvlug na 21-24 dagen. Eileg eind april tot eind mei, piek begin mei.

Dwergstern*Sternula albifrons***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen individuen/paren op broedplaats tellen.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Tellen van nesten de gehele dag, tellen van volwassen individuen of paren (kleine kolonies) het best in de vroege ochtenduren of late namiddag-vroege avond (binnenland) en bij hoog water (getijdengebieden).

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten, paren of volwassen individuen op de broedplaats tellen, bij voorkeur half juni. Nesten zijn soms (bijv. kwelderrand) vanaf verhoging (duintje) goed te tellen. Let op voedselvluchten (tot meer dan 5 km van de kolonie) en vogels op potentiële broedplaats (van enige afstand met telescoop of verrekijker volgen). Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad een broedplaats betreft.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Vrijwel uitsluitend in het Wadden- en Deltagebied, een hoogst enkele keer in het IJsselmeergebied. Broedgevallen buiten de bekende gebieden verdienen goede documentatie (liefst met foto's van de vogels, geef ook hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Wees bedacht op foeragerende en alarmerende vogels tot op enkele km van de broedplaats. Vestigingen tot in juni; vanaf begin juli rondzwervende paren met jongen. Door overstroming of verstoring soms verplaatsingen. In de vestigingsperiode verstoringsgevoelig. Soms solitair broedend in of nabij kolonies van Vissdief (let op geluid).

Broedbiologie

Vrijwel alleen in zoute milieus broedend. Biotoop: rustige schelprijke stranden, zandplaten en schelpenbanken, strandvlakten, opspuiterreinen, hoge kwelders of deels kale schorren.

Eén broedsel per jaar. Meestal 2-3 eieren, broedduur 20-22 dagen, jongen vliegvlug na 28 dagen. Eileg begin mei tot eind juni, piek tweede helft mei.

Witwangstern*Chlidonias hybrida***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half mei t/m half juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarneming in potentiële broedbiotoop (wateren met veel drijvende vegetaties) opletten of er aanwijzingen zijn voor een broedgeval: balts (al roepend hoog opschroeven en weer dalen, soms ook prooiovergabe), nestbouw, bezoek (vermoedelijk) nest, vogel in broedhouding, alarm en agressie (verdediging broedplaats door dreigen en achtervolgingsvluchten), voedseltransport, vogel met pulli enz.

Let op samenstelling paar. Nesten worden bij waterstandsveranderingen soms verlaten voordat eileg heeft plaatsgevonden. Vliegvlugge jongen kunnen zich op grote afstand van de nestplaats worden gevoerd.

Interpretatie

Nest of nestindicerende waarneming; anders 2 territoriumindicerende waarnemingen (ook paar in broedbiotoop) tussen 1-30 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uigebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort broedt onregelmatig in Nederland (solitaire paren of kleine kolonies), al dan niet samen met Zwarte Stern.

Broedbiologie

Nestelt in stilstaande zoete of brakke wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie en veel drijvende planten, ook in overstromde uiterwaarden. Eileg begin juni tot half juli. Eén broedsel per jaar, meestal 3 eieren, broedduur 18-21 dagen, jongen (nestvlinders) vliegvlug met 21-26 dagen, worden nog 2-3 weken door beide ouders verzorgd.

Zwarte Stern*Chlidonias niger***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Nesten tellen gehele dag, volwassen paren/individuen tellen in vroege ochtend, namiddag of vroege avond.

Aanwijzingen

Bij voorkeur bezette nesten tellen. Dit minimaal eenmaal doen vanaf een punt met goed uitzicht (anders indien mogelijk per boot), liefst half juni (noteer bij uitgelegde vlotjes de aanwezigheid per vlot, evt. met een situatieschets). Indien onmogelijk om nesten te tellen, moeten paren of volwassen individuen op de broedplaats worden geteld (zelfde periode). Let op voedselvluchten (tot meer dan enkele km van de kolonie, vogels kunnen dan alarmeren) en invallende vogels op potentiële broedplaats. Bij solitaire paren en kleine kolonies kunnen alarmerende paren worden geteld, maar controleer of het inderdaad een broedplaats betreft. Let op regelmatig opvliegende en neerstrijkende vogels op potentiële broedplaats.

Interpretatie

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen aanhouden (aantal individuen delen door 1,5).

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Vestiging mogelijk tot in juni; let ook op overzomerende niet-broedvogels. Door verstoring soms verplaatsingen en na mislukking in een vroeg stadium volgt vaak een vervollegselsel (niet noodzakelijkerwijs op precies dezelfde plek). Bij telling van paren/individuen is zowel onderschatting mogelijk (vaak zijn er minder vogels aanwezig in de kolonie dan er paren zijn) als overschatting (bij onraad kunnen adulte vogels uit naburige kolonies 'mee-alarmeren' met de burens).

Broedbiologie

Uitsluitend in zoete milieus broedend. Biotoop: moerassen, vennen en sloten (veenweidegebied). Nestelt meestal op drijvende vegetatie of (en in sommige gebieden vrijwel uitsluitend) op uitgelegde vlotjes. Eén broedsel per jaar. Meestal 3 eieren, broedduur 20-22 dagen, nestjongenperiode 25-28 dagen (maar jongen kunnen het nest al vanaf de tweede week voor langere tijd verlaten). Eileg van eind april tot eind juni, piek in mei.

Witvleugelstern*Chlidonias leucopterus***Methode**

Nesten tellen, evt. volwassen paren/individuen tellen op broedplaats.

Tijd van het jaar

Half mei t/m half juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarneming in potentiële broedbiotoop (wateren met veel drijvende vegetaties) opletten of er aanwijzingen zijn voor een broedgeval: balts (al roepend hoog opschroeven en weer dalen, soms ook prooiovergabe), nestbouw, bezoek (vermoedelijk) nest, vogel in broedhouding, alarm en agressie (verdediging broedplaats door dreigen en achtervolgingsvluchten), voedseltransport, vogel met pulli enz.

Let op samenstelling paar. Nesten worden bij waterstandsveranderingen soms verlaten voordat eileg heeft plaatsgevonden. Vliegvlugge jongen kunnen zich op grote afstand van de nestplaats worden gevoerd.

Interpretatie

Nest of nestindicerende waarneming; anders 2 territoriumindicerende waarnemingen (ook paar in broedbiotoop) tussen 1-30 juni.

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uigebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort broedt onregelmatig in Nederland (meest na voorjaarsinflux), soms gepaard met Visdief of Zwarte Stern.

Broedbiologie

Nestelt in stilstaande zoete wateren met goed ontwikkelde oevervegetatie en veel drijvende planten, ook in overstromde uiterwaarden. Eileg in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3 eieren, broedduur 18-22 dagen, jongen (nestvlieders) vliegvlug met 24-25 dagen, worden nog ca. 10 dagen door beide ouders verzorgd.

Holenduif*Columba oenas***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Zangactiviteit hoogst in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vanaf zitplaats, doorgaans bij nesthol), balts (zeilen met licht omhoog geheven vleugels), paartjes in broedhabitat (inclusief met piepende vleugels wegvliegende vogels; rivaliserende paren worden met vleugelgeklapper verdreven), nestbezoek. Systematische controle van grote nestkasten en hollen levert vaak meer paren op dan louter op grond van zang (lage roepfrequentie) en balts.

LET OP: Zeer lang broedseizoen, waarbinnen verplaatsingen mogelijk zijn. Concentreer de aandacht op de periode april-mei. Foeragerende individuen of paren kunnen op grote afstand van het nest vertoeven en worden niet meegeteld. Wel meetellen: waakzame individuen bij geschikte nestplek (bij groot boomhol, op knotwilg, schuurtje etc.); dit kunnen mannetje betreffen in de omgeving van een broedend vrouwtje, dan wel mannetjes die een geschikte nestplek adverteren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 31 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Vogels die in natuurlijke hollen broeden moeten wel eens wachten totdat deze voldoende opgedroogd zijn. Soms gooien ze dan de nestholte vol met takjes tot aan de opening. Dan steken vaak enkele takjes uit de opening (maar let op: als het om levend geoogste takjes gaat met beschadigde bast of groen blad, betreft het doorgaans een eekhoornhol). Bezette nesten ook kenbaar aan kleine veertjes aan holopening of aan voet van nestboom.

Broedbiologie

Broedt in bossen (grote hollen, met name van Zwarte Specht, soms ook in dichte structuren als heksenbezems of oude nesten van andere grote vogels) maar tegenwoordig vooral in agrarisch cultuurland (veelal op bouwwerken, van oude schuurtjes tot moderne biostallen). Lokaal (duinen, heide) ook in grond broedend (konijnenhollen). Eileg van eind maart tot in augustus, niet ook zelden vroeger of later. Drie, soms vier of vijf broedsels per jaar. Vrijwel altijd 2 eieren, broeduur 16-17 dagen, nestjongenperiode rond 24 dagen, jongen met 37-40 dagen zelfstandig.

Houtduif*Columba palumbus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half september

Datumgrenzen

20 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vanaf zitplaats), balts (vluchtje met vleugelgeklap, let op begin- en eindpunt), paartjes in broedhabitat (rivaliserende paren worden met vleugelgeklapper verdreven) en aanwijzingen voor nest: vooral transport van nestmateriaal, met veel geklapper uit dichte struik/boom opvliegende vogel, piepende nestjongen. Bij hoge dichtheden (dichte sparrenbosjes) is speciale aandacht voor nesten gewenst (zie Bijzonderheden) of wordt hoogste aantal tegelijkertijd aanwezige paren/zingende vogels aangehouden.

LET OP: soort verdedigt vaak maar zeer klein gebied (soms alleen nestboom). Zeer lang broedseizoen met veelvuldige mislukkingen van nesten (vooral in eerste helft seizoen), waarna nieuwe nesten gebouwd worden, soms op andere plekken. Concentreer de aandacht op een korte periode (bij reguliere kartering mei-juni, bij soortgerichte kartering juli-augustus). Foeragerende individuen of paren kunnen op grote afstand van het nest vertoeven en worden niet meegeteld.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 31 juli

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 31 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Bezette nesten (broedende vogel zichtbaar, pluisjes en in jongenstadium uitwerpselen op nestrand) zijn voor het in blad komen van bomen vaak goed zichtbaar, daarna alleen bij systematisch en fijnmazig onderzoek te vinden. Vogels kunnen 'schijnbroeden' (zit in broedhouding op leeg nest). Pas op bij benadering van nest: soort is verstoringgevoelig en witte eieren zijn bij afwezigheid van oudervogel gemakkelijke prooi voor predatoren. Grommende roep vanuit boom of struik is sterke aanwijzing voor aanwezigheid van nest ('nestgrom', schor 'oe').

Broedbiologie

Broedt in allerlei landschappen met bomen en struiken, inclusief stedelijk gebied (en daar soms opvallend talrijk). Eileg van half maart tot in oktober, niet zelden ook eerder of later (maar piek valt in veel gebieden in juli-augustus). Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 2 eieren, broedduur 16-17 dagen, nestjongenperiode 28-29 dagen, jongen op leeftijd van 35 dagen volledig vliegvlug.

Turkse Tortel*Streptopelia decaocto***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind augustus

Datumgrenzen

15 maart t/m 20 augustus.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vanaf zitplaats), balts (zeilvluchtje, let op begin- en eindpunt), paartjes in broedhabitat (rivaliserende paren worden verdreven) en aanwijzingen voor nest: vooral transport van nestmateriaal, alerte vogel bij geschikte nestplek (vaak mannetje wakend bij broedend vrouwtje) en piepende nestjongen.

LET OP: lang broedseizoen met veelvuldige mislukkingen van nesten, waarna nieuwe nesten gebouwd worden, soms op andere plekken. Concentreer de aandacht op een korte periode (april-mei). Foeragerende individuen of paren kunnen op grote afstand van het nest vertoeven en worden niet meegeteld.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-8 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 20 augustus

bij 9-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 20 augustus

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 20 augustus

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Bezette nesten (broedende vogel zichtbaar, pluïesjes en in jongenstadium uitwerpselen op nestrand) zijn voor het in blad komen van bomen vaak goed zichtbaar, daarna alleen bij systematisch en fijnmazig onderzoek te vinden. Nesten duidelijk kleiner en van fijner materiaal gemaakt dan bij Houtduif. Vogels kunnen 'schijnbroeden' (zit in broedhouding op leeg nest). Pas op bij benadering van nest: soort is verstoringgevoelig en witte eieren zijn bij afwezigheid van oudervogel gemakkelijke prooi voor predatoren.

Broedbiologie

Nestelt vrijwel alleen in dorpen en steden. Eileg eind februari tot half oktober (en soms zelfs in wintermaanden), met piek eind maart-half mei. Twee tot vier broedsels per jaar, vrijwel altijd 2 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 16-19 dagen, jongen blijven na uitvliegen nog 5-7 dagen bij nest.

Zomertortel*Streptopelia turtur***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (meestal uit boomtop of struik), balts (in vluchtje), paartjes in broedbiotoop (blijven dicht bij elkaar), verdachte vogel (gedurende langere tijd op geëxponeerde plek zittend) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (aanvoer dunne takjes), met veel geklapper uit dichte boom/struik opvliegende vogel (kan goed van nest komen), grote jongen (zitten stil vlakbij nest, soms al voordat ze kunnen vliegen).

LET OP: Zang is soms moeilijk te lokaliseren en over grote afstand te horen. Vrouwtjes zingen soms (maar zachter dan mannetjes), zang in foerageergebied (kan op grote afstand van nest liggen) komt wel eens voor. Foeragerende vogel zegt op zich niets (kan van elders of evt. trekker zijn).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Bezet nest is ook bij afwezigheid van broedvogel te herkennen: veel kleiner dan van Houtduif, en vervaardigd van dunne takjes (incidenteel op oud nest van andere soort). Eieren (kleiner dan Houtduif) soms vanaf de grond door de nestbodem zichtbaar. Na uitvliegen van de jongen is de nestrand bezaaid met drolletjes. PAS OP: soort is verstoringsgevoelig.

Verlaat direct de omgeving van een toevallig gevonden nest, want de witte eieren vallen iedere predator onmiddellijk op.

Broedbiologie

Broedt in open, veelal jong bos, kleinschalig cultuurlandschap met dichte grote struiken, niet (meer) in bebouwde omgeving. Eileg van half mei tot eind juli, 2 eieren, broedduur 13-16 dagen, nestjongenperiode 18-23 dagen, jonge vogels vliegvlug op leeftijd 25-30 dagen.

Halsbandparkiet*Psittacula krameri***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Beste periode is vóór het uitlopen der bomen. Paren bij geschikte nestplaats (natuurlijke hopen in oude platanen of andere loofbomen, meestal van spechten; zelden in grote nestkasten, soms in gebouwen) met speciale aandacht voor balts (incl. baltsvoeding en copulatie, vaak vlakbij nesthol), agressie jegens andere vogels in de directe omgeving van het nest (aangekondigd door samentrekken van pupil, waarbij de bleke iris vergroot), nestbouw (ook vogel met houtmolm op verenkleed en kromme staart bij geschikt nesthol!), alarm en nestbezoek (grotere jongen worden in nestopening gevoerd). Vogel bij nesthol (mannetje zit aan begin broedtijd vaak langdurig zacht te kwetteren bij hol, zonder verdere bezigheid) rekenen als territoriale waarneming.

LET OP: Niet-broedende vogels hangen vaak in groepjes rond op een broedplaats. Hierdoor kan overschatting van het broedbestand optreden. Ze worden van het nesthol verjaagd door het broedpaar. Ook conflicten met Kauwen zijn een goede indicatie voor territoriaal gedrag.

Vaak met meerdere paren bijeen nestelend en dan vaak luidruchtig (maar kunnen verrassend ongemerkt nestholte verlaten), soms verschillende paren in dezelfde boom broedend. Solitaire paren zijn veel onopvallender. Geen duidelijk territoriaal gedrag, voedselvluchten tot 3 km van nest. Soms samen met Grote Alexanderparkiet broedend, waarbij hybridisatie voorkomt.

Ook in het najaar en de winter kunnen Halsbandparkieten nestholtes inspecteren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten Randstad nog zeldzaam (Zwolle, Vliemen). Nieuwe vestigingen graag goed documenteren (geef hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Exoot, sinds midden jaren zestig in Nederland broedend. Populaties in grotere gebieden zijn het best vast te stellen via slaapplaatstellingen. Omdat vogels tot 30 km naar een slaapplaats kunnen vliegen, zijn simultaanstellingen op alle bekende slaapplaatsen een geschikt middel om regionaal of zelfs landelijk een beeld te krijgen van de aantallen. Zulke tellingen worden sinds enkele jaren georganiseerd.

Broedbiologie

Broedt bij ons meestal in parken of parkachtige landschappen. Eileg van begin februari tot begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 22-24 dagen, nestjongenperiode 49-50 dagen.

Grote Alexanderparkiet*Psittacula eupatria***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Beste periode is vóór het uitlopen der bomen. Paren bij geschikte nestplaats (natuurlijke hopen in oude loofbomen - veelal platanen - meestal van spechten; soms in grote nestkasten) met speciale aandacht voor balts (incl. baltsvoeding en copulatie, vaak vlakbij nesthol), nestbouw (ook vogel met houtmolm op verenkleed bij geschikt nesthol!) en nestbezoek (grotere jongen worden in nestopening gevoerd).

LET OP: Nestelt soms samen met Halsbandparkiet en vormt soms mengparen daarmee.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedstatus in Nederland onduidelijk. Soort wordt op slaapplaatsen af en toe gezien tussen Halsbandparkieten en komt wellicht ook tot broeden. Broedgevallen graag goed documenteren, met gegevens over samenstelling paar (puur of mengpaar met Halsbandparkiet), nestplaats en broedgedrag (hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Exoot, afkomstig uit Azië. Gelet op vestiging in Duitsland (o.a. Noordrijn-Westfalen) is duurzame vestiging in Nederland niet uit te sluiten.

Broedbiologie

Niets bekend uit Nederland. In Duitsland en Engeland broedend in losvaste kolonies (soms verschillende paren per boom). Eileg half maart tot eind april. Eén broedsel per jaar, meestal 2-4 eieren, broedduur 19-21 dagen, nestjongenperiode rond 53 dagen.

Monniksparkiet
Myiopsitta monachus

Methode

Lokaliseren van broedparen

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag. Op koude dagen niet te vroeg omdat er dan nog weinig activiteit is.

Aanwijzingen

De vaak grote nesten zoeken vóór het uitlopen van de bomen (uiterlijk half mei). Het nest wordt doorgaans in een (losse) hoge struik of boom gebouwd, vaak zo hoog mogelijk, maar er zijn ook lager zittende nesten (2,5 m hoogte). Ook worden nesten gebouwd aan hoge constructies zoals elektriciteits- en zendmasten, lantaarnpalen en gebouwen. Nesten van een individueel broedpaar kunnen sterk op eksterne nesten lijken. Soms zijn ze moeilijk te vinden wanneer het gezamenlijke nest zich in dichte klimopvegetatie bevindt.

De Monniksparkiet leeft in groepen in gemeenschappelijke nesten die het hele jaar rond gebruikt worden om in te slapen. Het nest bestaat uit een bolvormig bouwwerk van ineengevlochten takken, met daarin meestal meerdere nestholtes. Nesten kunnen bewoond zijn door een of meerdere broedparen en/of niet broedende individuen, vaak de jongen uit voorgaande jaren. Een broedpaar heeft een eigen holte met eigen ingang, gescheiden van de holtes die gebruikt worden door niet broedende individuen. Ook kunnen holtes niet bezet zijn. Bij grotere gemeenschappelijke nesten met meerdere ingangen kan het moeilijk zijn om in korte tijd het totale aantal individuen te tellen bij de nestplaats. Als de nesten nog in aanbouw zijn gaat dat gemakkelijker.

Parren bij geschikte nestplaats met speciale aandacht voor balts (incl. baltsvoeding en copulatie), agressie jegens andere vogels in de directe omgeving van het nest, nestbouw (onderhoud van bestaand nest kan gedurende het hele jaar plaatsvinden!), alarm en nestbezoek. Geen duidelijk territoriaal gedrag. Alle individuen van een groep verdedigen de directe omgeving van het groepsnest.

Bij nestbezoek van ouders kunnen piepende jongen gehoord worden. Jonge vogels kunnen in de buurt van het nest zitten, herkenbaar aan kortere staart en iets valere kleuren. Verder ook herkenbaar door meer afgeronde vleugels (in vlucht) en groenig voorhoofd.

Een groep vliegt vrij laat op de ochtend uit om gezamenlijk te foerageren, maar een deel van de vogels blijft achter in het nest. Bij een groot nest vliegen ze dan alle kanten uit naar boompjes of bosjes in de directe omgeving om vervolgens samen verder te vliegen. Dit is een moment waarop het totale aantal vastgesteld kan worden als je niet te dicht bij het nest staat (geen overzicht). Ze verplaatsen zich meer langs lijnvormige elementen zoals bomenlanen dan Halsbandparkieten.

Wanneer je redelijk wat tijd tot je beschikking hebt zou je een schematische tekening van het nest kunnen maken, waarbij je de ingangen nummert (1 ingang geldt als 1 nest). Per ingang houd je dan bij of het a) een broedpaar of b) niet broedende individuen betreft of dat de nestholte c) niet gebruikt wordt. Je hebt dan beter inzicht in het aantal broedparen. Dit kan dan als een minimum schatting gelden. Nestingangen zitten rondom en soms ook aan de onderkant, maar nooit aan de bovenkant.

Als tellen bij de nestplaats niet lukt dan kan het totale aantal individuen worden vastgesteld door een telling op de foerageerplaatsen. Dit kun je doorgeven in het opmerkingenveld via de BMP-invoer of via waarneming.nl. Een groep foerageert gedurende de hele dag, vaak als een geheel, meestal in de nabijheid van de nestplaats en vaak met een individu dat als uitkijk fungeert. Ze foerageren vaker op de grond dan Halsbandparkieten. In de winter zijn voederplaatsen van groot belang voor overleven.

Nieuwe vestiging van jongen vindt vaak in de nabijheid van het ouderpaar plaats in dezelfde boom of hetzelfde bosje. Het merendeel van de jongen begint met broeden vanaf hun derde levensjaar. Voor die tijd assisteren ze vaak de ouders bij het grootbrengen van de jongen. Na het uitvliegen vliegen ze mee in de groep op voedselvluchten.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Er zijn momenteel (2013) broedgevallen bekend uit (de omgeving van) Apeldoorn, Deventer, Ouddorp (ZH) en Herkingen (ZH), meestal in relatie tot bijvoederen en de aanwezigheid van kooien van liefhebbers, dierentuin of kinderboerderij. Het is interessant om na te gaan of deze soort, net zoals in Zuid-Europa in staat is om zelfstandige populaties te vormen zonder al te veel menselijke hulp. Nieuwe vestigingen graag goed documenteren (geef hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Exoot, oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Amerika. In 1971 als eerste geïntroduceerd. Ontsnapt of vrijgelaten uit kooien In landen waar de soort geïntroduceerd is komt deze overwegend voor in stedelijk gebied. De soort foerageert meestal in groepen in bebouwde gebieden met veel groen zoals stadsparken, in de nabijheid van de nestplaats.

Broedbiologie

Bouwt grote nesten waarin verschillende tot meer dan 10 paren kunnen huizen. Kraakt ook oude eksterne nesten. Amper iets bekend over de broedbiologie in de Nederlandse situatie. Gegevens daarover zeer welkom!

Koekoek*Cuculus canorus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 25 juni.

Tijd van de dag

Hele ochtend, maar hoogste roepactiviteit in schemering.

Aanwijzingen

Zang (mannetje, het bekende 'koekoek', soms met individuele karakteristieken), roep (giechelende, rollende 'bubbling-call'; vrouwtje), verdacht individu (mannetje in adverterende poste op geëxponeerde plek, vrouwtje langdurig postend in boomtoppen of in een laag vluchtje over open gebied reactie provocerend van bijv. broedende Graspiepers), bedelende of pas uitgevlogen jonge vogel (doordringend, op tientallen meters hoorbaar tingelend geluid).

LET OP: soort is nauwelijks territoriaal, kent geen echte paarband en bestrijkt enorme gebieden. Roepende mannetjes kunnen zich tussen verschillende zangposten snel over honderden meters tot meer dan 1 km verplaatsen en vliegen door elkaar heen. Wijfjes zijn gespecialiseerd op een enkele waardvogelsoort (soms met een bij-waardvogelsoort) en zoeken terreinen op met hoge dichtheden van deze soort. Ze roepen echter weinig en het gedrag is kenmerkend maar valt alleen de ervaren waarnemer op.

Ga dus (noodgedwongen) uit van roepende mannen (vooral in ochtendschemer, als ze nog redelijk stationair zijn), met de overige waarnemingen als aanvulling. Houd er rekening mee dat roep over grote afstand te horen is (wellicht zelfs tot buiten telgebied). Tekenen roepplekken zo nauwkeurig mogelijk in (kruispeiling) en houd verplaatsingen bij.

Gevaar voor overschatting van de aantallen is reëel, vooral indien verschillende tellers aaneensluitende gebieden inventariseren (leg de veldkaarten naast elkaar en controleer dubbeltellingen i.v.m. verplaatsingen). In grote gebieden is nacontrole volgens methode Hellebrekers uitermate zinvol.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 mei t/m 25 juni

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 25 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 25 juni

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

In grote gebieden is methode Hellebrekers een nuttige check, waarmee serieuze overtelling voorkomen kan worden. De methode gaat uit van het per gespecialiseerd wijfje benodigde aantal waardvogels (er is een minimum aantal nodig), het aantal te leggen eieren en de (voor zover bekende) graad van parasitering binnen populaties van de bewuste waardvogel. Voor details zie Hellebrekers (2002).

Broedbiologie

Parasiteert op andere vogelsoorten in allerlei landschappen, van zeer open tot besloten. Meest gebruikte waardvogels in Nederland zijn Graspieper, Witte en Gele Kwikstaart, Heggenmus, Rietzanger en vooral ook Kleine Karekiet. Eileg van begin mei tot begin juli, vooral half mei-half juni. Aantal gelegde eieren sterk variabel in afhankelijkheid van aantal waardvogels (4-22 eieren, rond 10 meest gangbaar). Ei komt na 10-13 dagen uit, jong wordt 19-24 dagen in nest verzorgd (variatie afhankelijk van waardvogelsoort) en nog tot 2-3 weken na uitvliegen gevoerd.

Literatuur

Hellebrekers A.W. 2002. Inventarisatieperikelen: de Koekoek wordt zwaar overschat. SOVON-Nieuws 15(3): 16-17.

Kerkuil*Tyto alba***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half oktober

Datumgrenzen

1 februari t/m 31 augustus.

Tijd van de dag

Opsporen bezette broedplaatsen 's avonds en 's nachts (langgerekte krijstroep, uitvliegende oude vogels, bedelende jongen). Controle potentiële broedplaatsen overdag.

Aanwijzingen

Paar in broedbiotoop, territoriaal gedrag (krijssende vogel; hele jaar, maar vooral februari-maart), bedelende jongen (doorgaans vanaf juni). Controle van geschikte locaties (let op krijstrepes onder nissen en gaten, kijk of er braakballen en ruiveren liggen). Navraag doen bij boeren of andere bewoners/beheerders.

LET OP: Roept soms op grote afstand van broedplaats (ook in vlucht), controle derhalve nodig. Krijstrepes Kerkuil goed te onderscheiden van andere soorten (grote witte flatsen met contrasterende zwarte componenten) maar op beschutte plekken vaak lang zichtbaar, ook wanneer uilen vertrokken zijn. Bij ruiveren (controleer op mottenvraat) en braakballen (moeten glanzende coating hebben en geen larventunneltjes in haren hebben) eveneens nagaan of ze vers zijn. Kleine concentraties verse braakballen kunnen duiden op rustplaats, vaak in omgeving van nest.

Interpretatie

Bezet nest telt altijd. In overige gevallen (paar in broedbiotoop, territoriaal gedrag) is 1 waarneming verplicht in periode 1 februari-31 augustus.

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

In muizenrijke jaren tot in december nesten.

Kerkuilengroep Nederland registreert broedgevallen van Kerkuilen en tracht de soort te helpen o.a. door het plaatsen van nestkasten. SOVON streeft naar uitwisseling van gegevens over aantallen en verspreiding.

Broedbiologie

Nestelt meestal op richel in gebouw (tegenwoordig doorgaans boerderij of schuur, minder vaak kerktoren), graag in speciale nestkast, maar ook in holle bomen en soms in nestkasten voor Bosuilen. Eieren doorgaans op laag braakballen. Eileg sterk afhankelijk van voedselaanbod, meestal eind maart tot begin mei (eerste broedsels), met soms vervolg in juli-augustus (tweede broedsels) of zelfs tot in oktober-december (muizenpiekjaren). Een tot twee broedsels per jaar (incidenteel drie), meestal 4-7 eieren maar in goede muizenjaren tot 12; broedduur 30-34 dagen, nestjongenperiode ca. 40 dagen, jongen na ca. 60 dagen vliegvlug.

Dwergooruil*Otus scops***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Late avond (diepe schemer tot middernacht) en nacht (tot schemer), eerste uren na middernacht vaak stiller.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op zingende vogel (tot op honderden meters hoorbare monotone roepseries, bij gepaarde vogels vaak in duet) en aanwijzingen voor broedgeval: bezoek van nesthol, aanvoer van voedsel, bedelende jongen. Zang vindt plaats vanaf zangpost of nesthol.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 20 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen zijn nog nooit in Nederland aangetoond. Roepende vogels in het voorjaar, soms langdurig aanwezig, betreffen vrijwel zeker ongepaarde, te ver doorgesloten mannetjes (soort is trekvogel). Een incidenteel broedgeval is evenwel niet geheel uit te sluiten. Alle waarnemingen graag goed documenteren, inclusief hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Trekvogel, arriveert aan noordrand van verspreidingsgebied vanaf eind april. Eileg van half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 20-31 dagen (bebroeding start bij 1e, 2e of 3e ei), nestjongenperiode 20-32 dagen, jongen met 33 dagen vliegvlug, worden tenminste 4 weken nog gevoerd.

Oehoe*Bubo bubo***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin januari t/m half juli

Datumgrenzen

15 januari t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Roepende adulte vogels, bedelende jongen en jagende ouders in schemering. Controle potentiële broedplaatsen overdag. Broedpaar soms buitengewoon stil, en meeste roepactiviteit in oktober-november. Uitgevlogen jongen soms nog in september bedelend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren met speciale aandacht voor roepende vogels (roepende man, soms in duet met vrouw) en bedelende jongen. Attent zijn bij plukplaatsen in open terrein, maar pas op voor verwisseling met roofvogels (zie Bijzonderheden).

LET OP: Roept het hele jaar, maar infrequent (gevestigde paren soms helemaal niet) en vaak slechts een kwartier lang in zowel avond- als ochtendschemering. Bij afspelen van de territoriumroep (zeer terughoudend doen, en onmiddellijk afbreken bij reactie) wordt soms gealarmeerd ('wek-wek-wek'), vermoedelijk door vrouwtje. Uitgevlogen jongen bedelen maandenlang: eenlettergrepig, mix van Gaai en Blauwe Reiger.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 januari t/m 20 juni

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. SOVON garandeert indien gewenst geheimhouding exacte locatie!

Bijzonderheden

Territoria worden gekenmerkt door prooiresten ('gepelde' egels, watervogels, duiven, kraaiachtigen, roofvogels en andere uilen), poep (opvallend grote plekken) en braakballen. Prooien worden ruiger geplukt dan Havik doet, soms met afgescheurde vleugels. Plukplaats meestal geëxposeerde open plek, zoals heuveltje, groeverand of dikke horizontale boomtak; vaak meerdere plukresten vlak bij elkaar. Poep is wit en, indien gelanceerd vanaf de grond, niet in lange rechte streep, zoals bij Havik of Buizerd. Soms ontstaat door 'bemesting' een grazige plek in een verder nogal kale groeve! Braakballen zijn groot, bevatten in het algemeen minder haar en meer grote botten dan Havik of Buizerd, tot complete poot van bijv. Waterhoen. Als roestboom fungeren meest naaldbomen, als regel in of nabij een bosrand. Bij zichtwaarneming opletten of vogel geringd is. Soort wordt gevolgd door Oehoewerkgroep waarmee SOVON gegevens uitwisselt. Niet op eigen houtje potentiële broedplaatsen bezoeken!

Broedbiologie

Broedt (in buitenland) vooral op steilwanden, soms op de grond, in roofvogelnest of gebouw; in Nederland vooral in groeves (nissen, holen, richels), meer incidenteel op roofvogelnest. Eileg meestal van eind februari tot begin april, vervolglegels mogelijk tot begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 33-35 dagen (bebroeding vanaf eerste ei), nestjongenperiode 30-50 dagen (sterk afhankelijk van lokale situatie), jongen daarna als takkeling in omgeving rondklauterend en na 60-70 dagen vliegvlug. Familieverband daarna nog 2-3 maanden intact, soms nog in december.

Stenuil*Athene noctua***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

15 februari t/m 15 april.

Tijd van de dag

In de avondschemer (van half uur na zonsondergang) tot middernacht en in de ochtendschemer (anderhalf uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst).

Aanwijzingen

Tussen half februari en half april het telgebied minimaal driemaal afwerken. Op geschikte plekken luisteren naar spontaan roepende vogels, zoniet gebruik maken van geluidsrecorder. Baltsroep (klinkt ongeveer als 'ghuuk') c. 10x achtereen ten gehore brengen en enkele malen herhalen op elk punt. Wacht tenminste vijf minuten en kies dan een volgende plek op ongeveer 250-500 m. Kijk uit voor dubbeltellingen en verplaatsingen en houdt rekening met duet tussen man en vrouw (in elkaar overlopende, gevarieerde roepjes).

Zichtwaarnemingen (niet zelden op schoorsteen zittend!), gegevens van bezette nesten/nestkasten en waarnemingen van derden zoveel mogelijk inpassen.

Alarmroep (o.a. kort 'pieuw') is niet afdoende om territorium vast te stellen. Probeer meer informatie te verzamelen door bezoek overdag en/of navraag bij bewoners. Bedelende jongen (vanaf half juni) met eenlettergrepig krassend geluid (lijkt op contactroep jonge Waterhoentjes).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 februari t/m 15 april

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Vermeldt het aantal nesten in 'natuurlijke' holten en in nestkasten.

Bijzonderheden

Braakballen kenmerkend: klein, in de regel veel resten van insecten (loopkevers) en zand (uit regenwormen) bevattend, gemakkelijk uit elkaar vallend. Ze zijn goed te onderscheiden van de ongeveer even grote braakballen van Torenvalk, die doorgaans een stevige structuur van muizenhaar hebben, met weinig onverteerde skeletdelen (meestal slechts enkele tandjes).

Voor uitgebreide informatie over inventarisatie zie Steenuilen-handleiding van STONE (Bloem *et al.* 2001), waarmee SOVON gegevens uitwisselt.

Broedbiologie

Nestelt in agrarisch cultuurland in boomholte, nestkast of nauwe ruimte in gebouw, bijvoorbeeld tussen dakbeschot. Nest is kuiltje met wat braakballen, veerresten of resten nestmateriaal van andere holenbroeder. Eileg doorgaans van half april tot half mei, met vervollegsels tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 24-28 dagen, nestjongenperiode 30-35 dagen, jongen na 38-46 dagen vliegvlug en worden daarna nog ca. 5 weken verzorgd (vertrekken vanaf begin augustus uit het territorium).

Literatuur

Bloem H., Boer K., Groen N.M., van Harxen R. & Stroeken P. 2001. De Steenuil in Nederland. Handleiding voor onderzoek en bescherming. Stichting Steenuilenoverleg Nederland (STONE), Roden.

Bosuil*Strix aluco***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin januari t/m eind juli

Datumgrenzen

1 januari t/m 10 juli.

Tijd van de dag

In schemer en nacht. Meeste roepactiviteit van late avondschemer tot begin nacht.

Aanwijzingen

Roepende vogels, met overige waarnemingen als aanvulling. Baltsroep (vooral februari-april, met opleving in juni) op grote afstand hoorbaar maar wees attent op duetten van mannetje (volle zang) en vrouwtje (ingehouden vorm van territoriumzang). Afspelen/nabootsen van geluid (baltsroep mannetje) vaak succesvol, zeker bij lage dichtheden; pas echter op voor verplaatsingen naar geluid toe (over vele honderden meters mogelijk) en stop onmiddellijk bij reactie. Bedelende uitgevlogen jongen luidruchtig, aanvankelijk dicht bij nest maar binnen enkele weken zich soms over honderden meters verplaatsend.

LET OP: Volwassen (en later uitgevlogen jonge) vogels overnachten in de buurt van de broedplaats (holte, dichte boom, vaak tegen stam aan); aanwezigheid wordt soms verraden door scheldende vogels (lijsters, Gaaien, mezen enz.), poep (opvallend bij sparren: op voet of onderstam), braakballen (onderscheiden zich van Ransuil door veel incomplete schedels en gebroken botjes) en ruiveren. Zulke aanvullende waarnemingen inpassen binnen territoriale waarnemingen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 januari t/m 10 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Broedsucces veelal laag. Soort leeft lang en begint bij onvoldoende voedsel vaak niet aan broedsel. Meestal wordt in hooguit een kwart van de territoria een broedsel grootgebracht.

Broedbiologie

Gebonden aan loof- en gemengde bossen met oude bomen. Nestelt in boomholen, grote nestkasten, soms ook op gebouwen, oude nesten van andere middelgrote vogels of (incidenteel) op de grond. Eileg van eind januari tot eind maart, soms nog later. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 28-29 dagen, nestjongenfase 29-35 dagen, jongen na 6-7 weken vliegvlug.

Ransuil*Asio otus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juli

Datumgrenzen

20 februari t/m 20 juli.

Tijd van de dag

In schemer en nacht. Meeste roepactiviteit van late avondschemer tot begin nacht.

Aanwijzingen

Roepende vogels, met overige waarnemingen als aanvulling. Nogal onopvallende baltsroep van mannetje vooral eind februari-maart, daarna voornamelijk vleugelklappen (man) en roep (vrouwje, zwak hoorbaar, wel meestal bij nest). Man en vrouw doorgaans op enkele tientallen meters van elkaar roepend; bij afstand van meer dan 100 m is ander territorium aannemelijk.

Afspelen van baltsroep mannetje kan behulpzaam zijn; pas echter op voor verplaatsingen naar geluid toe en stop onmiddellijk bij reactie. Jonge vogels (verlaten nest voordat ze kunnen vliegen) bedelen luidruchtig en aanhoudend, aanvankelijk dicht bij nest maar binnen enkele weken zich soms over honderden meters verplaatsend. Volwassen (en later uitgevlogen jonge) vogels overnachten in de buurt van de broedplaats (naalsboom of loofboom met veel dekking bijv. klimop, vaak tegen stam aan); aanwezigheid wordt soms verraden door scheldende vogels (lijsters, Gaaien, mezen enz.), poep (opvallend bij sparren: op voet of onderstam), braakballen (onderscheiden zich van Bosuil door complete schedels en intacte botjes) en ruiveren. Zulke aanvullende waarnemingen inpassen in territoriale waarnemingen. Bezette nesten kunnen in gunstige situaties dicht bij elkaar zitten (tot 80 m). Rond gezamenlijke winterslaapplaatsen soms clusters van broedparen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 februari t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Jagende vogels kunnen op grote afstand van het nest zijn en bieden onvoldoende aanknopingspunten voor een broedgeval. Dat geldt niet voor doelgericht een geschikt bos(je) in- of uitvliegende vogels (man verzorgt broedend vrouwje met voedsel en verzorgt grotendeels de nestjongen). Over 'meerkoetgeluid' producerende Ransuilen (in vlucht) bestaat onduidelijkheid. Waarneming is in ieder geval niet als territoriaal te beschouwen.

Broedbiologie

Tegenwoordig vooral in kleine bosjes en agrarisch cultuurland broedend, weinig in aaneengesloten grote bossen (predatie Havik en Buizerd!). Nestelt in oud nest van andere soort, bij voorkeur Ekster of Zwarte Kraai, soms ook Houtduif of Buizerd/Havik; zowel in loofbomen als (vooral) naaldbomen. Eileg half maart tot half april, in muizenjaren soms vanaf eind februari. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 27-28 dagen, nestjongenperiode minstens 20 dagen, waarna de jongen het nest verlaten. Ze zijn met 33-35 dagen vliegvlug maar pas later zelfstandig.

Literatuurvan Manen W. 2000. Trefkans van Ransuilen *Asio otus* in de broedtijd. Drentse Vogels 13: 27-29.

Velduil*Asio flammeus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in schemering, maar ook wel overdag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikt biotoop noteren en letten op territorium- of nestindicerend gedrag: balts (vooral vroege ochtend en avond, vaak lange imponeervlucht met glijen, stoten en vleugelklappen), roepend mannetje (zacht), agressie jegens roofvogels, kraaien en andere uilen, alarm (gaat bij benadering nest rond waarnemer vliegen), voedseltransport, afleidingsgedrag, bedelende jongen (vooral vroege ochtend en late avond).

LET OP: Overdag (meest 's ochtends) jagende uilen zijn verdacht, want hebben vaak een broedsel. Tot ver in mei kunnen echter rondzwervende niet-broedvogels of trekkers opduiken. Deze reageren niet of minder fel verstoring door mensen of bijv. passerende grote roofvogel.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbezoek, transport voedsel, alarm, pas uitgevlogen jongen) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 20 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de Waddeneilanden steeds zeldzamer; goede documentatie nodig, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Lastig te inventariseren soort die zelfs in goed onderzochte gebieden soms over het hoofd wordt gezien. In muizenrijke jaren soms op onverwachte plekken broedend en dan wel eens verschillende nesten in elkaars nabijheid.

Broedbiologie

Gebonden aan grote open tot halfopen gebieden, momenteel vooral duinvalleien, incidenteel op heidevelden, hoogveen, moerassen en extensief cultuurland. Nest goed verstopt tussen halfhoge vegetatie, in omgeving van uitkijkpost van mannetje. Eileg gewoonlijk in april-mei, maar tijdens muizenpieken ook wel in andere maanden. Eén broedsel per jaar, meestal 7-10 eieren, broedduur 24-28 dagen, jongen vliegvlug na 30-48 dagen (maar verlaten nest vanaf dag 15).

Ruigpootuil*Aegolius funereus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juli

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

In schemering en 's nachts.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren met speciale aandacht voor roepende vogels en bedelende jongen (zie Bijzonderheden). Systematisch bossen afwerken met recorder kan zinvol zijn. Maak kruispeiling van geluid, dat honderden meters verwijderd kan zijn. Bij lokaal gunstige situatie kunnen territoria dicht bijeen bezet zijn (Duitsland: tot 40 m afstand).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort (geluidsopname) en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Soort wordt beoordeeld door CDNA. Territoria worden af en toe gemeld (Drenthe, Veluwe), maar zekere broedgevallen zijn uitermate schaars. SOVON garandeert desgewenst geheimhouding exacte locatie!

Bijzonderheden

Zang meestal vanuit boomtop, waardoor het geluid ver draagt. Vooral te horen in februari en maart, valt stil na eileg. In Nederland (meeste mannetjes waarschijnlijk ongepaard) soms door zingend tot in juni. Bedelgeluid van jongen lijkt op zachte versie van bedelende Bosuilen. De bibberroep van een Bosuilen (zowel mannetje als vrouwtje) kan soms verrassend lijken op de zang van een Ruigpootuil, maar is te snel en heeft in het algemeen meer lettergrepen. Zang Ruigpootuil begint soms met roller van meer dan 12 segmenten, maar neemt dan snel af tot 5-7 segmenten ('poe-poe-poe-poe-poe-poe,'). Bosuil-roller gaat sneller, segmenten zijn nauwelijks van elkaar gescheiden en er treedt na verloop van tijd geen vertraging op. Vrouwtje roept karakteristiek kort 'chuk,'.

Broedbiologie

Nestelend in oude naald- en gemengde bossen, ook wel beukenbos, veelal de randen mijdend; in Nederland uitsluitend in grote bossen (veelal sparrenbos met oude loofbomen en kaalkap/jonge aanplant). Nestelt in holen van Zwarte Specht, zelden Groene Specht en in nestkasten van geschikt formaat. Eileg begin april tot in mei, maar in muizenrijke jaren ook vroeger. Eén tot twee broedsels per jaar (bij zeer gunstige voedselsituatie twee ineengeschoven broedsels mogelijk), meestal 3-6 eieren, broedduur 26-28 dagen per ei (bebroeding vanaf eerste ei), nestjongenperiode 29-36 dagen, jongen worden 4-6 weken gevoerd.

Literatuur

van Manen W., Pot A., Ottens G. & Jonker M. 2009. Ruigpootuilen in Drenthe in 2008. Limosa 89: 49-58.

Nachtzwaluw*Caprimulgus europaeus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 10 augustus.

Tijd van de dag

In schemer en tijdens rustige, zwoele nachten met volle maan. Start zang 's avonds 10-70 minuten na zonsondergang (het vroegst bij bewolkt weer, het laatst bij helder weer), einde zang 's ochtends 60-30 minuten voor zonsopkomst.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met nadruk op zang (ratel), roep (paddengeluid), vleugelklappen en alarm. Gebruik recorder kan territoriale activiteit stimuleren, maar pas op voor overdadig gebruik i.v.m. verstoring en probeer eerst zonder nabootsing te tellen. Bij hoge dichtheden (plaatselijk gangbaar) uitgaan van maximaal aantal gelijktijdig geregistreerde paren/mannetjes.

Wees alert op verplaatsingen (vogels gebruiken vaak verschillende zangposten, soms gescheiden door ongeschikte habitat zoals gesloten bos). Met name bij recordergebruik kunnen vogels forse afstanden afleggen. Solitaire paren reageren vaak niet op recorder en zijn soms opmerkelijk stil. Ze ratelen rond een uur na zonsondergang enkele minuten spontaan.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 10 augustus

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Na aankomst in broedgebied komt de zang langzaam op gang en vindt zijn hoogtepunt normaliter in de laatste mei- en eerste junidecade, maar is sterk afhankelijk van weersomstandigheden. Lage temperatuur en neerslag kunnen zang negatief beïnvloeden, maar dat is niet altijd het geval. Zang van vroege schemer totdat het volledig donker is, in ochtend vanaf eerste schemer en ongeveer een uur aanhoudend, bij zonnig en windstil weer ook wel eens overdag. Ratelen, vleugelklappen en 'kroe-iek' door mannetje voortgebracht, zelden door vrouwtje. Wanneer vrouwtje ratelt, is dat nooit zo aanhoudend en luid als mannetje, het is eerder een zacht snorren.

Broedbiologie

Gebonden aan halfopen heide en open bossen op zandige bodem. Geen nest, eieren op kale bodem. Eileg meest van begin juni tot begin augustus. Eén of twee broedsels per jaar (tweede broedsel ineengeschoven met eerste), 2 eieren, broedduur 16-21 dagen, jongen met 30-35 dagen zelfstandig (vanaf dag 15 vlieg pogingen).

Literatuur

Bult H. 2002. Nachtzwaluwen *Caprimulgus europaeus* onder de rook van Antwerpen. Limosa 75: 91-102.

Gierzwaluw*Apus apus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Eind april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, bij voorkeur van 18:00 u tot zonsondergang.

Aanwijzingen

Meest geschikte periode om te tellen is 1 juni-15 juli (daarvoor zijn niet alle broedvogels aanwezig, daarna vliegen jongen uit). Nestentelling levert beste resultaten op maar kost veel tijd (15-30 minuten posten per strategisch gekozen plek, van waaruit verschillende potentiële nestlocaties overzien kunnen worden). Indien onmogelijk: alle laagvliegende vogels noteren, met onderscheid tussen luidruchtige vluchten op huishoogte en bezoek van (waarschijnlijke) nestplaats. Hoogvliegende vogels negeren (in tegenstelling tot aanwijzingen bij Meetnet Urbane Soorten).

- Vluchten op huishoogte

Groepje vliegt gierend door de straten ter hoogte van de daken; houd in de gaten over welke afstand ze zich verplaatsen. Hoogste aantal per deelgebied aanhouden en delen door 1,5.

- Bezoek waarschijnlijke nestplaats

Vogel duikt in razende vaart onder dakgoot, achter regenpijp, dakkapel, dakpan, gat in de muur enz., of verschijnt plotseling uit zo'n plek. Niet te verwarren met *bouncen*, zie hieronder.

LET OP: Alleen tellen bij goede weersomstandigheden (droog, weinig wind), telling in de ochtenduren minder zinvol (vogels minder luidruchtig), telling bij langdurig koud en nat weer zinloos (broedvogels elders of stil op het nest). Aandeel niet-broedende vogels in de populatie hoog. Deze vogels verblijven deels buiten broedbiotoop of houden zich hoog in de lucht op (avondvluchten steeds hoger schroevend), maar kunnen ook *bouncen*: potentiële nestplaats aanvliegen (onder roepen) en dan even in de lucht blijven hangen (waarschijnlijk bedoeld als check voor lege nestplek; roept vaak reactie op van aanwezige broedvogel).

Potentiële nestplaats vrijwel nooit onder de 3 m (in verband met aan- en afvliegen) en doorgaans niet in onmiddellijke omgeving van bomen.

Interpretatie

Maximum aantal gelijktijdig bezette nesten tellen (in- en uitvliegende vogels) of het maximum aantal laag vliegende vogels (periode 15 mei-15 juli) delen door 1,5.

Fusieafstand

2500 m

Bijzonderheden

In verband met het veelvuldig voorkomen van overtredingen van de Flora & Faunawet (bij sloop, renovatie, onderhoudswerkzaamheden) is DLG (Dienst Landelijk Gebied) bezig om een Soortenstandaard voor de Gierzwaluw op te stellen (verschijnt in de loop van het voorjaar 2011). Hierin staat informatie over de soort, leefwijze en aanwijzingen voor mitigerende en compenserende maatregelen.

Broedbiologie

Broedt in kolonies in steden en dorpen, lokaal ook in gehuchten en solitaire gebouwen. Eileg van begin mei tot begin juli, met piek in tweede helft mei en eerste helft juni. Eén broedsel per jaar, meestal 2-3 eieren, broedduur 18-22 dagen, nestjongenperiode gemiddeld 42 dagen (maar met enorme afwijkingen in verband met weersomstandigheden: 37-56 dagen), jongen na uitvliegen meestal snel weggetrokken (net als oudivogels).

Gierzwaluwen zijn tot enkele dagen voor het uitvliegen van de jongen gevoelig voor nestverstoring. Het volgen van nesten gebeurt daarom bij voorkeur m.b.v. cameraregistratie.

IJsvogel*Alcedo atthis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren (vliegende vogels met kijker volgen), speciaal letten op aanwezigheid van individu/paar in geschikt broedbiotoop, balts (vooral bij eerste broedsel opvallend, maart-april), nestbouw, voedseltransport en bezoek aan nesthol (doorgaans met roepen). Gericht zoeken naar bewoonde nestholen in steile oevers of wortelkruit van omgevallen boom (soms op enige afstand van water). Bij twijfel omtrent voorkomen kan afspelen van roepgeluid zinvol zijn.

Bewoond nesthol is herkenbaar aan vers zand onder hol, visgraten in nestpijp, visgeur, ontbreken van spinnenwebben voor hol, poepjes onder ingang en onder zitplaatsen bij nest, en bedelgeluid bij grote jongen (cicade-achtig). Oppassen voor solitaire vogels (graven soms ondiep hol). Foerageren vindt plaats tot meer dan 1 km van nest. Uitgevlogen jongen vanaf begin mei.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 15 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

2000 m

Documentatie

Hoogste broedcode per geval aangeven.

Bijzonderheden

Nesthol wordt soms opnieuw gebruikt, zowel binnen seizoen als in verschillende jaren. Nesten van twee paren kunnen bij gebrek aan geschikte plekken op 80 m van elkaar zitten, maar doorgaans op meer dan 1 km, zelfs in goede jaren en goede gebieden. Mannetje kan verzorging uitgevlogen jongen op zich nemen terwijl vrouwtje met volgend broedsel begint (ineengeschoven broedsel). Tweede broedsels kunnen in hetzelfde hol plaatsvinden (behalve bij ineengeschoven broedsels) of in een ander hol tot op 1500 m van eerste broedsel.

Broedbiologie

Gebonden aan langzaam stromende of stilstaande zoete en visrijke wateren met steilwanden (tenm. 50 cm hoog) en zitplekken (minder dan 3 m boven water). Eileg van eind maart tot diep in zomer, met veelal pieken half april (eerste broedsel), half juni en begin juli (tweede en evt. derde broedsels). Twee broedsels per jaar normaal, derde of zelfs vierde broedsel mogelijk. Broedduur 18-21 dagen, nestjongenperiode 22-28 dagen.

Bijeneter*Merops apiaster***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half augustus

Datumgrenzen

1 juni t/m 15 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikt biotoop (vliegende vogels met kijker volgen), speciaal letten op aanwezigheid individu/paar in geschikt broedbiotoop (let op 'pruu...pruu' roep), balts, nestbouw, voedseltransport en bezoek nesthol (jongen zitten in late broedfase in opening).

LET OP: Attentie bij waarneming in de ruime omgeving van steilranden (potentiële broedplaats). Controleer oeverwalwkkolonies bij waarneming van pleisterende Bijeneter. Holen van succesvolle broedparen zijn ook na de broedtijd in augustus-september nog herkenbaar (resten van grotere insecten in en onder hol, duidelijke pootsporen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 15 augustus

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort broedt tegenwoordig vrijwel jaarlijks met een of enkele paren in ons land, al blijven succesvolle broedpogingen zeldzaam. Gezien ontwikkelingen in omringende landen is toename in aantal broedgevallen te verwachten.

Broedbiologie

Nestelend in steilwanden van groeves en rivieren. Eileg eind april tot eind juni. Eén broedsel per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 20-22 dagen, nestjongenperiode 31-33 dagen. Soortgenoten (ongepaarde vogels, en mislukte broedvogels) kunnen helpen bij aandragen voedsel. Paren met uitgevlogen jongen blijven vaak nog enige tijd in (zeer ruime) omgeving van broedplaats hangen.

Hop*Upupa epops***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in (vroeg) ochtend.

Aanwijzingen

Attent zijn bij late voorjaarswaarnemingen, speciaal bij roepende vogel, zich verdacht gedragend individu en paar. Let op nestindicerend gedrag, o.a. vogel met voer (mannetje verzorgt broedend vrouwtje totdat jongen dikke week oud zijn, daarna voedseltransport door beide partners. Oppassen voor ongepaarde vogel (ongepaarde man roept veelvuldig, terwijl broedvogel na korte periode zwijgzaam is). Vliegvlugge jongen (herkenbaar aan kortere snavel) zijn binnen enkele dagen zelfstandig; let op aanwezigheid oudervogels.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Vanaf 1995 af en toe meldingen van broedverdachte Hoppen, vooral in Noord-Brabant, maar documentatie veelal pover. SOVON garandeert desgewenst geheimhouding exacte locatie!

Bijzonderheden

Bij vermoeden van nest dit met rust laten. Nest is na uitvliegen van de jongen aan de stank goed herkenbaar!

Broedbiologie

Broedend in (half)open extensief cultuurlandschap met voldoende aanbod aan nestholen, zowel oude spechtenholen (Groene Specht) als steenhopen, brokkelige muren, nestkasten etc. Eileg half april tot in juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 5-8 eieren, broedduur 14-16 dagen, nestjongenperiode 26-30 dagen.

Draaihals*Jynx torquilla***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in vroege ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in broedbiotoop, speciaal roepende vogels. Afspelen baltsroep met geluidrecorder verdient aanbeveling maar moet voorzichtig worden gedaan; onmiddellijk stoppen bij reactie, en attent zijn op verplaatsingen. LET OP: Door Draaihals uitgeworpen nestmateriaal/eieren/jongen van andere soorten (o.a. mezen) bij nestkasten of boomholten kan goede aanwijzing zijn maar is niet diagnostisch (Bonte Vliegenvanger en andere spechten doen het ook).

Partners roepen tijdens balts vaak in duet (let op bij vogels die binnen in hol roepen: klinkt van ver!), maar zangactiviteit valt na eileg weg; soort dan zeer onopvallend (wees attent op vogels die op kale grond naar mieren zoeken). Grondig doorkruisen van terrein waar roep gehoord is wordt aanbevolen; let speciaal op morsige berken (geliefde nestboom). Jongen bedelen vlak voor uitvliegen luidruchtig in nestholte en na uitvliegen enkele dagen in de omgeving van het nest. Bedelgeluid lijkt op zang van Vuurgoudhaan, maar dan tweemaal zo snel. Broedplaats veelal reeds in juli verlaten.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 31 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 31 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort lijkt uit Nederland te verdwijnen. Ieder geval s.v.p. goed documenteren, zeker buiten de bekendere broedgebieden (Veluwe, Drenthe).

Bijzonderheden

In vestigingsperiode worden grote afstanden afgelegd (meer dan 1 km mogelijk) en houden mannetje en vrouwtje er gescheiden activiteitsgebieden op na. Doortrekker kan roepen!

Broedbiologie

Tegenwoordig vrijwel beperkt tot open loofbos op zandgrond (veelal randzone van heide), in verleden ook in hoogstamboomgaarden, oude tuinen etc. Broedt in oude spechtenholten, andere holten en nestkasten. Eileg begin mei tot begin juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 6-10 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 20-25 dagen.

Grijskopspecht*Picus canus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Meeste roepactiviteit 's ochtends (vooral april-mei).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, letten op territorium- of nestindicerend gedrag: roep (serie dalende 'kuu...kuu...kuu' roepen, droevig klinkend i.v.m. 'lachende' Groene Specht, maar pas op voor Zwarte Specht), nest hakken, bezoek nesthol enz. Probeer vast te stellen of het om een paar gaat dan wel een ongepaarde vogel (vliegt vaak grote afstanden, veel roepend, kan beginnen met uithakken hol).

Geluid afspelen kan reactie van man en vrouw provoceren; bij heftige reactie meteen stoppen. Vrouwtje roept heser en korter dan mannetje. Roffelen hoofdzakelijk door mannetje, maar niet gemakkelijk herkenbaar (controle nodig).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 31 mei

Fusieafstand

1000 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Soort wordt beoordeeld door CDNA. Broeden nog niet aangetoond, maar toekomstige vestiging niet denkbeeldig gezien regionale uitbreiding in Duitsland.

Bijzonderheden

Hybridisering met Groene Specht is mogelijk.

Broedbiologie

In Duitsland bewoner van vrij oude en structuurrijke loof- en gemengde bossen, zowel eiken-beukenbos als moerasbos of berken- en elzenbroek, soms ook veldbosjes; steeds in afwisseling met open ruimte of jong bos, nooit in gesloten opgaand bos. Eileg eind april tot begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 7-9 eieren, broedduur 14-17 dagen, nestjongenperiode 23-26 dagen. Mannetje en vrouwtje nemen ieder een deel van de uitgevlogen jongen voor hun rekening.

Groene Specht*Picus viridis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Roepende vogels, met zichtwaarnemingen als aanvulling. Baltsroep (lach, vooral maart-begin mei, ongepaarde vogels ook later) wordt door beide geslachten voortgebracht; let dus bij simultaan roepende vogels op de onderlinge afstand en het optreden van conflicten (bij korte afstand en geen conflict: waarschijnlijk een paar). Vluchtroep (geagiteerd 'kruu..kruu') is niet territoriaal, roffelen komt vrijwel niet voor.

LET OP: Soort kan zich snel over grote oppervlakte verplaatsen en daarbij op verschillende ver uit elkaar liggende plekken roepen, zowel in grote bossen als in halfopen gebied met kleine bosjes. Teken vliegrichting in en schenk speciale aandacht aan uitsluitende waarnemingen. Foeragerende vogel (op de grond: mieren!) kan op grote afstand van nest zijn. Kans op nestvondst is niet groot, maar nest is wel karakteristiek (zie Bijzonderheden). Waarnemingen na half juni op locaties waar niet eerder Groene Spechten vastgesteld zijn, kunnen uitgevlogen jongen van elders betreffen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 maart t/m 31 mei

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 maart t/m 31 mei

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Broedt nagenoeg altijd in levende loofbomen. Hakt soms nieuwe holte, maar gebruikt vaak oud hol (zitten vaak in clusters bijeen). Holen met kenmerkende ronde of ovale opening en (i.t.t. andere spechten) niet zelden in deel van stam waar zijtakken ontspruiten, vaak op verdikking in de stam.

Zeer broedvast, verlaat nooit het nest bij kloppen tegen de stam en komt daarna ook niet kijken, (zoals Grote Bonte Specht). Nestjongen met amper hoorbaar zacht krakend bedelgeluid (i.t.t. luidruchtige Grote Bonte Spechten), behalve rond uitvliegen (luid roepend).

Broedbiologie

Tegenwoordig vooral in kleine (loof)bossen en halfopen cultuurlandschap met verspreide bosjes of houtwallen, weinig in aaneengesloten bos en dan vooral aan de randen of bij kaalkappen enz. Nestelt in loofboom. Eileg half april tot half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 5-8 eieren, broedduur 14-15 dagen, nestjongenperiode 23-27 dagen, familie blijft nog 3-7 weken intact of wordt verdeeld onder beide ouders.

Zwarte Specht*Dryocopus martius***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Roepende vogels, met speciale aandacht voor type roep, liefst in combinatie met gericht nesten zoeken. Langgerekte roep ('*kliiaah*', ook wel regenroep) en 'lach' (monotoon luid '*kwie-kwie-kwie*') belangrijk, want vaak in omgeving nestboom voortgebracht. Vluchtroep (krakend '*kru-kru-kru*') zegt niets, want kan op grote afstand van nest worden gehoord. Kauwachtige zachte roep ('*kjaw*') vermoedelijk vooral begroetingsroep tussen partners. Roffelt betrekkelijk weinig, maar 'mitrailleurssalvo' is onmiskenbaar (incidentele roffel van vrouwtje veel korter en langzamer dan van mannetje). Meeste territoriale activiteit voor eind april; vogels die daarna veel roepen en roffelen vermoedelijk veelal ongepaard. Activiteit leeft op na uitvliegen van de jongen (eind mei)

LET OP: Gedrag bij slaapboom (kan op forse afstand van nest zijn) bedrieglijk, met veel roepen (regenroep, vluchtroep). Soort overbrugt gemakkelijk afstanden van 1 km of meer en vecht regelmatig conflicten met buurtparen uit op grote afstand van het eigen nest. Zwarte Specht is in het verleden daardoor soms schromelijk overschat. Derhalve is het zoeken naar nesten(clusters) voor het volledig in blad komen van bomen een bijna onmisbare aanvulling op roepwaarnemingen (zeker in grote bosgebieden). Zie Bijzonderheden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 maart t/m 20 juni

Fusieafstand

600 m

Bijzonderheden**Nestboom**

Prefereert nestbomen met lange gladde stam (beuk, in mindere mate Amerikaanse eik), grove den en lariks. Sommige boomsoorten vooral geschikt wanneer dood en van bast ontdaan (fijnspar, populier). Houdt niet van takken die onder de nestholte ontspruiten. Hakt regelmatig nieuwe holte, maar kan ook jaren achtereen oude holte hergebruiken (alleen bij levende bomen).

Bezetting nest

Bezetting nieuw nest af te lezen aan diep hol en verse spaanders onder boom; bezetting oud nest alleen af te lezen aan kenmerkende algenrijke vegen op de stam ('Chinezenbaard', veel groter dan veegsporen van Kauw en Holenduif. Hakt het hele jaar door aan diverse holtes en begint vaak nestholten zonder ze af te maken. Niet afgemaakte holtes met oplichtend plafond (onzichtbaar in gebruikte nestholte). Nestopening ovaal maar kan door groei van de boom langzaam vervormen tot rond.

Nestclusters

Nieuwe hopen worden in de omgeving van oude gemaakt, waardoor nestclusters ontstaan (met vaak lokale concentratie Holenduiven of Kauwen!). Broedgevallen buiten clusters moeilijk te lokaliseren. Eén territorium kan echter meerdere clusters bevatten die in gesloten bos tot 1,5 km uit elkaar liggen en in halfopen landschappen soms verder. In gebieden met Kauwen worden nesten vaak ingepikt en hakken de spechten elders een nieuw hol uit, vaak in een andere hopencluster. Bezette nesten kunnen echter dicht bij elkaar zitten (minimaal 250 m), maar alleen in geval van een groot bosgebied met weinig geschikte nestplaatsen.

Slaapbomen

Beide geslachten hakken en broeden, partner slaapt soms ver van de nestholte. Andersom wordt het in de winter gebruikte slaaphol soms de latere nestplaats. Hopenclusters waar alleen in ochtend- en avondschemer waarnemingen worden gedaan, zijn vaak niet meer dan een slaapplaats. Bezoek slaapholen vindt volgens strak ritueel plaats, 's avonds rond zonsondergang, man ca. 20 minuten eerder dan vrouw.

Broedbiologie

Vrijwel uitsluitend in grotere bossen (meer dan 100 ha) of kleinere bossen min of meer aansluitend op grote. Dennenbos vrijwel steeds aanwezig binnen broedgebied, maar nest veelal in beuk. Eileg a;ril en begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 27-28 dagen, jongen tot 1 maand na uitvliegen nog gevoerd.

Literatuur

van Manen W. 1995. Inventarisatieperikelen: geluiden Zwarte Specht rubriceren. SOVON-Nieuws 8(4): 16.

Grote Bonte Specht*Dendrocopos major***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Roffelende vogel (beide partners kunnen roffelen, al is roffel van vrouwtje zachter en vindt deze vaak plaats in duet met het mannetje; probeer geslacht vast te stellen bij vogels die dicht bijeen roffelen), paar (druk roepen kan zowel paar betreffen als rivaliserende vogels; achtervolgingsvlucht betreft doorgaans het verjagen van een indringer, een activiteit waaraan beide partners deelnemen), uithakken nesthol (harde, nadrukkelijke en rustige kloppen), bewoond nest (let op verse spaanders onderaan stam) en bedelende jongen (goed hoorbaar vanaf tiende dag, vanaf eind mei uit nesthol hangend, doordringend geluid van verre hoorbaar, oudervogel met voer vaak fel alarmerend).

LET OP: Het is belangrijk om waarnemingen zo zorgvuldig mogelijk te noteren. Probeer bij zichtwaarneming geslacht vast te stellen (mannetje met, vrouwtje zonder rood achterhoofd), houd aparte tekens aan voor verschillende typen waarneming (zodat roffelende vogels bij interpretatie te onderscheiden zijn van roepende) en teken verplaatsingen in. Extra aandacht besteden aan het vinden van bezette nesten is uitermate zinvol.

In sommige gebieden overwinteren Grote Bonte Spechten zonder tot broeden te komen. Oppassen met maartwaarnemingen in zulke gebieden (roffelen en staccato roepende vogels vormen indicatie voor territorium) en probeer later in het seizoen duidelijkheid te krijgen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 maart t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Dichtheden kunnen plaatselijk hoog zijn, waarbij onderschatting van de werkelijke aantallen kan optreden (probeer dan zoveel mogelijk uit te gaan van bezette nesten). Anderzijds kunnen de activiteitsgebieden in minder optimale habitats relatief groot zijn, waardoor overschatting van de aantallen kan optreden. Specht-achtig kloppen met stok tegen stam kan vogels aanlokken of tot roepen aanzetten.

Nestelt in zowel dode als levende bomen, met een voorkeur voor loofbomen. Maakt in ongeveer de helft van de gevallen een nieuw hol maar kan ook jarenlang in een oud hol broeden, vooral in gebieden met weinig nestbomen. Nieuwe nestopeningen zijn rond en aan de voorkant voorzien van een schuin oplopende entree (die bij oude hollen verdwijnt).

Broedbiologie

Broedt in allerlei bostypen incl. parken, ook wel in agrarisch cultuurlandschap met lanen en veldbosjes. Eileg half april tot eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 10-12 dagen, nestjongenperiode 20-23 dagen, jongen worden na uitvliegen nog max. 10 dagen gevoerd.

Middelste Bonte Specht*Dendrocopos medius***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends, maar in maart-april ook overdag.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, letten op territorium- of nestindicerend gedrag: roepsessies (nasaal 'wééh..wééh' en serie 'biek-biek-biek' roepjes), paar aanwezig, bezoek nesthol, bedelende jongen in nest enz. Gebruik van recorder (beide roepgeluiden) stimuleert roepactiviteit, maar moet spaarzaam worden toegepast i.v.m. verstoring en interpretatieproblemen (vogels kunnen van grote afstand op geluid afkomen).

LET OP: Onervaren waarnemers kunnen zich vergissen met opgewonden 'kik...kik' roepjes van Grote Bonte Specht (bij Middelste Bonte Specht neigt de roep echter naar een zwakke 'u'klank, roepjes ook minder schel) en moeten de maker van het geluid in beeld trachten te krijgen. Oppassen voor uitgevlogen jonge Grote Bonte Spechten (vanaf begin juni): hebben rode tekening op kop.

Ongepaarde mannetjes bestrijken grote gebieden en kunnen lang doorgaan met roepsessies (vooral 'wééh..wééh' geluid), terwijl broedvogels na half april zeer stil kunnen zijn. Ze kunnen aanleiding zijn tot serieuze overschatting van de aantallen!

Beide geslachten manifesteren zich nadrukkelijk op broedplaats; ze zijn aan kleedkenmerken te herkennen, maar dit is vaak lastig (hoog in de bomen, beweeglijk). Bij zeer intensief waarnemen en fotograferen zijn alle vogels individueel herkenbaar.

Grote nestjongen (begin juni) bedelen fanatiek en het geluid is met enige ervaring te onderscheiden van dat van Grote Bonte Specht. Tips: soort broedt gemiddeld iets later dan Grote Bonte Specht; adulten met voer arriveren zwijgzamer bij nest en met grotere pauzes (Grote Bonte Specht vaak iedere 10 minuten); uit het nest hangende jongen herkenbaar aan ontbreken zwarte streep tussen oog en rode kruin (informatie B. Veenstra).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 20 juni

In overige gevallen (adult in broedbiotoop): moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 20 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Hoogste broedcode opgeven bij gevallen binnen bekende broedgebieden (Twente, Achterhoek, Rijk van Nijmegen, Noord-Brabantse landgoedbossen, Zuid-Limburg). Elders broedgevallen graag zorgvuldig documenteren, met per datum hoogste broedcode.

SOVON garandeert desgewenst geheimhouding exacte locatie!

Bijzonderheden

Sinds 1996 jaarlijkse broedvogel met sterke populatietoename (350 paren in 2011). Verdere uitbreiding valt te verwachten, ook buiten de zuidoostelijke helft van het land.

Broedbiologie

Bewoont vrij oude en veelal vrij open loofbossen, zowel hardhout- als zachthoutsoorten. Aanwezigheid bomen met ruwe stam (eik, linde, els, wilg, populier) en hoog aandeel dood staand hout vaak markant binnen broedbiotoop.

Aangrenzende hoogstamboomgaarden of parken worden geregeld gebruikt, in Duitsland ook in bosjes van 2-3 ha in halfopen landschap. Eileg eind april tot begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 20-23 dagen. Nesten kunnen, ook in Nederland, in optimale situaties op 250 m of minder van elkaar liggen.

Literatuur

de Bruijn O. & Wouda S. 2011. Het intieme leven van de Middelste Bonte Specht op Twickel onthuld door territoriumkartering op basis van individuele herkenning. Vogels in Overijssel 10: 88-109.

Kleine Bonte Specht*Dendrocopos minor***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend, met in april-mei lichte opleving roffelactiviteit 1-2 uren voor zonsopgang.

Aanwijzingen

Beste periode om te tellen is maart-april, vooral op zonnige en rustige dagen. Alle waarnemingen, met speciale aandacht voor roffelen (zachter en langgerechter dan Grote Bonte Specht, veelal in nestomgeving), roep (meest gehoord luid 'ki-ki-ki', te horen in hele territorium) en bezet nest (moeilijk te vinden, maar onmiskenbaar; zie Bijzonderheden). Gebruik van geluidnabootsing kan zinvol zijn vanwege lage trefkans (maar pas op voor 'meetrekken' van vogels).

LET OP: Zowel mannetje als vrouwtje roffelen en roepen; probeer vogel op geslacht te determineren (mannetje met, vrouwtje zonder rode pet) en ga in twijfelgevallen bij twee in elkaars nabijheid roffelende/roepende vogels uit van een paar (en niet van rivaliserende paren). Achtervolgingsvlucht kan zowel op paartjes als rivaliserende paren betrekking hebben. Activiteitsgebied kan groot zijn (in Duitsland tijdens broeden gemiddeld 30 ha, in baltstijd en buiten broedtijd een veelvoud), maar in optimale biotopen (elzenbroek, oud eikenbos) kunnen paren ook relatief dicht bij elkaar zitten. Roep kan voor minder ervaren waarnemer lijken op die van Sperwer, Boomvalk en Draaihals. Jonge vogels kunnen al snel na het uitvliegen beginnen te roepen. Waarnemingen van roepende vogels na half juni derhalve niet meer bruikbaar.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, nestbezoek, bezet nest) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 februari t/m 20 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Nestelt meestal in dode loofboom of dood deel van levende loofboom, soms laag (2 m), maar vaker hoog, tot bijv. in de dode toppen van populieren. Meeste nesten in zachthout (berk, populier, wilg), maar ook in hardere soorten (beuk). Maakt vrijwel steeds een nieuw hol, en het uithakken is veel minder opvallend dan bij Grote Bonte Specht (soms eerder 'uitgraven' dan uithakken, in vermolmd hout). Nestopening perfect rond, klein en mist schuine entree van Grote Bonte Specht. Bedelende jongen in nest veel minder opvallend dan bij Grote Bonte Specht.

Broedbiologie

Broedt in loofbos, soms in oude hoogstamboomgaarden en parken. Eileg half april tot half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 10-11 dagen, nestjongenperiode 21-25 dagen, jongen worden nog 14-28 dagen na uitvliegen begeleid (partners nemen ieder deel voor de rekening).

Kuifleeuwerik*Galerida cristata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juli

Datumgrenzen

15 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends; vooral zondagochtend geschikt i.v.m. verkeerslawaai.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, speciaal letten op zang (zowel op de grond, vanaf uitkijkpost en hoog in de lucht, en plaatsbepaling dan moeilijk), baltsend paar (mannelijk achtervolgt vrouwtje in vlucht), nestbouw (materiaal verzamelen op bodem), voedseltransport (beide partners voeren), uitgevlogen jongen. Veelal onopvallend op broedplaats (weinig zingend en rondvliegend, niet schuw). Afpelen van geluid vermoedelijk lonend bij de huidige lage dichtheid. Probeer te achterhalen of er een ongepaarde vogel aanwezig is dan wel een paar.

Soort is uitermate zeldzaam geworden; toch blijft extra-aandacht aan nieuwbouwwijken, industrieterreinen etc. zinvol. Navraag doen bij bewoners kan zinvol zijn (vogelgids mee), maar controle is altijd nodig.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 maart t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Geef aan of het om een ongepaarde vogel of paar ging. Per geval hoogste broedcode aangeven. Soort staat op het punt van uitsterven!

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt op droge en spaarzaam begroeide bodem, tegenwoordig vrijwel uitsluitend binnen bebouwing (bouwplaats, industriegebied, rangeerterrein), tot voor kort ook in meer natuurlijke landschappen (duinenrand, zandpaden, zandige heide). Bodemnest meestal tussen vegetatie verstopt, soms op platte daken. Eileg begin april tot begin juli. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 9-11 dagen, jongen vliegvlug met 14-16 dagen; jongen worden gevoerd tot ca. dag 20.

Boomleeuwerik*Lullula arborea***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zingende vogels (mannetje zingt aanvankelijk in vlucht, na paring veelal vanuit boom of struik), alarm (mannetje waakt vanaf uitkijkpost bij broedend vrouwtje, bij verstoring alarmeren beide ouders) en voedseltransport (onopvallend, legt laatste meters naar nest lopend in dekking af).

LET OP: Vestigingen mogelijk tot eind april of zelfs nog later (vermoedelijk mislukte vogels van elders of ongepaarde mannen). In vlucht zingende vogels leggen vooral in maart soms grote afstanden af; zulke vogels in mei zijn vrijwel zeker ongepaard. Vestigingen in agrarisch cultuurland (o.a. braakliggende maïsakker) worden vaak gefnuikt door latere grondbewerking, maar kunnen bijv. indien er brede berm langs zandwegen aanwezig zijn ook succesvol uitpakken); controleer zulke vroege vestigingen nogmaals in mei en wees bedacht op verplaatsingen (fusieafstand!). Solitaire broedparen kunnen onopvallend zijn; enig struinen door vegetatie (zorgvuldig vegetatiepollen vermijdend!) kan alarm provoceren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-3 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 20 juni

bij 4-7 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 20 juni

bij 8+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 20 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedvogel van zandige gebieden met verspreide opslag (zang- en uitkijkpost), open plekken (foerageerplek) en lage tot middelhoge vegetatie (nestplaats), vooral heide, randen zandverstuiving, duinen, hier en daar ook langs zandpaden in cultuurland of op (braakliggende of extensief bewerkte) akkers. Bodemnest in kuiltje, vaak tegen vegetatiepol aan en doorgaans hooguit enkele tientallen meters van eerste boom. Eileg van eind maart tot half juni, piek eind maart en april. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenfase 10-13 dagen (jongen verlaten nest eerder bij storing), familieverband daarna nog enige tijd intact.

Veldleeuwerik*Alauda arvensis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vanaf bodem of in spiraalvormige vlucht), paren in broedbiotoop (soms lastig te interpreteren: mannetje jaagt achter vrouwtje aan tijdens balts en broeden, let op 'paarvluchten' laag boven de grond) en aanwijzingen voor nest, vooral voedseltransport (nestbouw vaak onopvallend, wegdragen van uitwerpselpakketjes idem).

LET OP: Zingende vogels in vlucht kunnen zeer hoog opvliegen en zijn dan vrijwel niet precies te lokaliseren (hemel 'verzadigd' van geluid). Let op de plek waar ze zingend opstijgen (of landen). Bij hoge dichtheden (lokaal nog in bepaalde akkergewassen, schraal grasland, open heide) strategisch punt innemen en enige tijd opletten op (vooral) opstijgende mannetjes aan begin van zangvlucht. Indien insteek in terrein gewenst is: eerst vanaf de randen tellen, dan insteek maken van ca. 200-250 m, hier opnieuw tellen, enzovoort.

Territoria vooral in akkerland onderhevig aan veranderingen onder invloed van grondbewerking, vooral bij zomervruchten (zomergraan, suikerbieten, erwten etc.). Maïsvelden worden soms in maart-begin april bezet (braakliggende stoppelvelden) maar na omploegen in april doorgaans weer verlaten. Territoriumverschuivingen tussen eerste en tweede broedsel.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 15 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Oppervlakte foerageergebied kan sterk verschillen. Vogels zoeken in optimale habitat voedsel binnen 100 m van nest maar vliegen in minder gunstige biotopen honderden meters. Foeragerende vogels drukken zich voor waarnemer; vlak voor de waarnemer opvliegende vogel hoeft dus niet per se vogel met nest te zijn.

Broedbiologie

Broedt in (meestal vrij droge) open landschappen, zowel natuurterreinen (heide, duinen) als agrarisch cultuurlandschap (tegenwoordig vooral akkerland). Eileg van half april tot begin juli, met pieken half april/half mei en juni. Twee broedsels per jaar, meestal 2-5 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 11 dagen, jongen worden nog ongeveer 1 week na uitvliegen gevoerd.

Oeverzwaluw*Riparia riparia***Methode**

Nesten tellen

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half augustus

Datumgrenzen

20 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal bewoonde nesten tellen, bij voorkeur in tweede helft juni. Bewoonde nesten zijn herkenbaar aan diepe gang (einde niet zichtbaar), slijtplekken (pootafdrukken) in holopening, ontbreken van spinrag/planten voor hol, gave nestopening (niet ingestort of uitgesleten) en (na half juni) geluid van piepende jongen of aanwezigheid van bedelende jongen in nesthol. Nesten in kleine kolonies evt. intekenen op situatieschets; vervolgens per nest nagaan of het bewoond is. Zie ook Bijzonderheden.

Als nesten tellen echt onmogelijk is, worden bij de kolonie rondvliegende volwassen individuen geteld. Dit doen in tweede helft juni, tegen de avond en uitsluitend bij mooi weer (bij nat en koud weer foerageren veel vogels laat in de avond elders). Tenminste twee maal tellen, met max. twee weken ertussen. Na juni worden vaak vliegvlugge jonge vogels (uit andere kolonies) meegeteld. Tellingen van individuen zijn alleen al daarom veel minder nauwkeurig dan nesttellingen.

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten in periode 20 mei-15 juli aanhouden. Bij telling rondvliegende vogels (veel onnauwkeuriger!): hoogste aantal delen door 1,5.

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Vestigingen (in nieuw ontstane steilwanden) tot in juli. Na half juli zijn de kolonies doorgaans minder bezet (tweede broedsel). Begin september kunnen zich nog jongen in de holen bevinden.

Door graafwerkzaamheden treden soms verplaatsingen binnen het broedseizoen op.

Holen zijn soms bezet door o.a. Ringmus, Pimpelmees en IJsvogel.

Broedbiologie

Biotoop: steilwanden van afgravingen, afgekalfde oevers, grond-depots, lage aarden walletjes e.d. Nestelt ook in kunstmatige oeverzwaluw wanden (betonwand met geboorde holen).

Een tot twee broedsels per jaar. Meestal 4-8 eieren, broedduur 14-17 dagen, nestjongenperiode 20-24 dagen. Eileg eind april tot midden augustus, met piek van eerste broedsel in tweede helft mei en van tweede broedsel meer diffuus.

Boerenzwaluw*Hirundo rustica***Methode**

Lokaliseren van broedparen, nesten tellen

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

20 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar sterk afhankelijk van weersomstandigheden (meeste activiteit bij droog, zonnig weer).

Aanwijzingen

Lokaliseren van rond broedplaats rondvliegende vogels of (beter!) systematische controle van gebouwen op nesten.

Lokaliseren broedparen

Tel rondvliegende vogels per broedplaats (schuur, stal enz.) eind mei en in juni (meeste vogels bezig met eerste broedsel). Twee tellingen geven beste indruk. Probeer zingende mannetjes (in vlucht of vanaf zitplaats) en vogels met nestmateriaal of uitwerpselen te onderscheiden. In slechtste geval: totaal aantal vogels tellen en delen door 2. Deze methode geeft slechts een vage indruk van het aantal broedparen.

Nesten tellen

Beste resultaten, zeker bij wat hogere dichtheden, door systematisch bezoeken van geschikte locaties (vraag toestemming!), geselecteerd op grond van rondvliegende vogels. Twee bezoeken, in juni en juli, voldoende om goed beeld te krijgen. Nesten vrijwel altijd op balken of richels in stal of schuur, zowel laag als hoog (lantaarn mee!). Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten aanhouden.

Pas op voor door mussen, Witte Kwikstaart of andere soorten bezette nesten (meestal met stro en veren).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

1000 m

Bijzonderheden

Navraag bij bewoners kan informatie geven over aantal broedparen, maar houdt er rekening mee dat slechts weinigen exacte aantallen weten. Onder ongunstige omstandigheden kan een hele serie broedsels tegelijkertijd te gronde gaan.

Broedbiologie

Broedt vrijwel uitsluitend in agrarisch cultuurlandschap, zowel in dorpen/gehuchten als alleenstaande boerderijen, een enkele keer in stadsranden. Nestelt vooral op boerenbedrijven met vee of gemengde bedrijfsvoering (koeien- en varkensstallen, schuren), soms ook onder bruggetjes, aan sluizen enz. Eileg begin mei tot in augustus. Een tot drie broedsels per jaar (afhankelijk van weer en voedsel), met pieken eind mei/begin juni (eerste broedsel), eind juni/begin juli (tweede broedsel) en evt. augustus (derde broedsel). Meestal 2-6 eieren, broedduur 12-16 dagen, nestjongenperiode sterk afhankelijk van weersituatie, tot 20-24 dagen.

Huiszwaluw*Delichon urbicum***Methode**

Nesten tellen

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind augustus

Datumgrenzen

15 juni t/m 15 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten in aanbouw en bewoonde nesten tellen tussen 15 juni-15 augustus. Bewoonde nesten herkenbaar aan goede conditie, in- en uitvliegende oude vogels of al dan niet uit de nestopening kijkende jongen (uitwerpselen onder de nesten). Soms ook in kunstnesten broedend. Zeer uitgezakte of verbrokkelde nesten niet meetellen (zijn oud; pas echter op in droogteperiodes wanneer niet altijd voldoende vochtige klei kan worden aangebracht), net zo min als nesten met strootjes of veren uit nestopening (bewoond door mussen). Tellingen voor juli doorgaans onvolledig i.v.m. vestigingen tot in juli. Let ook op achterkant van gebouwen!

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten in periode 15 mei-15 augustus aanhouden.

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Nestbouw kan in droge periode opmerkelijk lang duren (tot 18 dagen). Door verstoring kunnen verplaatsingen optreden. Nieuwe broedsels vinden plaats op een andere plek of in een reeds bestaand nest.

Broedbiologie

Nestelt tegenwoordig vrijwel uitsluitend op platteland, zowel in dorpen, gehuchten als vrijstaande huizen, boerderijen en bouwwerken (inclusief sluizen, gemalen, bruggen); steden worden amper meer bewoond, met uitzondering van randen. Een tot twee broedsels per jaar. Meestal 4-5 eieren, broedduur 13-16 dagen, nestjongenperiode 23-30 dagen, onder uitzonderlijke omstandigheden (slecht weer, groot broedsel) nog langer. Eileg van half mei tot begin augustus.

Duinpieper*Anthus campestris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends en bij voorkeur op warme, droge en windstille dagen.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren in geschikt biotoop: zandverstuiving, speciaal op overgang stuivend/vastgelegd zand; soms op zeer zandige heide en in buitenland ook in grote zandgroeves.

Speciaal letten op zang (in baltsvlucht, vooral eind april-eind mei), aanwezigheid paar, voedseltransport (man verzorgt broedend wijfje; nestjongen worden vooral door wijfje gevoerd, vliegt roepend naar en van nest maar legt het laatste stuk lopend af) en (pas) uitgevlogen jongen (vooral tweede helft juni, tjiipende mussengeluiden).

Territoria, indien meerdere bijeen, kort na aankomst opvallend door verdedigingsactiviteiten (man kan rivaal minutenlang achtervolgen). Solitaire paren onopvallend (weinig zang). Zang valt na paring vrijwel weg. Kartering is ook mogelijk door 's ochtends hoger gelegen punten (o.a. stuifduintjes) af te zoeken; deze fungeren als uitkijkpost van mannetje. 'Oplettende' vogel op duintopje e.d. is als territorium-indicerend te beschouwen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort is uitgestorven of broedt hooguit nog incidenteel; goede documentatie derhalve noodzakelijk. Geef per waarnemingsdatum de hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Aankomst op broedplaats tot half mei.

Broedbiologie

Nestelt in min of meer open droge begroeide biotopen met zowel kale plekken als lage vegetaties en een enkele boom of struik. Eileg half mei tot half juni (eerste broedsel), evt. tot half juli (tweede broedsels, vervolglegels). Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 12-15 dagen.

Boompieper*Anthus trivialis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

15 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de (vroeg) ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vanaf geëxponeerde zangposten omhoog en in parachutevlucht dalend), alarm (regelmatig, zeurderig 'ti..ti..', soms versnellend; zowel door waakzame man bij broedende vrouw als door beide oudervogels in omgeving nest), nestbouw (door vrouwtje, begeleid door mannetje), transport van voedsel/ontlastingspakketje (beide partners; laatste/eerste deel naar/vanaf nest wordt lopend afgelegd).

LET OP: doortrek tot in mei en vanaf eind juli. Doortrekkers houden zich veelal in afwijkende habitat op, zingen zelden, maar laten wel veelvuldig contactroep horen ('psiee').

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 april t/m 10 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 10 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

In halfopen landschap bestaat voor minder ervaren waarnemer enig gevaar voor verwisseling met Graspieper.

Boompieper zingt steeds vanuit boom, struik etc. (graspieper veelvuldig vanaf de grond), heeft melodieuze zang (met kenmerkende 'sia..sia' uithalers) en heeft kenmerkende explosieve contactroep (luid 'psiee'; Graspieper heeft nerveuze 'swie..swie' roepjes).

Broedbiologie

Nestelt in (half)open landschappen met verspreide boomgroei en gebroken kruidlaag (heide, jonge aanplant/opslag, brede bermen). Eileg van eind april tot begin juli. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 10-12 dagen; jongen kunnen nest verlaten voordat ze kunnen vliegen, worden nog tot 20 dagen na uitvliegen gevoerd.

Graspieper*Anthus pratensis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Zang vooral in de ochtend, maar soort ook overdag redelijk goed te karteren.

Aanwijzingen

Zang (zowel vanaf de grond als in parachutenvluchtje, zangactiviteit in mei-juni vaak groter dan in maart-april), volwassen individu in broedhabitat (vooral alerte vogel op kleine verhoging in terrein, kan goed een broedend vrouwtje zijn dat even van het nest is), alarm (vanaf uitkijkpost, duidelijk tweelettergrepig i.t.t. contactroep, wordt vaak langdurig en met interval van enkele seconden ten gehore gebracht), transport van voedsel of uitwerpselpakketjes (beide partners).

LET OP: vooral in april (en tot begin mei) massale doortrek van noordelijke vogels. Deze houden zich veelal groepsgewijs op, waarbij sommige individuen kunnen zingen. Dergelijke groepen/groepjes uiteraard buiten beschouwing laten bij broedvogelinventarisatie. Broedvogels vertonen in aanwezigheid van waarnemer soms een soort van afleidingsgedrag: fladderen nerveus voor de waarnemer uit en strijken telkens weer neer, om na 30-100 m terug te keren naar de vermoedelijke nestlocatie.

Weinig ervaren tellers dienen in halfopen landschappen rekening te houden met verwarring met Boompieper (zie aldaar).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 april t/m 30 juni

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 30 juni

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 mei t/m 30 juni

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei open gebieden, zowel agrarisch cultuurlandschap als meer natuurlijke landschappen (kwelder, heide etc.). Eileg van midden april tot eind juli, vooral in mei. Een tot drie broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 11-15 dagen, nestjongenperiode 10-14 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 2-3 weken verzorgd.

Gele Kwikstaart*Motacilla flava***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag; zangactiviteit het hoogst in de ochtend, met zwakke tweede piek in namiddag.

Aanwijzingen

Zang (zowel in vlucht als vanaf de grond of paaltje etc.), alarm (zelfde, vooral opvallend als er jongen zijn), nestbouw, transport van voedsel of ontlastingspakketje. Soms in kleine clusters meerdere paren bijeen broedend en dan gemakkelijk te onderschatten; let speciaal op frequente lage baltsvluchten met opgezette veren en versnelde vleugelslag, en besteed extra aandacht aan 'uitsluitende waarnemingen'. Eventueel, en indien het terrein het toelaat, een fijnmazige insteek maken.

LET OP: doortrek tot in mei en vanaf half juli. Doortrekkers zingen waarschijnlijk weinig, maar kunnen zich in vergelijkbare habitats ophouden als broedvogels. Zang van broedvogels valt stil als ze gepaard raken. In gebieden met hoge dichtheden extra aandacht besteden aan gelijktijdig aanwezige aantal mannetjes; eventueel en indien mogelijk een insteek in het terrein maken (in akkerland via spuitsporen). Voedsel kan tot op 1 km buiten territorium worden gezocht, bijv. op pas gemaaid grasland. Paren met uitgevlogen jongen alleen meetellen als de jongen nog (zeer) korte staartjes hebben (kunnen anders forse afstanden afgelegd hebben).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 april t/m 20 juli

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 20 juli

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 juni t/m 20 juli

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 juni t/m 20 juli

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 juni t/m 20 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Noordse Kwikstaart, kenbaar aan donkere kop, trekt door vanaf eind april (doorgaans in groepsverband), met piek soms pas half mei of nog later.

Broedbiologie

Bodembroeder, nestelt in open landschappen, tegenwoordig vooral op bouwland (hakvruchten, graan, klaver, koolzaad etc.), in mindere mate (extensief) grasland en ruderaal terrein, schaars ook in meer natuurlijke habitat (veen, natte heide).

Eileg van eind april tot in juli, met piek in mei en begin juni. Een tot twee broedsels per jaar (eerste vanaf eind april, tweede vanaf begin juni), meestal 5-6 eieren, broeduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 10-13 dagen, jongen daarna binnen enkele dagen goed vliegend.

Engelse Kwikstaart*Motacilla flavissima***Methode****Tijd van het jaar**

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op individu of paar in broedbiotoop (bollenvelden, speciaal tulpenpercelen zonder kassen; ook wel grasland en aardappelakkers), territoriaal gedrag (zang, niet te onderscheiden van Gele Kwikstaart, baltsvluchtje) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, alarm, transport van voedsel of uitwerpselpakketjes.

LET OP: Mannetje goed herkenbaar (maar blijf kritisch), vrouwtje niet van Gele Kwikstaart te onderscheiden. Doortrek tot diep in mei, en doortrekkers niet altijd gemakkelijk te onderscheiden van broedvogels; produceren soms wat zangstrofes.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 20 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Zeldzame broedvogel die vermoedelijk sterk in aantal is achteruitgegaan. Alle broedgevallen buiten kerngebied Bollenstreek Haarlem-Den Haag goed documenteren incl. hoogste broedcode. Vooral binnenlandgevallen zijn vaak onduidelijk: late voorjaarswaarnemingen zullen vaak verlate trekkers betreffen, maar er zijn ook zekere broedgevallen bekend. Controle in juni van locatie met eerdere waarneming is uitermate zinvol.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Nestelt vooral in de kuststreek in open landschappen, op bouwland (vooral bollenvelden) en extensief grasland. Over broedbiologie in Nederlandse situatie amper iets bekend. Eileg vermoedelijk in mei en eerste helft juni. Een of twee broedsels per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 10-13 dagen, jongen daarna binnen enkele dagen goed vliegend.

Grote Gele Kwikstaart*Motacilla cinerea***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juni

Datumgrenzen

10 april t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar zang vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of (verdacht) individu in geschikt biotoop (snelstromend water), speciaal letten op zang (vooral maart-april, zowel van zitplaats - graag een gebouw - als in baltsvlucht), alarm en transport van nestmateriaal, voedsel of uitwerpselpakketje. Evt. systematische controle van bruggetjes, stuwtes, watermolens, brokkelige oevers en andere geschikte broedplaatsen op nesten (veelal in nis); controle van speciaal opgehangen nestkasten.

LET OP: Lang broedseizoen (tm juli), waarbij uitgevlogen jongen al vanaf half mei op andere plaatsen opduiken (herkenbaar aan bleek gele kleuren, worden weggejaagd). Vogels voorafgaand aan eileg en vanaf halverwege nestjongenfase opvallend en vaak roepend, maar tijdens bebroeding en kleine nestjongenfase zeer stil. Nesten kunnen op meer dan 100 m van stromend water gelegen zijn. Incidenteel broeden meer paren op hetzelfde gebouw. Onervaren waarnemers moeten bij nestvondst kritisch blijven (verwarring met nest Witte Kwikstaart of Roodborst). Broedvogels foerageren tot op 100-en meters van nest. Kleine ronde witte poepjes op stenen, slikjes en brugleuningen geven aanwijzing omtrent voorkomen. Vrouwtje kan meedoen aan territoriumverdediging.

Besteedt op ongewone locaties (buiten bekende broedgebieden) extra aandacht: gaat het om een solitaire vogel (man blijft lang zingen) of een paar?

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 april t/m 20 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten bekende broedgebieden (Twente, Achterhoek, Veluwe, Zuid- en Midden-Limburg; tegenwoordig ook zuidoostelijk Noord-Brabant) goed documenteren, met per datum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soms langs smalle (<2 m) beken broedend, indien open water met slik- of kiezelstrandjes in de omgeving aanwezig is. Frequent in bebouwde omgeving nestelend, maar broedvogels kunnen zich uitermate onopvallend gedragen.

Broedbiologie

Nestelt doorgaans vlakbij stromend water in een nis in muur of onder brug, boomwortels in brokkelige oevers en graag in speciaal ontworpen nestkasten. Regelmatig ook op 10-tallen m of nog meer van stromend water aan grotere gebouwen. Nestplaatsen zijn vaak van jaar op jaar bezet.

Eileg eind maart tot half juli, met piek (eerste broedsel) april en begin mei. Twee broedsels per jaar, incidenteel drie; meestal 4-6 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 12-13 dagen; nestjongen na uitvliegen eerste broedsel vaak door man verzorgd (vrouw bezig met tweede broedsel).

Witte Kwikstaart*Motacilla alba***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Hele dag, maar zang vooral in ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen met nadruk op individu/paar in broedbiotoop (vooral roepende vogel[s] op dak, bij brug, en andere potentiële broedplaatsen), zang (nogal ingetogen en onopvallend, soms echter druk tijdens balts of in vlucht) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (vooral door vrouwtje), alarm (fel reagerend op roofvogels en kraaien, soms in gezamenlijke actie met buurtparen achtervolgd), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners). LET OP: doortrek tot ver in april. Doortrekkers veelal in groepjes op akker en graslanden, zonder duidelijke binding aan bijv. bouwwerken. Broedparen in natuurlijke habitats (stuifzand, open duin, ook wel grote kaalslag) vaak onopvallend. Voedseltransport kan over vele honderden meters plaatsvinden en zegt dus weinig (maar let op waar de vogels naartoe gaan). Paren met uitgevlogen jongen alleen meetellen als deze (zeer) korte staartjes hebben (kunnen anders forse afstanden afgelegd hebben).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Soort wordt door onopvallende zang gemakkelijk gemist. Speciale aandacht voor potentiële broedplaatsen (boerderijen, schuurtjes, bruggen, opslagplaatsen, soms ook geknotte wilgen en takken- of steenstapels) in april en begin mei kan voor duidelijkheid zorgen.

Broedbiologie

Broedt in open tot halfopen landschappen, zowel natuurgebied (stuivend duin, schrale heide) als agrarisch cultuurland (met schuurtjes, bruggen etc.) en bebouwing. Eileg van begin april tot half juli, met pieken eind april-eind mei en tweede helft juni. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-14 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 4-7 dagen gevoerd.

Rouwkwikstaart*Motacilla yarrellii***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of verdacht individu in geschikt biotoop noteren, speciaal letten op zang, nestbouw, alarm en voedseltransport.

Maak veldnotities omtrent verenkleed van iedere partner. Determinatieproblemen zijn groot. Sommige Witte Kwikstaarten lijken veel op lichte Rouwkwikstaarten (let op stuit, flanken en slagpennen) en zijn mogelijk hybride vogels. Mengparen met Witte Kwikstaart zijn veel gebruikelijker dan ongemengde paren. Sluit beschrijving in van verenkleed of maak foto's.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 10 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Geef details omtrent verenkleed en vermeld hoogste broedcode per geval.

Bijzonderheden

Voorkomen in Nederland wordt wellicht onderschat, maar is tegelijkertijd moeilijk te bepalen vanwege determinatieperikelen. Hoofverspreiding in noordwesten van het land. Systematische inventarisatie en aandacht aan 'witte' kwikstaarten is zinvol. Controleer bijv. tussen datumgrenzen zoveel mogelijk 'witte' kwikstaarten in vastomlijnd gebied en bekijk ze uitvoerig; noteer het aantal zuivere Witte Kwik- en zuivere Rouwkwikstaarten evenals onduidelijke gevallen.

Broedbiologie

Weinig over bekend uit de Nederlandse situatie, maar vermoedelijk grotendeels als Witte Kwikstaart. Deze nestelt in holen en nissen, graag aan gebouwen maar ook wel op de grond, in stapels stenen of ander materiaal enz. Eileg half april tot half juni. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-14 dagen, jongen na uitvliegen nog 4-7 dagen gevoerd.

Waterspreeuw*Cinclus cinclus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar zang vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of verdacht individu in geschikt biotoop (snelstromend water), speciaal letten op zang (zowel mannetje als vrouwtje kunnen zingen; heldere zang verzinkt vaak in watergeruis), nestbouw en voedseltransport. Voorzichtig controleren van oevers en stenen in beek nodig, met speciale aandacht bij watervalletjes en stuwtdjes. Vogels vliegen snel op maar keren om aan einde territorium (600-1000 m langs beek, soms nog meer). Witte ronde poepjes op stenen in water en op oever kunnen aanwijzing zijn (maar pas op voor o.a. Grote Gele Kwikstaart, die zelfde maar kleinere poepjes achterlaat). Reeds in april uitvliegende jongen mogelijk.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Onregelmatige broedvogel. Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Slechts enkele broedgevallen bekend, waarvan het merendeel in Zuid-Limburg. Broedt net over de grens in België en op iets grotere afstand in Duitsland. Noordelijke wintergasten (ondersoort *Cinclus cinclus cinclus* kunnen aanwezig zijn tot eind maart of zelfs later; zijn door zwartbruine buik te onderscheiden van de Midden-Europese ondersoort *C. c. aquaticus* (roodbruine buik, evenwel niet altijd goed te zien), de enige waarvan wel eens broedgevallen in ons land zijn vastgesteld.

Broedbiologie

Weinig bekend over Nederlandse situatie! Gebonden aan snelstromende beken met stroomversnellingen (ook stuwtdjes) en stenige ondergrond. Compact rond nest veelal aan bouwwerken, doorgaans boven (of achter) snelstromend water, soms in oevers; graag in nestkasten. Eileg eind maart tot half mei. Twee, misschien drie broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 16-17 dagen, nestjongenperiode 20-24 dagen (maar jongen kunnen nest al vanaf dag 15 verlaten bij storing), jongen na 31-34 dagen zelfstandig.

Winterkoning*Troglodytes troglodytes***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 februari t/m 20 juli.

Tijd van de dag**Aanwijzingen**

Zang (onmiskenbaar, maar let op snelle verplaatsingen tussen zangposten) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (maar zie hieronder), alarm (fel en gedurfd, tot vlakbij potentieel gevaar) en transport van voedsel of uitwerpselpakketje (door beide partners).

LET OP: mannetje bouwt meerdere nesten (stevig rond nest met ovale opening), vrouwtje kiest er één uit voor broedsel. Echte standvogel, maar in minder optimale habitats na strenge winter soms pas vanaf half april zang, wijzend op tijdelijk verblijf elders.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 februari t/m 20 juli

bij 7-9 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 20 juli

bij 10+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Polygynie is de regel, zodat het aantal broedende vrouwtjes hoger kan zijn dan het aantal mannetjes.

Broedbiologie

Broedt in boom- en struikrijke landschappen incl. stedelijk gebied. Eileg van begin april tot begin juli, met pieken half april-begin mei en juni. Twee broedsels per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 15-19 dagen, jongen worden tot 18 dagen na uitvliegen gevoerd.

Heggenmus*Prunella modularis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

10 maart t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend (in stedelijk gebied bij voorkeur zondagochtend i.v.m. lawaai).

Aanwijzingen

Zang (meeste activiteit in maart en eerste helft april, bij hoge dichtheden extra attent zijn op 'uitsluitende waarnemingen'), aangevuld met nestbouw, alarm (dus niet de bekende piepende contactroep), transport van voedsel of uitwerpselpakketjes (beide ouders). Grote jongen in nest kunnen verbazingwekkend luidruchtig zijn tijdens voeren en op tientallen meters te horen zijn.

LET OP: dichtheden kunnen met name in stedelijk gebied met veel tuintjes of kleinschalig cultuurlandschap met hagen erg hoog zijn. Soort heeft dan kleine territoria, maar wees beducht op snelle wisselingen van zangpost.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 maart t/m 10 juli

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 maart t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Precies aantal broedparen moeilijk te bepalen door ingewikkelde paarverbanden, maar dit vormt voor monitoringdoeleinden geen echt probleem.

Broedbiologie

Broedt in allerlei typen bos en struikgewas, is talrijk in kleinschalig cultuurland en bebouwd gebied. Eileg van begin april tot eind juni, met piek in tweede helft april en mei. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 11-13 dagen, jongen worden nog 14-17 dagen na uitvliegen gevoerd.

Roodborst*Erithacus rubecula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juni

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend (rond zonsopkomst) en late avond (zonsondergang).

Aanwijzingen

Zang (sterk gepiekt voorafgaand aan beide broedsels) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, alarm (let ook op alerte vogel die waarnemer voortdurend in de gaten houdt), transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) en ontlastingspakketjes (beide partners).

LET OP: dichtheden kunnen in rijke bossen en andere optimale habitats hoog zijn. Massale zang 's ochtends vroeg levert veel 'uitsluitende waarnemingen' op, maar kan deels overstemd worden door andere vogelsoorten (lijsters); telling 's avonds tijdens zangpieken (vooral eind maart/begin april en eind mei/half juni) kan goed alternatief zijn. Broedende vrouwtjes verlaten nest met bedelgeluidjes ('sit-sit-sit') om te worden gevoerd door mannetje; vliegen daarna onmiddellijk terug naar nest. Het geluid, eenmaal ervaren, is onmiskenbaar en een duidelijk nestindicatieve waarneming.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei boomrijke landschappen incl. stedelijk gebied. Twee broedsels per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 12-15 dagen, nestjongenperiode 13-15 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 2-3 weken verzorgd.

Noordse Nachtegaal*Luscinia luscinia***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in schemer en 's nachts.

Aanwijzingen

Zang (duidelijk langzamer dan Nachtegaal), speciaal attent zijn op aanwijzingen voor nest: nestbouw, alarm en voedseltransport. Afspelen van geluid (ook van Nachtegaal) kan zinvol zijn om te controleren of een vogel aanwezig is gebleven (solitaire broedparen kunnen zeer onopvallend zijn). Probeer vast te stellen of het om een ongepaarde vogel gaat dan wel een paar.

Oppassen voor verwarrende zang: bij gemeenschappelijk voorkomen kan Noordse Nachtegaal zangstrofen van Nachtegaal overnemen naast eigen zang, het omgekeerde (Nachtegaal met zangstrofen van Noordse Nachtegaal) komt zelden voor.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 20 juni

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Soort wordt vrijwel jaarlijks vastgesteld, maar broeden is slechts eenmaal aangetoond. Toekomstige vestiging als regelmatige broedvogel echter niet denkbeeldig.

Uitgebreide beschrijving soort, geluidsopname en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Soort wordt beoordeeld door CDNA.

Bijzonderheden

Mengparen met Nachtegaal komen voor, evenals hybride vogels.

Broedbiologie

Gebonden aan zelfde biotopen als Nachtegaal: vrij open loofbos op vochtige ondergrond met hoge kruidenvegetatie.

Nest op bodem verstopt, vaak tussen brandnetels in omgeving van struiken. Eileg half mei tot eind juni, vooral in tweede helft mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 10-11 dagen, familieverband na uitvliegen nog 2-3 weken intact waarbij beide partners deel van de jongen voor hun rekening nemen (maar op zichtafstand van elkaar blijven).

Nachtegaal*Luscinia megarhynchos***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juni

Datumgrenzen

5 mei t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend en avond.

Aanwijzingen

Zang, alarm (diepe roller) en andere aanwijzingen voor een nest: nestbouw, transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: bij hoge dichtheden kan het lastig zijn de door elkaar schallende mannetjes individueel te onderscheiden. Zingt kort na aankomst gedurende groot deel van de dag en regelmatig ook 's nachts, maar zangactiviteit dooft snel na start van broedsel (vanaf begin mei). Knorrende alarmroep (gemakkelijk te provoceren) en fluitende heldere contactroep verraden dan aanwezigheid. Hardnekkig zingende vogels na eind mei zijn hoogstwaarschijnlijk ongepaard.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-3 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 5 mei t/m 20 juni

bij 4-7 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 mei t/m 20 juni

bij 8+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 mei t/m 20 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in bossen en halfopen landschappen met goed ontwikkelde maar niet te dichte kruidlaag, met in Nederland hoogste dichtheden in struweelrijke duinen en moerasbos. Nestelt op bodem of laag boven de grond in dicht struweel, tussen op de grond liggende takken, etc. Eileg van eind april tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 12-13 dagen, uitgevlogen jongen worden nog max. 2 weken verzorgd.

Blauwborst*Luscinia svecica***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend, ook wel in avondschemer en soms 's nachts.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes tellen (in baltsvlucht of vanaf zitplaats, meeste activiteit eind maart en april, met opleving eind mei - half juni), met overige waarnemingen als aanvulling, vooral nestbouw, alarm, transport voedsel of uitwerpselen (vaak goed te volgen, vogel weinig schuw).

LET OP: In sommige gebieden komen hoge dichtheden voor. Besteedt dan enige tijd aan het ontraadselen van de door elkaar zingende en vliegende vogels (houdt hoogste gelijktijdig vastgestelde aantal aan). Terreinen kunnen door opdrogen of vernatting binnen broedseizoen ongeschikter worden, waardoor tweede broedsels wellicht elders in het terrein plaatsvinden (fusieafstand!).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 april t/m 15 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 15 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedend in gevarieerde, meestal natte habitats, van moerassen tot natte heide of greppels in cultuurland, steeds met enige opslag in het territorium. Nest vlak boven de grond in dichte vegetatie. Eileg eind april tot half juni, vooral in mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-14 dagen.

Roodsterblauwborst

Luscinia svecica svecica

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes (in baltsvlucht of vanaf zitplaats), met speciale aandacht voor aanwijzingen voor een broedgeval, vooral nestbouw, alarm, transport van voedsel of uitwerpselen.

LET OP: Doortrekkers tot diep in mei. Determinatie minder gemakkelijk dan hij soms lijkt (sommige Blauwborsten kunnen rood borstplekje hebben). Zorg voor goed foto- of filmmateriaal.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Ondersoort heeft slechts een enkele keer in Nederland gebroed. Eventuele broedgevallen derhalve uitvoerig documenteren, graag met foto's i.v.m. determinatieperikelen. Geef per datum de hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Broedbiologie

Niets over bekend in de Nederlandse situatie. Vermoedelijk grotendeels overeenkomend met Blauwborst, maar met een aanzienlijk latere timing (ondersoort trekt veel later door).

Zwarte Roodstaart
*Phoenicurus ochruros***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

In vroege ochtend, vooral van 1,5 uur voor tot 1,5 uur na zonsopgang (en in steden bij voorkeur op zondagochtend vanwege verkeerslawaaï!). Lichte opleving van zangactiviteit rond zonsondergang.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes tellen (vaak op hoge plekken zittend), met overige waarnemingen als aanvulling; vooral nestbouw, alarm, voedseltransport en pas uitgevlogen jongen (drukke roepjes).

LET OP: Zangactiviteit kort na aankomst hoog, maar zakt snel in tijdens broedfase (om weer op te leven rond uitvliegen van jongen). Vogels kunnen dan stil zijn, maar let op alarmroepjes. Doortrek mogelijk tot in mei (maar het is niet aannemelijk dat trekkers zingen). Eenjarige mannetjes hebben veelal bruinzwart kleed dat amper van dat van vrouwtjes te onderscheiden is.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 10 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 10 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Hybridisering met Gekraagde Roodstaart incidenteel mogelijk.

Broedbiologie

Gebonden aan bebouwing in steden (flats of andere grote gebouwen), dorpen, industrieterrein, boerenbedrijven enz.

Eileg half april tot in juni, met piek eerste helft mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 15-17 dagen, jongen worden nog tot 10 dagen na uitvliegen gevoerd.

Gekraagde Roodstaart*Phoenicurus phoenicurus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vroege ochtend, vooral van 1,5 uur voor tot enkele uren na zonsopkomst.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes tellen (vanaf uitkijkposten), met overige waarnemingen als aanvulling; vooral balts (achtervolgingsvlucht, baltsvoeding, trekken met vleugels en staart), nestbouw, alarm (helder '*wiet-up*'), voedseltransport en pas uitgevlogen jongen (drukke roepjes).

LET OP: Zangactiviteit kort na aankomst hoog en dan gehele ochtend of nog later, maar zakt snel in tijdens broedfase. Vogels dan veelal alleen kort goed zingend ruim voor zonsopkomst (als eerste bosvogel). Wees attent op verplaatsingen binnen territorium (verschillende zangposten) en afstanden (zang over grote afstand hoorbaar). Doortrek mogelijk tot diep in mei (maar het is niet aannemelijk dat trekkers zingen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Hybridisering met Zwarte Roodstaart incidenteel mogelijk.

Broedbiologie

Gebonden aan tamelijk open bos (graag in oude dennen, meer regionaal ook in oud loofbos) en agrarisch cultuurland met oude houtwallen, singels, veldbosjes, hoogstamboomgaarden enz. Nestelt in grote hopen, nissen en nestkasten, doorgaans op maximaal enkele meters hoogte, soms in de grond. Eileg half april tot in juli, met piek eind april en eerste helft mei. Eén, wellicht soms twee broedsels per jaar, meestal 6-7 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-15 dagen.

Paapje*Saxicola rubetra***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends, soms al ruim voor zonsopkomst. Ook in de vroege avonden.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of individu in geschikt biotoop, met nadruk op zang, nestbouw, alarm en voedseltransport. Late vestigingen zijn mogelijk, maar pas op voor late doortrek. Zulke trekkers kunnen evt. zingen, maar houden zich doorgaans (alleen of in groepjes, soms paartjes) op in ongeschikt biotoop (intensief cultuurland) en reageren niet met alarm op waarnemer. Eenmalige waarnemingen controleren met vervolfbezoek (aanwezige broedvogel laat zich vrijwel altijd horen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Broedgevallen in de zuidoostelijke helft van het land (waar de soort vrijwel uitgestorven is) graag goed documenteren, met hoogste broedcode en details per geval.

Bijzonderheden

Meeste Paapjes broeden in de duinen (incl. Waddeneilanden) en Drenthe/Oost-Groningen. In het laatste gebied lokaal nog vrij talrijk in en nabij natuurgebieden en ook lokaal in cultuurland met aangepast beheer.

Broedbiologie

Nestelt in open landschappen met verticale structuren (vegetatie, paaltjes; uitkijkposten) en dichte bodembedekkende vegetatie (nestplaats): hoogveen en (natte) heide met lichte opslag, kruidenrijke natte graslanden, randen van moerassen, soms ook zeer jonge aanplant. Bodemnest goed verstopt, meestal in directe omgeving van een der zangposten. Eileg begin mei tot in juni, vooral tweede helft mei. Eén broedsel per jaar, incidenteel twee broedsels, meestal 5-7 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 11-15 dagen.

Roodborsttapuit*Saxicola rubicola***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar zangactiviteit het hoogst in de ochtend.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of individu in geschikt biotoop, met nadruk op zang (veelal vanaf paaltje, draad of struik; soms in vluchtje), balts (achtereenvolgingsvlucht), nestbouw, alarm (felle 'trek..trek' roepjes), voedseltransport en pas uitgevlogen jongen (luidruchtig).

Doortrekkers kunnen al gepaard zijn. Controleer dus of er vervolgwaaarnemingen zijn na half april; aanwezige broedvogel laat zich vrijwel altijd horen! Oppassen met vervolgbroedsels en tweede of derde broedsels, die in agrarisch cultuurlandschap op honderden meters van eerste broedsel kunnen plaatsvinden (fusieafstand!).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 15 juli

bij 7-11 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 15 juli

bij 12+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 15 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 5 april t/m 15 juli

bij 7-11 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 april t/m 15 juli

bij 12+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 april t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Open tot halfopen landschappen, zowel agrarisch cultuurland (met greppels, brede bermen etc.) als natuurgebieden (halfopen heide, grote kaalslagen, natuurontwikkelingsterrein). Bodemnest in holte, vaak op talud. Eileg van half maart tot eind juli. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, nestjongenperiode 12-14 dagen, nestjongenperiode 14-16 dagen.

Tapuit*Oenanthe oenanthe***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Meest actief in de ochtend.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paar of individu in geschikt biotoop noteren, met nadruk op zang (vaak vanaf opvallende zitplaats of in baltsvlucht), nestbouw, verdacht of alarmerend individu bij potentiële nestplaats (mannetje vaak op de uitkijk terwijl vrouwtje op eieren of kleine jongen zit), voedseltransport en pas uitgevlogen jongen.

LET OP: Ongepaarde mannetjes gedragen zich veel opvallender (vliegen veel rond tussen zangposten, zingen veel in vlucht) dan gepaarde vogels (vaak langdurig op vaste uitkijkpost zittend, laten zich niet verdrijven). Fanatieke zang in juni duidt meestal op een ongepaarde vogel. Pas op voor late doortrek, soms massaal in mei en tot in juni (lang nadat broedvogels begonnen zijn met eileg), maar ook voor vroege doortrek eind juli. Trekkers kunnen gepaard lijken (tweetal), maar zingen doorgaans niet, gedragen zich niet nerveus bij benadering door waarnemer en houden zich veelal op in ongeschikt biotoop (cultuurland); soms bakkeleien ze met lokale broedvogels, maar ze zijn niet plaatsgebonden. Bij twijfel de potentiële broedplaats meermalen bezoeken en letten op alarm. Ga zitten op plek met overzicht (bijv. duintop), maar met voldoende afstand tot aanwezige vogels. Ouders met voer veelal gemakkelijk te volgen naar het nest (soms gemarkeerd door poepjes en sporen in het zand), tenzij ze alarmeren (vergroot dan de afstand tot de vogel).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 31 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 juni t/m 31 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Bij broedgevallen buiten bekende gebieden (Waddeneilanden, Hollandse duinen, heidevelden Drenthe/Zuidoost-Friesland) in ieder geval hoogste broedcode doorgeven.

Bijzonderheden

Na sterke achteruitgang (door vergrassing, verstruiking, afname Konijn) vrijwel verdwenen uit het binnenland m.u.v. noordelijke provincies. Duinstrook zuidelijk van IJmuiden eveneens vrijwel ontruimd.

Broedbiologie

Gebonden aan open gebieden met veel kale grond, veelal open duinen, zandverstuivingen en zandige of geplagde heide, ook wel op industrieterrein etc. Nestelt in holte, vaak in de grond (o.a. konijnenhol), maar soms in stobben van gekapte bomen, tussen losse stenen e.d. Eileg half april tot eind juni, met piek (eerste broedsel) eind april en eerste helft mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 13-15 dagen.

Beflijster

Turdus torquatus

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Zang vooral in ochtendschemer, ook 's avonds.

Aanwijzingen

Bij late voorjaarswaarnemingen van paar of verdacht individu in geschikt biotoop (duin, heide) speciaal letten op zang, nestbouw, alarm en voedseltransport (vooral ochtend).

Let op ondersoort! Noordelijke ondersoort *Turdus torquatus torquatus*, bij ons een normale doortrekker, verschilt duidelijk van Midden-Europese broedvogel *T. t. alpestris*, die bij ons niet of zeldzaam optreedt maar tot in België en Midden-Duitsland gebroed heeft. Late trekkers kunnen alarmeren of zingen zonder nest te hebben. Nog in juni kunnen niet-broedvogels worden gezien. Pas op voor verwarring met partieel albinistische Merels die witte bef kunnen hebben!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Geen zekere broedgevallen uit Nederland bekend, wel enkele verdachte of onvoldoende gedocumenteerde gevallen. Broedgevallen in België en Duitsland geven aan dat broeden in Nederland niet geheel onmogelijk is. Uitgebreide documentatie dus noodzakelijk, met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Geef details over verenkleed (ondersoort).

Bijzonderheden

Gedraagt zich bij nest niet territoriaal en duldt vreemde individuen.

Broedbiologie

In Duitsland in midden- en hooggebergte broedend in open naaldbos; nest vooral in jonge sparren. Eileg in mei, soms ook juni. Eén, mogelijk twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 12-16 dagen, jongen worden nog 2-3 weken verzorgd.

Merel*Turdus merula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in vroege ochtend (1,5 uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst) en avond (rond zonsondergang). Zangpiek in stad 15-30 minuten eerder dan in buitengebied.

Aanwijzingen

Zang (vanaf boomtop, bouwwerk etc.), tjengende vogels (vooral 's avonds soms massaal) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (vaak opvallend), alarm (katten, kraaiachtigen!), transport van voedsel of ontlastingspakketje.

LET OP: massale zang waaraan vrijwel alle territoriumhouders deelnemen alleen gedurende korte periode zeer vroeg in de ochtend. Korte snelle telronde dan zeer effectief. Zangactiviteit al een uur na zonsopkomst sterk ingezakt. Bij hoge dichtheid (stad!) zijn de individuele mannetjes soms moeilijk te onderscheiden. Jongen verlaten nest soms in vroeg stadium; jongen met zeer korte staartjes zijn in nabijheid uitgebroed, vogels met middellange of langere staarten kunnen van elders zijn.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-15 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 maart t/m 15 juli

bij 16+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 maart t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Vogels in stedelijke omgeving beginnen eerder in het jaar te broeden dan die in het buitengebied. Door veelvuldige mislukkingen worden telkens weer nieuwe nesten gebouwd. Territoria zijn echter veelal klein, zeker in de stad.

Broedbiologie

Broedt in allerlei landschappen mits er bomen en/of struiken voorkomen, met hoogste dichtheden in rijk bos en stedelijk gebied. Eileg van eind maart tot in augustus, soms vroeger of later, met piek half april-half juni. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 11-15 dagen, nestjongenperiode 12-15 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 2-3 weken verzorgd (evt. alleen door mannetje, terwijl vrouwtje nieuw broedsel begint).

Kramsvogel*Turdus pilaris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

10 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Waarnemingen van paren of individuen in broedbiotoop (meestal halfopen cultuurland), speciale aandacht voor zang (echter ook door trekkers voortgebracht), nestbouw, transport voedsel en uitwerpselen (opvallend, maar voedsel soms op honderden meters gehaald) en fel alarm bij kraaiachtigen en roofvogels. In 'kolonies' voor de bladgroei uitkijken naar nesten (als Merel, maar blonder vanwege overjarige grassen, vaak hoog en opvallend in boomvork of op zijtak, maar ook wel lager en dan goed verstopt; staart steekt vaak over de rand). Foeragerende vogels niet meetellen, maar uiteraard volgen indien ze met voer wegvliegen.

LET OP: Groepjes eind maart en in april betreffen meestal trekkers maar zijn in geschikt broedbiotoop de moeite van een later controlebezoek waard. Doortrekkers soms tot ver in mei, en vanaf eind mei rondzwervende niet-broedvogels (laag profiel, geen fel alarm). Vestiging van solitaire paren (die zich heimelijk kunnen gedragen) soms tot in juni (vervolgbroedsels?). Paren met jongen alleen meetellen indien jongen korte staartjes hebben (vogels met vrijwel volgroeide staarten kunnen forse afstand afgelegd hebben).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 maart t/m 30 juni

In overige gevallen (paar in broedbiotoop):

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort is na een periode van vestiging (jaren zeventig) en bloei (jaren tachtig) weer op zijn retour. Per geval hoogste broedcode aangeven.

Bijzonderheden

Soort gedraagt zich weinig territoriaal, vandaar dat bijv. zangwaarnemingen weinig zeggingskracht hebben in verband met broeden. Kolonies kunnen plotseling verlaten zijn na mislukking van de broedsels, zulke vogels wellicht verantwoordelijk voor late vestigingen elders.

Broedbiologie

In Nederland vooral broedend in singels (beekdalen), hoogstamboomgaarden, maar ook wel parkachtige omgeving, wilgenbos etc. Nest doorgaans in loofboom (graag populier), soms in naaldboom. Eileg eind maart tot in juni, piek in april. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 10-13 dagen, nestjongenperiode 12-16 dagen, jongen zijn na ca. 30 dagen zelfstandig.

Zanglijster*Turdus philomelos***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

20 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in vroege ochtend (rond zonsopkomst) en avond (zonsondergang).

Aanwijzingen

Zang (meestal uit boomtop) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (ook: verzamelen van modder, voor komwand), alarm (schetterend hoog geluid), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: massale zang veelal alleen gedurende korte periode rond zonsopkomst of zonsondergang. Korte snelle telronde dan effectief. Zangers 's avonds verplaatsen zich wellicht wat meer dan die 's ochtends.

Doortrek tot begin mei, maar doortrekkers zingen doorgaans niet, houden zich op in kleine groepjes en vaak buiten bos of andere broedbiotopen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in bossen, parken, grote tuinen en kleinschalig agrarisch cultuurlandschap. Eileg van begin april tot begin juli, met pieken half april-half mei en juni. Twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-14 dagen, uitgevlogen jongen worden nog ca. 2 weken gevoerd.

Grote Lijster*Turdus viscivorus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (zowel vanaf zangpost als in vlucht), aanwezig paar (let speciaal op agressie jegens kraachtigen en roofvogels of alarm voor mensen, met harde ratelroep), nestbouw (door wijfje), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: Zangplekken binnen territorium kunnen honderden meters uiteen liggen (maar blijken vaak wel frequent te worden gebruikt). Afstand wordt soms zwijgzaam, soms zingend overbrugd. Foerageren kan plaatsvinden ver buiten het territorium (foeragerende vogel zegt dus niets, maar volg vogel met voedsel in de snavel: vliegt rechtstreeks naar nest). Zang van verre hoorbaar en precieze plek soms moeilijk te traceren; vogel zelf in boomtop door kenmerkend profiel echter goed herkenbaar (en voer anders kruispeiling uit).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 maart t/m 31 mei

bij 10+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 maart t/m 31 mei

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Nest (in boom, vrijwel altijd op geëxponeerde plek) vooral in het vroege voorjaar vaak relatief eenvoudig te vinden. Paren met uitgevlogen jongen sluiten zich vaak bij elkaar aan. Dergelijke groepen treden van de nazomer tot in de herfst op en zeggen niets over broedgevallen ter plaatse. Paren met jongen alleen meetellen als de jongen nog (zeer) korte staartjes hebben.

Broedbiologie

Broedt in bosgebieden (enige voorkeur voor naaldhout) en agrarisch cultuurland met bosjes of lanen. Eileg van half maart tot in juni, piek in april. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 4 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 12-15 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 12-15 dagen verzorgd.

Cetti's Zanger*Cettia cetti***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 maart t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends vroeg.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zingende mannetjes); attent zijn op aanwijzingen voor broeden: aanwezigheid paar (tweede vogel aanwezig, echter lastig vast te stellen door verborgen levenswijze), alarm, nestbouw en voedseltransport.

Territorium kan zich uitstrekken over tientallen ha. Overwinterende vogels zingen soms. Ongepaarde mannetjes zingen ook 's nachts (maar gepaarde mannetjes waarvan het vrouwtje broedt, doen dit eveneens).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 15 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Buiten kerngebieden (Biesbosch, Zeeland) graag goed documenteren, met in ieder geval hoogste broedcode. Duidelijk vermelden indien een tweede vogel gezien is (paar).

Bijzonderheden

Vestiging in Nederland vormt onderdeel van opmars naar het noorden. Aantallen per jaar fluctueren hevig (deels in relatie tot winterweer), van enkele honderden tot vrijwel absent.

Broedbiologie

Weinig bekend uit Nederland! Gebonden aan dichte en vaak lage vegetaties nabij plassen en sloten. Nestelt in dichte ondergroei tot enkele decimeters boven de (op die plek droge) bodem. Mannetje kan tot vijf vrouwtjes erop nahouden (in Nederland, aan rand verspreidingsgebied, niet erg aanenemelijk). Eileg half april tot eind juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 13-17 dagen, nestjongenperiode 14-16 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 2-3 weken door beide ouders verzorgd.

Graszanger*Cisticola juncidis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half oktober

Datumgrenzen

1 april t/m 15 september.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends vroeg.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zang in vlucht of vanaf uitkijkpost, zangvlucht vaak over forse afstand); attent zijn op aanwijzingen voor broeden: aanwezigheid paar (tweede vogel aanwezig, echter lastig vast te stellen door verborgen levenswijze), alarm, nestbouw en voedseltransport.

LET OP: Territorium kan zich uitstrekken over tientallen ha, maar onder gunstige omstandigheden (Saefinhe!) kunnen er ook tientallen territoria bijeen voorkomen. Ongepaarde mannetjes zingen vaak de hele dag. Vestigingen vinden tot in augustus-september plaats en kunnen ook dan nog een broedgeval opleveren.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 15 september

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Buiten kerngebied (Zeeland, in het bijzonder Zeeuws-Vlaanderen) graag goed documenteren (evt. geluidsopname) met in ieder geval hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Vestiging in Nederland vormt onderdeel van opmars naar het noorden. Aantallen per jaar fluctueren hevig (in Zeeuws-Vlaanderen van vrijwel nul tot vele tientallen) in relatie tot het winterweer.

Broedbiologie

Gebonden aan lage dichte grazige vegetaties, zowel in zoutwatergebieden (schorren) als zoetwatergebieden (en dan soms evengoed in vochtige als droge terreinen: open duinvaleien, hoogveen en heide, braakliggende grond etc.). Nest meestal laag boven de grond tussen grassen of zeggen. Eileg van april tot in september (late broedsels wellicht eerstejaars vogels; zijn na enkele weken geslachtsrijp!). Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 3-7 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 11-15 dagen, jongen worden nog 2-3 weken door vrouwtje verzorgd.

Sprinkhaanzanger*Locustella naevia***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

30 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in vroege ochtend en avondschemer, soms ook 's nachts.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes (kort na aankomst soms de hele dag, na paarvorming alleen 's ochtends en 's avonds). Nestbouw en transport van voedsel of uitwerpselpakketjes alleen bij toeval (of langdurige intensieve waarneming) te zien. Snel voor de waarnemer uitrennende/kruipende vogel uiterst verdacht en vermoedelijk in omgeving nest.

LET OP: Doortrek mogelijk tot diep in mei. Doortrekkers zingen vaak op ongebruikelijke plekken (oud bos, houtwal).

Vogels kunnen zowel uit dekking zingen als vanaf een min of meer geëxponeerde plek (uitstekende tak, stengel) en kruipen vanuit dekking soms omhoog. Soort kan lokaal in hoge dichtheden broeden, waarbij zingende individuele mannetjes moeilijk uit elkaar te houden zijn. Probeer je indien mogelijk tussen de zingende vogels in te manoeuvreren en neem vanaf zo'n strategisch punt ruim de tijd om de verschillende zangers te lokaliseren. Attent zijn op vogels die met de kop draaien (zang klinkt dan plotseling minder hard of vanuit andere richting).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in open tot halfopen landschappen met goed ontwikkelde kruidlaag en enige opslag, zowel in droge als natte habitats. Eileg van begin mei tot begin augustus, met piek in tweede helft mei en juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-15 dagen, nestjongenperiode 12-13 dagen, familie blijft na uitvliegen nog 10 dagen bijeen.

Krekelzanger*Locustella fluviatilis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half mei t/m eind juli

Datumgrenzen

20 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in ochtend- en avondschemer, ook wel later in de ochtend en 's nachts.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zang, vaak vanaf vaste zitplaats: min of meer rechte tak 0,8-3 m hoog), attent zijn op aanwijzingen voor broeden: aanwezigheid tweede vogel (paar), alarm, nestbouw en voedseltransport. Doortrek vindt minstens tot eind mei plaats, mannetjes kunnen tot half juni nieuw territorium beginnen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 mei t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort, evt. geluidsopname en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Soort wordt beoordeeld door CDNA. Broeden in Nederland is nog niet aangetoond (vermoedelijk zijn vrijwel alle bij ons opduikende vogels ongepaard), maar gezien enige westwaartse uitbreiding binnen Europa niet onmogelijk.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Bewoont halfopen landschap met vrij veel opslag en weelderige kruidlaag, meestal op natte ondergrond (moeras, natte populierenaanplant) maar soms op droge ondergrond (ruderaal terrein). Nest goed verstopt op of vlak boven bodem tussen kruiden en struiken. Eileg voor zover bekend van eind mei tot midden juni, soms tot in juli. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 11-13 dagen, jongen na ca. 18 vliegvlug en na 22-23 dagen zelfstandig

Snor*Locustella luscinioides***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend, vaak ook 's nachts.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes, aangevuld met alarmerende vogels (bij benadering door waarnemer vaak scherp 'pits' roepend).
Eventueel geluid afspelen.

LET OP: Zang tot op 200-300 m hoorbaar. Ongepaarde mannetjes zingen tot in de middag. Oppassen met verplaatsingen tussen broedsels (fusieafstand!). Zang bij koel en regenachtig weer relatief laag en kort; verwisseling met Sprinkhaanzanger mogelijk!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 10 juli

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 10 juli

bij 15+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan rietvegetaties. Nest meestal verstopt in kniklaag of andere verhoging in vochtig of nat gebied. Eileg van eind april tot in juli. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 11-15 dagen.

Waterrietzanger

Acrocephalus paludicola

Methode

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Eind april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooraf 's ochtends.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen, opletten voor aanwijzingen voor broeden: alarm, nestbouw en voedseltransport. Pas op voor verwarring met Rietzanger!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 30 april t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort, evt. geluidsopname en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Voormalige broedvogel; nieuwe broedgevallen niet geheel uit te sluiten.

Bijzonderheden

Rietzanger*Acrocephalus schoenobaenus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

25 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Gehele ochtend, met zangpiek in ochtendschemer; in mei vaak gehele dag en in avondschemer en 's nachts.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes (vaak ook in baltsvluchtje), aangevuld met territoriale conflicten (dringt vaak buurtterritoria binnen, met conflicten tot gevolg; ook agressief tegenover andere soorten), nestbouw, alarm, transport van voedsel of uitwerpselen.

LET OP: Ongepaarde mannetjes zingen tot in de middag. Nadat eileg begonnen is, verlegt een deel van de mannetjes de zandgactiviteit naar een tweede territorium, soms op enkele honderden meters van eerste territorium gelegen. Keert na het uitkomen van de eieren terug om te helpen bij verzorging jongen in eerste territorium.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 25 april t/m 10 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 25 april t/m 10 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 25 april t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan verlandingszones, veelal met enige opslag. Nest laag boven de grond in rietruigte, zeggenbulten, ook tussen wilgenuitlopers enz. Eileg eind april tot begin juni. Eén, soms twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-15 dagen, nestjongenperiode 10-14 dagen. Uitgevlogen jongen worden onder beide ouders verdeeld.

Bosrietzanger
Acrocephalus palustris

Methode
Territoriumkartering

Tijd van het jaar
Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen
10 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag
Kort na aankomst soms de hele dag, maar al snel vooral in de diepe ochtendschemer en vroege ochtend.

Aanwijzingen
Vooral zang (vooral direct na aankomst, stilvallend tijdens nogal synchroon verlopende eileg) en alarm (vrij laag 'krr...krr'). Ook wel (maar lastig te volgen in veelal onoverzichtelijke habitat) nestbouw (door vrouwtje, begeleid door mannetje), vogels met nestmateriaal, voedsel of ontlastingspakketjes (beide partners, al kan er een tijdens de jongenverzorging al wegtrekken). Ongepaarde mannen zingen nog in tweede helft juni (als gepaarde mannen vrijwel stilgevallen zijn), veelal in ongeschikte habitat (brandnetelvelden zonder overjarige stengels - benodigd voor nestophanging). Zwijgzame vogels kunnen met het strooien van wat los zand over de vegetatie tot zingen geprovoceerd worden (maar pas op: vrouwtje kan bij opwinding eveneens zingen).
LET OP: Enige doortrek tot in juni. Doortrekkers kunnen in ongeschikte habitat zingen (maar denk niet te snel dat habitat ongeschikt is: kan nestelen in verwilderde tuinen, vroeger ook in graanvelden).

Interpretatie
Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:
bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 mei t/m 20 juli
bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 20 juli
bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 20 juli

Fusieafstand
100 m

Bijzonderheden
Kan in geschikte habitat hoge dichtheden bereiken waarbij binnen een straal van enkele tientallen meters verschillende nesten actief zijn en zingende vogels door elkaar heen lijken te vliegen.

Broedbiologie
Nestelt in (half)open landschappen met enige opslag en dichte kruidenvegetaties met hoog aandeel verticale elementen (brandnetelvelden met overjarige stengels, verruigde moerasvegetatie etc.; zowel op droge als vochtige ondergrond). Eileg van half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 10-12 dagen, jongen met 16-17 dagen vliegvlug.

Kleine Karekiet*Acrocephalus scirpaceus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

5 mei t/m 10 juli.

Tijd van de dag

In de ochtend, vooral van schemer tot enkele uren na zonsopkomst.

Aanwijzingen

Zang (in uitgestrekte rietvelden het best vanaf hogere plek in kaart te brengen), met als aanvulling nestbouw en transport van voedsel of ontlastingspakketje (scherpe 'krrr...krrr' indicatief voor vogel met grote nestjongen of uitgevlogen jongen; lijkt echter sterk op geluid Bosrietzanger). Zangactiviteit in eerste weken na aankomst hoog, daarna op lager niveau; strooi evt. wat zandkorrels of kleine kiezels over potentieel broedbiotoop om zwijgzame vogels tot zang te provoceren (maar let op: vrouwtje kan bij opwinding korte zangstrofe voortbrengen).

LET OP: Soort kan in geschikte terreinen hoge dichtheden bereiken (nesten soms enkele meters uit elkaar) en wordt dan veelal (en soms zwaar) onderschat (ook al doordat de door elkaar heen zingende vogels moeilijk uit elkaar te houden zijn). Anderzijds kunnen vogels de langs het riet lopende waarnemer enige tijd volgen, waardoor enige dubbeltelling kan optreden. Brede rietgordels zo mogelijk zowel vanaf land als water (boot) inventariseren. Voedsel wordt ook buiten het riet gezocht (bijv. struikgewas).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 5 mei t/m 10 juli

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 mei t/m 10 juli

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 5 mei t/m 10 juli

Fusieafstand

100 m

Bijzonderheden

Aan begin broedseizoen wordt uitsluitend overjarig riet bezet, in de loop van het seizoen kan eenjarig riet ook in aanmerking komen. Late vestigingen kunnen verplaatsingen betreffen.

Broedbiologie

Sterk gebonden aan rietvegetaties, van puur tot verruigd riet maar met voorkeur voor stevig maar niet te dik waterriet. Zowel grote rietvelden als smalle stroken langs bijv. sloten. Eileg van half mei tot half augustus, vooral eind mei tot begin juli. een tot twee broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 9-13 dagen, jongen worden nog enige tijd na uitvliegen verzorgd.

Grote Karekiet*Acrocephalus arundinaceus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends vroeg (bij aankomst gehele dag), maar ook wel 's avonds en 's nachts (meest ongepaarde mannetjes).

Aanwijzingen

Zingende vogels, paren en individuen met nestindicerend gedrag: nestbouw, alarm (opvallend ratelen), transport voedsel of uitwerpselen (beide ouders). Verjaagt vrijwel alle andere soorten zangvogels uit het territorium. In grote moerasgebieden inventariseren vanuit kano. Zangactiviteit zakt na paring snel in. Ongepaarde mannen zingen doorgaans dagenlang hardnekkig, ook vanuit afwijkend biotoop (bijv. lisdodde i.p.v. riet), en verplaatsen zich daarna; deze vogels meetellen, maar hiervan melding maken.

LET OP: Tijdens de paarvorming kan het vrouwtje kort en zacht zingen. Nadat het paar is gevormd gaat het mannetje over tot een verkorte zang die vaak alleen uit de beginstrofen bestaat (*short-song*). Hij doet dit vlakbij het nest. Niet zelden heeft zo'n mannetje een tweede zangpost 50-100 m van het nest, waar hij de gewone zangversie laat horen. Dit leidt gemakkelijk tot overtelling. Let dus op type zang en verplaatsingen.

Afspelen van geluid kan bij solitaire vestigingen zinvol zijn bij twijfel omtrent aanwezigheid.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Onderscheid maken, indien mogelijk, tussen gepaarde en ongepaarde vogels.

Bijzonderheden

Meest monogaam, maar tot een kwart van de mannetjes houdt er meerdere vrouwtjes op na. Soms tot 40% van de mannetjes ongepaard (blijkt in Nederlandse studies mee te vallen).

Broedbiologie

Nestelt gewoonlijk in riet boven water, waarbij overjarige halmen worden gebruikt bij de ophanging van het nest. Nestelt (buiten Nederland) ook in struiken, lisdodde etc. Eileg in mei en juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 13-15 eieren, nestjongenperiode 10-15 dagen.

Spotvogel*Hippolais icterina***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (doorgaans vanuit hogere struik of boom, niet zelden vlakbij toekomstig nest) en aanwijzingen voor nest: vooral alarmroep (opvallend '*dideroit*', bij nest veelvuldig te horen). Voorts (maar lastig waarneembaar): transport van nestmateriaal, voedsel (ook: broedend vrouwtje dat door mannetje wordt gevoerd) en uitwerpselzakjes.

LET OP: wellicht enige doortrek tot in juni (pas op met zingende vogels in atypische biotopen als gesloten oud bos).

Anderzijds: broedvogels kunnen kort na aankomst beginnen met nestbouw (vooral in mooi voorjaar), waarna de zang stilvalt. Let bij latere bezoeken speciaal op alarmroep.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 mei t/m 15 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 15 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Broedbegin (en daarmee samenhangend: piek in zangactiviteit voorafgaand aan eileg) jaarlijks nogal fluctuerend (laat bij aanhoudend nat en koud weer in mei).

Broedbiologie

Broedt in halfopen landschappen, zowel agrarisch cultuurlandschap met veel struiken (incl. erven) als natuurgebied (bosranden, open bos, verlandend moeras) en stedelijk gebied (jonge groenvoorzieningen). Eileg van half mei tot in juli, met piek eind mei en eerste helft juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 13-15 dagen, jongen worden nog enige tijd na uitvliegen gevoerd.

Orpheusspotvogel*Hippolais polyglotta***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zang, kenmerkend maar weinig opvallend en velen onbekend), opletten voor aanwijzingen voor broeden: nestbouw, alarm (duidelijk anders dan Spotvogel) en transport voedsel of uitwerpselen. LET OP: Mengparen met Spotvogel kunnen voorkomen, evenals (hybride) vogels met kenmerken van beide soorten. Veel bij ons opduikende vogels zijn vermoedelijk ongepaard (zingen fanatiek door); let op of er een tweede vogel aanwezig is en besteedt extra aandacht aan locaties waar de zang grotendeels verstomd is (kan duiden op broeden, indien tenminste nog aanwezig).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort, evt. geluidsopname en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met hoogste broedcode per waarnemingsdatum.

Bijzonderheden

Soort heeft enkele malen in Nederland gebroed; gezien ontwikkelingen ten zuiden van ons land lijkt definitieve vestiging als regelmatige broedvogel voor de deur te staan.

Broedbiologie

Broedt vooral in halfopen cultuurlandschap met doornstruiken en uitgebreide kruidenvegetaties, in Duitsland en België graag op uit de productie genomen dichtgroeïende landbouwgronden, randen van afgravingen, struikrijke bermen en kalkgrashellingen met struikgewas. Eileg half mei tot half juni (vervolglegsels tot in juli). Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 11-13 dagen, jongen na uitvliegen nog minstens 2 weken verzorgd door ouders.

Braamsluiper*Sylvia curruca***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (rateltje, soms voorafgegaan door of beperkt tot gebrabbel), alarm (fel roepend in omgeving nest of uitgevlogen jongen), nestbouw (mannetje bouwt verschillende platformpjes, vrouwtje maakt keus en voltooit een der bouwsels), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: zingende vogels kunnen zich in lijnvormige landschapselementen over honderden meters tot wellicht 1 km verplaatsen, telkens van zangpost wisselend. Enige doortrek (ook van zingende vogels) mogelijk tot in mei, maar denk niet te snel aan doortrekkers: broedvogels kunnen na paarvorming, nestbouw en eileg (soms binnen enkele dagen na aankomst) vrijwel van de aardbodem verdwenen lijken, om pas na enkele weken (met uitgevlogen jongen of via hernieuwde zangactiviteit) blijkt van aanwezigheid te geven.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 10-16 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 17+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in halfopen tot open landschappen, zowel in natuurterrein (vooral duinen, schaars in bosranden en verjongingsvlakten), als kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en stedelijke bebouwing.

Eileg van eind april half juni, met piek in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongeperiode 11-13 dagen, jongen worden na uitvliegen nog ca. 3 weken verzorgd.

Grasmus*Sylvia communis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

25 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (zowel vanaf zangpost als in baltsvluchtje), alarm (opvallend, en gemakkelijk te provoceren), nestbouw (mannetje bouwt verschillende platformpjes, vrouwtje maakt keus en voltooit een der bouwsels), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: na het uitkomen der eieren verzwakt de territoriumdrift en wordt tot op 300 m van het nest gefoerageerd. In sommige gebieden/jaren is er een fors mannenoverschot (ongepaarde mannen blijven tot diep in de broedtijd fanatiek zingen, gepaarde vogels zijn veel stiller), zodat er maar in een deel van de territoria daadwerkelijk gebroed wordt.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 25 april t/m 10 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 25 april t/m 10 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 25 april t/m 10 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in open tot halfopen landschappen met struiken, opgaande kruiden, jonge opslag etc. Eileg van eind april tot eind juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 10-13 dagen, nestjongenperiode 10-14 dagen, jongen worden na uitvliegen nog tot 3 weken verzorgd.

Tuinfluiter*Sylvia borin***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

30 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend, in juni bij warm weer korte zangpiek rond zonsopkomst.

Aanwijzingen

Zang (vaak onzichtbaar vanuit dichte struik) en aanwijzingen voor nest: alarm (ritmisch herhaald 'wet-wet-wet' roepje, lijkt voor onervaren waarnemer nogal op dat van andere *Sylviidae*), nestbouw (mannetje bouwt verschillende platformpjes, vrouwtje maakt keus en voltooit een der bouwsels), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners). LET OP: doortrek tot diep in mei. Doortrekkers lijken echter niet massaal in broedhabitat te zingen. Zang kan bij laat aankomende vogels binnen enkele dagen stilvallen (paarvorming, eileg).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in bos(randen) met goed ontwikkelde struiklaag en dichte struwelen, inclusief jonge groenvoorzieningen. Eileg van begin mei tot in juli, met piek half mei-half juni. Eén broedseizoen per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 11-15 dagen, nestjongenperiode 9-14 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 3 weken verzorgd.

Zwartkop*Sylvia atricapilla***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtenduren.

Aanwijzingen

Zang (vaak vanuit boom of top van struik, vogel goed zichtbaar) en aanwijzingen voor nest: alarm (ritmisch herhaald 'wet-wet-wet'-roepje, lijkt op dat van Tuinfluiter maar minder scherp), nestbouw (mannetje bouwt verschillende platformpjes, vrouwtje maakt keus, beide partners voltooiën gekozen nest), transport van voedsel of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: doortrek tot in mei. Doortrekkers echter nogal stil en veelal buiten broedhabitat. Zangactiviteit broedvogels zakt snel in na eileg.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 april t/m 20 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 20 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in bossen en allerlei halfopen landschappen met bomen en struiken, inclusief stedelijk gebied. Eileg van eind april tot eind juni, met piek in mei en begin juni. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 12-16 dagen, nestjongenperiode 11-12 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 2-3 weken gevoerd.

Grauwe Fitis*Phylloscopus trochiloides***Methode**

Territoriumkartering.

Tijd van het jaar

Begin mei t/m eind juli

Datumgrenzen

1 juni t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zang), opletten voor aanwijzingen voor broeden: alarm (fel alarmerend voor Gaai en Ekster), nestbouw (door vrouwtje) en voedseltransport (beide partners). Eventueel geluid afspelen bij twijfel of vogels nog aanwezig zijn.

LET OP: Doortrek mogelijk tot in juni. Zingende vogels zullen vaak ongepaard zijn (let speciaal op de aanwezigheid van een tweede vogel), maar kunnen wel degelijk gepaard raken en tot broeden overgaan (Schiermonnikoog 2003).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Waarnemingen worden beoordeeld door CDNA. Soort heeft pas één keer met zekerheid in Nederland gebroed. Derhalve uitgebreide documentatie nodig, liefst met geluidsopname en met beschrijving per datum van wat is waargenomen. Geef hoogste broedcode.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

In Oost-Duitsland broedend in loofbos en struikgewas, in Noordoost-Europa ook in naaldbossen. Grondbroeder, eileg vooral in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 12-14 dagen, jongen worden na uitvliegen nog enige tijd door de ouders verzorgd.

Bergfluitier*Phylloscopus bonelli***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Territoriumindicerende waarnemingen (zang), opletten voor aanwijzingen voor broeden: alarm (fel alarmerend voor Gaai en Ekster), nestbouw en voedseltransport. Eventueel geluid afspelen bij twijfel of vogels nog aanwezig zijn. Goed oppassen voor Fluiters met afwijkende, korte zang! Let op roep! Mengparen met Fluitier zijn bekend.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Uitgebreide beschrijving soort, geluidsoptname en gedetailleerde documentatie noodzakelijk met hoogste broedcode per datum. Soort wordt beoordeeld door CDNA. Soortdeterminatie puur op zang is onvoldoende.

Bijzonderheden

Bergfluitier *P. bonelli* en Balkanbergfluitier *P. orientalis* verschillen opvallend qua roep. Enkele beschreven broedgevallen in Nederland (Bergfluitier) niet aanvaard door CDNA.

Broedbiologie

Gebonden aan open loof- en gemengde bossen met spaarzame struiklaag. Bodemnest onder graspollen, tussen wortels, op greppelranden enz. Eileg half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 12-13 dagen, beide ouders verzorgen deel van de uitgevlogen jongen.

Fluiter*Phylloscopus sibilatrix***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Aanvankelijk gehele dag en zelfs in avonduren; vanaf 1-2 weken na aankomst vooral in de ochtend, van zonsopkomst tot enkele uren daarna.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes (baltsvlucht tussen bomen, houdt verplaatsingen in de gaten), vogels met contact- en alarmroep (droog klagerig 'dju'; geluid vaak gemaakt tijdens nestbouw, nestbezoek of bij rondzwervende families). LET OP: Trekkers kunnen kortstondig in ongeschikte biotopen zingen (houtwallen). Territoria liggen vaak geclusterd rond die van de eerst gearriveerde vogels. Ongepaarde mannetjes kunnen snel weer uit geschikt lijkende biotoop verdwijnen. Omgekeerd neemt zangactiviteit na paring snel af (korte zangstrofen of helemaal geen zang meer), waardoor broedvogels van de aardbodem verdwenen lijken. Enig struinen door de vegetatie (oppassen! nergens de voet zetten waar een nest zou kunnen liggen van Roodborst enz.) kan 'dju'-roepjes provoceren. Tot 30% van de mannetjes proberen, wanneer het vrouwtje broedt, een tweede territorium te verdedigen, doorgaans grenzend aan het eerst gevestigde. Foeragerende vogels onopvallend, veelal in de kroonlaag verblijvend.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 mei t/m 30 juni

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 30 juni

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Niet verplicht. Suggestie: leg vast in hoeveel territoria er aanwijzingen bestaan voor de aanwezigheid van een nest (vrouwtje aanwezig, nestbouw, alarm).

Bijzonderheden

In sommige jaren en gebieden blijft een groot deel van de zingende mannetjes ongepaard. Deze vogels vertrekken na enkele weken maar worden wel meegerekend als territoriumhouder als ze aan de criteria voldoen. Soort staat bekend om zijn grote jaarlijkse aantalsfluctuaties, met veelal een factor 5-10. Scherp dalende tendens sinds eind jaren negentig, maar ook nu nog in sommige gebieden en sommige jaren opvallend talrijk. Relatie met rupsenplagen (wintervlinders) verdient nadere bestudering.

Broedbiologie

Gebonden aan bossen van tenminste enkele tientallen ha, vrijwel uitsluitend loofbos met struiklaag en verspreide bodemvegetatie (vooral eikenberkenbos en middeloud beukenbos), maar in sommige jaren opmerkelijk veel in ouder dennenbos. Bodembroeder, nestelt op schaarsbegroeide bosbodem, gedeeltelijk in dekking van vegetatie, takken, stronken en graag op oneffen terrein (rabat, helling). Eén broedsel per jaar, meestal 5-8 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 11-12 dagen, familieverband nog 2-4 weken intact (maar vogels verlaten veelal de broedplaats).

Literatuur

Bijlsma R.G. 1991. Monitoring: meer dan turven alleen. SOVON-Nieuws 4(2): 7-8.

Tijftjaf*Phylloscopus collybita***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

10 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtenduren.

Aanwijzingen

Zang (doorgaans vanuit boom of andere hogere zangpost, niet zelden binnen enkele meters van nest), aangevuld met nestbouw (door vrouwtje, begeleid door - vaak zingend - mannetje), alarm, transport van voedsel of ontlastingspakketje (vaak beide partners). Dichtheden kunnen hoog zijn in sommige habitats (halfopen duinen, heide met veel opslag, grienden etc.).

LET OP: doortrek mogelijk tot eind april; doortrekkers zingen echter weinig en houden zich veelal in kleine groepjes op in ongeschikte habitat zoals oevers van beken en sloten.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 april t/m 20 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 april t/m 20 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 april t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Voortdurend zacht roepende vogel (vloeiend 'wief'), zich vanuit boom/struik naar beneden en vervolgens laag door de vegetatie verplaatsend, is vaak een vrouwtje op weg naar het nest. Let op aanwezigheid nestmateriaal of voedsel in de bek (maar het kan ook gaan om een vrouwtje met eieren gaan dat niets bij zich heeft en 'spoorloos' tussen vegetatie verdwijnt).

Broedbiologie

Broedt in bossen en allerlei halfopen landschappen met bomen en struiken, inclusief stedelijk gebied. Eileg van half april tot eind juni, met piek eind april/eerste helft mei. Twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 14-15 dagen, nestjongenperiode 14-16 dagen, jongen worden nog 10-14 na uitvliegen verzorgd.

Fitis*Phylloscopus trochilus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang, aangevuld met nestbouw (door vrouwtje, begeleid door - vaak zingend - mannetje), alarm, transport van voedsel of ontlastingspakketje (beide partners). Dichtheden kunnen hoog zijn in sommige habitats (halfopen duinen, heide met veel opslag, grienden etc.).

LET OP: doortrek mogelijk tot in mei, en tijdens doortrekgolf soms talrijk zingend in ongeschikte habitat (zoals oud bos zonder verjongingsvlaktes, of kleine stadstuinen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 april t/m 30 juni

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 30 juni

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 30 juni

Fusieafstand

100 m

Bijzonderheden

Voortdurend zacht roepende vogel (vloeiend 'huwief'), zich laag door de vegetatie telkens in dezelfde richting beegend, is vaak een vrouwtje op weg naar het nest. Let op aanwezigheid nestmateriaal of voedsel in de bek (maar het kan ook een vrouwtje met eieren zijn, 'spoorloos' verdwijnend in vegetatie).

Broedbiologie

Broedt in droge tot vochtige halfopen landschappen met voldoende opslag, van heide tot bos (vooral aanplant, kaalslag), moeras en agrarisch cultuurlandchap. Eileg van begin mei tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 12-16 dagen. Familie blijft 2-3 weken bijeen.

Goudhaan*Regulus regulus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

10 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Zang (hoog en voor sommigen moeilijk hoorbaar, in schemer vaak overstemd door andere vogelsoorten), overige relevante waarnemingen (nestbouw, voedseltransport etc.) vaak moeizaam te vergaren door verblijf in donker naaldhout, vaak hoog in kronen.

LET OP: doortrek mogelijk tot in mei, waarbij op trek gezongen kan worden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 april t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 april t/m 30 juni

Fusieafstand

100 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan naaldbos, met voorkeur voor sparren. Veel minder in gemengd bos dan Vuurgoudhaan, en ontbrekend als broedvogel in loofbos. Eileg van eind maart tot in juli. Twee broedsels, resp. vanaf eind maart/begin april en vanaf half juni. Meestal 5-13 eieren, broedduur 14-17 dagen, nestjongenperiode 18-22 dagen. Soms ineengeschoven broedsels (vrouwje broedt eieren uit en gaat nieuw nest maken, mannetje neemt zorg voor jongen eerste broedsel over).

Vuurgoudhaan
*Regulus ignicapilla***Methode**
Territoriumkartering**Tijd van het jaar**
Half maart t/m eind juni**Datumgrenzen**
30 april t/m 30 juni.**Tijd van de dag**
Vooral in de ochtend.**Aanwijzingen**

Zingende mannetjes tellen, met overige waarnemingen als aanvulling; vooral nestbouw (duurt vaak lang, bij eerste nest gemiddeld 22 dagen), transport van voedsel (voor jongen, maar ook van mannetje voor broedend vrouwtje) of uitwerpselen.

LET OP: Zangactiviteit kan vlagerig zijn, met de ene dag goede zang en de andere dag volstrekte stilte (let op contactroep, met enige oefening te herkennen van Goudhaan: zwaarder en lager, bijna Staartmees-achtig). Zang op rustige ochtenden over opmerkelijk grote afstand hoorbaar (zangpost vaak verder weg dan gedacht); wisseling mogelijk van 'harde' zang en zachtere, meer ingehouden variant. Doortrekkers (tot eind april) zingen soms (vaak op atypische plekken, zie echter Bijzonderheden).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 10-16 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

bij 17+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 30 april t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Hoge zangtonen zijn voor mensen met gehoorproblemen niet (meer) hoorbaar!

Broedbiologie

Voorkeur voor middeloude tot oude sparrenbossen en gemengd bos, regelmatig ook in loofbossen met een enkele spar of groepjes sparren, lokaal (Zuid-Limburg, wellicht ook elders) in puur loofbos (en dan speciaal in delen met veel klimop of waterlot). Mijdt geschikte tuinen en parkjes allerminst. Nest meestal aan hoge tak (vaak uiteinde) van spar. Eileg half april (incidenteel eind maart) tot eind juni. Een tot twee broedsels per jaar (tweede broedsel kan ineengeschoven met eerste zijn, mannetje verzorgt dan uitgevlogen jongen terwijl vrouwtje nieuw legsel bebroedt), meestal 8-10 eieren, broedduur 14-16 dagen, nestjongenperiode 20-22 dagen.

Grauwe Vliegenvanger*Muscicapa striata***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half augustus

Datumgrenzen

15 mei t/m 10 augustus.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Paar in broedbiotoop (mannelijke laat vrouwtje verschillende potentiële nestplekken zien), zang (onopvallend, maar al in schemer beginnend) en aanwijzingen voor een nest: nestbouw (nest in grote, deels open holen en nissen incl. breukvlakken van takken en stammen; ook wel tussen klimop, in muurtje, op oud vogelnest enz.), alarm (opgewonden scherp 'tsi-tk-tk' vaak in omgeving nest), transport van voedsel (mannelijke verzorgt broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of uitwerpselpakketjes (beide partners), pas uitgevlogen jongen (luid bedelend, geluid sterk lijkend op dat van andere zangvogeljongen - o.a. Roodborst, Winterkoning, Merel, Vink - maar met enige oefening te onderscheiden). LET OP: Soort kan gemakkelijk worden gemist, vooral bij hoge dichtheden van andere zangvogels (geluid valt weg). Attent zijn op vogels op geëxponeerde zitplaatsen (vaak jagend, soms zingend). Aankomst vanaf begin mei, maar zang- en nestelactiviteit in koude voorjaren vóór eind mei vaak laag (late start van eerste broedsel). Geluiden (ook die van uitgevlogen jongen) voor minder ervaren waarnemers vaak lastig te onderscheiden. Zoek in twijfelgevallen de vogel(s) op (vaak min of meer opvallend zittend).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 mei t/m 10 augustus

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 10 augustus

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 mei t/m 10 augustus

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Klein deel der mannetjes houdt er een tweede territorium op na.

Broedbiologie

Broedt vooral in opgaand en gevarieerd loof- en gemengd bos, ook wel in grote oude tuinen, parken en erven. Eileg van eind mei tot eind juli. Eén tot twee broedsels per jaar (deels in elkaar geschoven: mannetje verzorgt jongen eerste broedsel terwijl vrouwtje met tweede begint), meestal 4-5 eieren, broedduur 11-15 dagen, nestjongenperiode 12-16 dagen, jongen worden nog ca. 3 weken na uitvliegen gevoerd.

Kleine Vliegenvanger*Ficedula parva***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Bij waarneming in geschikt biotoop (oud bos) alert zijn op zang (vaak vanaf kale zijtak vlak bij stam of in kroonlaag, karakteristieke baltsvlucht met zangstrofe net voor landen), aanwezigheid paar, nestbouw, alarm (opvallend 'iluu...iluu...iluu'), voedseltransport (man kan broedend vrouwtje voeren, beide ouders voerend jongen). Let op klee van zingende man: uitgekleurd (na tweede kalenderjaar) of niet (tweede kalenderjaar). Gepaarde mannetjes zingen vaak kort (hooguit 2 weken, tot begin juni), ongepaarde mannetjes (vaak niet uitgekleurd) juist lang (soms wekenlang in juni).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie (geluidsopname, foto) noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Geef details omtrent verenkleed (leeftijd) van zingende vogel. Zekere broedgevallen zijn in Nederland nog niet bewezen. Enkele gemelde broedgevallen in het verleden zijn onvoldoende gedocumenteerd.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Nestelend in rijk gestructureerde oude loofbossen, vooral beukenbos op reliëfrijke ondergrond (bijv. beekdal). Halfholenbroeder, meestal nestelend in diepe boomholten en -spleten, zelden in nestkasten of aan gebouwen. Eileg (Duitsland!) begin mei tot in juli, vooral eind mei en juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-7 eieren, nestjongenperiode 13-15 dagen.

Bonte Vliegenvanger*Ficedula hypoleuca***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juni

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend, soms in de namiddag opleving van zangactiviteit.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes intekenen en opletten of er gebroed wordt: alarm (drukke 'biet..biet,' en 'wie' roepjes), vogel met nestmateriaal (=vrouwje), voedsel (mannetje kan broedend vrouwje voeren, beide partners voeren jongen) of uitwerpselpakketje (beide partners). Zingende vogel doorgaans bij geschikte nestholte: nestkast of natuurlijke holte. Kan zich soms bij verschillende nestkasten vertonen. Ongepaarde mannetjes blijven hardnekkig (en vaak ook midden op de dag) doorzingen. Vogels kunnen kort na vestiging gaan broeden en zang valt dan stil(maar let op roepjes). LET OP: doortrekkers tot in mei mogelijk. Vogels met zwarte rug zijn van Noord-Europese oorsprong en komen bij ons niet tot broeden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 15 juni

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 15 juni

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 15 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Holenbroeder, graag in nestkasten broedend maar in sommige gebieden uitsluitend in natuurlijke boomholten. Eileg eind april en vooral in eerste helft van mei. Eén broedsel per jaar, meestal 6-7 eieren, broedperiode 12-17 dagen, nestjongenperiode rond 16 dagen. Na uitvliegen verblijft familie nog ca. 8 dagen in omgeving, om daarna broedplaats veelal te verlaten.

Baardman*Panurus biarmicus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juni

Datumgrenzen

1 april t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar vooral 's ochtends en bij voorkeur bij zonnig, rustig en niet te koud weer.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met speciale aandacht voor aanwezigheid individu of paar in geschikt biotoop, roepende adult uit riet (alleen april-mei, daarna verwarring met uitgevlogen jongen mogelijk), alarm en voedseltransport (mei-juni). De soort broedt vaak in los-vaste 'kolonies' en heeft geen duidelijk territorium; 'koloniebroeders' kunnen gemeenschappelijke voedselvluchten ondernemen.

LET OP: Veel aandacht besteden aan de aard van de waarneming (man/vrouw/vogel met jongen). Uitgevlogen jongen worden begeleid door het mannetje, terwijl het vrouwtje een nieuw legsel kan starten. Enige dagen na het uitvliegen (vanaf half mei) kunnen vogels met jongen zich verplaatsen naar favoriete foerageergebieden. Dit kan gemakkelijk leiden tot overschatting van het aantal paren. Wees hierop attent.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 15 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgevallen op de hoge zandgronden zijn zeldzaam. Graag zo goed mogelijk documenteren, inclusief hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Soort is lastig te tellen door moeilijke begaanbaarheid van broedbiotoop. Tellen vanuit kano soms mogelijk. In grote gebieden met veel broedvogels vooral uitgaan van een of enkele bezoeken in april-mei waarbij speciale aandacht aan deze soort is besteed. Eventueel proberen om positie van nestplekken van afstand te traceren, onder gebruikmaking van voedselvluchten (intekenen op detailkaart); vlucht naar nest verloopt zonder roepen, vlucht van nest af met korte roepjes. Voedselgebieden van 'koloniebroeders' soms op honderden meters van het nest!

Broedbiologie

Gebonden aan (meestal grote) overjarige rietbestanden, zowel in zoete als zoute milieus, nestelend in open rietvegetaties of langs randen. Nesten, gemaakt in kniklaag van oud riet of lisdodde, soms op 10-15 m van elkaar. Eileg van begin april tot in juli. Twee broedsels per jaar, soms ook drie of zelfs vier; meestal 4-7 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 13-14 dagen.

Staartmees*Aegithalos caudatus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juli

Datumgrenzen

1 maart t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Paar in broedbiotoop (vooral waarnemingen in april belangrijk) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (nest vooral in vroege voorjaar vaak goed zichtbaar), alarm (drukke variant van pruttelende contactroep; o.a. bij Gaai in omgeving nest), transport van voedsel of ontlastingspakketje (beide partners).

LET OP: paarvorming vindt plaats in (territoriale) wintergroepen die over vele tientallen hectares (soms meer dan 100) rondzwerven. Paren zonderen zich aan het eind van de winter/vroege voorjaar geleidelijk meer van groep af en gaan op zoek naar nestplek. Soort heeft geen duidelijk ontwikkeld territoriaal gedrag (behalve rond eileg, vlakbij nest) en kent evenmin duidelijke zang. Uitgevlogen jongen kunnen flinke omzwervingen maken met hun ouders. Jongen met korte staartjes zijn uit de directe omgeving afkomstig, jongen met staartjes die voor meer dan tweederde volgroeid zijn kunnen van elders zijn.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 31 mei

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Veel nesten zitten opvallend of worden door het opvallende aan- en afvliegen van ouders verraden aan predatoren.

Nesten die succesvol zijn, leveren echter veel jongen op! Voerende ouders worden niet zelden bijgestaan door een of meer volwassen vogels (met familieband), wat het uitvliegsucces en de overleving van uitgevlogen jongen verhoogt.

Broedbiologie

Broedt in allerlei bostypen en andere landschappen met veel struiken of dichte jonge bomen. Eileg van eind maart tot half mei, piek in april. Eén broedsel per jaar, meestal 8-12 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 18-19 dagen, jongen worden na uitvliegen nog minstens 2 weken gevoerd.

Glanskop*Poecile palustris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 10 juni.

Tijd van de dag

Vooral in ochtend, maar bij koud weer aan begin broedseizoen ook later op de dag.

Aanwijzingen

Vroege activiteitspiek, vooral in maart en begin april, bij gunstig weer ook in februari. Let op zang (scherp monotoon 'tsif-tsis-tsis' salvo), paren, nestbouw (door vrouwtje) en transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of ontlastingspakketje (beide partners). Tijdens balts, vooral vlak voor eileg, kan voer worden overgedragen.

LET OP: vrouwtje kan zingen (maar doet dat incidenteel, zachter en gevarieerder dan man; vaak maar één strofe), beide partners roepen (scherp, explosief 'pietsje'). Door conflicten aan grenzen van territorium kan verspreiding meer geclusterd lijken dan hij in werkelijkheid is (midden in territorium weinig waarnemingen). Waarnemingen vanaf begin juni in toenemende mate complex door uitvliegende en rondzwervende jongen (vormen soms 'stelletjes').

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 februari t/m 10 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 10 juni

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Goede documentatie (lieft met foto en/of geluidsopname) is gewenst buiten de reguliere broedgebieden.

Bijzonderheden

Geluiden van andere mezen, met name Pimpelmees en Koolmees, kunnen sterk op die van Glanskop lijken en waren in het verleden aanleiding tot beruchte verwisseling, bijv. in Noord-Brabant (waar Glanskop vrijwel nergens blijkt te komen), Noordoost-Drenthe en Noord-Limburg ten westen van de Maas. Controleer buiten de reguliere broedgebieden (zie hiervoor Atlas van de Nederlandse broedvogels, 2002) iedere vermeende Glanskop.

Broedbiologie

Broedt in doorgaans wat grotere, gevarieerde oude loofbossen of gemengde bossen. Holenbroeder, verbreedt desgewenst het bestaande gat, ook wel in nestkasten (en in Duitsland in oeverwaluwkolonies, hopen in de grond of in muur en tussen boomwortels). Eileg van eind maart tot eind april. Eén broedsel per jaar, meestal 7-10 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 18-19 dagen, uitgevlogen jongen nog tot 15 dagen bij ouders verblijvend.

Matkop*Poecile montanus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend

Aanwijzingen

Roepende en zingende vogels (diagnostische nasale 'pèèh-pèèh' geluidjes of Fluiten-achtig melancholiek zacht 'pjuu..pjuu'), paartjes (baltsvoeding komt voor) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (hakt zelf nest uit in morsige boom of stomp, benut ook wel bestaande holte maar zelden nestkast), transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) en ontlastingspakketjes.

LET OP: Kan grote territoria hebben. Uitgevlogen jongen kunnen opduiken vanaf begin juni; juni-waarnemingen zonder voorgaande waarnemingen ter plaatse hoeven dus niet op lokale broedvogels betrekking te hebben.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 februari t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Bij vermeende waarnemingen buiten de reguliere broedgebieden (zie daarvoor SOVON 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels) goed documenteren wat is waargenomen, en vooral waarom het om Matkoppen (en niet Glanskoppen) ging.

Bijzonderheden

Bij zichtwaarneming zonder kenmerkende roep/zang is kans op verwisseling met Glanskop levensgroot (al is Matkop ronder ogende vogel met dikke nek en licht vleugelpaneel). Dit heeft tot beruchte verwisselingsgevallen geleid in o.a. delen van de duinstreek.

Broedbiologie

Nestelt in allerlei bossen en halfopen cultuurland met veel morse bomen en stronken. Eileg van begin april tot half april. Eén broedsel per jaar, meestal 7-9 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 17-20 dagen, uitgevlogen jongen worden nog enige tijd gevoerd.

Kuifmees*Lophophanes cristatus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op roepende en zingende vogels (roepjes rollend 'pürr', 'zang' bestaat uit serie roepjes met andere tussengeluidjes; wordt door beide partners voortgebracht!), paartjes (baltsvoeding komt voor) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (hakt zelf nest uit in morsige boom, veelal berk, of benut bestaande holte inclusief nestkast), transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) en ontlastingspakketjes.

LET OP: territoria kunnen groot zijn en territoriaal gedrag is niet zodanig sterk dat altijd duidelijk is of twee (of meer) Kuifmezen bij elkaar horen dan wel rivalen zijn. Vliegvlugge jongen vanaf begin juni kunnen met territoriumbezitter verwisseld worden (waarneming alleen gebruiken als er eerdere waarnemingen ter plekke waren).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 maart t/m 15 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 maart t/m 15 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Bezet jaarrond een territorium dat verdedigd wordt bij voortdurend patrouilleren. In de winter komen groepsterritoria voor die met de territoria van individuele paren kunnen overlappen. In de broedtijd en in het bijzonder tijdens het voeren van nestjongen kunnen de territoria van paren krimpen tot eentiende van de oorspronkelijke oppervlakte.

Broedbiologie

Volledig gebonden aan naaldbos, in het bijzonder dennenbos. Eileg van eind maart tot half juni, met piek half april-half mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 5-8 eieren, broedduur 15-17 dagen, nestjongenperiode 19-21 dagen, uitgevlogen jongen worden nog enige tijd gevoerd.

Zwarte Mees*Periparus ater***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (kent diverse varianten) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, alarm, transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of uitwerpselpakketje (beide partners).

LET OP: vrouwtjes kunnen zingen, maar doen dat zachter dan mannetjes. In optimale habitats soms hoge dichtheden met onderlinge nestafstanden (Duitse situatie) van 15-25 m. Doortrek (vooral na invasiejaar) tot in april; onduidelijk of zulke trekkers ook in broedbiotoop zingen (wel in stadstuintjes en andere ongeschikte gebieden).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Gebonden aan naaldbos, met voorkeur voor sparren. Nestelt in allerlei hopen, van natuurlijke boomholtes tot nestkasten en muizengangen in de grond. Eileg van begin april tot eind mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 7-10 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 18-20 dagen, jongen worden nog enige tijd na uitvliegen gevoerd.

Pimpelmees*Cyanistes caeruleus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vaak massaal bij zonsopkomst, vooral in maart-april), paren in broedhabitat (let op baltsvoeding vrouwtje door mannetje), nestbouw (eenvoudig te volgen), transport van voedsel of ontlastingspakketjes. Controle van bewoonde nestkasten als eventuele aanvulling. Paren met bedelende uitgevlogen jongen kunnen zich snel verplaatsen. LET OP: zang is hoog, minder doordringend dan van sommige andere vogelsoorten en wordt veelal van zangpost hoog in bomen voortgebracht; kan derhalve in het massale ochtendkoor wat ondergesneeuwd raken.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 30 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei typen loofbos en gemengd bos (met voorkeur voor rijkere loofbossen), inclusief stedelijke omgeving; zeer veel in nestkasten. Eileg van begin april tot begin juni, met piek eind april/begin mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 7-13 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 18-31 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 2-3 weken gevoerd.

Koolmees*Parus major***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend.

Aanwijzingen

Zang (vaak massaal bij zonsopkomst, vooral in maart-april), paren in broedhabitat (let op baltsvoeding vrouwtje door mannetje), nestbouw (eenvoudig te volgen), transport van voedsel of ontlastingspakketjes. Controle van bewoonde nestkasten als eventuele aanvulling. Paren met bedelende uitgevlogen jongen kunnen zich snel verplaatsen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 30 juni

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei typen loofbos en gemengd bos en andere landschappen met voldoende bomen, inclusief stedelijke omgeving; zeer veel in nestkasten. Eileg van begin april tot begin juni, met piek eind april/begin mei en soms tweede piek eind mei/begin juni. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 6-12 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 18-21 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 2-3 weken gevoerd.

Boomklever*Sitta europaea***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 februari t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Aan begin broedseizoen vrijwel de hele dag actief (maar weinig opvallend bij matige/strengere vorst in de vroege ochtend), later vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zingende vogels (fluitend 'siuuu' en rollende triller), aangevuld met waarnemingen van paren, nestbouw (door vrouwtje, op de voet gevolgd door mannetje; vliegt soms honderden meters voor geschikt materiaal) en transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of ontlastingspakketje (beide partners).

Zang op mooie dagen in nawinter al volop te horen. Bereikt piek net voor eileg (mannetje brengt triller ten gehore vlak bij nesthol) maar valt stil rond nestbouw; let dan op drukke roepjes ('dwied..dwied'). Fanatiek zingende mannen in mei zijn ongepaard. Luidruchtige families met uitgevlogen jongen (eind mei en juni) zorgen voor opleving in detecteerbaarheid (maar pas op met goed vliegende jongen: kunnen honderden meters van nestplaats zijn).

LET OP: oppervlakte van territorium kan sterk verschillen, van klein bij hoge dichtheden (besteed dan speciale aandacht aan nestbouw, om individuele paren uit elkaar te houden) tot groot bij lage dichtheden (let op 'uitsluitende waarnemingen').

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 februari t/m 31 mei

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 februari t/m 31 mei

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 februari t/m 31 mei

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in oud loofbos en gemengd bos met doorgaans hoog aandeel eiken of beuken, ook wel in parken en grote tuinen. Nest (meestal in oud spechtenhol of rotplek, soms in nestkast) krijgt op maat gemaakte ingang door pleisterwerk. Eileg van begin april tot half mei. Eén broedsel per jaar, meestal 6-7 eieren, broedduur 15-19 dagen, nestjongenperiode 23-26 dagen. Familiegroepjes nog twee weken na uitvliegen intact, daarna verdwijnen de jongen uit het territorium.

Kortsnavelboomkruiper*Certhia familiaris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met speciale aandacht voor zang (vooral maart, met soms opleving half mei-half juni), aanwezigheid paar, nestbouw en voedseltransport (mannetje kan broedend vrouwtje van voedsel voorzien, beide ouders voeren nestjongen).

LET OP: Determinatie op grond van een enkel kenmerk is riskant; vooral combinatie zang (Pimpelmees-achtig maar vrij zacht), roep (langgerekt en hoog) en uiterlijk is diagnostisch. Ervaren tellers vinden relatief veel territoria via de roep ('s ochtends vaak veelvuldig voortgebracht, en soms overgaande in zang). Soort imiteert soms zang van Boomkruiper (omgekeerde schijnt niet voor te komen). Wisselende reactie op gebruik van recorder, maar geluid afdraaien zeker in gebieden met lage dichtheid het proberen waard.

Tweede broedsel vindt in nieuw gebouwd nest plaats; oppassen voor dubbeltelling!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Soort broedt sinds 1993 in uiterste zuidoosten van ons land (vooral oud eikenberkenbos met veel losse schors; ook gemengd bos). Lokaal ook elders uit Oost-Nederland gemeld, maar documentatie niet altijd voldoende. Buiten kerngebied Zuid-Limburg is uitgebreide documentatie (geluidsopname) noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode en graag ook beschrijving uiterlijk vogels en zang. gewenst.

Bijzonderheden

Voorkomen wordt mogelijk onderschat door onbekendheid met onopvallende zang. Voor aanvang van het broedseizoen de zang nog eens goed inprenten! Maart is goede tijd voor inventarisatie vanwege zangpiek, maar ook omdat zachte zang dan niet wordt overstemd door vele andere soorten (zoals in mei-juni).

Broedbiologie

Broedt in oudere loofbossen, soms ook in gemengd bos, veelal met een hoog aandeel eiken, dood hout en bomen met losse schors. Nestelt op variabele hoogte in boomspleet of achter loszittende bast, weinig in boomholten. Eileg begin april tot eind juni, vooral tweede helft april en begin mei. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 5-6 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 17-18 dagen, jongen worden na uitvliegen nog 8-10 dagen gevoerd.

Boomkruiper*Certhia brachydactyla***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Hele dag, met enige voorkeur voor de (vroeg) ochtend.

Aanwijzingen

Zingende vogels (pieken in maart-april en juni), nestbouw (door vrouwtje) en ouders met voer (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of uitwerpselpakketje (beide partners). Vogels in lanen of andere bomenrijen kunnen zeer langgerekte territoria hebben (tot 1 km?). Families met uitgevlogen jongen (Grauwe Vliegenvanger-achtige hoge roepjes) kunnen opvallend zijn, maar zich verplaatst hebben vanaf de nestlocatie.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 februari t/m 20 juni

bij 10-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 20 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 februari t/m 20 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden

Doortrek niet erg aannemelijk. Eenmalige waarnemingen in heel kleine bosjes buiten regulier broedgebied nog eens goed controleren (en let op hoge contactroep).

Broedbiologie

Broedt in allerlei bossen, parken, tuinen en lanen, als er maar stammen met redelijke diameter en grove schorsstructuur aanwezig zijn (graag eik, populier, wilg, den etc., puur beukenbos - gladde bast - ongeschikt). Nestelt in holen (maar zelden in spechtengaten), spleten, achter loszittende schors, onderin groot roofvogelnest, in speciale nestkasten. Eileg van eind maart tot eind juni. Twee broedsels per jaar (eerste vanaf begin april, tweede vanaf eind mei), soms ineengeschoven; meestal 5-6 eieren, broedduur 17-18 dagen, nestjongperiode 16-18 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 1-3 weken gevoerd.

Buidelmees*Remiz pendulinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half augustus

Datumgrenzen

1 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Hele dag, maar roepactiviteit 's ochtends het hoogst.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met speciale aandacht voor zang (vaak dicht bij nest), aanwezigheid paar, nestbouw (noteer stadium waarin nest zich bevindt) en voedseltransport.

Systematisch letten op nesten (opgehangen aan neerhangende tak van wilg of evt. berk langs water) kan lonend zijn.

Roepende vogel zit vaak bij nest. Maak onderscheid tussen voltooide nesten (met slurf) en onvoltooide. Mannetjes laten onvoltooide nesten in de steek indien geen partner opdaagt. Maak onderscheid tussen mannetjes en vrouwtjes, dit vergemakkelijkt de interpretatie. Ingewikkelde levenswijze in broedtijd! (zie Broedbiologie).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 mei t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort, als jaarlijkse broedvogel gevestigd vanaf de jaren tachtig, is na een bloeiperiode weer zeldzamer geworden.

Graag ieder geval goed documenteren met hoogste broedcode en andere details (nest voltooid, jongen uitgevlogen?).

Bijzonderheden

Fusie-afstand geldt ook voor onvoltooide nesten (tenzij gelijktijdig gebouwd). Afstand tussen gelijktijdig bezette nesten bedraagt soms slechts enkele tientallen meters. Clustervorming leidt gemakkelijk tot ondertelling als er te weinig bezoeken worden gebracht. Nieuwe vestigingen zijn mogelijk tot in juni. Nesten soms nog in de winter te vinden. Opvallende jaarlijkse fluctuaties.

Broedbiologie

Nest wordt gebouwd aan hangende tak in de buitenrand van een boomkroon of boomgroep, meestal een wilg of berk, op sterk variabele hoogte (1-18 m, meestal onder 4 m). Soort is nauwelijks territoriaal. Mannetje begint in geschikt gebied met nestbouw (polygame mannetjes bouwen tot 4 nesten!) en zingt dan intensief. Wanneer het vrouwtje blijft, wordt het nest afgebouwd ('slurf' als nestingang). Wanneer het vrouwtje verdwijnt, blijft het nest onafgebouwd. Na de eileg verjaagt een van de partners de andere, die dan op zoek gaat naar een nieuwe partner.

In het begin van het seizoen bebroedt het vrouwtje meest het legsel en brengt zij de jongen groot, later vindt dit in toenemende mate plaats door mannetjes. De volgende vestiging van een vogel kan vlakbij het eerste nest plaatsvinden, maar ook op grote afstand. Ongeveer eenderde van de begonnen nestelpogingen wordt opgegeven door conflicten binnen een paar. Vrouwtjes kunnen een legsel over meerdere nesten verdelen en dan zelf geen van alle bebroeden. Pogingen van mannetje om te helpen bij het voeren van een broedsel, worden door vrouwtje meestal niet getolereerd. Eileg van half april tot in juni of juli. Een tot twee of wellicht drie broedsels per jaar per partner, meestal 2-8 eieren per nest, bebroedingsduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 20-22 dagen.

Wielewaal*Oriolus oriolus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m half juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend, van 1 uur voor tot 2 uren na zonsopkomst. Soms nieuwe zangpiek in namiddag en avond.

Aanwijzingen

Zingende en roepende vogels, met overige waarnemingen als aanvulling; vooral rondvliegende vogels (probeer geslacht en leeftijd vast te stellen), voedselvlucht (tot op grote afstand van nest, volg voedseldragende vogel), pas uitgevlogen jongen. Afspelen geluid (of nafluiten) kan in gebieden met lage dichtheden zinvol zijn.

LET OP: Enige doortrek mogelijk tot begin juni (vooral niet uitgekleurde vogels, veelal hooguit enkele dagen aanwezig). Beide partners kunnen bekende '*dudeljo*'-strofes zingen, veelal in duet (vrouwje zingt hoger, korter, zachter). Eenjarige (en soms tweejarige) vogels broeden niet maar houden zich in broedgebieden op en kunnen zich bij paar aansluiten en worden geduld als 'derde vogel'. Bij 'groepszang' vaak onduidelijk of het om buurtparen of lokaal paar met evt. derde vogel gaat (houd het tweede aan, tenzij er duidelijk conflicten zijn). Soort benut groot activiteitsgebied; verdedigt (zang)territorium van gemiddeld 25 ha maar zwerft over groter gebied rond (veelal 100-400 ha). Zangposten kunnen op forse afstand van elkaar liggen (tot 700 m van nest), en gescheiden zijn door ongeschikt gebied (let dus speciaal op uitsluitende waarnemingen). Zangactiviteit vermindert sterk na eileg (mannetjes die maar blijven zingen en veel rondzwerfen zijn waarschijnlijk ongepaard), maar partners onderhouden roepcontact (eenlettergrepig '*hioo*'); rauwe Gaai-achtige roep (niet verwarren met kattenkrijs '*iwèèh*'= contactroep) meestal van vrouwje afkomstig en duidend op bezet nest.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 10 mei t/m 15 juli

bij 7-10 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 15 juli

bij 11+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 10 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Lastige soort om te karteren, zowel bij hoge dichtheden (door elkaar vliegende vogels) als lage dichtheden (stil).

Broedbiologie

Bewoont veelal vochtige en vrij open loofbossen, soms ook open dennenbos met hier en daar loofbomen. Kunstig gevlochten nest doorgaans hoog aan takvork opgehangen. Eileg half mei tot half juni. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 15-18 dagen, nestjongenperiode 14 (bij gevaar) tot 20 dagen.

Grauwe Klauwier*Lanius collurio***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half mei t/m half augustus

Datumgrenzen

20 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag (maar zang vooral 's ochtends).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor zang en aanwezigheid paar (mei-juni). Vanaf half mei tot eind juli letten op nestbouw en voedseltransport. Van half juni tot half augustus letten op (luidkeels bedelende) uitgevlogen jongen. Deze blijven enige tijd bij het nest; zwervende paartjes met jongen hebben binnen 1 km gebroed, bij een solitaire adult met een aantal jongen moet men voorzichtiger zijn.

LET OP: Paarvorming vindt doorgaans snel plaats, zonder noemenswaardige zang en balts. Tijdens het broeden onopvallend, vooral solitaire paren zijn dan moeilijk te vinden. Omgekeerd kan het lastig zijn om in clusters met hoge dichtheden het aantal te bepalen. Mannetje verzorgt vrouwtje tijdens de eileg (voeding buiten nest), tijdens het broeden en als de jongen klein zijn (voeding op nest); beide vogels voeren grote nestjongen en uitgevlogen jongen. Jacht tijdens zonnig en warm weer vaak hoog, bij koud en nat weer worden prooien laag bij de grond bejaagd. Wees attent op ongepaarde mannetjes (zie Bijzonderheden).

Braakballen en witte poesporen onder vaste zitposten (struik) en opgeprikte muizen, jonge zangvogels, kikkers, hagedissen en insecten zijn aanwijzing voor aanwezigheid. Paren broeden soms dicht bij elkaar, gunstige broedplaatsen vaak jarenlang bezet. Doortrek en aankomst tot half juni.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd. Pas echter op met solitaire mannetjes, die voedsel kunnen opprikken als voorraad. Let op fusie-afstand, maar bedenk dat de nesten in optimale situaties op 60 m afstand van elkaar kunnen zitten.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 20 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop):
moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 juni t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Gepaarde mannetjes hebben doorgaans een kleine actieradius (<100 m). Ongepaarde mannetjes zijn doorgaans opvallend, zingen en roepen veelvuldig en verplaatsen zich snel door het terrein; let op de boomtoppen! Ze kunnen tot eind juni nog gepaard raken. Bij een broedgeval kan de soort vaak lastig te vinden zijn (kruipt bij nadering van mensen in struik)! Langdurige en nauwkeurige observatie van afstand met kijker/telescoop, alvorens het terrein te betreden, is vaak lonend, evenals (na verlaten van terrein) over de schouder terug kijken.

Broedbiologie

Gebonden aan halfopen tot open landschappen met opslag, doornstruiken enz. Zowel in natuurterreinen (hoogveen, heide en duinen met opslag) als extensief agrarisch cultuurland. Broedt in struik (meestal doornstruik) of boom, zelden hoger dan 4 meter. Eileg van begin mei tot half juni, maar paren van eerder mislukte nesten kunnen tot eind juli nieuwe pogingen doen. Eén (succesvol) broedsel per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 12-16 dagen, familieverband kan nog 3 weken intact blijven na uitvliegen. De laatste jongen kunnen nog rond 23 augustus het nest verlaten.

Literatuur

van Berkel J.B.J.M. 1993. Het inventariseren van Grauwe Klauwieren. Het Vogeljaar 41: 256-265.

Klapekster*Lanius excubitor***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

1 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, zang vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor zang (pas op voor wintergasten, zingen ook bij zacht lenteweer), aanwezigheid van (baltsend) paar (vaak samen te zien, terwijl overwintersaars elkaar niet dulden), alarm, nestbouw (relatief vaak door zingende vogel), voedseltransport (vaak onopvallend in lage en snelle vlucht) en uitgevlogen jongen (luidruchtig, in juni op flinke afstand hoorbaar).

Meeste wintergasten half april verdwenen, maar een enkele late trekker tot in mei (soms zingend), vanaf half juni kunnen rondzwervende niet-broedvogels opduiken. Broedvogels na eind maart vaak onopvallend, maar regeren fel op roofvogels en kraaiachtigen. Zich poetsende vogel na half april goed volgen; in vegetatie verdwijnende vogel hoogst verdacht (kan vrouwtje zijn dat nest verlaten heeft en na poetsen onopvallend ernaar terugkeert). Mannetje voert broedend vrouwtje, beide ouders voeren jongen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort geldt als uitgestorven. Uitgebreide documentatie nodig: per datum de waarneming beschrijven incl. hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Nest in april, voordat bladeren aan struiken komen, soms goed zichtbaar. Herkenbaar aan stevige grashalmen en -wortels (geen dikkere takjes) en ronde bouw met afhanginge plantendelen; vaak is papier, draad of schapenwol verwerkt. Staart van broedende vogel over nestransd stekend.

Broedbiologie

Broedend in halfopen tot open landschappen met (doorn)struiken en opslag, van randen van hoogveen en heide tot zeer open naaldbos, grote kaalslag/stormvlakte in bos of (in buitenland) kleinschalig cultuurland. Nest doorgaans in dichte struiken (nesthoogte vanaf 1,5 m), solitaire bomen (veelal dennen, in buitenland vaak afgestorven bomen) enz. Eileg begin april tot begin juni, vooral eind april en mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-8 eieren, broedduur 15-18 dagen, nestjongenperiode 19-20 dagen.

Roodkopklauwier*Lanius senator***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half augustus

Datumgrenzen

1 juni t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Bij waarneming alert zijn op aanwijzingen voor broeden: zang, aanwezigheid paar, nestbouw, alarm, voedseltransport (mannetje verzorgt broedend vrouwtje, beide vogels verzorgen jongen). Ongepaarde mannetjes zingen en roepen veelvuldig en de hele dag door.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 juni t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Uitgebreide documentatie nodig met hoogste broedcode per waarnemingsdatum. Soort heeft al sinds begin jaren zestig niet meer in Nederland gebroed. Toch attent blijven bij late voorjaarswaarneming.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Meest nabije broedplaatsen in Duitsland in droge halfopen landschappen, vooral extensief hooiland met oudere bomen omgeven door kleinschalig cultuurland. Eileg aldaar eind april tot begin juli, vooral tweede helft mei en begin juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 13-16 dagen, nestjongenperiode 15-18 dagen, jongen met 3-4 weken zelfstandig, familieverband tot 6 weken na uitvliegen nog intact.

Gaai*Garrulus glandarius***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juli

Datumgrenzen

1 april t/m 10 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met nadruk op roepende vogel (luide schorre roep; indien tweemaal kort na elkaar vaak bedoeld als alarm), paren (maar zie hieronder) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, transport van voedsel (in krop, soms zichtbaar bij vliegende vogel; mannetje voert broedend vrouwtje, beide vogels voeren jongen) of ontlastingspakketje.

LET OP: groepsbalts, waarbij kleine groepjes Gaaien luid krijsend door het bos vliegen, is moeilijk te interpreteren. Vogels steken tijdens groepsbalts open gebieden over, kunnen van ver buiten gebied zelf komen en bestaan vermoedelijk deels uit (nog) ongepaarde individuen. Groepen kunnen dus niet worden uitgesplitst in broedparen ter plaatse. Teken bij vliegende individuen of paren de vliegrichting in.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 10 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Soort tijdens broeden buitengewoon stiekem. Daarom moeten alle waarnemingen genoteerd worden.

Broedbiologie

Broedt in allerlei bossen, ook wel in kleinschalig cultuurland met struwelen en bomen, en in parken en tuinen in stedelijk gebied. Eileg van half april tot in juni. Eén broedsel per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 16-21 dagen, nestjongenperiode 19-22 dagen, jongen op leeftijd van 6-8 weken zelfstandig.

Ekster*Pica pica***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 februari t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, nestbouw vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Inventarisatie moet in grote lijnen voltooid zijn voordat alles in blad staa. Bewoonde nesten (soms op enkele tientallen meters van elkaar, maar zie hieronder) en nestbouw, aangevuld met paartjes (agressief tegen andere Eksters en kraaiachtigen) en alarm (vooral voor Zwarte Kraai). Transport van voedsel/ontlastingspakketjes vaak lastig te volgen (kleine voedselbrokken in krop, vogels benaderen nest onder dekking van bladeren), pas uitgevlogen jongen (als takkelingen bij nest zittend) verrassend lastig te ontdekken.

Nestbouw kan in de winter beginnen (vooral stadsvogels houden oude nesten bij, plattelandsvogels bouwen wat vaker nieuwe nesten) en kan 2 weken tot 2 maanden duren (veel nesten worden voortijdig ingepikt door Zwarte Kraaien; nieuwbouw dan veelal in snel tempo na bebladerd raken van bomen en dan weinig opvallend).

LET OP: stevig gebouwde nesten blijven jarenlang zitten terwijl paren soms verschillende nesten bouwen ('speelnesten'), waarvan er maar één bezet wordt. Clusters van nesten dicht bijeen hoeven dus niet op evenzovele paren te wijzen. Let op aan welke nesten gewerkt wordt en bij welke nesten Eksters langdurig en demonstratief in de boomtoppen zitten.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Nesten in naaldhout moeilijk te zien; let op alarmerende vogels.

Broedbiologie

Nestelt in halfopen landschappen met dichte forse doornstruiken of hoge bomen, ook wel in hoogspanningsmasten, tegenwoordig weinig meer in bossen (randen), de te meer in stedelijke bebouwing. Eileg eind maart tot in juni, vooral april. Eén broedsel per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 17-24 dagen, nestjongenperiode 22-30 dagen, jongen blijven na uitvliegen nog ongeveer 6 weken met ouders bijeen.

Notenkraker*Nucifraga caryocatactes***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Wees attent bij (late) voorjaarswaarneming in geschikt biotoop (naaldbos). Let speciaal op aanwezigheid paar, roepende vogel (boomtoppen; serie 'grra..grra..grra' roepen, langgerechter, ijler en sneller herhaald dan roep van Zwarte Kraai), nestbouw, alarm (pas rond uitvliegen van jongen luidruchtig), voedseltransport en pas uitgevlogen jongen (blijven geruime tijd onbeholpen en soms luidruchtig in nestomgeving; mei-begin juni). Aanleggen van voedselvoorraad in herfst (hazelnoten) kan teken voor toekomstig broedgeval zijn! Houdt richting in de gaten waarin vogel met hazelnoten verdwijnt.

Soort zeer onopvallend in broedfase. Afspelen van geluid (roepserie, 5 minuten afspelen, 10 minuten wachten, onmiddellijk stoppen bij reactie) kan zinvol zijn. Let bij zichtwaarneming op snaveldikte (zie Bijzonderheden)!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broeden in Nederland is incidenteel vastgesteld na invasies in 1968 en 1977. Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Geef details omtrent snaveldikte.

Bijzonderheden

Ondersoorten uit Europa en West-Rusland (*Nucifraga caryocatactes caryocatactes*; dikke en relatief korte snavel) en Oost-Rusland en Siberië (*N. c. macrorhynchos*; slankere en wat langere snavel) zijn met enige moeite van elkaar te onderscheiden in het veld (probeer foto's te maken!). Broedgevallen kunnen in theorie op beide ondersoorten betrekking hebben.

Broedbiologie

In Duitsland broedvogel van hoog gelegen naald- en gemengde bossen met in middengebergte voorkeur voor sparrenbos met veel hazelaar (hazelnoten!). Nest in naaldboom tegen stam aan. Eileg meestal vanaf eind maart, soms pas in mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 17-19 dagen, nestjongenperiode 22-28 dagen, jongen pas tussen dag 105 en 120 volledig zelfstandig (augustus).

Kauw*Corvus monedula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar in verband met voedsel- en slaapvluchten vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Paren (samen optrekkend en nestplek verdedigend), naast aanwijzingen voor nest: waakzaam individu bij nestplek (vrouwje zit vaak nestplek te bewaken), transport van nestmateriaal of voedsel (mannetje voert broedend vrouwje op nest en verzorgt groot deel van voedselvoorziening jongen). Soort kan zowel solitair broeden (dan veelal weinig opvallend) als in kolonies (bosjes met veel nestgelegenheid, oude torens, kerken, kastelen), in bebouwde omgeving veelal in losse clusters.

LET OP: voedsel en nestmateriaal wordt soms op grote afstand van het nest gehaald, let dus op waar de vogels naartoe gaan. Groepjes niet-broedende vogels bezoeken soms kolonies; deze vogels niet meetellen (ga uitsluitend uit van paren en verdachte individuen).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 maart t/m 10 mei

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Soort bezoekt jaarrond gemeenschappelijke slaappleatsen, maar broedvogels overnachten in het broedseizoen op de nestplek. Kolonies in bos vaak lastig te tellen. Meest geschikt is periode eind februari-half april (voor het bebladerd raken van de bomen), kort na zonsopkomst. Vogels vliegen dan enige tijd in formatie door en boven het bos, om later in de ochtend naar voedselgebieden te gaan.

Broedbiologie

Broedt (schaars) in bossen met grote hopen (vooral beukenbos met hopen Zwarte Specht, soms op open nest in roekenkolonie) maar vooral in bebouwde omgeving, soms ook in de grond in konijnenhopen. Eileg van eind maart tot eind mei. Eén broedsel per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 16-19 dagen, nestjongenperiode 30-35 dagen, jongen worden nog tot 4 weken na uitvliegen gevoerd.

Huiskraai*Corvus splendens***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half augustus

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Letten op hevig alarmeren (schijnaanvallen), nestbouw en voedseltransport. Paarband wordt in broedseizoen regelmatig aangehaald door veelvuldig balts-voeren en wederzijds poetsen. Mannetjes zijn waarneembaar gemiddeld groter dan vrouwtjes.

Pas uitgevlogen jongen kunnen vanaf begin juli worden waargenomen en lijken op Zwarte Kraaien.

Telling na het broedseizoen op gezamenlijke slaapplek geeft indicatie van broedsucces, aantal jongen e.d.

Voedselvluchten tot ongeveer 15 km

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 15 juli

Fusieafstand

2500 m

Documentatie

Buiten de bekende broedplek (Hoek van Holland) uitgebreide documentatie nodig met hoogste broedcode per waarnemingsdatum.

Bijzonderheden

De soort heeft zich per schip vanuit het Midden-Oosten in ons land gevestigd met een kleine populatie bij Hoek van Holland. Losse waarnemingen in verschillende delen van Nederland, vooral langs de kust, kunnen de voorbode van nieuwe vestigingen zijn.

Broedbiologie

Zeer gebonden aan menselijke omgeving.

Nestbouw vanaf begin april. Kolonievorming is mogelijk. Nest hoog in bomen (vanaf c. 5 m).

Roek*Corvus frugilegus***Methode**

Nesten tellen

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind mei

Datumgrenzen

15 maart t/m 10 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag

Aanwijzingen

Minimaal eenmaal nesten tellen tussen 15 maart-10 mei, bij voorkeur zo laat mogelijk, maar voordat de bladeren aan de bomen komen. Zowel volledig uitgebouwde nesten tellen (al dan niet met broedvogel erop of erbij) als nesten in aanbouw. Onbezette nesten komen vrijwel nooit voor (worden afgebroken). Let op voedselvluchten (tot 5 km van kolonie) en invallende vogels op potentiële broedplaats.

Doorgaans is tellen op afstand mogelijk met kijker of telescoop. Indien betreding van het terrein nodig is: zo kort mogelijk i.v.m. verstoring, en nooit bij ongunstig weer (kans op beschadiging broedsel).

Vestigingen mogelijk tot ver in april.

LET OP: Vrijwel altijd in kolonies broedend, maar nieuwe vestigingen beginnen soms met slechts enkele paren. Solitaire paren zeer ongebruikelijk.

Interpretatie

Hoogste aantal gelijktijdig bezette nesten in periode 15 maart-10 mei aanhouden.

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Aan het begin van het broedseizoen kunnen nesten verdwijnen of treden verplaatsingen op door stormschade, gevechten of verstoring. Kolonies kunnen door storing uiteenvallen in verschillende kleinere kolonies in de omgeving.

Broedbiologie

Broedt meestal in hoge loofbomen, soms in naaldbomen en lage bomen, zowel in buitengebied als binnen bebouwde kom. Eileg van eind maart tot eind april. Eén broedsel per jaar (met regelmatig vervolglegels na mislukking). Meestal 3-5 eieren, broedduur 16-18 dagen, nestjongenperiode 32-35 dagen, jongen worden na uitvliegen nog enkele weken gevoerd. Vrouwtje broedt alleen en wordt door mannetje gevoerd. Nestjongen worden eerste twee weken door mannetje gevoerd, daarna door beide ouders.

Zwarte Kraai*Corvus corone***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m eind juni

Datumgrenzen

1 maart t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop (veelal in boomtoppen zittend of samen foeragerend), territoriaal gedrag (tegen elkaar in schreeuwende of ruziënde paren, maar pas op voor niet-broedvogels; zie hieronder) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, wakende vogel bij nest (mannelijke), bezet nest (staart broedend vrouwtje zichtbaar), transport van voedsel (broedend vrouwtje wordt door mannetje gevoerd, beide partners verzorgen jongen vanaf eerste week na uitkomen der eieren) of uitwerpselpakketjes.

LET OP: Niet-broedvogels (heel normaal) herkenbaar aan groepsvorming en gebrek aan terreinbinding; worden door territoriumhouders verjaagd. Beste inventarisatieperiode is maart-april, voor het in blad komen van de bomen. Probeer zoveel mogelijk paren aan bewoonde nesten te koppelen. Activiteitsgebieden kunnen klein zijn (bewoonde nesten op nog geen 100 m van elkaar) maar ook groot. Overvliegende vogels in principe niet bruikbaar voor inventarisatie (tenzij ze dreigvlucht uitvoeren), maar let bij twijfel op waar ze landen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 maart t/m 30 juni

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Oude nesten worden door andere vogelsoorten gebruikt waaronder Torenvalk, Boomvalk en Ransuil. Controleer dus of een nest door een Zwarte Kraai bewoond is.

Broedbiologie

Broedt in (half)open landschappen met bomen (of bij gebrek daaraan: hoogspanningsmasten), in bossen doorgaans alleen aan randen; normale stadsvogel. Eileg van begin april tot eind mei, vooral in april. Eén broedsel per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 17-22 dagen, nestjongenperiode 30-36 dagen, jongen worden na uitvliegen tot 5 weken gevoerd.

Bonte Kraai*Corvus cornix***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half augustus

Datumgrenzen

1 mei t/m 10 augustus.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Alert zijn bij late voorjaarswaarnemingen van (meng)paar, letten op nestbouw, bezet nest (mannetje houdt wacht bij broedend vrouwtje, staart steekt over nestrand), alarm en voedseltransport (mannetje voedt vrouwtje dat broedt of kleine jongen heeft, pas als jongen 1 week oud zijn gaan beide ouders voedsel zoeken). Speciale aandacht op Waddeneilanden.

LET OP: Scherp opletten op verenkleed van beide geslachten. Nederlandse broedvogels vertonen vaak hybride kenmerken. Pas op voor late doortrekkers, overzomeraars en niet-broedende vogels (soort broedt meestal pas in het derde jaar); deze vertonen geen nestgedrag.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 10 augustus

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Zeldzame broedvogel, vrijwel uitsluitend in het uiterste noorden van het land, waarvan broedstatus niet geheel duidelijk is. Uitgebreide documentatie noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Beschrijf samenstelling paar: zuivere Bonte Kraaien, Bonte Kraai en Zwarte Kraai dan wel (een of beide vogels) hybriden Zwarte x Bonte Kraai.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

In Nederlandse situatie meestal nestelend in open tot halfopen terrein, doorgaans agrarisch cultuurland of duingebied. Eileg in april of begin mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 17-22 dagen, nestjongenperiode 30-36 dagen, jongen na uitvliegen nog tot 5 weken verzorgd.

Raaf*Corvus corax***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin februari t/m half juni

Datumgrenzen

15 februari t/m 31 mei.

Tijd van de dag

Gehele dag.

Aanwijzingen

Lokalisatie broedparen via (baltsend) paar (mannetje groter, met diepere stem), roepende vogel uit bos, nestbouw, pendelvlucht (mannetjes pendelen veelvuldig in ei- en jongenfase), alarm (mannetje alarmeert bij betreding nestperceel, vrouwtje doorgaans stiekem van nest), voedseltransport (mannetje voert broedend vrouwtje op nest, pas als jongen ca. 18 dagen oud zijn gaat vrouwtje volop mee voedsel zoeken). Systematisch afzoeken van geschikte oudere dennenbossen op nesten (zie Broedbiologie).

Opletten bij alarm andere kraaiachtigen (reageren fel op Raven). Broedvogels over het algemeen luidruchtig rond broedplaats en agressief jegens roofvogels. Sommige broedparen echter zeer zwijgzaam. Paren met jongen maken binnen enkele weken flinke omzwervingen; deze waarnemingen na juni derhalve niet bruikbaar.

LET OP: Niet-broedvogels deels in groepjes (en gemakkelijk als zodanig herkenbaar), soms echter in paren ('testen' diverse nestplaatsen, waardoor overschatting kan optreden).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 februari t/m 31 mei

Fusieafstand

1500 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende gebieden (Veluwe, Salland) graag goed documenteren, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Vestiging als broedvogel kan voorafgegaan worden door 1-2 jaar durende aanwezigheid van niet-broedend paar (vogels geslachtsrijp na enkele jaren). Vliegactiviteit boven broedgebied (vliegcapriolen, balts, synchroon zeilen) neemt al in oktober-december (voorafgaand aan broedseizoen) toe. Betreedt perceel met vermoedelijke nestplaats behoedzaam en niet vaker dan strikt noodzakelijk.

Broedbiologie

Prefereert in Nederland oude bospercelen zonder tweede boomlaag of struiklaag, bij voorkeur grove den. Nesten, zware uitvoering Zwarte Kraaien-nest, herkenbaar aan dikke kromme takken en (vrijwel altijd zichtbare) plukken wol/textiel of andere rotzooi. Nesten vaak jaren achter elkaar gebruikt, soms echter diverse wisselnesten in een gebied van ongeveer 1 km². Nesten niet zelden slecht verankerd, waardoor ze vaker dan bijvoorbeeld nesten van kraaien, Buizerd en Havik uit de boom vallen.

Eileg vooral maart, soms eind februari of eerste helft april. Eén broedsel per jaar, meestal 2-6 eieren, broedduur 18-21 dagen, nestjongenperiode ca. 40 dagen, familieverband blijft nog lang (soms 3 maanden) intact.

Spreeuw*Sturnus vulgaris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juni

Datumgrenzen

1 april t/m 31 mei.

Tijd van de dag**Aanwijzingen**

Zang (vanaf schoorstenen, masten, boomtoppen), paren in broedbiotoop en aanwijzingen voor nest: bezet nesthol (verse, opvallende uitwerpselen onder nesthol), transport van nestmateriaal (vooral vrouwtje), voedsel en uitwerpselpakketjes (beide partners), bedelende nestjongen (doordringend zeurend geluid vlak voor uitvliegen)

LET OP: Broedt vaak in losvaste kolonies, waarbij zowel groepszang voorkomt (bijv. kwelend groepje in oud bos met veel spechtenholen) als individuele zang op verschillende plekken (bezoek van potentiële broedholen). Groepsgewijs broeden wordt vaak onderschat (korte zangpiek, vogels daarna onopvallend totdat nestjongen gevoerd worden, kolonie in tweede helft mei doorgaans leeggelopen). Solitaire paren in bos worden gemakkelijk gemist (let in april goed op zingende mannetjes en nestholtes inspecterende vogels, soms in hoge zijtakken). Voedseltransport vindt soms over > 1 km plaats (alleen dus vogel meetellen die met voedsel naar geschikte nestplek vliegt), uitgevlogen jongen vertrekken onmiddellijk met ouders naar voedselrijke terreinen (waarnemingen buiten beschouwing laten).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 31 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

100 m

Bijzonderheden

Sterk synchrone zangpiek, eileg en uitvliegende jongen (Spreeuwenzwermer vanaf eind mei op graslanden en in boomgaarden). Vanaf eind mei alleen nog kleine aantallen bezig met broeden (vervolglegsels, tweede broedsels).

Broedbiologie

Broedt in bos (vooral rijk oud loofbos), agrarisch cultuurland en in bebouwing. Eileg van begin april (stedelijk gebied) tot half juni, met sterk synchrone legpiek in tweede helft april. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-7 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 19-24 dagen, uitgevlogen jongen worden slechts 4-5 dagen gevoerd.

Huismus*Passer domesticus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juni

Datumgrenzen

10 maart t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, met voorkeur voor de (vroeg) ochtend.

Aanwijzingen

Zingende mannetjes (veelal op dakrand), paren (bij potentiële nestplaats) en aanwijzingen voor nest: nestbouw, bezoek aan waarschijnlijke nestplaats (nest zelf vaak niet zichtbaar, maar grassprietten of veertjes steken uit), transport van voedsel of ontlastingspakketjes, bedelende jongen in nest (vlak voor uitvliegen goed te horen, steken kopjes uit nestopening). Waarnemingen zoveel mogelijk per huisadres noteren of anders per huizenblok, en maak onderscheid tussen de geslachten. Bij hoge dichtheden (tegenwoordig ongewoon), als gespecificeerde telling onmogelijk is, aantal turven en hoogste aantal (voor 15 mei) delen door 1,5.

LET OP: Beste tijd is vóór half mei, daarna vliegen jongen van eerste legsel uit. Telling in stedelijk gebied bij voorkeur op zondagochtend (rustig). Indien mogelijk de achterkant van huizen eveneens controleren (vanaf steegje enz.), maar respecteer de privacy van de bewoners! Tellen bij boerderijen of andere geïsoleerde gebouwen in dit opzicht eveneens soms lastig; vraag toestemming tot betreding van erf of zoek vanaf openbare weg met de kijker daken van stallen en huizen af op mannetjes.

Oppassen met verwarring tussen broedplek en favoriete foerageerplek. In stedelijk gebied vaak hoge dichtheden bij stadsboerderijen, maneges en dierentuinen, maar zulke plekken zijn ook in trek om te foerageren en trekken vogels uit de omgeving aan (ga dus vooral uit van zingende vogels en nestaanwijzingen).

Traditionele nestplaatsen liggen onder dakpannen ('ouderwetse' oranje pannen) en in spouwmuren enz., maar er wordt ook gebroed in nesten van andere vogelsoorten (Ooievaar, Huiszwaluw), kunstmatige nestgelegenheid (voor Gierzwaluw, Spreeuw en Huismus), in klimop tegen huizen en onverwachten plekken (straatverlichting, bouwmachines). Nesten, indien zichtbaar, onmiskenbaar: rommelig, met veel strootjes en veren. In stallen vaak gemakkelijk zichtbaar (in de spanten).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult mannetje in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 maart t/m 20 juni

Fusieafstand

100 m

Bijzonderheden

In verband met het veelvuldig voorkomen van overtredingen van de Flora & Faunawet (bij sloop, renovatie, onderhoudswerkzaamheden) is DLG (Dienst Landelijk Gebied) bezig om een Soortenstandaard voor de Huismus op te stellen (is in de loop van het voorjaar 2011 verschenen). Hierin staat informatie over de soort, leefwijze en aanwijzingen voor mitigerende en compenserende maatregelen. Zie het [artikel over soortenstandaards in het blad Groen 2013\(10\), p 6-10](#).

Broedbiologie

Broedt bijna altijd in losvaste kolonies en steevast in directe omgeving van menselijke bewoning, van steden tot geïsoleerde gebouwen (boerderijen, kastelen enz.). Eileg van eind maart tot begin augustus, met tamelijk synchrone eerste legpiek in tweede helft april/begin mei. Twee tot drie (soms vier) broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 11-12 dagen, nestjongenperiode rond 17 dagen, uitgevlogen jongen worden 1-2 weken gevoerd.

Ringmus*Passer montanus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juni

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop (zie Broedbiologie), zang (doorgaans vlakbij nesthol) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (nest zelf herkenbaar aan uit nestopening hangende strootjes en veren), alarm, transport van voedsel en ontlastingspakketjes (beide partners).

LET OP: geen duidelijk territoriaal gedrag (behalve in directe omgeving nest), neiging tot losvaste kolonies. Daarom vaak moeilijk te bepalen om hoeveel paren het gaat. Voedselvluchten over honderden meters; voedselzoekende vogel zegt dus niets (maar volg de vogel wanneer deze in rechtlijnige vlucht vertrekt). Groepsbalts komt minder voor dan bij Huisemus, mannetjes brengen kort voordat vrouwtje tot eileg overgaat veel tijd door nabij nesthol.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 april t/m 15 juni

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 15 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 15 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt tegenwoordig vooral in agrarisch cultuurland met veel kleine landschapselementen, weinig meer in bossen (vooral randen), regionaal ook aan randen van dorpen en steden. Benut bestaande holen, zowel in bomen (ingerotte plekken, spechtenholen) als anderszins (holtes in schuurtjes, nestkasten, oeverzwaluwnesten, randen van grote nesten zoals van Blauwe Reiger, Ooievaar, Havik en Buizerd). Eileg van begin april tot begin augustus, vooral half april tot eind mei. Een tot drie broedsels per jaar, meestal 3-7 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 15-20 dagen.

Vink*Fringilla coelebs***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (meestal vanuit boom) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (door vrouwtje, vaak begeleid door mannetje; moeilijk te volgen door gebruik van klein materiaal, nest zelf fantastisch weggewerkt tegen dikke tak of diep in struik), alarm (helder, druk 'pienk...pienk', bijv. voor Gaai of eekhoorn), transport van voedsel (beide partners) of uitwerpselpakketje (alleen aan begin nestjongenperiode, als ze groter zijn hopen uitwerpselen zich op nestrand op).

LET OP: doortrek tot eind april of zelfs later. Doortrekkers zingen veelvuldig, veelal in groepsverband, soms in ongeschikte habitat, en duidelijke paartjes zijn niet herkenbaar.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 20 juli

bij 10-16 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 20 juli

bij 17+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in allerlei landschappen als er maar bomen zijn. Eileg van begin april tot begin juni, vooral eind april en mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 10-14 dagen, nestjongenperiode 12-15 dagen, familie blijft na uitvliegen 20-35 dagen bijeen.

Keep*Fringilla montifringilla***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (zagende korte versie van Groenling-zeur), controleer of er een partner aanwezig is en let speciaal ook op aanwijzingen voor een nest: transport van nestmateriaal, voedsel of uitwerpselen.

LET OP: doortrek is mogelijk tot begin mei, en doortrekkers zitten niet alleen in groepen (en zijn als zodanig gemakkelijk te herkennen), maar houden zich soms ook solitair of paarsgewijs in bos op. Zulke vogels kunnen interessant gedrag vertonen (vrouwje lijkt nestplekken uit te proberen door bijv. op takken te gaan zitten/liggen, man begeleidt haar) maar zijn een week later verdwenen; controleer echter zulke plekken nauwkeurig en liefst verschillende malen. Hardnekkig zingende vogels die pas vanaf half mei en veelal in juni opduiken (vaak ook op voor broeden weinig geschikte locaties) zijn vrijwel per definitie ongepaard. Stiekeme vogel, daarentegen, is altijd extra aandacht waard.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 20 juli

Fusieafstand

200 m

Documentatie

Aanwijzingen voor broedgevallen zijn, ondanks de aanwezigheid van zingende vogels, buitengewoon schaars. Daarom bij aanwijzingen voor broedgevallen de waarnemingen graag per datum nauwkeurig documenteren.

Bijzonderheden

In het verleden zijn wel eens broedgevallen geconstateerd van (vermoedelijk)ontsnapte kooivogels. Mengparen met Vink zijn bekend.

Broedbiologie

Broedt zowel in loofbos als naaldbos (ook wel in parken), meestal aan bosrand.

Eileg vermoedelijk van begin mei tot half juni. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 5-7 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 12-14 dagen, uitgevlogen jongen worden nog enkele dagen begeleid.

Europese Kanarie*Serinus serinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half augustus

Datumgrenzen

15 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends, in verband met verkeerslawaaï bij voorkeur op zondagochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikt biotoop (tuinen, parken) noteren, met speciale aandacht voor zang, balts (uit boomtop of in vlindervlucht) en nestbezoek (mannetje voert vrouwtje en kleine jongen op nest, beide partners brengen in late jongenfase voedsel aan).

LET OP: Doortrekkers (vooral april) zingen soms even. Solitaire broedparen kunnen onopvallend zijn tijdens de eileg. Ze lijken dan na een korte zangpiek van de aardbodem verdwenen. Controleer dus alle locaties waar zang gehoord is meerdere malen. Veelal enkele paren dicht bijeen voorkomend, en soms moeilijk te tellen doordat baltsvluchten over grote afstand worden uitgevoerd en vogels door elkaar heen vliegen. Soms echter zitten mannetjes allemaal op boomtoppen, antennes etc. te zingen en zijn dan goed te tellen. Waarnemingen van overvliegende (evt. roepende) vogel niet goed bruikbaar omdat vogel op 100-en m afstand van nest kan zijn; tracht vogel te volgen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 april t/m 31 juli

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Broedgevallen buiten de bekende regio's (Twente, Achterhoek, randen Veluwe en vooral Limburg) goed documenteren, met hoogste broedcode per datum.

Bijzonderheden

Sterk fluctuerende trend in Nederland, met periodieke dalen (enkele tientallen territoria) en pieken (enkele honderden).

Broedbiologie

Nestelt goed verborgen in bij voorkeur naaldbomen in de onderste periferie van de kroon of in een struik. Nesten kunnen bij hoge dichtheid tot op 5 m van elkaar liggen (in Nederland zeldzaam). Eileg van eind april tot half juli. Twee (incidenteel drie) broedsels per jaar, meestal 3-5 eieren, broedduur 12-14 dagen, nestjongenperiode 14-16 dagen.

Groening*Chloris chloris***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juni

Datumgrenzen

15 april t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Gehele dag, maar zang vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (veelal in vlinderende baltsvlucht), aanwezige paren en aanwijzingen voor nest: vooral nestbouw en bedelende jongen (voedseltransport - in krop - is onopvallend, maar herhaalde rechtlijnige vluchten in dezelfde richting kunnen aanwijzing zijn voor nest; uitwerpselen van grote jongen worden niet weggebracht maar hopen zich op nestrand op). LET OP: Weinig territoriale soort (geen duidelijk afgebakend territorium, mannetjes soms door elkaar heen vliegend), legt soms honderden meters af tussen nestplaats en foerageerplek. Vanwege lange broedseizoen is het zinvol om de aandacht vooral te richten op april en mei (latere broedsels kunnen weer op andere plekken plaatsvinden). Pas op voor doortrekkers: kunnen tot in mei opduiken, veelal in groepjes en regelmatig zingend. Let in twijfelgevallen (vooral bos) later in het seizoen op of de vogels nog aanwezig zijn en of er aanwijzingen voor broeden bestaan. Vogels in minder gangbaar biotoop (bijv. jong moerasbos) gemakkelijk over het hoofd te zien.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 april t/m 20 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Dichtheden kunnen in optimale gebieden hoog zijn, waarbij bezette nesten op geringe afstand van elkaar kunnen liggen. Vestiging in bosgebieden deels afhankelijk van zaadzetting van bomen.

Broedbiologie

Broedt in halfopen landschappen, veel in bebouwde omgeving maar ook aan bosranden of bos met veel open plekken. Eileg van eind maart tot in augustus, met piek in tweede helft april en hele maand mei. Twee (soms drie) broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 14-17 dagen, familie blijft na uitvliegen nog 2-3 weken bijeen.

Putter*Carduelis carduelis***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 15 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Zang (maar zie hieronder) en aanwijzingen voor een nest, vooral nestbouw (alleen door vrouwtje), alarm (vrouwtje met broedsel alarmeert bij gevaar) en bedelroepen van grote jongen (zowel op nest als kort na uitvliegen). Transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeden jongen; voeding vindt plaats vanuit krop) valt weinig op, behalve dan door regelmatige pendelvluchten. Uitwerpselen van grote nestjongen worden niet meer weggebracht en hopen zich op nestrand op.

LET OP: neiging tot vorming van losvaste 'kolonies'. Mannetje schermt vrouwtje af tegen rivalen maar is verder niet erg territoriaal. Doortrek tot in mei, waarbij trekkers soms zingen. Groepjes zijn doorgaans trekkers, solitaire zingende vogel (kan mannetje zijn dat nestbouwend vrouwtje begeleidt) geven duidelijker aanwijzing voor territorium maar pas op voor zingende vogel tijdens foerageren. Voedsel wordt soms op honderden meters van nest gezocht! Let dus op of de vogel zich in broedbiotoop ophoudt (altijd bomen of hoge struiken aanwezig) dan wel in voedselgebied (graag ruderaalveldjes, overhoekjes, schraal grasland). Bedelende uitgevlogen jongen blijven enkele dagen bij nest maar zwerven daarna met ouders rond. Alleen meetellen als ze onbeholpen vliegen en/of korte staartjes hebben.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 15 juli

In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop):

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 15 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Lang broedseizoen met soms late vestigingen in juli-augustus. Nesten zijn klein, compact en netjes gebouwd; tijdens broedseizoen moeilijk zichtbaar (vaak bevestigd aan uiterste takken van dichte, veelal hoge boom) maar na het vallen van de bladeren goed zichtbaar (bijv. in stedelijk gebied). Nesten kunnen in optimale gebieden dicht bijeen liggen.

Broedbiologie

Broedt in allerlei halfopen landschappen met bomen en struiken, inclusief stedelijk milieu. Eileg van eind april tot begin augustus. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 13-18 dagen, familie blijft drie weken bijeen.

Sijs*Carduelis spinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m half juli

Datumgrenzen

20 april t/m 15 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtenduren.

Aanwijzingen

Zang (zie hieronder: vooral zachte zang en vlinderende baltsvlucht), paar in broedbiotoop (vooral zingend mannetje dat 'zoekend' vrouwtje volgt: selectie van nestplaats) en aanwijzingen voor nest: nestbouw (door vrouwtje, begeleid door zacht kwelend mannetje), transport van voedsel (in de krop en daardoor onopvallend, behalve door regelmatige pendelvluchten; broedend vrouwtje wordt gevoerd door mannetje, beide partners voeren jongen) en ontlastingspakketje (beide partners).

LET OP: Wintergroepen en doortrekkers aanwezig tot in april, in sommige jaren nieuwe influx vanaf juni. Paarvorming vindt plaats binnen wintergroepen, waarin veelvuldig wordt gezongen (vaak eindigend in soort triller; niet territoriumindicatief). Paren zonderen zich af en gaan nestplek zoeken, waarbij mannetje zacht en kabbelend zingt, zelden met eindtriller (zang in dit geval territoriumindicatief). Ook zang in vlinderende baltsvlucht is territoriumindicatief. Vogels in juni op plekken waar waarnemingen ontbreken tussen half april-eind mei zullen waarschijnlijk van elders komen. Bij families goed opletten: stuntelende jongen met korte staartjes komen uit de directe omgeving, vliegvlugge jongen kunnen van ver komen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 20 april t/m 15 juni

bij 10-16 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 15 juni

bij 17+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 20 april t/m 15 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Jaarlijks optreden sterk wisselend en sterk afhankelijk van voedselaanbod in nawinter en voorjaar. Timing broedseizoen eveneens tamelijk flexibel. Wintervogels en trekkers kunnen (nog) massaal aanwezig zijn terwijl lokale broedvogels bezig zijn met broedcyclus.

Broedbiologie

Nestelt in naaldbos, vooral sparren (maar menging met lariks en dennen kan belangrijk zijn vanwege spreiding in voedselaanbod). Eileg van eind maart tot in juni, incidenteel tot in augustus. Een tot twee broedsels per jaar, meestal 4-5 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 13-16 dagen, uitgevlogen jongen worden nog wekenlang gevoerd.

Kneu*Carduelis cannabina***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin april t/m eind juli

Datumgrenzen

25 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend, controle van 'kolonies' ook later.

Aanwijzingen

Zang (maar zie hieronder), paren in broedbiotoop (vaak semi-koloniaal nestelend), en aanwijzingen voor nest (vooral transport van nestmateriaal en regelmatige pendelvluchten naar bijv. bepaalde struik; voedsel wordt in krop vervoerd). LET OP: soort is nauwelijks territoriaal (mannelijke schermt vrouwtje af, maar verdedigt geen duidelijk territorium) en zang is van wisselende betekenis (zowel op broedplaats als foerageerplaats als op de vlucht daarnaartoe). Meest bruikbaar is zingende man in geschikt broedbiotoop na eind april (zit dan veelal binnen enkele meters van broedend vrouwtje). Doortrekkers (tot in mei) treden doorgaans in groepjes op en zingen veelvuldig; tel groepjes met zingende vogels alleen mee indien ze zich in broedbiotoop ophouden. Foerageervluchten tot vele honderden meters van nestplaats! Families met uitgevlogen jongen verplaatsen zich binnen enkele dagen naar voedselrijke terreinen.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 25 april t/m 20 juli

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 25 april t/m 20 juli

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Vaak is het niet onmiddellijk duidelijk of een groepje nu broedvogels ter plaatse betreft dan wel trekkers of broedvogels uit de omgeving. In twijfelgevallen is minimaal een half uur posten, en nauwkeurig letten op bijv. pendelbewegingen of bezoek van struiken, uitermate zinvol; dit kan heel goed geschieden later op de dag, na afloop van de reguliere inventarisatie.

Broedbiologie

Broedt in allerlei landschappen met dichte struiken, veelal kleinschalig agrarisch cultuurland (maar daar tegenwoordig sterk geclusterd voorkomend vanwege algehele kruidenarmoede), maar ook jonge aanplant, oude struikheide met opslag en soms stedelijke bebouwing (tuinen, jonge groenvoorziening). Eileg van half april tot eind juli, met piek tussen eind april en half juni. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 12-13 dagen, nestjongenperiode 12-17 dagen, jongen worden na uitvliegen nog enige tijd begeleid.

Barmsijs (Grote of Kleine)*Carduelis flamma / cabaret***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop, territoriaal gedrag (zang, meestal in baltsvlucht), aanwijzingen voor nest: nestbouw (door vrouwtje), alarm, transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren nestjongen) of uitwerpselpakketjes (beide partners).

LET OP: Doortrek, vooral na invasiewinters, kan massaal zijn en tot diep in april voortduren; doortrekkers zingen veelvuldig, ook in broedbiotoop (maar houden zich meestal in groepen op en verdwijnen na enige tijd). Broedt soms met enkele paren bijeen en vertoont dan geen duidelijk territoriaal gedrag; betrokken mannetjes kunnen een half uur lang gezamenlijk baltsurig rondvliegen en zingen, veelal uit dezelfde boom. Erg onopvallend tijdens het broeden (maar let op luide 'tse-tse-tse' roep van broedend vrouwtje dat door mannetje gevoerd wordt). Voedselvluchten kunnen opvallend zijn (steeds zelfde richting aanhoudend, onder luid roepen) maar over vele honderden meters of meer plaatsvinden (teken vliedrichting in). Paren met uitgevlogen jongen alleen meetellen als de jongen korte staartjes hebben (kunnen anders al forse afstanden afgelegd hebben).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

In Nederland alleen broedgevallen bekend van Kleine Barmsijs *C. cabaret*. Broedgevallen van Grote Barmsijs *C. flamma* niet geheel uit te sluiten, vooral na invasiewinter. Zulke gevallen goed documenteren inclusief beschrijving verkleed (liefst foto's) en geluid (opnamen) en broedgedrag (hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Lastig te inventariseren soort waarbij zowel ondertelling (broedvogels soms onopvallend) als overschatting (meetellen late trekkers) op de loer liggen. In verband met sterk teruggelopen aantallen na eerdere kolonisatie van Nederland (vooral duinstreek, heidevelden en stedelijk gebied in zuidoosten) is extra aandacht bij alle waarnemingen na 10 mei meer dan terecht.

Broedbiologie

Broedt in Nederland schaars in kuststreek (vooral Waddeneilanden) en lokaal in binnenland, in biotopen variërend van duinvalleien of heide met opslag tot open bos(randen) of stedelijk gebied. Eileg van half april tot begin juli, vooral in mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 9-13 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 2-3 weken gevoerd.

Kleine Barmsijs*Carduelis cabaret***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin maart t/m eind juli

Datumgrenzen

10 mei t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Paren in broedbiotoop, territoriaal gedrag (zang, meestal in baltsvlucht), aanwijzingen voor nest: nestbouw (door vrouwtje), alarm, transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren nestjongen) of uitwerpselpakketjes (beide partners).

LET OP: Doortrek, vooral na invasiewinters, kan massaal zijn en tot diep in april voortduren; doortrekkers zingen veelvuldig, ook in broedbiotoop (maar houden zich meestal in groepen op en verdwijnen na enige tijd). Broedt soms met enkele paren bijeen en vertoont dan geen duidelijk territoriaal gedrag; betrokken mannetjes kunnen een half uur lang gezamenlijk baltsurig rondvliegen en zingen, veelal uit dezelfde boom. Erg onopvallend tijdens het broeden (maar let op luide 'tse-tse-tse' roep van broedend vrouwtje dat door mannetje gevoerd wordt). Voedselvluchten kunnen opvallend zijn (steeds zelfde richting aanhoudend, onder luid roepen) maar over vele honderden meters of meer plaatsvinden (teken vliedrichting in). Paren met uitgevlogen jongen alleen meetellen als de jongen korte staartjes hebben (kunnen anders al forse afstanden afgelegd hebben).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 10 mei t/m 31 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

In Nederland alleen broedgevallen bekend van Kleine Barmsijs *C. cabaret*. Broedgevallen van Grote Barmsijs *C. flamma* niet geheel uit te sluiten, vooral na invasiewinter. Zulke gevallen goed documenteren inclusief beschrijving verenklee (liefst foto's) en geluid (opnamen) en broedgedrag (hoogste broedcode).

Bijzonderheden

Lastig te inventariseren soort waarbij zowel ondertelling (broedvogels soms onopvallend) als overschatting (meetellen late trekkers) op de loer liggen. In verband met sterk teruggelopen aantallen na eerdere kolonisatie van Nederland (vooral duinstreek, heidevelden en stedelijk gebied in zuidoosten) is extra aandacht bij alle waarnemingen na 10 mei meer dan terecht.

Broedbiologie

Broedt in Nederland schaars in kuststreek (vooral Waddeneilanden) en lokaal in binnenland, in biotopen variërend van duinvalleien of heide met opslag tot open bos(randen) of stedelijk gebied. Eileg van half april tot begin juli, vooral in mei. Eén tot twee broedsels per jaar, meestal 4-6 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 9-13 dagen, uitgevlogen jongen worden nog 2-3 weken gevoerd.

Witbandkruisbek*Loxia leucoptera***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin januari t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 januari t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen in geschikt biotoop (lariks, spar) letten op zang, nestbouw (mannetje begeleidt vrouwtje), alarm en nestbezoek (mannetje vliegt met volle krop rechtlijnig naar nest; voert vrouwtje of jongen).

LET OP: Sommige Kruisbekken kunnen (smal) wit bandje over vleugel hebben. Solitaire vogels en paren verdacht, groepjes trekken vermoedelijk nog weg.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 januari t/m 15 mei

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Broedgeval nog nooit met zekerheid aangetoond. Uitgebreide documentatie (met geluidsopname en/of foto) noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode. Paar met uitgevlogen jongen mag alleen geteld worden indien jongen nog niet goed vliegen en van ouders afhankelijk zijn. Aanwijzingen Methode zijn gebaseerd op ervaringen met Kruisbek!

Bijzonderheden

Speciale aandacht nodig na invasie, een zeldzaam verschijnsel, doorgaans gepaard gaande met veel omvangrijker invasie van Kruisbek.

Broedbiologie

In broedgebieden nestelend in lariks, spar en soms den, met nest door overhangende takken vrijwel onzichtbaar. Broedtijd vooral februari-mei. Nul tot twee broedsels per jaar (afhankelijk van voedselsituatie), meestal 3-5 eieren, broedduur 14-16 dagen, nestjongenperiode 22-24 dagen, familieverband na uitvliegen nog enige weken intact.

Kruisbek*Loxia curvirostra***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin januari t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 januari t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtenduren.

Aanwijzingen

Zang (vaak vanuit boomtop, soms in vluchtje; vooral ingehouden murmelzang is goede aanwijzing, luide zang daarentegen minder indicatief), paar (mannetje begeleidt vrouwtje bij voedselzoeken en nestbouw, vaak zacht kwelend), alarm ('*kuk..kuk*'; fel alarm bij nest voor Gaai, eekhoorn enz.; alarm echter ook door niet-territoriale vogels, bij verontrusting) en andere aanwijzingen voor nest (vooral voedselvluchten van mannetje met volle krop rechtstreeks naar nest, vallen op door regelmaat met intervallen van een half uur tot een uur; mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeden de nestjongen).

LET OP: paren komen niet zelden geclusterd rond voedselrijke plekken voor. Groepen in (na)winter waarbinnen gezongen wordt kunnen eerste aanwijzing voor later broedgeval vormen. In dergelijke groepen vindt paarvorming plaats waarna paartjes zich (soms tijdelijk) afscheiden en geschikte nestplaats zoeken (vrouwtje actief zoekend, mannetje volgend en daarbij vaak zachtjes zingend). Nest zelf vaak moeilijk te zien vanaf de grond (in dennen vaak hoog in kroon, in sparren in de top of ver op zijtak, in lariks vaak wat lager tegen hoofdstam). Families met uitgevlogen jongen kunnen van elders komen; tel ze alleen mee indien de jongen nog korte staartjes hebben (en niet helemaal vliegvlug zijn).

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 januari t/m 15 mei

Fusieafstand

500 m

Bijzonderheden

Jaarlijks optreden verschilt enorm, met soms massaal broeden na invasies (deze beginnen in de zomer en lopen door tot in de herfst) en complete afwezigheid in daljaren. Vogels kunnen het broedsel in de steek laten indien de voedselvoorraad uitvalt (openspringen van dennenkegels op warme voorjaarsdagen, waardoor zaad op de grond valt en onbereikbaar wordt); dit kan over grote regio's tot een plotse en massale uittocht leiden.

Broedbiologie

Gebonden aan min of meer uitgestrekte naaldbossen (sparren of dennen, afhankelijk van vruchtzetting). Kan in principe het hele jaar tot broeden komen, maar in Nederland vooral in februari - half april; soms een nieuw broedpiekje in juli.

Maximaal twee broedsels per jaar, meestal 3-4 eieren, broedduur 13-15 dagen, nestjongenperiode 14-16 dagen, uitgevlogen jongen worden nog enkele weken verzorgd.

LiteratuurBijlsma R.G. 1994. Hoe het nest van de Kruisbek *Loxia curvirostra* te vinden. Drentse Vogels 7: 47-58.

Grote Kruisbek*Loxia pytyopsittacus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin januari t/m eind augustus

Datumgrenzen

1 januari t/m 15 mei.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Bij waarnemingen in geschikt biotoop (oud naaldbos) letten op zang, nestbouw (mannetje begeleidt vrouwtje), alarm en nestbezoek (mannetje vliegt met volle krop rechtlijnig naar nest; voert vrouwtje of jongen). Solitaire vogel of paar kan verdacht zijn, groepjes trekken vermoedelijk nog weg.

LET OP: Blijf kritisch bij soortdeterminatie in verband met verwarring met Kruisbek (roepen kunnen bedrieglijk op elkaar lijken). Paar met uitgevlogen jongen mag alleen geteld worden indien jongen nog niet goed vliegen en van ouders afhankelijk zijn. Rondtrekkende families kunnen grote afstanden afleggen!

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 januari t/m 15 mei

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Slechts enkele broedgevallen bekend. Uitgebreide documentatie (met geluidsopname en/of foto) is noodzakelijk met per waarnemingsdatum hoogste broedcode.

Bijzonderheden

Speciale aandacht nodig na invasie; een zeldzaam verschijnsel, doorgaans gepaard gaande met een veel omvangrijker invasie van Kruisbek.

Broedbiologie

In broedgebieden gebonden aan oud dennenbos, met voorkeur voor vruchtdragende percelen. Nest meestal in kroon, doorgaans aan buitenkant op zijtak. Broedperiode januari-mei, incidenteel tot in oktober en buiten reguliere verspreidingsgebied wellicht ook in andere maanden mogelijk. Nul tot twee broedsels per jaar, afhankelijk van voedselsituatie, meestal 3-5 eieren, broedduur 14-16 dagen, nestjongenperiode 21-25 dagen, familieverband blijft na uitvliegen nog enige weken intact.

Roodmus*Carpodacus erythrinus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Begin mei t/m half juli

Datumgrenzen

10 juni t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen noteren, met speciale aandacht voor zang, aanwezigheid paar, nestbouw en voedseltransport (zeer onopvallend, maar alarmroep, zacht groenlingachtig 'jèèè', kenmerkend).

LET OP: Ongepaarde mannen kunnen persistent zingen terwijl broedvogels onopvallend kunnen zijn. Ze kunnen zeer snel na aankomst tot broeden overgaan, waarbij de zang stilvalt. Let dus scherp op of er een vrouwtje aanwezig is (maar pas op voor eenjarige mannetjes, waarvan het kleed enige gelijkenis vertoont). Vaak liggen verschillende territoria bij elkaar. Dan mannetjes beschrijven om ze individueel te herkennen; 2e kalenderjaar man heeft vrouwelijk kleed, oudere vogels rood kleed met individuele variatie in hoeveelheid rood. Zie ook Bijzonderheden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 juni t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Sinds eind jaren tachtig in Nederland broedend, maar inmiddels weer het verdwijningspunt naderend. Documentatie per geval noodzakelijk. Geef hoogste broedcode (met datum) en vermeldt leeftijd van man.

Bijzonderheden

Mannetje alleen territoriaal rond paring, tijdens nestbouw, begin bebroeding eieren en later bij voeren van de jongen; bewaakt dan het vrouwtje. Mannetjes kunnen verschillende zangplekken hebben (soms meer dan een km van nestplek! Suggereert tweede territorium) terwijl omgekeerd een zangplek door verschillende mannetjes gebruikt kan worden. Vanwege mobiliteit veel aandacht besteden aan vliegbewegingen, en bij interpretatie uitgaan van hoogste aantal tegelijkertijd aanwezige mannetjes.

Broedbiologie

Soort komt op Waddeneilanden en kuststrook vooral in binnenduinstrand voor, soms langs campings of tuinen. Broedt ook in halfopen cultuurlandschap, moeras en veengebieden met boomgroepen en talrijke struiken (braam, roos, vlier). eileg eind mei tot eind juni, vooral eerste helft juni. Eén broedsel per jaar (maar tweede broedsel bij vroege aankomst niet uitgesloten), meestal 4-6 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 10-13 dagen.

Literatuur

Bakker T. 1993. Ervaringen met het inventariseren van Roodmussen *Carpodacus erythrinus* in 1992 op Schiermonnikoog. Limosa 66: 67-69.

Goudvink*Pyrrhula pyrrhula***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m half augustus

Datumgrenzen

1 april t/m 31 juli.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen, met nadruk op roepende vogel (of zang, echter zelden te horen), paar in broedbiotoop en aanwijzingen voor nest: nestbouw, transport van voedsel (moeilijk zichtbaar, vindt in de krop plaats; mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) of ontlastingspakketje (beide partners).
LET OP: Soort heeft onopvallende zang (schijnt ook door vrouwtje voortgebracht te kunnen worden) en gedraagt zich amper territoriaal. In gunstige habitats kunnen verschillende paren dicht bij elkaar broeden zonder territoriale conflicten. Zang en zoeken naar voedsel of nestmateriaal kunnen plaatsvinden op vele honderden meters van nest. Houd bij voedselzoekende vogels in de gaten waar ze naartoe vliegen en teken rechtlijnige pendelvluchten in (vermoedelijk naar nest). Kleine groepjes in maart en begin april kunnen bestaan uit buurparen maar ook uit overwinteraars.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts:
moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 31 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Wees attent op het voorkomen van 'Trompetgoudvinken': vogels met een nasaal roepje ('kindertrompetje') en een verondersteld ver oostelijke herkomst. Zulke vogels vertonen soms een bijna invasie-achtig optreden waarna in het voorjaar wel eens vergelijkbare roepjes worden gehoord in broedgebieden (wellicht echter imitatie door lokale broedvogels?). Probeer de maker van het geluid te ontdekken, want 'Trompetgoudvinken' behoren tot de ondersoort Noordse Goudvink *P. p. europaea*, die wat groter en feller gekleurd is dan de bij ons broedende ondersoort *P. p. pyrrhula*.

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in bossen met rijke ondergroei of dichte aanplant, lokaal ook in bebouwing (tuinen, kerkhoven etc.). Eileg van begin april tot half juli, met piek half april-half mei. Twee broedsels, meestal 4-6 eieren, broedduur 13-14 dagen, nestjongenperiode 16-18 dagen, jongen 2-3 weken na uitvliegen zelfstandig.

Appelvink*Coccothraustes coccothraustes***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half februari t/m eind juni

Datumgrenzen

15 maart t/m 20 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de ochtend.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen van vogels in broedbiotoop (bos, regionaal ook parken en tuinen) noteren, met speciale aandacht voor zittende vogels (paren of kleine groepjes, meestal hoog in bomen, vaak in alerte tweetallen), zang (zacht, onopvallend), alarm (ook snavelklappen) en nestbouw.

Zeer lastige soort! Kennis van roepgeluiden essentieel; vooral scherp tikkend '*ptik*' en contactroep hoog en gerekt '*siee*', ook in vlucht. Verreweg het best te karteren eind maart en in april; wanneer bladerdek gesloten is bijna niet meer te zien en te tellen (en bovendien bijzonder stil). Soort is niet-territoriaal (mannetje schermt vrouwtje af tegen seksegenoten maar verdedigt geen territorium) en broedt soms in losse clusters tot een tiental paren bijeen (vogels aan begin broedseizoen soms groepsgewijs in boomtoppen, daarna uiteenvallend in paren die in omgeving broeden).

LET OP: Hoog overvliegende vogels niet bruikbaar (voedselvluchten tot 2-3 km van nest), tenzij locatie van invallen precies te traceren is. Laag (door bos) vliegende vogel in mei en juni kan interessant zijn: mannetje voert (bedelroepend!) vrouwtje tijdens broeden, beide partners voeren nestjongen.

Vogels tijdens broeden extreem stil. Vocale opleving na uitvliegen van jongen (drukke luidruchtige bedelroepjes), maar familiegroepjes kunnen zich snel over flinke afstand verplaatsen (let op lengte staart van jongen). Jongen op leeftijd van 16-19 dagen volledig vliegvlug.

Wintergroepen tot begin maart. Ga bij clusters uit van de waarnemingen na half maart. Enige doortrek mogelijk tot diep in april.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-12 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 maart t/m 20 juni

bij 13+ geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 maart t/m 20 juni

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Stand kan jaarlijks sterk fluctueren, met name in gemengd bos en naaldbos (afhankelijk van zaadzetting). In goede jaren clusters van broedparen rond gunstig biotoop. Interpretatie groepjes in boomtoppen aan begin van broedseizoen vaak lastig (paarvorming, soms overschot aan mannetjes, veel achtervolgingen). Vaak zit er niets anders op dan hoogste aantal door twee te delen en te koppelen aan vervolgwarnemingen in directe omgeving. Houdt ermee rekening dat zulke vogels soms dicht bijeen broeden (verschillende paren per hectare) maar zich ook binnen een gebied met een straal van enkele honderden meters tot 1 km kunnen vestigen.

Beginnend nest kan in het nog bladerloze bos vrij opvallend zijn: slordig komvormig nest op duivenplatformpje, veelal hoog in boom (soms echter nog geen 2 m in struik) in vork van tak (of oksel van zijtak tegen stam), oudervogels soms 'onbekommerd' doorbouwend ondanks waarnemer.

Broedbiologie

Vooral in rijk loofbos en gemengd bos, meer regionaal (en vaak tijdelijk) ook in naaldbos. Nestelt in bomen, minder vaak in struiken, doorgaans op een hoogte van 5 m of hoger maar soms vanaf 1,5 m. Eileg van half april tot begin juni, soms tot begin juli. Eén broedsel per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 11-13 dagen, jongen daarna nog maximaal twee weken in omgeving nestplaats.

Geelgors*Emberiza citrinella***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

1 april t/m 20 juli.

Tijd van de dag

Gehele ochtend, met kleine opleving in namiddag en avond. Bij koel weer later in de ochtend beter zingend dan rond zonsopkomst.

Aanwijzingen

Zang (vanuit struik, boomtop of andere hogere zitplaats), alarm (geagiteerde vogel, opgezette kopveren, druk roepend of juist alleen hoog slepend piepje voortbrengend), nestbouw (door vrouwtje, mannetje altijd in de nabijheid) en transport van voedsel (mannetje voert broedend vrouwtje, beide partners voeren jongen) en ontlastingspakketjes (beide partners). LET OP: foerageerplek kan buiten territorium liggen, partners vliegen er meestal samen naartoe.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-9 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 1 april t/m 20 juli

bij 10-14 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 20 juli

bij 15+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 1 april t/m 20 juli

Fusieafstand

300 m

Bijzonderheden

Weinig van doortrek in voorjaar te merken, maar bij waarnemingen buiten de hoge zandgronden is extra aandacht nodig.

Broedbiologie

Broedt in halfopen droge landschappen, vooral in heide met opslag en agrarisch cultuurlandschap met veel landschapselementen, ook wel in bos (aanplant, kaalslag). Nestelt zowel op de grond (greppel, onder heg etc.) als in struik of jonge boom. Eileg van half april tot begin augustus, piek in mei-juni. Twee tot drie broedsels per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 11-14 dagen, nestjongenperiode 10-14 dagen.

Ortolaan*Emberiza hortulana***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half april t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral 's ochtends (maar meestal niet vroeg).

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikt biotoop (kleinschalig cultuurland met veel zomergranen en loofsingels) noteren, met speciale aandacht voor zang (vaak vanaf hoge zangpost, soms vanaf kluit op bodem; baltsvluchtje tussen verschillende zangposten), nestbouw of voedseltransport.

Broedvogels zingen lang door (tot aan uitkomen der eieren); let bij zingende vogel op of hij gepaard is of niet (ongepaarde vogel zingt veel frequenter en heeft minder binding aan bepaalde plekken). Familie met stuntelig vliegende jongen is indicatie voor broedsel ter plaatse.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni

Fusieafstand

300 m

Documentatie

Soort is als broedvogel inmiddels uitgestorven in Nederland, maar een incidenteel geval is niet uitgesloten. Uitgebreide documentatie noodzakelijk met hoogste broedcode per datum. BELANGRIJK: vermeldt of het om een ongepaarde vogel dan wel een paar ging.

Bijzonderheden

Door grondbewerking of vegetatiegroei kunnen verplaatsingen tot eind mei optreden.

Broedbiologie

Gebonden aan kleinschalig cultuurland op droge bodem; Nederlandse vestigingen op heide betroffen wellicht ongepaarde mannetjes. Bodemnest meestal in rogge of wintergerst, evt. in andere lage vegetatie (bij begin nestbouw niet hoger dan 15 cm). Eileg half mei tot eind juni, vooral tweede helft mei. Eén broedsel per jaar, meestal 3-6 eieren, broedduur 11-12 dagen, nestjongenperiode 8-10 dagen, jongen na ca. 14 dagen vliegvlug.

Rietgors*Emberiza schoeniclus***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m half juli

Datumgrenzen

15 april t/m 30 juni.

Tijd van de dag

Vooral in de vroege ochtend, soms opleving zang in avond.

Aanwijzingen

Zang, paren in broedbiotoop en aanwijzingen voor nest: nestbouw (vooral vrouwtje), alarm (en afleidingsgedrag: vogel simuleert gebroken vleugel om verstoringsbron weg te leiden van nest), transport van voedsel en ontlastingspakketjes (beide partners).

LET OP: dichtheden kunnen in moeras hoog zijn (probeer in onoverzichtelijke situaties een hoger gelegen punt te vinden om de omgeving nauwlettend in de gaten te kunnen houden), in agrarisch cultuurland vaak laag (met zangposten die vooral langs lijnvormige landschapselementen honderden meters uit elkaar kunnen liggen). Eerste en tweede/vervolgbroedsel kunnen op verschillende plekken plaatsvinden.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts:

bij 1-6 geldige bezoeken: 1 waarneming in de periode 15 april t/m 30 juni

bij 7-13 geldige bezoeken: 2 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 30 juni

bij 14+ geldige bezoeken: 3 waarnemingen waarvan 1 in de periode 15 april t/m 30 juni

Fusieafstand

200 m

Bijzonderheden**Broedbiologie**

Broedt in moerasvegetaties en lokaal ook in agrarisch cultuurland (extensief grasland, slootranden etc.). Eileg van eind april tot eind juni, met piek in mei. Eén tot twee broedsels per jaar, doorgaans 3-6 eieren, broedduur 12-15 dagen, nestjongeperiode 8-12 dagen, familie blijft tot drie weken na uitvliegen bijeen.

Grauwe Gors*Emberiza calandra***Methode**

Territoriumkartering

Tijd van het jaar

Half maart t/m eind juli

Datumgrenzen

15 mei t/m 20 juli.

Tijd van de dag

's Ochtends (maar meestal niet vroeg) en op mooie zomeravonden rond zonsondergang.

Aanwijzingen

Alle waarnemingen in geschikt biotoop noteren, met speciale aandacht voor zingende vogels (in grasland vooral april-mei, in bouwland juni-juli), aanwezigheid paar (partners zitten op draad, onkruidstengel, kluit etc.), nestbouw, alarm ('tikken') of voedseltransport.

Vogels verplaatsen zich soms over grote afstanden (volg ze met kijker). Binnen territorium kunnen verschillende zangposten in gebruik zijn, soms gescheiden door ongeschikt terrein zoals snelwegen. Probeer te achterhalen of zingende man gepaard is.

Doortrekkers tot begin mei, veelal in kleine groepjes en soms even zingend.

Interpretatie

Nestindicatieve waarneming (nestbouw, transport voedsel of uitwerpselen, alarm) telt altijd.

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts: moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 20 juli

Fusieafstand

500 m

Documentatie

Soort staat op punt van uitsterven. Daarom graag goede documentatie, met per geval hoogste broedcode. Vermeldt, indien alleen zingende vogel vastgesteld is, of deze gepaard was.

Bijzonderheden

Vooral langs rivieren nogal onvoorspelbaar optreden, met veelal tijdelijke vestigingen.

Broedbiologie

Geen duurzame paarband: mannetje kan verschillende vrouwtjes hebben en vrouwtje verschillende mannetjes. Aantal zingende mannetjes is goede maat voor het aantal territoria maar niet voor aantal nesten.

Bewoont zeer open gebieden, meestal agrarisch cultuurland (ook jonge natuurontwikkelingsprojecten), en bouwt nest op of net boven de bodem tussen kruiden. Eileg begin mei tot half juli. Eén broedsel per jaar (maar vervolglegels volstrekt normaal), meestal 4-5 eieren, broedduur 11-13 dagen, nestjongenperiode 9-12 dagen, jongen worden tot op leeftijd van 26 dagen verzorgd.